

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

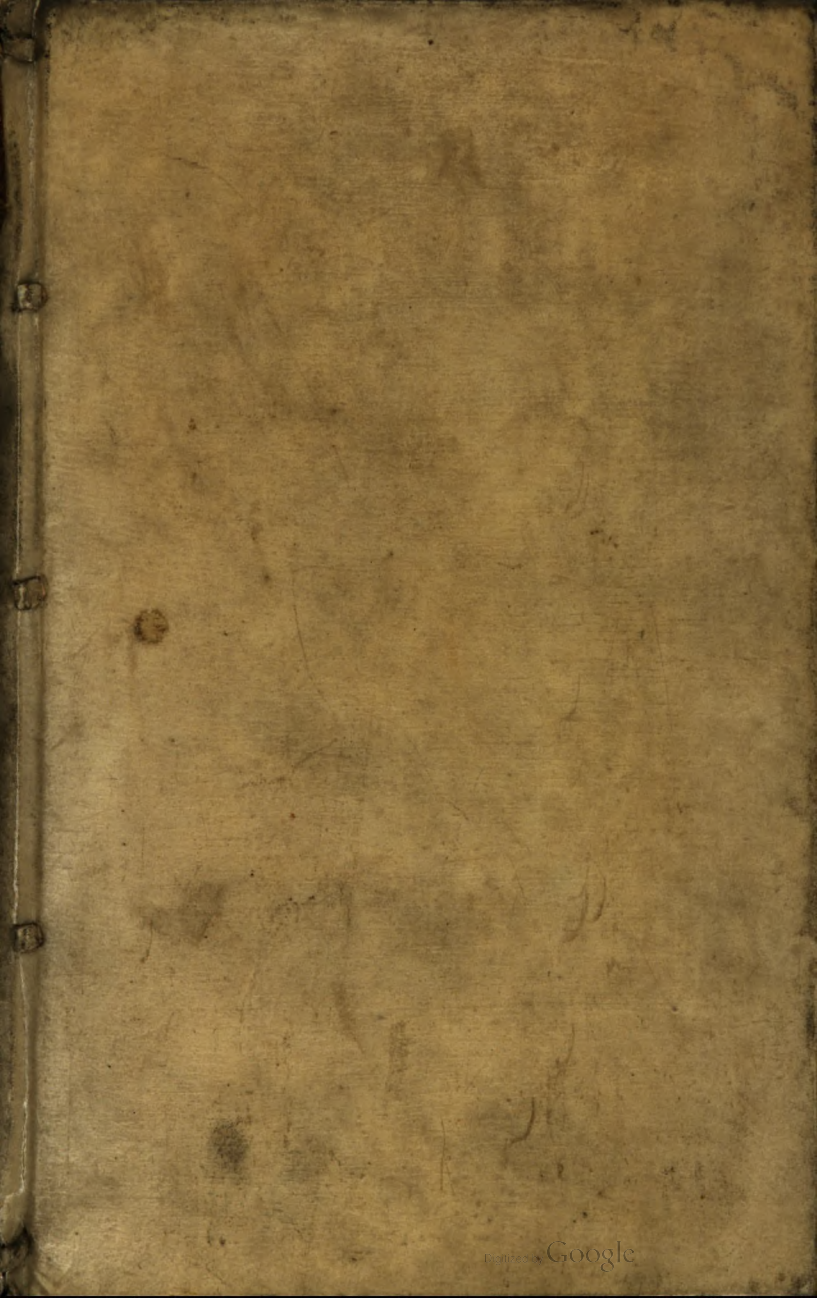
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

20.

119.
—
(18.)

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Handwritten signature or initials, possibly 'M.P.' with a flourish.

Jo. Fr. van 1802 Lipsia
Dewelde

NEDERDUITSCH SPRAEKKUNST,

TEN DIENSTE VAN IN-
EN UITHEEMSCHEN

UIT VERSCHIEDENE SCHRYVEREN
EN AENTEKENINGEN OPGEMAEKT

EN UITGEGEEVEN

DOOR

A. M O O N E N.

DE TWEDE DRUK.

T'AMSTELDAM,

By GERARD ONDER DE LINDEN,

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 551

LECTURE NOTES

BY

JOHN H. COOPER

AND

DAVID J. WILSON

1980-1981

CHICAGO, ILLINOIS

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

0-226-31000-0

AEN DE EXCELLENTIE
DER HOOGGEBOORE
GRAVINNE
EN VROUWE, MEVROUWE
ISABELLA JUSTINA,
GRAVINNE TE BENTHEIM,
TEKLABURG, STEINEURT
EN LIMBURG,
VROUWE TERHEDA;
WEVELINGHOVEN,
HOJA, ALPEN, LENNEP
EN HELFENSTEIN,
ERFVOOGDINNE TE KOLEN,
GEBOORE GRAVINNE VAN EN
TE HORNES,
BARONNESSE VAN BATENBURG
EN KESSEL,
VROUWE TE BIECHT,
STEIN EN ODENKIRCHEN,

TER

TER GOEDER UURE GEHUWT. AEN DEN
 OUDSTEN DER HEEREN BENTHEIMSCHEN
 GRAVEN, BROEDEREN, I
 DIE IN HUNNE JONGKHEIT
 IN DE VEREENDE NEDERLANDEN
 HUNNE VRYE EN VEILIGE SCHUJLPLAETS,
 EN IN DEN MANLYKEN OUDERDOM HUNNE
 DIERBAERE EN EENSGEZINDE GEMAEJLINNEN
 UIT EEN EN HET ZELVE STAMHUIS
 VERKREEGEN HEBBEN,
 EENE NEDERLANTSCHEN GRAVINNE, DIE, UIT
 NEDERLANTSCH BLOET GESPROOTEN,
 MET DE NEDERLANTSCHEN ZEDEN OOK DE
 NEDERDUITSCHEN TAEJ HANTHAEFT
 IN EEN GEWESTE, WIENS LANTTAEJ, VAN DE
 ELVE TOT DE MONDEN VAN DEN RYN,
 GESPROOKEN,
 DE MOEDERSPRAEK IS VAN HOOG- EN
 NEDERDUITSCHEN,
 WORD DEEZE NEDERDUITSCHEN SPRAEKKUNST,
 HAEREN TWEE HOOGHGRAFELYKE ZONEN,
 VAN DE NEDERLANDEN EN OVERYSSEL,
 BENOEMT,
 EN ZOO VOOR DE NEDERLANDEN, ALS VOOR
 HET ROOMSCHE RYK, ZOO WY HOOPEN,
 GEBOOREN, TEN TOEKOOMENDEN
 DIENSTE,
 OP DEN DAGH DER EERSTE VERJAERINGE
 VAN HAERE TWEEDE HOOGHGEBOORESPRUIT,
 MET EENE ALTOOS DANKBAERE EERBIEDENISSE
 OPGEDRAEGEN VAN HAEREN
 OOTMOEDIGSTEN EN VAERDIGSTEN DIENAER

MET

A. MOONEN.

AEN-

A E N S P R A E K

TOT DE NEDERDUITSCH E LEEZERS,

LIEFHEBBERS ONZER

MOEDERSPRAEKE.

Lieve en waerde lantslieden,

B Elofte maekt schult, zegt het daegelyksche spreekwoord by ons Nederlanders; en de belofte moet gestant gedaen, en de schult betaelt worden, wil de beloofer een eerlyk man blyven, en zyne achtting by het gemeen behouden. Zoo is het met my geleegen. Ik hebbe in het jaer 1700. toen myne Poëzy, het licht alereerst aenschoude, onzen lantgenooten eene Nederduitsche Spraekkunst beloofte, behaegde het Gode, in wien wy leeven, en ons beweegen en zyn, my tot het voltooien des eersten ontwerps den noodigen tyt in de onleede myner lastige bedieninge te verleenen. En sedert dien tyt heeft het veele myner goede vrienden behaegt den vaderlanderen, dien myne Poëzy niet in handen viel, opentlyk te

A E N S P R A E K.

voorzeggen, wat zy van die belofte hadden te verwachten; gelyk wederom anderen niet nagelaeten hebben my tot het volbrengen deezer toezegginge door beleetde en gedienslige brieven aen te maenen en op te wekken. Dus koomt dan deeze Spraekkunst na vyf jaeren tyts vordendag, onder Godts goedertiere voorzienighen en veel wisselvalligheden in dien staet gebracht, waer in de Nederduitsche werelt haer tegenwoordigh beschout, en in haere gemeene gedeelten op den voet der Grieken en Latynen beschreeven. Voor volmaekt en alles behelzende, wat tot eene onberispelyke Spraekkunst vereischt wordt, wordt zy echter van my niet uitgegeeven; hoewel, zoo veel moogelyk geweest is, gegrondt op vaste en onloochenbaere regels; en waer of wanneer die ontbraeken, op het gemeene gebruik, dat aen de regels den oorsprong geeft; ook zoo overvloedig en ryk, als, myns weetens, ooit een geschrift van deezen aert onder deeze of eenige andere benaeming in de Vereende Nederlanden is uitgegeeven. Ondertuschen begrypt zy alleen myne gedachten

A E N S P R A E K.

ten over de geregelde schikking der woorden onzer vaderlantsche taele in het schryven en spreken , en wyder alles wat zy onderworpen is ; gedachten , met zommigen der Nederduitsche letterkunsten aeren (gelyk uit het leezen ten vollen blyken kan) overeenstemmende , en insgelyks van anderen (waer van ook reden gegeven wordt) verschillende. Een doorluchtigh en ontwyfelbaer bewys , dat , schoon ik dit werk voor het myne in het licht brenge , ook in- en uitheemschen my hier in gedient en geholpen hebben. Om van den Grave van Klaravalle Gaspar Scioppius en zyne Filosofische Grammatika , en van den Kanonyk en Professor Geeraert Joan Vollius en zynen Aristarchus niet te spreken , de Wolfenbüttsche hof- en kerkenraet Joost Georg Schöttelius quam met zyn volwrocht werk van de Duitsche hooftspraeké my uit de vreemden meest te stade ; Pontus de Heuiter , Kanonyk van Gorinchem , Henrik Laurenszoon Spiegel , schryver der Tweespraeké , voor hondert en twintigh jaeren door de Rederykkamer , in Liefde bloeiende , te Amsteldam eerst

A E N S P R A E K.

uitgegeeven , Samuël Ampzing , een man van Overyffelsche afkomfte , en nazynen vader Joannes , onzen lantsman van Ootmarfen , Predikant te Haerlem , Christiaen van Heule , een Wiskunfte-naer te Leiden , de Rechtsgeleerden Antonis de Hubert en Kornelis Gyzelberts-zoon Plem , Alart Kok , Petrus Leupenius , die alle hunnen arbeit aen de Nederduitsche Spraekkunst in gedrukte boeken te koste gelegd hebben , onder de inhoorlingen . Waer by ik niet verzwigen magh de geschreeve Aenmerkingen of Waerneemingen op de Hollantsche tael van den ridderlyken Drost Pieter Kornelis-zoon Hooft , voor een gedeelte den vaderlanderen mede gedeelt van den Heere David van Hoogstraten , in wien de Latynsche en Nederduitsche poëzy om den lauwer stryden , achter het Berecht voor zyne Aenmerkingen over de Geslachten der zelfstandige Naemwoorden , den tael-lievenden ten dienste in het jaer 1700. uitgegeeven , en , hoewel klein in haer begryp (gelyk de diamanten ook den straetsteen in grootte en zwaerte wyken) nochtans hoognoodigh voor ieder , die met

A E N S P R A E K.

met zekerheit of zonder twyfelingen iet in het Nederduitsch wil schryven of spreken. Ook staet my (om zoo luttel van ondankbaerheit beschuldigt te worden, als van dieverye) de Hollantsche Spraek-kunst niet te vergeeten van wylen den heere Geeraert Brandt; die, zich niet verder dan tot de Spelling uitstreckende, een taemelyk gedeelte van den inlagh der acht eerste hoofstukken deezer Spraek-kunste maekt. Hier by koomt eene nieuwe Nederduitsche Spraek-kunst, ten dienste der vreemdelingen in Duitseh en Fransch zonder naem in het jaer 1688. uitgekoomen; een werkje, dat, naer het voorgeeven des tytelblats, de rechte regels en gronden om onze tael wel te leezen, spreken en schryven behelzende, uit verscheidene schryveren met grooten vlyt te zamengestelt, en op eene behoorlyke orde gebraght is; hoewel het den ruimer en breeder tytel, dien het op zyn voorhoofst draegt, beter zoude beantwoorden, indien niet de schryver, wiens schikking wy pryzen, voor de Hollantsheit, (om zoo te spreken) door een vooroordeel te zeer ingenomen, allent-

A E N S P R A E K.

halve liet blyken, dat hy deeze alleen te volgen houde voor zuiver Nederduitsch te schryven en te spreekken; gelyk my, anders niet al te streng eenen rechter, na een naeukeurig en meer dan eens hervat onderzoek gebleeken is. De Aentekeeningen van den Heere Joannes Vollenhove, het doorluchtigste sieraet der kerkredenaeren en dichteren onzer eeuwe, in zyne Mengeldichten te vinden, en de Aenleiding tot de Nederduitsche tael, van zynen eerwaerdigen bloetverwant, die den naem verbergt, geschreeven, hebben in het langduurende en verouderde verschil over de spelling my ook ten merkelijken en noodigen dienste gestaen; hoewel ik met hunne Eerw. geenszins in allen deele overeenstemme; gelyk ook niet met eene menigte van hedensdaegsche schryveren in alle kunsten en weetenschappen, die, slechts eenige Nederduitsche woorden op hun papier plakkende, elk hun hooft en zinlykheit uit hoofdigheit en eigenzinnigheit of ook uit gewoonte volgen, zonder op regels, gebruik, evenredenheit of ook welluidendheit behoortlyke acht te geeven. Hier uit is veroorzaekt,

A E N S P R A E K.

zackt, dat in myn werkje over de rechte fchryfwyze en eene welgegronde spelling hier en gins met wederzydsche redenen getwift wordt, en die na een ryp en onzydigh overleg, onzes oordeels, aengewezen en vastgeftelt. Ik geeve dan myne Spraekekunst in het licht; van welke lieden van een bekrompen en naeubezet gewiffe miffchien vraegen zullen, of zy myne jaeren en myne bedieninge voege. Deezen en hunne zwaerigheit zal ik niet beantwoorden, dan met voor eerft te zeggen, dat aen onze ryke en fierlyke moedertael zoo veel lichts te geeven, als ons ooit moogelyk is, en die den vreemdelingen lichter te maeken, naer het doorlichtigh voorbeeld van andere volken, een werk zy van alle jaeren, en van die voornaemelyk, in welke het verftant en oordeel rypft en bezadigt zyn. Mannen van jaeren, die op eene pryswaerdige wyze van jongs af gearbeidt hebben, om by mont en gefchrift onze tael, zoo verlaeten, zoo ongehavent by zommigen, tot haere volkoomenheit te brengen, is het niet quaelyk af te neemen, indien zy den nakoomelingen de regels ter hant ftel.

A E N S P R A E K.

stellen, waer naer het Nederduitsch voortaan zuiver gesproken en geschreeven wordt, en van elke letter, op het papier gebragt, reden en rekenschap gegeven. Ja zy zyn te danken, die deezen arbeit, eenen eerlyken en loflyken arbeit, niet voor en by zich zelfs alleen behouden, noch ook (gelyk geschieden kost) hunnen kinderen en kintskinderen byzonderlyk als een erfgoet nalaeten, maer, geen broot voor vrienden spaerende, allen vaderlander en goethartigh mededeelen; al waere het slechts, om andere taellievende geesten tot nader en naeukeuriger onderzoek op te wekken. Wat het tweede belangt, de twyfeling en vraeg, of de Spraekkunst myne bedieningepasse, hierop zegge ik, tot myn leetweezen, dat ik by veele, van deeze bediening, naer hunne inbeelding zelfs al groote meesters en bewinthebbers in onze tale, het meeste gebrek eener welgeregelde Spraekkunst in de schikkinge en samenvoeging der Nederduitsche woorden gespeurt hebbe. Waerom zy, voornamelyk, die tot eene kerkelyke welspreekendheit opgevoedt en bequaem,

ge-

A E N S P R A E K.

gemaekt worden , het onderwys der Spraeckkunste voor alle anderen behoeven , als genootzaekt in hunne geboortetaele tot hunne lantsgenooten hun leeven lang te spreeken. En zy , die met Latyn , Grieksch en Hebreusch , dat tot hun ampt hoognoodigh is , ja met alle Oostersche taelen hun hoofd gebrooken hebben , en ondertusschen het Nederduitsch verwaerloost , waer in zy nochtans alle de schatten , uit deeze gewesten gehaelt , sierlyk mosten ontvouwen , zyn niet ongelukkigh , dat anderen voor hun het ys breeken in het voltoojen eener kunste , die , zoo niet van hun veracht , ten minste aen anderen liever overgelaeten wordt ; omdat zy met alle haere geheimenissen tot het natuurlyk en eigen voedsel der ziele , waer door wy vroomer en wyzer worden , quansuis niet behoort ; als mede , omdat 'er noch rykdom , noch eere , noch wereltlyke achtbaerheit (waerom meest alles in deeze daegen te doen is) door behaelt kunnen worden. Daerenboven zyn het mannen van myne bedieninge geweest , die zich aen de Nederduitsche Spraeckkunst

ne-

A E N S P R A E K.

nevens, ja boven anderen in ons vaderlant hebben te koste gelegd. Om van de Heeren Ampzing, Leupenius, en Vollehove, alle Predikanten, te Haerlem, Amsterdam, en in 's Gravenhage, en alle boven gemeldt, niet te zeggen, die kerkhelden, die, als afgezanten der Nederlantsche Hervormde Kerke, den heiligen Bybel uit de grontspracken des ouden en nieuwen Testaments met zoo groote eenetrouwe, als naerstigheid, voor ontrent zeventigh jaeren te Leiden verduitschten, hebben, om op goede gronden hunne naeukeurige overzetting te bouwen, eene Nederduitsche Sprackkunst ontworpen, noch onder de eigene hantschriften van die zalige kerkvaderen, vertaeleren en overzieneren der heilige Schrift, te beschouwen, en (bedroog myn oog my niet; toen ik ze twee maellen zagh) geschreeven door de pen van den Heere Jakobus Revius, cerst Leeraer der Gemeente van Deventer; en namachs Regent van het Theologisch Kollegie der Edele en Grootmoogende Heeren Staerten van Hollant en Westvrieslant te Leiden; in dien tyt Schryver van de verga-

de-

A E N S P R A E K.

deringe der overzieneren des ouden Testaments. Op dit voorbeeld hebbe ik, die by die doorluchtige mannen op geen eenen dagh te noemen ben, maer slechts hunne schaduw en voetstappen van achteren volge, my onderwonden deeze Spraekkunst uit te geeven; tot wiens volmaeking in en omtrent de Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden my de voor-noemde Heer Hoogstraten rustigh en vaerdigh de hant boot in zyne voorhene gepreeze Aenmerkingen over die Geslachten, meest en best door de voorbeelden van den Heere Joost van den Vondel gesterkt en bevestigd; gelyk ik zelf ook de Woortvoeging myner Spraekkunste en haere regels allenthalve met diergelyke voorbeelden, in eene groote menigte tot beter overtuiging by een gestuwt, bekleedt hebbe uit den zelven Heere van den Vondel; diende Professor Petrus Francius, tot een ongelooflyk nadeel der burgerlyke en kerkelyke welspreekendheit in het jaer 1704. overleeden, in zyne krachtige Voorrede voor Gregorius Nazianzen van de Mededeelzaamheit, met een ontwyfelbaer recht den naem geeft van *dien-
uit-*

A E N S P R A E K.

uitmuntenden dichter, dien natuurlyken, dien eenvoudigen en niet min krachtigen schryver, wien de Hollantsche dichtkunst en Nederlantsche welspreekendheit ten hoogste verplicht zyn. Immers ik, den Heer van den Vondel houdende voor den zinlyksten en naeukeurigsten onder de overleedene Nederduitsche schryvers, (anderen en zelfs den Drossaert Hooft, die als een arent in de wolken zweeft, niet te na gesproken) hebbe hem waerdigt geoordeelt, dat men het wel en sierlyk schryven in onze moederspraeke met zyne achtbaerheit sterke, hoewel hy, na zynen doot van waenwyze betweeteren besprongen, ook dit zelve nootlot by zyn leeven heeft moeten ervaeren, door zulk slag van menschen ter oirzaeke zynere vertaelinge van Virgilius in onrym gehékelt, hoewel door de vernuiftige Jongkvrou Maria Heins, dochter van zynen ouden vrient Zacharias, in de opdracht van haeren Bloemhof der Doorluchtige Voorbeelden zoo braef verdedigt; dat het my luste, myne manhafte lantsmanninne haere woorden te ontleenen, en tot deeze Voorrede in te voegen.

Maer

A E N S P R A E K.

Maer andere, zegt zy, die ervarentlyk daer van kunnen spreken, vertoonen, dat de geenen die 't laeken, weinig verstant van Duitſch en vertolken hebben, en dat de laekers, met 'er duizenden in een gefmolten, niet magtig zouden zyn dat werk zoo wel in Duitſch te ſtellen. Deeze geloof ik, wat my belangt, beſt, om dat ik, naer myn verſtant, niets in onze tael geſchreeven of vertalkt kan zien, dat op veel na by d'edelheit, ſchoonheit en vloeientheit in 't ſchryuen, zoo in dicht als proze, van deezen geest haelen kan. Ik wenschte, voegt 'er die begaefde ziel by, dat ik hem in dit werk, daer in wat beter had kunnen nabootſen; ik zou my om geen berispen daer op kreunen, maer ongemerkt laeten voorby gaen: dewyl daer mael veeltys meer dan met tegenblaffen te winnen is. Waerom het niemant ook vreemt moet voorkoomen, indien ik, door de uitgave deezer Spraekkunſte aen den wegh timmerende, eenig berispen onderworpen worde. Maer ik hebbe voor vast en onwrikbaer by my beſlooten, geen harnas voor myne Spraekkunſte,

* *

die,

A E N S P R A E K.

die, uit liefde tot onze volschoone moedertaël en uit eigenen lust en zinlykheit geschreeven, my alrede tyts en vlyts genoeg gekost heeft, indien zy onredelyker wyze besprongen wordt, aen te trekken. Ook ben ik niet buiten hoope, dat zy zich door haer eigen geweer en wapens zal kunnen beschermen; gereedt anders en geneegen, om, indien my dit ontschiet, met goeden ooge te aenschouwen, dat deeze geheele timmeraedje met en voor haeren boumeester gesloopt worde, of met dak en muurwerk en alles instorte. Ondertusschen wil ik alle bescheiden en opmerkende lezers van harte gebeden hebben, om de mislagen, die in dit werk, zoo menighvouwigh en verscheiden van gedaente, om zyne geduurige verandering door myne vergeetelheit en onbedachtzaamheit ingesloopen zyn, (gelyk het onmoogelyk is, dat zinnen en gedachten, op eene zaek altoos ingespannen, somtyts niet verstompen) my in der minne en ter noodige verbeteringe in eenen tweeden druk (wordt de eerste haest uitverkoft) aen te wyzen, en de andere, die de onachtzaamheit der letterzet-

A E N S P R A E K.

zetteren alleen veroorzaakt heeft, zelfs te verbeteren. Eer ik evenwel, van deeze Voorrede afscheidende, myne leezers tot de Spraekkunt zelve inleide, zal ik ten dienste van uitheemsche leerlingen en Latynsche schooheren, dien myn arbeit, lust het hun, ook te stude koomen kan, de kunstwoorden, die ik (gelyk de vorstelyke wiskunstenaar Simon Stevin van Brugge, zoo groot een boumee-ster onzer taele, als van steden en vestingen, door alle zyne wiskunstige werken) in het Nederduitsch gestelt hebbe, niet met hem op elke blatzyde te vertolken, maer door de gewoone Latynsche benaemingen overzetten, in eene lyst samenvoegen, en hier mede myne lezers gebieden wel te vaeren. Gegeeven te Deventer, den 19 van Loumaent 1706.

KUNSTWOORDEN,

IN DE SPRAEKKUNST DOOR-
GAENS GEBRUIKT, MET
HUNNE LATYNSCHE
BENAEMINGEN.

S Praekkunst, *Grammatica.*
Woortgronding, *Etymologia.*
Woortvoeging, *Syntaxis.*
Oorsprong, *Origo.*
Eigenschap, *Proprietas.*
Afleiding, *Derivatio.*
Verdubbeling, *Compositio.*
Letter, *Litera.*
Spelling, *Orthographia.*
Lettergreep, *Syllaba.*
Uitspraek, *Prosodia.*
Benaeming, *Nomen.*
Klank, *Sonus.*
Onderscheit, *Differentia.*
Verwisseling, *Mutatio.*
Samengryping, *Complexio.*
Klinker, *Vocalis.*
Medeklinker, *Consonans.*
Lange Klinkers, *Vocales Longae.*

Kor-

KUNSTWOORDEN.

Korte Klinkers, *Vocales Breves.*

Toevallige Letters, *Litterae Accidentales.*

Tweeklanken, *Diphthongi.*

Drieklanken, *Triphthongi.*

Wortelwoorden, *Voces Primitivae, Radicales.*

Wortelwerkwoorden, *Verba Radicalia.*

Welluidendheit, *Euphonia.*

Werktuig, *Organum.*

Wortelletter, *Litera Radicalis.*

Stamwoort, *Vox Radicalis.*

Merkletter, *Litera Characteristica.*

Talletters, *Litterae Numerales.*

Lafchwoort, *Vox Composita.*

Aeneenlafching, *Compositio.*

Dubbelzinnigheit, *Amphibolia.*

Hoofletters, *Litterae Majusculae.*

Zinftot, *Periodus.*

Merk, *Character.*

Tyrdicht, *Chronostichon.*

Woort, *Vox.*

Scheiding, *Divisio.*

Koppelwoort, *Vox Composita.*

Spraakdeelen, *Partes Orationis.*

Geflachtwoorden, *Articuli.*

KUNSTWOORDEN.

Naemwoorden, *Nomina*.

Voornaemwoorden, *Pronomina*.

Werkwoorden, *Verba*.

Deelwoorden, *Participia*.

Bywoorden, *Adverbia*.

Voegwoorden, *Conjunctiones*.

Voorzetsels, *Praepositiones*.

Tusschenwerpsels, *Interjectiones*.

Veranderlyk Woort, *Vox Variabilis*.

Onveranderlyk Woort, *Vox Invariabilis*.

Bepaelend of Eigentlyk Geslachtwoort,
Articulus Definitivus aut Proprius.

Niet bepaelend of Oneigentlyk Geslachtwoort,
Articulus Indefinitus aut Impropius.

Zelfstandigh Naemwoort, *Nomen Substantivum*.

Oirsprongkelyk Naemwoort, *Nomen Primitivum*.

Afgeleidt Naemwoort, *Nomen Derivativum*.

Weezentlyke Letters, *Litterae Essentiales*.

Eigen Naemwoort, *Nomen Proprium*.

Gemeen Naemwoort, *Nomen Commune*.

Byvoeglyk Naemwoort, *Nomen Adjectivum*.

Uitgang, *Terminatio*.

Toe-

KUNSTWOORDEN.

Toeval, *Accidens*.

Verandering, *Mutatio*.

Vergrooting, *Comparatio*.

Geflacht, *Genus*.

Getal, *Numerus*.

Naemval, *Casus*.

Buiging, *Declinatio*.

Koppeling, *Compositio*.

Rechte Naemvallen, *Casus Recti*.

Onrechte Naemvallen, *Casus Obliqui*.

Stamletters, *Litterae Radicales*.

Vergrootbaer Byvoeglyk Naemwoort,
Nomen Adjectivum Comparabile.

Onver grootbaer Byvoeglyk Naemwoort,
Nomen Adjectivum Incomparabile.

Trappen van Vergelykinge, *Gradus Comparationis*.

De Stellende, of Grontrap, *Gradus Positivus*.

De Vergrootende of Middeltrap, *Gradus Comparativus*.

De Overschrydende of Boventrap, *Gradus Superlativus*.

Samenzetting, *Compositio*.

Aenwyzing, *Demonstratio*.

Het Manlyke Geslacht, *Genus Masculinum*.

KUNSTWOORDEN.

Het Vroulyke Geslacht, *Genus Femininum.*

Het Onzydige Geslacht, *Genus Neutrum.*

Grontnaemwoorden, *Nomina Primitiva.*

Grontwerkwoorden, *Verba Primitiva.*

Evenredenheit, *Analogia.*

Zamenstelling, *Compositio.*

Werking, *Actio.*

Verdubbelde of Samengelaschte Naemwoorden, *Nomina Composita.*

Zelfstandige Stamwoorden, *Nomina Substantiva Primitiva.*

Enkele Naemwoorden, *Nomina Simplicia.*

Het Eenvouwige Getal, *Numerus Singularis.*

Het Meervouwige Getal, *Numerus Pluralis.*

Stoffe, *Materia.*

Gedaente, *Forma.*

Ondeelbaerheden, *Individua.*

De Noemer, *Nominativus.*

De Teeler, *Genitivus.*

De Geever, *Dativus.*

De Aenklaeger, *Accusativus.*

De Roeper, *Vocativus.*

De Neemer, *Ablativus.*

Voorbeelden, *Paradigmata.*

Stam-

KUNSTWOORDEN.

Stamnaemwoorden , *Nomina Primitiva.*

Afgeleide of Afkomstige Naemwoorden,
Nomina Derivativa.

Klank der uitspraeke, *Accentus.*

Aenhangfels, *Affixa.*

Volknaemwoorden , *Nomina Gentilia.*

Verkleennaemwoorden , *Nomina Diminutiva.*

Afgenoemde Naemwoorden , *Nomina Denominativa.*

Werknaemwoorden, *Nomina Verbalia.*

Onscheidbaere Aenhangfels, *Affixa Inseparabilia.*

Deelwoordige Naemwoorden , *Nomina Participialia.*

Bywoordige Naemwoorden , *Nomina Adverbialia.*

Voorwoordige Naemwoorden , *Nomina Praepositiva.*

Aenwyzende, *Demonstrativa.*

Bezittende, *Possessiva.*

Betreklyke, *Relativa.*

Wederkeerende, *Reciproca.*

Vraegende, *Interrogativa.*

Doen, *Agere.*

Lyden, *Pati.*

KUNSTWOORDEN.

Weezen, *Esse.*

De Tegenwoordige Tyt, *Tempus Praesens.*

De Verleeden Tyt, *Tempus Praeteritum.*

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum.*

Perfoonlyke Werkwoorden, *Verba Personalia.*

Onperfoonlyke Werkwoorden, *Verba Impersonalia.*

De Gebiedende Wyze, *Modus Imperativus.*

De Aentoonende, *Indicativus.*

De Aenvoegende, *Subjunctivus.*

De Eindigende, *Terminativus.*

De Toelaetende, *Concessivus.*

De Bepaelde, *Finitus.*

De Onbepaelde, *Infinitus.*

De Onvolmaekte Verleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Imperfectum.*

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Perfectum.*

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Plusquam perfectum.*

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum.*
Tyd-

KUNSTWOORDEN.

Tytvoeging, *Conjugatio*.

De Gelykvloeiende of Geregelde Tytvoeging, *Conjugatio Regularis*.

De Ongelykvloeiende of Ongeregelde Tytvoeging, *Conjugatio Irregularis*.

Stamklinkers, *Vocales Radicales*.

Stamwoort, *Thema, Verbum Radicale*.

Perfoonen, *Personae*,

De Eerste, *Prima*.

De Tweede, *Secunda*.

De Derde, *Tertia*.

Helpwoorden, *Verba Auxiliaria*.

Bedryvende Werkwoorden, *Verba Activa*.

Lydende Werkwoorden, *Verba Passiva*.

Onzydige Werkwoorden, *Verba Neutra*.

Wederkeerende Werkwoorden, *Verba Reciproca*.

Wortelwoort, *Vox Radicalis, Primitiva, Thema*.

Merkteken des Meervouwigen Getals, *Litera Characteristica Pluralis Numeri*.

Kenteken des Wortelwoorts, *Litera Characteristica Thematis*.

Merk-

KUNSTWOORDEN.

Merkklinkletters, *Vocales Characteristicae.*

Voorleste Lettergreep, *Syllaba Penultima.*
Onregelmaetige Werkwoorden, *Verba Irregularia.*

Deelwoorden of Deelneemende Woorden, *Participia.*

Werkende, *Activa.*

Lydende, *Passiva.*

Lettergreepigh Byvoegfel, *Augmentum Syllabicum.*

Hoegrootheid, *Quantitas.*

Plaets, *Locus.*

Tyt, *Tempus.*

Orde, *Ordo.*

Getal, *Numerus.*

Hoedanigheid, *Qualitas.*

Bevestiging, *Affirmatio.*

Loochening, *Negatio.*

Aenwyzing, *Demonstratio.*

Aenporring, *Exhortatio.*

Verzameling, *Congregatio.*

Afzondering, *Separatio.*

Gelykenis, *Similitudo.*

Verkiezing, *Electio.*

Vergrooting, *Intensio.*

Ondervraeging, *Interrogatio.*

Toe-

KUNSTWOORDEN.

- Toegeeving, *Concessio.*
Vermindering, *Remissio.*
Zelfspruitelingen, *Primitiva.*
Samenzettingen, *Compositio.*
Samenbindende Voegwoorden, *Conjunctiones Copulativae.*
Verhaelende, *Narrativae.*
Toegeevende, *Discretivae.*
Wederstreevende, *Adversativae.*
Besluitende, *Conclusivae.*
Redeneerende, *Ratiocinativae.*
Voorwaerdelyke, *Conditionales.*
Oorzakelyke, *Causales.*
Voorgaende, *Antecedentes.*
Navolgende, *Subsequentes.*
Onverschillige, *Mediae.*
Tydelyke Voorzetsels, *Praepositiones Temporales.*
Oorzaekelyke, *Causales.*
Onbaerende, *Defectivae.*
Samenvoegende, *Conjunctivae.*
Plaetselyke, *Locales.*
Nazetsel, *Postpositio.*
Los en Scheidbaer, *Absoluta & Separabilis.*
Vast en Onscheidbaer, *Firma & Inseparabilis.*

Tuf-

KUNSTWOORDEN.

Tuffchenwerpingen, *Interjectiones.*

{ Verwonderinge, *Admirationis.*

Smeeking, *Blanditiarum.*

Wenfchen, *Optandi.*

{ Dreigement, *Comminandi.*

Droefheit, *Doloris.*

Blydfchap, *Gaudii.*

van } Bespotten, *Irrifionis.*

Lachen, *Rifus.*

Verfmaeden, *Indignandi.*

Roepen, *Vocandi.*

Gehuil, *Fletus.*

Stilzwygen, *Silentii*

Overeenkomst, *Convenientia.*

Beheerfching, *Rectio.*

Samenfchikking, *Constructio.*

Uitzonderingen, *Exceptiones.*

Beveftigende Rede, *Oratio Affirmativa.*

Beheerfchte Naemval, *Cafus Rectus.*

Beheerfchend Werkwoord, *Verbum Regens.*

Vraegende Rede, *Oratio Interrogativa.*

Beheerfchend Voorzetsel, *Praepositio Regens.*

Benoeming, *Denominatio.*

Gefaltenis, *Figura, Situs, Habitus.*

Zelfftandigheit, *Substantia.*

Looche-

KUNSTWOORDEN.

Loochenende Rede, *Oratio Negativa*.
Toestemmende Zin, *Sensus Affirmativus*.

Ontkennende Zin, *Sensus Negativus*.

Aengevoegde Rede, *Oratio Subjunctiva*.

Het Beheerschte Naemwoort, *Nomen Rectum*.

De Beheerschte Aenklaeger, *Accusativus Rectus*.

Onbepaelde Werkwoort, *Verbum Infinitivum*.

Beheerschende Deelwoort, *Participium Regens*.

Onregelmatige Woortvoeging, *Syntaxis Irregularis*.

Uitlaeting, *Ellipsis*.

Schriftscheiding, *Distinctio in scriptione*.

Merk, *Character*.

Sneede, Zinsneede, *Comma*.

Streep, Streek, *Virgula*.

Stipsneede, *Comma cum puncto*, *Semicolon*.

Tweelingstip, *Colon*.

Stip, *Punctum*.

Tittel, *Apex*.

Te-

KUNSTWOORDEN.

Teken, *Signum*.

Vraegteken, *Signum Interrogationis*.

Klagte, *Lamentatio*.

Vreugt, *Laetitia*.

Verwondering, *Admiratio*.

Tuffchenftelling, *Parentthesis*.

Voorzetting, *Prosthesis*.

Inzetting, *Epenthesis*.

Nazetting, *Paragoge*.

Voorafkorting, *Aphaeresis*.

Uitbyting, *Syncope*.

Afkapping, *Apocope*.

Omzetting, *Metathesis*.

Wiffeling, *Antithesis*.

Samentrekking, *Crafsis*.

Afwending, *Apostrophus*.

OP DE NEDERDUITSCH SPRAAKKUNST.

Zie hier de deur van 't Nederduitsch ontfloten,
Voor minneren van deeze ryke taal,
Die niemant wykt van hare tytgenooten,
Wanneer men haar legt in de redenschaal:
Doch wie kon ons haar vaste gronden toonen,
En rykdom, dan de braave fchryver MOONEN?

F. H A L M A.

NE.

NEDERDUITSCH SPRAEKKUNST.

HET I. KAPITTEL.

DE *Spraekkunst*, by de Grieken en Latynen *Grammatica*, dat is, Letterkunst, geheeten, is eene kunst of weetenschap van recht en zuiver Nederduitsch te spreken en te schryven.

Zy bestaet uit twee deelen, die de *Woortgronding* en *Woortvoeging* genoemd worden.

De *Woortgronding*, het eerste deel der *Spraekkunst*, onderzoekt de *Oirsprongen*, *Eigenschappen*, *Afleidingen* en *Verdubbelingen* van enkele *Woorden*.

Hier toe eischt zy allereerst een onderzoek der *Letteren* of boekstaven, waer uit de *Woorden* samengezet worden, hoe naemelyk die, het zy enkel, het zy met andere gevoegt, recht naer de grondige eigenschap te schryven zyn. En dit stuk der *Woortgronding* wordt de *Spelling* geheeten.

Hier na slaet de *Woortgronding* de *Lettergreepen* gade, hoe die recht uit te spreken zyn. En dit deel noemt men de *Uitspraek*.

Eene *Letter* is een ondeelbaer deel van eene rede, een byzonder geluit hebbende.

Omtrent de *Letters* zyn de *benaeming*, *klank*,

A

on-

onderscheit, verwisseling en samengryping aen te merken.

De Nederduitschen gebruiken de volgende xxvi. Letters: A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

De *Naem en Uitspraek* van alle deeze is als volgt.

A, Bc, Cc, De, E, eF, Gc, Ha, I, Je, Ka, eL, eM, eN, O, Pe, Que, eR, eS, Te, U, Ve, We, eX, Y, Ze.

Of, gelyk Kaspar van den Ende, Schoolmeester te Rotterdam, in de Lettertafelen van zyn Woordenboek verzonnen heeft, naer dat de Letters eene Lettergreep aenvangen of sluiten, A, B', en 'B, C' en 'C, D' en 'D, E, 'F, en F', G' en 'G, H' en 'H, I, J' en 'J, K' en 'K, 'L en L', 'M en M' 'N en N', O, P', en 'P, Q, 'R en R', 'S en S', T' en 'T, U, V' en 'V, W' en 'W, 'X en X', Y, Z' en 'Z.

En niet zonder gront; dewyl de Hebreuwen en de Grieken de benaemingen van hunne F, L, M, N, R, S, X, al van outs niet, gelyk wy, van den Klinker, maer van den Medeklinker hebben begonnen uit te spreken; als *Fi, Lamed en Lambda, Mem en My, Nun en Ny, Resch en Ro, Samech en Sigma en Xi.*

Alle deeze Letters worden zoo gedeelt, dat etlyke *Klinkers*, en etlyke *Medeklinkers* genoemd worden.

De *Klinkers* draegen deezen naem, om dat zy, uit zich zelve en door hunne eige kracht klaer en duidelyk klinkende, met of zonder hulpe der Medeklinkeren eene Lettergreep of Woort kunnen uitmaeken. Deeze zyn in het Nederduitsch zes, als, A, E, I, O, U, Y.

Deezer eerste vyf zyn kort, en worden haestigh
uit-

uitgesproken, het zy tusschen twee Medeklinkers gebonden, het zy op zich zelfs en hun eigen geluit staende; en kunnen daerom tot *Lange Klinkers* gemaekt worden: waer van hier na gehandelt wordt. De leste, doorgaens *lang*, kan niet verlenget worden.

De *Medeklinkers* draegen deezen naem, om dat zy, uit zich zelven geenen klank hebbende, en voor of achtereenen of achter meer Klinkers gevoegt, mede klinken, en hun geluit den Klinkeren mededeelen, om door hunne hulp Lettergreepen en Woorden te maeken.

Deeze zyn de twintigh volgende: B, C, D, F, G, H, I, K, L, M, N, P, Q, R, S, T, V, W, X, Z.

H E T II. K A P I T T E L.

DE rechte Spelling bestaet hier in, dat zoo welke deezer Letteren, Klinkeren, in zynen rechten klank en rechte plaetse geschreeven worde, als anders elk Woort met zyne eigene boekstaven, zonder die te weinigh of te veel te hebben, uitgedrukt.

Weshalve Letters, dieden Woorden in de Uitspraekē geene hulp toebrenge, als overtolligh, uitgelaeten en niet geschreeven moeten worden.

De rechte klank en het onderscheit deezer Letteren kan wyder gespeurt worden uit de voorbeelden der Spellinge: daer aangewezen wordt, hoe elke Letter in het begin of midden of einde der Woorden gestelt worde, en klinkt. Met de A spelt men *Abt*, *adem*, *akker*, *ambacht*, *hart*, *smart*.

Met de B *Bal*, *ban*, *bek*, *bier*, *ebbe*, *kribbe*.

4 N E D E R D U I T S C H E

De B heeft in de uitspraek gemeenschap met de P, haere gebuurletter; en dus is de B, die de lippen in het uitspreken wat flapper opent; dan de P, als eene zachte P, en de P als eene scherpe B; gelyk blykt uit de Woorden *slab* en *slap*, *labben* en *lappen*, *ebben* en *eppen*, *tobben* en *toppen*.

De B, die voorhene plagh geschreeven te worden in *Embden*, *bembden*, is in deeze en diergelyke Woorden onnoodigh.

De C nu uitgesprooken, als eene scherpe S, heeft by de oude Latynen de uitspraek gehadt van eene K; als blykt, om dat *Hic* en *hoc* by hen, gelyk noch by ons, het geluit hadden van *Hik* en *hok*; niet van *His* en *Hos*; gelyk had moeten geschieden, indien de C de uitspraek eener scherpe S had. Pontus de Heuter van Delft, Kanonyk van Gorinchem, die in den jaere 1581. eene Nederduitsehe Spelkunst uitgegeeven heeft, (voor wiens bezittinge ik den beleefden Professor Reelant, erfgenaem zyner vaderlyke genegenheit tot my, hier mede opentlyk bedancke) zegt, dat deeze letter tot den afgang des Roomschen ryks benoemt is met den naeme van *Ke*. En dit kan uit oude Latynsche Letterkundigen ten vollen worden beweezen. Immers behoudt zy noch hedensdaegs voor de A, O, en U de kracht der K; gelyk eertyts mede voor de E en I; als blykt, om dat de Grieken den Latynschen naem *Cicero* door *Kikeroon* vertaelt hebben. Waerom zy ook van Suidas de Roomsche K of *Kappa* genoemt is. Uit welken hoofde Scioppius, wiens herdrukt Onderwys in de Latynsche Letterkunst my naderhant in handen is gevallen, insgelyks bewyft, dat de oude Romainen

hun

hun CAESAR of CAISAR (als zommige opschriften hebben) door KAISAR, gelyk de hedendaegsche Hoogduitschen, hebben uitgesproken; als mede *Scipio*, *scire*, *discere*, als of 'er *Skipio*, *skire*, *diskere* geschreeven stond.

Doch de Nederlanders, die de K hebben, behooren de C, nu verbaftert van klank, niet te gebruiken. En zy behoeven ze ook niet, dan in het opmaeken van de dubbele letter, die de Grieken X, *Chi* noemen, en waer mede zy de naemen van *Christus*, *Christoffer*, *Chrysoftomus* spellen.

Deeze *Cb*, van de Grieken niet alleen door *x*, maer eertyts ook door twee merken KH in KHRONOS, KHARON uitgedrukt, en scherper, dan de G, als blykt uit het onderscheid tusschen *lach* en *lag*, *echt*, *matrimonium*, en *egt*, *occat*, *juichte* en *ruigte*, wordt altyt in het midden en einde der lettergreepe gebruikt, achter de Klinkers, in *Och*, *doch*, *noch*, *toch*, *juichen* *loochen* *huichen*, *Acht*, *zacht*, *recht*, *knecht*, *licht*, *sticht*, *klucht*, *lucht*, *zucht*; en achter de S, in *schacht*, *schaep*, *schip*, *schoon*, *schuit*, *manschap*, *vrientschap*, *menschen*, *wenschen*, en diergelyke; als mede in eenige Byvoeglyke Naem woorden, die van Zelfstandige afgeleidt zyn, als, *Aerdsch*, *hemelsch*, *helsch*, *wereltsch*, *Roomsch*, *Duitsch*, *Spaensch*, *Geldersch*, *Hollantsch*.

De woorden *cieraet*, *vercieren*, *cierlyk*, die men van outs met eene C schreef, worden voeglyker, naedien men by den verbafterden klank der C niet behoort te blyven, met eene S gespelt; gelyk van den Drost Hooft geschiedt; als *Sieraet*, *verfieren*, *sierlyk*. En deezen voet moet men houden in

6 N E D E R D U I T S C H E

het ſchryven van *Sedel* voor *Cedel*, en van *Syfer* voor *Cyfer*, als uit andere taelen, en van *Schedula* en *Sifra* af komſtigh.

Alle andere woorden, van Latynſchen oirſprong, en met eene C beginnende, als, *Celle*, *cippier*, *cyns*, *cingel*, *cirkel*, moogen met de C onder de Nederlanders ook geſchreeven worden; terwyl weder andere, uit het Griekſch oirſprongkelyk, ſchoon zy van de Latynen de C ontfangen, by ons hunne erſlyke K nootwendigh moeten behouden, als in *Keder*, *kibori*, *kichorei*, *kypres* en andere.

De D heeft in den klank groote gemeenſchap met de T, als beide de tong tegens de tanden ſlaende, en ras weder te rugge trekkende, doch de D ſlapper, dan de T. En dus is de D zachter van geluit; gelyk uit de volgende woorden blykt, *Gad*, een van Jakobs zoonen, *gat*, *Zweed*, *zweet*, *doch*, *toch*, *dieren*, *tieren*.

De E ſpelt *ebbe*, *echt*, *effen*, *bel*, *belle*, *kelk*, *melk*, met een helder geluit. In *Erf*, *kerk*, *werk*, en in het gemeen voor de R klinkt zy eenigszins doffer.

De F vindt men in *fel*, *ſleſch*, *fok*, *draf*, *ſtaf*, *lyf*, *wyf*, *beffen*, *ſtraffen*.

De F, die met eene ſterker beweginge de onderſtelip tegens de bovenſtetandentrekt, dan de V, heeft in den klank eenige gemeenſchap met de V, zo dat de F als eene ſcherpe V, en de V als eene zachte F wordt aengemerkt; gelyk blykt in *fel* en *vel*, *fier* en *vier*, *friſch* en *verſch*.

Ook verkeert de F in veele woorden in een V; te weeten in het Meervouwige Getal der Buigingen en in de Tytvoegingen en haere verſcheide Wyzenen Tyden; gelyk men zien kan in de volgende woorden, *Wyf*, *wyven*, *graf*, *graven*, *brief*, *brieven*,
hof.

bof, hoven, fchryf, fchryven, groef, groeven. De Engelschen koomen hier mede eenigszins over een, die van *wife wives*, van *knife knives*, macken.

Met de F worden, naer de wyze der Latynen, die *Amfion, Fryx, Hierofanta* fpelden, de woorden gefchreeven, die van uitheemsche taelen afkômstigh, de Ph gebruikten; als *Fanuël, Farao, faem, filofoof, Stefanus*, en andere.

Met de G spelt men *Ga, gal, gelt, goet, bang, lang, rug, brug.* De G. die met eenen sterken aeffem uit het midden vanden mont omtrent het gehemelte voortkoomt, heeft een blaezend geluit, het zy voor eenen Klinker, het zy voor eenen Medeklinker eene Lettergreep beginnende; gelyk in *gaen, gout, gy, gloet, graeu.*

Wanner zy eene Lettergreep na eenen Klinker besluit, of eene Lettergreep begint, die op eene G volgt, fchynt zy een geluit te hebben, dat, zachter, dan het voorgaende, van de Franschen door *gue* wordt uitgedrukt; gelyk in *vlag, heg, rug, waggelen, troggelen, plaggen.*

Voor al heeft de G zulk een geluit, als zy na eene N de Lettergreep eindigt; als in *bang, gang, koning, wooning*; of ook na eene N eene Lettergreep begint; als in *Tanger, zwanger, engel, wrongel, bonger, onger.* Achter verlengde Klinkers of Tweeklinkers behoudt zy echter haer geluit; als in *Vlaeg, plaeg, vlieg, boog, teug.* Waerom achter zulke Byvoeglyke woorden gemeenlyk de H gezet wordt.

De H spelt *Ham, bek, hier, hont, vryheit, blyheit.*

In het opmaeken der dubbele letter, die by de Grieken *xi*, *Chi* genoemt word, dient ook de H, die door de C, van outs in haere kracht eene K, als

8 N E D E R D U I T S C H E

boven gezien is, eene sterker uitblaczing ontfangt, dan zy van de G bekoomen kan. En dus spelt men door haer *mensch, wensch, aerdsch, wereltsch, Duitsch, schyn, schoon, lichaem, juichen*.

De H wordt van zommigen achter de G in het einde des woorts, daer zy van outspagh geschreeven te worden, verworpen onder het voorgeeven van overtolligheit. Maer zy is noodigh, en brengt den Woorden in de uitsprake hulp toe, zal men den *wegh*, dien men reist, van eene *weg* (wittebroot) den *dagh*, dien wy beleeven, van eene *dag*, dat een wapentuig en een tou te scheepe betekent, en *plagh, solebam*, van eene *plag*, eene afgemaede veltzoode, behoorlyk onderscheiden.

Om nu te weten, waer de H achter de G diene gestelt te worden, waer niet, zoude men deeze regels kunnen geeven.

I. De Wortelwoorden in eene G eindigende, laeten achter zich geene H toe; als *Leg, zeg, zaeg, vraeg, neig, buig* en andere.

II. Zelfstandige Naemwoorden, na eenen langen Klinker of eenen Medeklinker eene G hebbende, wracken insgelyks de H; gelyk *Aegt, maegt, jeugt, deugt, hoogte, droogte, ruigte* De Byvoeglyke Woorden, als *Graeg, traeg, veeg, hoog, droog, ruig* en diergelyke, zoude ik hier van uitzonderen, en onderscheits halve met eene H in het einde schryven.

III. Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden, die na eenen enkelen Klinker in NG eindigen, verwerpen de H; als, *Bang, eng, jong, lang, sprong, heining, wooning*.

IV. Zelfstandige Naemwoorden, voor de G eenen

eenen enkelen Klinker hebbende, neemen eene H achter die aen; als, *dagb, slagb, zogb, bedrogh, magbt*. Ook *braght* en *gebraght* van *brengen*.

V. Alle andere Naemwoorden, het zy Zelfstandige, het zy Byvoeglyke, die in het Eenvouwige getal na eenen enkelen Klinker in eene G uitgaen, die in het Meervouwige verdubbelt wordt, wracken de H achter de G; als, *Vlag, dag, pugio, log, vlug, rug, brug* en andere.

De I hoort men in *Ik, is, tin, zin, list, twist*.

Met de J spelt men *Ja, Jan, jok, jong, juk*

Met de K *Kalf, kan, kegel, kint, knecht, bak, dak, dank*.

De eigene naemen, die uit het Hebreusch of Grieksch afkomstigh zyn, behooren ook met de K gespelt te worden, schoon in het Latyn met eene C geschreeven; als *Kores, Kyrus, Kefas, Kyprus, Kyrenius*

Van outs plagh men in veele woorden de C voor de K te voegen, en te schryven voor *Ik, blyk, ryk, wyk, ook, dus Ick, blyck, ryck, wyck, oock*. Doch de C, deezen woorden in de uitspraeke geene hulp doende, is hier geheel onnodigh en onnut.

Dewyl men de K billyk in haere eige plaetse behouden moet, en den natuurlyken klank, dien zy veroorzaekt, zonder oirzaeke aen geene andere letter overgeeven, moet men met twee KK schryven *bukken, krukken, stukken, stokken, drukken*; en niet met veranderinge der Wortelletter K in eene C (gelyk certyts) *bucken, krucken, stucken, stocken, drucken*.

Eenigen dienen zich ook van de K in het spellen van *quaet, quellen, quyt*, schryvende *kwaet, kwellen, kwyt*: maer zonder noot; gelyk by de Q zal gezien worden.

De L spelt *Laf, lof, lust, vol, dol, beelen, bellen.*

De M Maer, *met, stam, stem, klimmen, nimmer.*

De N *Nacht, niet, nut, ban, been, binnen, onder.*

Met de O boekstaeft men *Och, of, op, orde, hof, hóp, lot, kommer.*

Doch hier is aen te merken, dat de O in alle woorden geenen zelve klank heeft; gelyk hier onder gezien wordt.

Eerste klank.

Op
Bok, hoe dus.
Bol
Bot
Dol
Wol

Tweede klank.

Hop
Stok
Bol van een spinrokken.
Gebot
Dol in de roeischuit.
Volk.

De eerste klank deezer woorden zweemt eenigzins naer het geluit der O in de Latynsche woorden, *non, fons, constans*; de tweede naer de O in *nos, noster, fortis, vox* en *propter*.

Dit onderscheit in de uitspraek moet men door het gebruik en de oeffening leeren: dan men zoude ten dienste der vreemdelingen de O in de woorden van den tweeden klank met eene streep kunnen tekenen, om hunne uitspraek daer naer te rechten, en schryven, *Hóp, stók &c.*

Ook zoude men deezen regel kunnen geeven: De O klinkt voor alle Medeklinkers niet even eens; voor de M en N behoudt zy haeren gewoonlyken klank; als, *Om, stom, ton, ront, vond*: voor de CH, F, G, GH, L, PR, S, T, wordt de uitspraek verandert; als in *Och, noch, stof, lof, dog, zogh, bedroggh, bol,*

bol, bol van een spinrokken, *kop, krop, porren, orgel, los, vos, pot, kot.*

Hier van worden echter uitgezondert de woorden, die in het Hoogduitsch door den T weklinker *Au* of door hunne volmondige *U* uitgesproken worden; als *Op, Bot, stolidus, Vol;* die by de Hoogduitschen dus luiden, *Auf, But, Ful. Bol, tuber,* en *dol, furiosus,* worden by Hoog- en Nederduitschen even eens geschreeven en uitgesproken.

Met de *P* speltmen *Pacht, pek, punt, nap, trap, trop, krop.*

De *P*, na een sterke sluiting der lippen uitgesproken, heeft eenige gemeenschap van klank met de *B*, en is als eene scherpe *B*, gelyk de *B* als eene zachte *P*; dat uit de spellinge van *slap* en *slab* gemerkt wordt, en by de *B*. alrede is aengeweezen.

De *P* plagh van outs achter de *M* geschreven te worden in *Ampt, amptman, amptenaer, &c.* maar is in deeze en diergelyke woorden onnoodigh.

Met de *Q* spelt men door tusschenkomste eener *U*, die haer aen de volgende Klinkletter hecht, en het verschil tusschen haer en haere gebuurletter de *K* mackt, *Quast, quak, quispel, quisten.* Doch zommigen hebben in deezen tyt deeze letter verworpen, endaar voor *KW* begonnen te gebruiken, schryvende, *Kwast, kwak, kwispel, kwisten.* Maar wy keuren dit, als eene onnoodige nieuwigheit, met de beste schryveren ten eenen maele af; en zien geeneredennen, dewyl men die woorden van outs met de *Qu* plagh te spellen, om die nu te verschuiven. Te meer, dewyl de Romainen hunne *C* en *V*, in klank en kracht de *K* en *W* gelyk, daer voor kunnende ge.

gebruiken, de *Qu* nooit gewraekt hebben: gelyk zy van andere volken, schoon hunne taelen verbeterende, ook niet verworpen is; hoewel de dichter Ronfard zyne Franschen al in de zestiende eeuw met zyne *kalité, kantité*, voor *qualité, quantité* stoumoedigh vooring. Waer by koomt, dat, indien men de spelling met *Kw* volgt, veelszins dubbeltzinnigheit door mispelling en quaede scheidung der lettergreepen veroorzaekt kan worden; als in *Gek-waek, gek-weest, gek-wel*. En eindelyk, dat de weinige woorden, die met de *Qu* beginnen, geene nieuwe spelling met *Kw* behoeven.

Met de *R* spelt men *Ramp, recht, ridder, rust, meester, booren*.

De *S* een sterker geblaes, als blykt, om dat de *Romainen* voor *causa, casus, divisiones*, van outs uitgesproken en geschreeven hebben *caussa, cassus, divisiones*, spelt *Sap, schap*, dat is, eene werking, en daer van *vrientschap, boelschap, scherp, schicht, slot, smak, sop, suiker, glas, mes, menschen, muschen, vischen*.

Met *T* worden gespelt *Tak, tent, tin, tol, tucht, wet, wit, witten*.

De *T* heeft eenige gelykheit in het geluit met de *D*, doch is scherper van klank, dan de *D*; gelyk men uit de volgende woorden kan merken, *Wet, wed, wetten, wedden, smeeeten, smeeden*, en voorhene alrede by de *D* aengetekent is.

De *T* wordt met eenen valschen klank uitgesproken in woorden van eene Latynsche afkomst, wanneer zy naemelyk de twee enkele Klinkletters *Te* voorgaet; als in *Oratië, justitië, redemptië, &c.*

- die

die met eenen bastertklank gehoord worden, als of *'er Oraetsië, justietsië, redemptsië* geschreeven is; daar nochtans niet te bedenken is; dat de tweede Klinker E, die in het einde deezer woorden de voorgaende I volgt, zulke eene verandering in de natuurlyke uitspraake der T, die men hoort in *Titus, Tiberius*, mackten kan.

Met de T spelt men, als met de Merkleter, in de Werkwoorden den tweeden persoon in het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze; als, *Neemt, geeft, leeft, hoort, zingt, &c.* als afgeleid van de Wortelwoorden, de tweede personen in het Eenvouwige Getal, *Neem, geef, lees, hoor, zing &c.*

De T is ook de merkleter en nootwendigh in het spellen der tweede personen van beide Getallen der Aentoonende Wyze, en des derden persoons in het Eenvouwige Getal; als *Gy, Hy, Neemt, geeft, leeft, hoort, zingt &c.*

Dit houdt zynen regel, schoon het Wortelwoort in een D eindigt, wanneer de T niet achtergelaeten wordt, noch de D in de T verandert. Want men schryft *Gy, Hy houdt, wordt, vindt, landt, grondt, &c.* alle afgeleidt van de Wortelwoorden in de Gebiedende Wyze, *Houd, word, bind, vind, land, grond.*

Met de U spelt men *Uw, uchtend, dun, dubbel, gunst, lust, juk, nu.*

Met de V *Vat, vel, vink, vlak, vocht, vrucht, erven, sterven.*

De V heeft in den klank (als boven by de F is aangemerkt) eenige gelykheit met de F, en gelyk de F eene scherpe V is, zoo is de V als eene zachte F;

F; gelyk men merkt in het spellen van *Vries* en *Fries*, *vel* en *fel*.

Met W spelt men *Wat*, *wet*, *wit*, *wol*, *wulp*, *wraek*, *eeuwen*, *leeuwen*.

Van outs misbruikten zommigen de W in het spellen van *Wt* voor *Uit*: maer deeze mispelling is met reden verworpen; dewyl de W, die niet dan een Medeklinker is, en geene dubbele U, als men gemeenlyk wil, voor eenen anderen Medeklinker gevoegt, geen geluit kan maeken, en niet, dan alleen voor de R gevonden wordt; als in *Wrak*, *wrêet*, *wringen*, *wroegen*, *wryten*.

In het spellen van *vrouw*, *leeuw*, *eeuw*, &c. is de W overtolligh; en het is hier genoeg, dat men schryve *vrou*, *leeu*, *eeu*; maer in het Meervouwige Getal wordt zy'er welluidendheits halve by gevoegt; als men schryft *vrouwen*, *leeuwen*, *eeuwen*. En dit geschied ook in de Werkwoorden *bouwen*, *brouwen*, *schreeuwen*, van de Wortelwoorden *bou*, *brou*, *schreeu* atkomstigh.

In de Twee- of Drieklanken, die met eene U eindigen, magh de W de stede der U niet inneemen; als zondéroirzaeke en gront geschied, wanneer zommigen voor *bou*, *trou*, *flaew*, *nieu*, schryven *bow*, *trow*, *flaew*, *niew*. De U is een Klinker, de W een Medeklinker; die zonder misbruik hier niet geplactst kan worden.

De X is eigentlyk eene Grieksche letter, die echter ook by de Latynen gebruikt wordt in de woorden van *Ex*, *grex*, *lex*, *rex*, *nix*, *mox*, *vox*. Doch de Nederlanders dienen zich van de X in het schryven der Grieksche en Latynsche naemen *Xanthus*, *Xenophon*, *Xenokrates*, *Xerxes*, *Saxo*, *Styx*.

Maer zommigen gebruiken ook de X. voor Ks, in het spellen van de volgende en diergelyke woorden, *Zulx, schrix, blyx, ryx*. Dan dit is, myns oordeels, een nieuwigheit, die onnoodigh en ondienstigh is. Onnoodigh; want wat behoeft men zich van de Grieksche X. te dienen in woorden, die men met de duitfche Ks bequaemlyk kan spellen? ondienstigh; dewyl het spellen van zulke woorden met eene X hunne betekenis voor de uitheemschen verduistert. Want schryft men, *de staet des ryx*, zoo zal een vreemdeling zoo licht niet verstaen, dat *ryx* koomt van *ryk*, dan of men *ryks* schreef. Dus zal ook een uitlander lichter zien, dat *schriks* koomt van *schrik*, en *blyks* van *blyk*, dan of 'er *schrix* en *blyx* stond. Derhalve is best, dat men de Ks in het spellen van zulke woorden, die ze uit hunne aart vereischen, behoude. *Fix*, dat vast betekent, en, van het Latynsch *fixum* afkomstigh, onder ons het burgerrecht verkreegen heeft, wordt met de X billyk en natuurlyk gespelt,

De Y plagh van outs by de Grieken gebruikt te worden voor een enkele U; en dient men zich van haer in het schryven van oude Griekfche naemen, *Pyrrbus Phrygië*; alwaer zy dan de Griekfche uitspraak behoudt. Maer van haer geluit en gebruik by ons zal onder de Klinkletters worden gesproken.

De Z had van outs by de Grieken de kragt van Ds; en wert van de Latynen fomtyts in Ss verandert, en dus hart en zacht uitgesproken, even als of zy een dubbelde letter waere.

Maer eenige Nederlanders plachten die fomtyts voor eene S te gebruiken; zoo dat zy de woorden die met eene S fcherp of zacht klonken, zonder onder-

onderscheit nu met eene S, en dan met eene Z spelden en schreeven, hoewel zich meest dienende van de S.

Doch in de Tweespraek der Nederduitsche Letterkunst, voor hondert en twintigh jaeren by de Kamer in Liefde bloeiende te Amsterdam uitgegeeven, (door Henrik Laurenszoon Spiegel, meent men, geschreeven) wordt getuigt, dat onze voorouders, gelyk uit oude drukken en brieven blykt, de Z dikwyls en voor eene zachte S plaghten te gebruiken, schryvende *Zee, zoon, zom &c.*

Dit gebruik is toen by den gemelden Spiegel en zyne kunstgenooten weder ingevoerd, en sedert dien tyt van de treflykste Nederduitsche schryveren gevolgt: als van D. V. Koornhert in zyne vertaelinge van Boëthius, die in het jaer 1585. het licht zagh, Hooft in zyne Gedichten en Historiën, en van den Vondel in zyne Treurspelen, Dichten en Vertaelingen. En deeze hebben hier in tot hunne toestemmers de Fransche schryvers, die ook zoo zacht een geluit aen de Z geeven in de getalwoorden *Onze, douze, treize, quatorze &c.*

En met reden. Want ik hebbe langen tyt geoordeelt, dat de Z in de kracht en den klank zoo wel, als in de gedaente en het maeksel overeenkoomt met die letter der Hebreewen, die zy *Zain* noemen, en dus schryven; waer aan zy het allerzachtste geluit der S toeëigenen. En ik ben te deezer uure blyde, dat de Kanonyk de Heuiter, wiens Nederduitsche Spelkunst my eerst voor twee maenden in handen viel, met my hier in eens is, vergelykende de Nederduitsche *Ze* met de Hebreusche *Zain*, en daer aen

aen eene natuurlyke en minnellyke zoetheit, die met een weinigh geblaes voor uit den mont spruit, by de Griekfche *Zeta* niet te vinden, met waerheit toefchryft.

Voorts kan het onderscheit tuffchen het zachte geluit der *Z*, gelyk het nu in gebruik is, en den fcherpen klank der *S* gezien worden in de volgende woorden :

<i>Zant</i> der zee,	<i>Sant</i> of heilige,
<i>Zaei</i> ,	<i>Saei</i> van Honskooten,
<i>Zuiger</i> ,	<i>Suiker</i> ,
<i>Zadel</i> ,	<i>Sabel</i> ,
<i>Zolder</i> ,	<i>Soldy</i> ,
<i>Zuchten</i> ,	<i>Suffen</i> ,

De *Z*, dan voor de zachtste *S* genoomen, wordt op de volgende wyze gebruikt: *Zacht*, *zant*, *zin*, *zogh*, *zucht*, *zeker*, *zuster*, *verzaemen*, *bezichtigen*, *gebootzaemen*.

Van de Medeklinkeren ontfangt de *Z* om haere zoetheit geen en achter zich, dan alleen de *W*; als in *Zwaer*, *zwart*, *zweep*, *zwichten*, *Zwolle*, *zwyn*. Weshalve zy ten hoogften quaelyk fchryven, die, haer met de fcherpe *S* gelyk ftellende, beftaen hebben te spellen *Zlaen*, *Znel*, en (het geen wy onder de mislagen der ouden rekenen) *Zmyrna*, *zmaragdus*.

Ook eindigt zy daerom geen *W* oort, dan alleen in de Hebreufche naemen; en geene lettergreep, dan wanneer haer, uit eene *S* verandert, *E*, *En*, *End*, *Er*, of *Ing*, *Igb* volgen.

HET III. KAPITTEL.

Nu staet ons, hebbende van alle de Letteren in het gemeen gesproken, ook in het byzonder de Klinkers A, E, I, O, U, Y, te beschouwen, en haere verdubbeling en samenvoeging, als ook den klank, daar uit ontstaende, aen te wyzen.

De vyf eerste Klinkers, A; E, I, O, U, die *Kort* zyn, als wy voorhene alrede gezegt hebben, lacten de lettergreep, waer in zy gevonden worden, eenen korten tyt om uit te spreken, of worden zeer korten tyt in de uytspreekte gehoord, *dat, ben, zin, lof, put.*

Deeze worden alle tot *Lange Klinkers* gemaect, of in hunnen klank verlengt.

De Klinkers A, E, I, worden van *Korte* in *Lange Klinkers* verandert door het byvoegen van de E; als in *Ban, baen, val, vael, hel, heel, best, beest, zit, ziet, tin, tien.*

Eertyts plagh men de O en U mede door eene E te verlengen. Dat de reden is, dat in oude boeckert en geschriften *kloester, stroem, Goer, Voerst, Sloet* geleezen wordt, als mede *huer, zuer, stuer*, daer men nu doorgaens leest en schryft, *klooster, stroom, Goor, Voorst, Sloot, huur, zuur, stuur*. En zelfs is de uitspraak van eenige woorden, die *oe* hebben, by zommigen zoodaenigh geweest, als of zy twee *oo* voerden; gelyk zommige Delvenaers *boek, snoek* uitspreken, als of het *book, snook*, geschreeven waere.

Voor de E, in het verlengen der Klinkeren gebruikt, hebben onze vaders in zommige gewesten

van

van Nederland ook de I gebruikt; als blykt in het schryven van *Hair, air, beir, vair, deir, oir, oir-sprong, huir, &c.* waer van *beir, oir, en oir-sprong* noch gebruikt worden.

Dat wy alleen aentekenen, om te toonen, dat zy de verlengde Klinkers in het leste niet zoo hart en met zoo open eenen mont uitgesproken hebben, als geschieden moet, wanneer zy, door zich zelfs verdubbelt, tot Lange Klinkers gemaakt worden; gelyk men nu doorgaens en zonder onderscheit van allen voorgeeft.

De Y, de leste en zeste Klinkletter; alleen lang, als wy voorhene gezegt hebben, en uit den langen klank der woorden *Vry, myn, pyn, tyt*, waer in zy gevonden wordt, blykt, kan niet verlengt worden.

Hedensdaegs verlengt men de Klinkers A, E, O, U, gemeenlyk door haerte verdubbelen; als in de volgende woorden te zien is: *Aal, daat, Been, beest, Boom, doof, Uur, huur.*

Hier worden de Klinkers A, E, O, U, verdubbelt, om hun geluit door deeze verdubbeling in de lettergreep te verlengen; en *al* verandert in *aal*, *dat* in *daat*; *ben* in *been*, *best* in *beest*, *bom* in *boom*, *dof* in *doof*, *Ur* in *uur*, *Hur* in *huur*.

Ook zyn 'er geweest, die de I verdubbelt hebben in de woorden *bier, dier, fier, gier, hier, niet, vrient, &c.* schryvende daer voor *biir, diir, fiir, giir, hiir, niit, vriint*; &c.

Hoewel dit (gelyk ook het schryven der I zonder E achter zich in *dri, di, ille, ider, imant, nimant*, op de wyze der A in *kamer, mager, navel*, der E in *ezel, edel, gevel*, ender O in *bade, boter, boven*)

geenen ingang gevonden heeft, als te hart en oneigen, en zweemende naer het kryffschende geschreeu der zwaluwen, nochtans is het verlengen der I door eene tweede I gebout op den gront der verlenginge van de andere Klinkletteren met zich zelve.

Immers het verdubbelen of verlengen van de I door het byvoegen van eene J is niet zoo goet of natuurlyk, en baert ook den zelve klank niet, dewyl de J een Medeklinker is, die, altyt in het hoofd der lettergreepen gestelt, eenen Klinker achter zich moet hebben; als in *jaer, jeugt, jong, juist, &c.* wel duidelyk te zien is.

Qualyk wordt ook voor eene verdubbelde I de Y gebruikt; want die wordt by de Nederlanders niet uitgesprooken, als eene verlengde I, gelyk zommige willen; maer als een byzondere Klinker tusschen de I en E I; als behoort wordt in *Ydel, ys, yver, yzer, vryheit, blyheit, schildery, drukkery.* En dit onderscheit tusschen deeze verscheidene klanken is te hooren in de uitspraeke van *Vil, viel, veil, vyl, Bidt, biedt, beidt, byt, Zit, ziet, zeit, zyt, Lit, liet, leidt, lydt,* en diergelyke.

H E T I V. K A P I T T E L.

Na dat wy in het voorgaende gezien hebben, hoe onze vaders, en hoe wy de Klinkletters verlengen, of van Korte tot Lange maeken, staen ons nu de wederzydsche redenen der spellinge met *Aa* en *Ae* te overweegen, om dus met zekerheit (doch onder verbetering) te kunnen vonnissen, wie voor de lange *Ate* houden zy.

Die

Die het verdubbelen der *Aa* eerst ingevoert hebben, wraekende het spellen met *Ae* in *aen*, *baer*, *baer*, *schaep* &c. geeven voor, dat de *Ae* als het *blaczen* of het *bae* van een schaep wordt uitgesproken; als of die met eene Grieksche η of *eta* waere geschreeven, en de woorden, met *Ae* gespelt, eigentlijk luiden zouden, als de platte Amsterdamsche tael, gelyk zy daer wel eer werd gesproken, noch te deezen tyde by het graeu gebruikt; dat in de zelve woorden veel meer het geluit van de E, dan van de A zoude worden gehoort, of een gemengde klank, vallende tusschen de A en de E.

Dit heeft Spiegel, Koornhert, en andere Taelbouwers uit de Kamer in Liefde bloeiende in hunnen tyt bewoogen, om het spellen met *Ae* in zulke woorden te verwerpen, en die voortaan met *Aa* te schryven; het geen ook sedert by den Drossaert Hooft en anderen is gevolgt.

Maer de vermaerde Poët J. van den Vondel oordeelde, dat in dit slag van woorden niet alleen de klank van de A, maer in het flaeuwen der uitspraek ook van de E wierd gehoort; en schreefze derhalve met *Ae*, gelyk volgt, *daer*, *maer*, *tael* &c.

Ik stemme hem dit volmondigh toe, en ontkenne daerenboven, dat in *Ae* het geluit der schaeppen of van de Grieksche η of *eta* gehoort worde. Want dat is de klank van de Engelsche *Ea* in *leave*, *ready*, *heaven*, *speake* &c. en van de Grieksche *ea* in de woorden $\tau\epsilon\iota\chi\epsilon\alpha$, $\mu\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\alpha$, $\tau\acute{\epsilon}\mu\pi\epsilon\alpha$, die daerom samengetrokken wordt tot η , in plaetse van *teichea*, *melea*, *Tempaea* uitbrengende, *teichē*, *melē*, *Tempē*.

Ook bevinden wy niet, dat in de woorden *aen*,

gaen, *staen* en diergelyke het geluit van de **E** meer zoude gehoort worden, dan van de **A**.

Het tegendeel blykt in de uitspraeke van **IE**, **OE** voor **OO**, en mede **UE**, voor **UU**, daer de meefte klank op de eerfte Klinkers **I**, **O**, **U**, valt; gelyk eigen en natuurlyk is. Immers zoude het oneigen en onnatuurlyk zyn, dat in *Ae* de **A**, in deeze spellinge de eerfte en in den klank de verhevenfte, in de uitspraeke eener lange lettergreep, minft en voor de helft niet gehoort zoude worden; en **IE** zyne volle uitspraek beter dan **AE** bereiken.

Uit deezen hoofde zoude ik van gevoelen zyn, dat men de ingevoerde spelling met *Aa* behoorde na te laeten. Immers behoeft zoo krachtigh niet aengedrongen te worden op de verdubbeling der **A** in *fchaep*, *flaep*, *raet*, *daet*, *maet*, &c, dewyl die nergens dus sterk wordt uitgesproken, dan by de Stichtenaers en Groningers. De meefte Hollanders fpreken diergelyke lettergreepen zachter uit, dan of 'er *Aa* in wordt gevonden; die, naer het oordeel van Samuel Ampzing in zyn Nederlantfch Taelberecht, al in het jaer 1628. uitgegeeven, den mont te wyt opfperft, en om haere volheit te zwaer en onaengenaem klinkt.

In allen gevalle magh de *Aa* niet gebruikt worden in de woorden, die door eene Crasis of famentrekking ingekort worden; als *vaer*, *blaen*, *draen*, *quaen*, *raen*, *paen*, voor *vader*, *bladen*, *draeden*, *quaeden*, *raeden*, *paeden*. Waer nevens het Voorzetsel, *naer*, *juxta*, gevoegt moet worden, als van *nacher*, by zommige Hoogduitschen gebruikt, zoo het fehynt, afkomstigh; gelyk mede de Werkwoorden

gaen,

gaen, staen, die zoo wel, als *zien* en *doen*, met alle de andere Werkwoorden, Eindigende en andere, (uitgezonderd *zyn, esse*) in EN, uitgaen; als uit de Hoogduitsche spellinge van *geben, stehen, sehen, en thun*, daer de *e* in de *u* smelt, blykelyk is. Ook moet men *staen* spellen, niet *saan*; waer voor de Hoogduitschen hun *seblagen* gebruiken.

De Drossaert Hooft heeft ook (dat hieraen te merken staet) de lange Klinkletters *Aa, Ee, Oo* niet alleen gebruikt in woorden, daer hy het nootzaekelyk oordeelde, en daer hem Spiegel en Koornhert in voorgingen, gelyk in *aan, daar, maar, staak, taal, raat, staat, maat, &c.* maer ook in woorden, daer men ze ter noot kan missen, en die veelen gewoon zyn met eenen Korten Klinker te schryven. Dus schreef hy voor

<i>Vader,</i>	<i>Vaader,</i>
<i>Vrede,</i>	<i>Vreede,</i>
<i>Koning,</i>	<i>Kooning,</i>
<i>Weder,</i>	<i>Weeder,</i>
<i>Neder,</i>	<i>Needer,</i>
<i>Teder,</i>	<i>Teeder,</i>

En zoo ook andere woorden, daer hy de dubbele of Lange Klinkers noodigh achtte, om de langheit van den klank der lettergroepe uit te drukken, en niet te leezen *Vadér, Vredé, Koning.*

Maer tegens dit verdubbelen der Klinkletteren, en geen ander (hoewel het de Schryver der Aenleidinge tot de Nederduitsche tael verkeerdelijk voorgeset) heeft zich Vondel met grooten en rechtvaardigen ernst gekant in een Noodigh Berecht, gestelt achter zyn treurspel van Lucifer in het jaer 1654.

uitgegeeven. En hy, die in dit Berecht (gelyk het aen de werelt van hem zelve en van den lesten-uitgeever zyner Poëzye een en andermael geschonken is) in de woorden van *voorneemen*, van *lettergreepe*, *oordeele*, *grooter*, *noodigh*, en *aenstootelyke* de voorbeelden zyner spellinge toont, oordeelde met den hooghgeleerden Heere Vossius, dit spellen van *Vaader, vrede, Koning*, voor *Vader, vrede, Koning*, eene gansch ongerymde, overtollige en misselyke mispelling te wezen. En hy voegde 'er by, dat schoon men dien voet van verdubbelen al volgde, evenwel noch het twyffelen over de langkheit of kortheit des klanks der lettergreepe overbleef in een ongelyk grooter getal van andere woorden, daer de klank valt op de eerste of tweede of derde lettergreep; gelyk bleek by de volgende voorbeelden: op de eerste lettergreep in *afgaen*, op de tweede in *beerin*, op de derde in *koopvaerdy*.

Op deeze berisping en tegenwerping oordeele ik, dat elk gehouden is te bekennen, dat men de dubbele of Lange klinkers *Aa*, of *Ae*, *Ee*, *Oo* omtrent veele woorden, daer ze de Drossaert gebruikt, kan missen.

HET V. KAPITTEL.

Doch dewyl men in het spellen van deeze en diergelyke woorden alleen eenen enkelen of Korten Klinker *A*, *E*, en *O* gewoon is te gebruiken, en dus onzeker maekt, op welke lettergreep de klank in het uitspreken valle, zoude men ten dienste der vreemdelingen, om hen in de *Profodia* of *Titspraeke*, het tweede deel der Sprackkunst, op goede gron-

grondente onderwyzen, vooraf deeze regels aengaende de korthheit en langkheit der lettergreepen kunnen steilen.

I. Alle Toevallige Letters, E, EN, ER, ERS, END, ENDE, DE, DEN, STE, STEN, die Uitgangen zyn van veranderde Vergrootingen of Buigingen of Tytvoegingen, zyn kort, of worden met eenen korten klank uitgesproken; als van *Heer*, *beere*, *beeren*, van *groot*, *grooten*, *grooter*, *grooters*, van *loop*, *lopend*, *lopende*, van *hoor*, *hoorde*, *hoorden*, van *zwart*, *zwartste*, *zwartsten*. En valt derhalve de klank op de eigene Stamwoorden.

II. De Onfscheidbaere Voorzetsels *Be*, *ge*, *er*, *ber*, *ver*, *ont*, zyn ten allen tyde kort, en valt daerom de klank op de volgende lettergreep; als in *Beding*, *bedongen*, *gewest*, *gewapent*, *erinnert*, *bertimmer*, *vergif*, *verliezen*, *onthout*, *ontmannen*.

Bedel, *gevel*, *erger*, *erven*, *herder*, *verwen*, en andere, waer in de eerste lettergreep geen Onfscheidbaer Voorzetsel is, behooren niet tot deezen regel.

III. In alle Dubbele Naemwoorden van twee lettergreepen, waer van de eerste een Zelfstandigh, de leste een Zelfstandigh of ook Byvoeglyk is, is de eerste lang, de tweede kort, schoon uit veele Medeklinkeren bestaende; als in *Jaermarkt*, *Raethuis*, *Lantheer*, *Veltslag*, *Biervlieg*, *Wynkan*, *Bloetroot*, *Sneuwit*, *Zeegroen*, *Geltryk*.

IV. Diergelyke Naemwoorden van drie lettergreepen, welker eerste lit maer eene lettergreep maekt, worden in deeze eene lettergreep lang uitgesproken; als in, *Wintmolen*, *Putwater*, *Geltmiddel*, *Lantvrede*, *Zorgduivel*, *Wachtmeester*.

V. Dubbele Naemwoorden van drie lettergreepen, welker

welker twee leste het eene lit en een Afgeleidt Byvoeglyk woort zyn, hebben hunnen klank in de middelste lettergreep; als in *Rampzalig, Moetwillich, Eerwaerdigh, Hoogmaedigh*.

VI. Alle Afgeleide Naem woorden, het zy Zelfstandige, het zy Byvoeglyke eindigende in *baer, dom, en, heit, igh, ing, lyk, nis, schap, zaem*, hebben, zoo zy uit twee en drie lettergreepen bestaen, de eerste lang, de tweede en derde kort; als, *Huwbaer, rykdom, linnen, vryheit, goedigh, leiding, manlyk, steurnis, kontschap, vreedzaem; handelbaer, vorstendom, koperen, heerlykheit, leovendigh, wandeling, koninglyk, groetenis, wetenschap, anbeidzaem*. Die in *Ier* eindigen, hebben de leste lettergreep lang; als, *Tuinnier, poortier, bovenier*, en andere.

VII. De Scheidbaere Voorzetsels *Aen, by, door, na, om, op, uit*, met *toe*, en *af*, die onder de Voorzetsels geen Naemval beheerschen, zyn ten allen tyde lang, en eischen daerom den klank in woorden van twee of drie lettergreepen, waeraen zy het begin geeven, het zy Naem- het zy Werkwoorden; als in *Aenneemen, aenslag, bynaem, byslaepen, doorgang, doorbrengen, nalaeten, nasleep, omwegh, omkoopen, opdraght, opschieten, toezang, toestemmen, uitgang, uitdroogen, afgront, afbranden*. Omarmen en omhelzen worden hier van uitgezondert.

VIII. De Scheidbaere Voorzetsels *Achter, binnen, boven, buiten, tegen, tusschen* hebben in de Uitspraeke den klank op de eerste lettergreep, het zy alleen staende, het zy voor Naem- of Werkwoorden van eene of twee of meer lettergreepen; als in *Achterhuis, achterklappen, binnenkamer, binnenlanfvaerder, bovenstem, bovenkousfen, buitenman, buitenleven, tegen-*

tegenzang, tegenstribbelen, tusschenspraek, tusschenwydte. Nevens, volgens, zonder volgen deezen regel, niet Rontom en Omtrent, in de leste lettergreep lang.

IX Naem-of Werkwoorden, door de Voorzetsels *Onder* en *Over* samengezet, behouden ten deele den klank in de eerste lettergreep; als in *Onderdaen, ondergaen, onderlyf, onderzaet, &c. Overgaen, overbaelen, overbant, overtoom &c.* of ontfangen dien op de derde lettergreep; als in *Ondergraeven, onderhuuren, ondermynen, ondertekenen, &c. Overdaedigh, overeischen, overlaeden, overtuigen, &c.*

X. De Zelfstandige Naemwoorden, door de Onscheidbaere Voorzetsels; *Ant, on, mis,* en *wan* beginnende, voeren den klank in het Voorzetsel; als in *Antwoord* (waer mede ook alle afgeleidde woorden overeenkoomen, als *antwoorden, beantwoorden, verantwoorden*) *onraet, ondank, ongunst, ontrou, misdaet, misdraght, misgreep, wantrou, wangunst, wanhoop, wanschepfel, &c.* De Werkwoorden, van *mis* beginnende, en uit twee of drie lettergreepen bestaende, hebben den klank in de leste of voorleste lettergreep; als in *Misdoen, misdraegen, misgrypen, misleiden; miszeggen &c.*

XI. Vrouwelyke Naemwoorden, die in *ES* en *IN* uitgaen, hebben den klank in deeze lettergreep; als in *Prinses, voogdes, meesteres, zondaeres, beerin, leeuwin, koningin, slavin.*

XII. Woorden van twee of drie lettergreepen, waer van de tweede kort en de derde lang of kort zyn, voeren den klank inde eerste, schoon alleen eene *A, E* of *O* zonder of na eene of meer Medeklinkers voerende; als in *Adem, ademen, adel, adeldom, edel, edelman, even, evenaer, open, openen, opening, oker.*

oke

okernoot, okergeel, hagel, hagelen, hagelbui, stapel, stapelen, stapelrecht, bemel, hemelryk, wrevel, wreveligh, boter, boteren, boterbloem, zomer, zomeren, zomertyt.

Gelyk nu hier toe het verdubbelen of verlengen der Klinkeren niet noodigh is, zoo meene ik, dat deeze verdubbeling omtrent veele andere woorden noodig en dienstig is: te weeten, eerst in Naemwoorden, van alle de drie Geslagten, die in hun Eenvouwich Getal eenen verlengden Klinker hebben, dien zy, myns bedunkens, in het Meervouwich moeten behouden; gelyk te zien is in de volgende en diergelyke woorden, *draek, draeken, tael, taelen, heer, heeren, priet, priëlen, dier, dieren, stier, stieren, oor, ooren, spoor, spooren, uur, uuren, muur, muuren.*

Daer na in Werkwoorden, die in hun Wortelwoord, den tweeden persoon des Eenvouwichen Getals in de Gebiedende Wyze, eenen langen Klinker gebruiken; als in *Haet, leer, stier, hoor, schuur*, waer van afkomen *Ik haete, leere, stiere, hoore, schuure, wy haeten, leeren, stieren, hooren, schuuren.*

In welke woorden de helfte van den langen Klinker alzoó weinigh mag uitgeworpen worden, en dus de Wortelletter verminkt, om te spellen, *bate, lere, bore, schure, baten, leren, boren, schuren*, als men spellen magh in den Onvolmaekten Tyt der Aentoonende Wyze, *Ik hatte, lerde, borde, schurde, wy hatten, lerden, borden, schurden.*

Want (dat hier wel aen te merken is) de Wortelklinker is hier geen Korte Klinker A, E, O, U; die alleen verlengt zoude worden, om den toon lang uit te houden, en niet terstont tegens den volgende Medeklinker te stooten, maer een der Lange Klinkeren,

keren, die wy voorheene aangeweezen hebben te zyn *Aa* of liever *Ae, Ee, Ie, Oo, Uu*. Een Korte Klinker is de Wortelklinker in de volgende woorden; als *A*, in *Val*, *E*, in *Stel*, *I*, in *Zit*, *O*, in *Klop*, *U*, in *Ruk*; van welke daerom met verdubbelinge des volgenden Medeklinkers *Valle* en *vallen*, *stelle* en *stellen*, *zitte* en *zitten*, *kloppe* en *kloppen*, *rukke* en *rukken* gemaekt worden.

Dus behoort men ook andere woorden te spellen, die af koomen van andere, die eenen Langen Klinker in den oorsprong hebben; gelyk *eenigh*, *eenigzins*, *eenigheit*, die gesprooten zyn van *een*, en *eeuwigh*, met *eeuwigheit*, die van *eeu* koomen. Breng hier ook toe *leeraer* van *leere*, *grooter* van *groot*, *boozer* van *boos*, in de plaetse van *leraer*, *groter*, *bozer*.

Immers Jeremias de Dekker, dien Vondel eenen dichter van eene sierlyke netheit plagh te noemen, heeft ook al in de Voorrede van zyne vertaelde Kathaensche Vrouwe, in het jaer 1660. uitgegeeven, geklaegt over het verenkelen der twee Klinkeren *E* en *O*, regelrecht aengaende tegens de oprechte en behoorlyke uitspraek onzer taele; en dat men botelyk en spottelyk schreef *benen*, *stenen*, *bomen*, *boenen* &c. in plaetse van *beenen*, *steen*, *boomen*, *boonen*: gelyk hem mede tegens de borst was, dat men door verdubbeling der *E* en *O* ter andere zyde schreef *steden*, *leeden*, *kooten*, *kooper*, (*cuprum*,) in plaetse van *steden*, *leden*, *koten*, *koper*. Waer door niet alleen de uitspraek vervalscht, maer ook een geheele wagen vol homonymen of tweezinnige woorden ter taele ingevoert worden; zoo dat men somtyts niet weet, of zy van *koolen*, *caules*, of van *kolen*, *carbones*, van
reeden

reeden, stationes navium, of van reden, ratio &c. spreken. Dat niet geschieden zoude, zoo men scherp luisterde naar de oprechte uitspraek, en de spelling daer naer voegde.

Men moet daerenboven de verdubbeling of verlenging der Klinkeren ook behouden in woorden, die, met eenen Klinker geschreeven, dubbelzinnigh zouden zyn, en iet anders kunnen betekenen, dan men daer mede wil te kennen geeven; gelyk elk zien kan in de volgende en diergelyke woorden; waer in men geen onderscheit maeken kan; ten zy men ze elk in het byzonder met eenen korten of verlengden Klinkletter leere spellen;

<i>Bedelen,</i>	<i>Bedeelen,</i>
<i>Beteren,</i>	<i>Beteeren,</i>
<i>Bekeren,</i>	<i>Bekeeren,</i>
<i>Beeken,</i>	<i>Beken,</i>
<i>Beeving,</i>	<i>Beving,</i>

HET VI. KAPITTEL.

Na dat wy de Lange Klinkers en hun rechtmaetigh gebruik in het voorgaende naer eisch beschout en wytluchtigh tegens het ingekroopen misbruik aangewezen en verdedigt hebben, na dat wy ook in het voorgaende eenige zetregels wegens de korthheit en langkheit der lettergreepen en haere rechte uitspraek gegeven hebben; die buiten de Nederduitse Rym- of dichtkunst, waar van hier niet gehandelt wordt, kunnen geacht genoegzaam te zyn, staet ons nu wyder te spreken van het samen-voegen van twee Korte Klinkeren, die, van een byzonder

zonder en verscheiden geluit, wanneer zy alleen staen, in de samenvoeginge het geluit der twee gevoegde Klinkeren al smeltende tevens uitspreken, en daerom *Tweeklanken* genoemd worden. Deeze zyn *Ai, Au,* (want *Ae* en *Ie* hebben wy voorhene gezegteene verlengde *A* en *I* te zyn) *Ei, Eu, Oe,* (hoewel het geluit van deezen *Tweeklank* in voorgaende tyden eene lange *O* maekte) *Ou, Ui.* En hun gebruik is dusdaenigh.

Met *Ai* spelt men *Kai, klai, Mai, Kaizer, Romain* met zommigen.

Met *Au, Snau, snauwen, krawwen, bytebau, gau.*

Met *Ei, Lei, rei, rein, geit, schreit, reis, steil, veil.*

Met *Eu, Heul, beul, deur, steur, reuk, neus, Geus.*

Met *Oe, Gloet, goet, bloet, bloem, roem, zoen, doen, Jeroen.*

Met *Ou, Hout, gout, zout, mout, stout, behouder, behoudenis.*

Met *Ui, Uil, uit, bui, lui, buis, huis, vuil, zuil, spruit, geluit.*

Ook worden drie Klinkletters, die van eenen verscheidenen klank zyn, wanneer zy alleen en op zich zelfs staen, samengevoegt, en tot een geluit verenigt; waerom zy *Drieklanken* heeten.

Deeze zyn *Aei, Aeu* (niet *Aau*, in *blaaui, slaau, graau, klaui, laui, paui*, om zyne onnodige gaeping, die eene zoete spraek hart maekt, al voor hondert en drie-en-twintig jaeren van Pontus de Heuiter verworpen) *Eeu, Ieu, Oei, Ooi.*

In de spellinge hebben deeze *Drieklanken* dit gebruik:

Met *Aei* spelt men *Zaei, maei, draei, kraei, zwaei, papegaei.*

Met

Met *Aeu, Blaeu, flaeu, graeu, klaeu, laeu, paeu, yaeu.*
 Met *Eeu, Leeu, meeu, schreeu, sneeu, spreeu, Zeeu,*
Hebreu.

Met *Ieu, Nieu, kieu, kieuwen.*

Met *Oei, Boei, bloei, groei, gloeien, roeien, stoeien.*

Met *Ooi, Doei, mooi, hooi, kooi, ooit, nooit, strooit.*

H E T VII. K A P I T T E L.

Alle deeze zes en twintigh letteren, in het gemeen en byzonder voorheene beschout, kunnen het begin eener lettergreep zyn:

Alle kunnen zy ook woorden eindigen, uitgezondert, *v, z, b, d*, die, om haeren zachten klank achter aen quaelyk wordende gehoord, nooit of zelden daer worden gebruikt; maer die plaets ruimer voor andere, die, bykans van een en het zelve geluit geoordeelt, scherper en sterker klinken, als *f, s, p, t*.

In *b* en *d* eindigen echter eenige eigene naemen, die uit andere taelen oirspronkelyk zyn, als, *Nadab, Jakob, Job, Gad, David*; als mede de Wortelwoorden *Krab, schrab, heb, wend, zend, schud*, en diergelyke.

In *z* eindigen de eigene Hebreuschche naemen *Uz, Elifaz, Perez, Boaz, Thammuz*, en andere.

Z en *v* zouden, naer onse spelling, ook middellettergreepen kunnen eindigen, wanneer zy in de veranderingen der Buigingen en Tytvoegingen de plaets der *s* en *f* ingenoomen hebbende, van *lees* en *geef* in de Werkwoorden, en van *huis* en *brief* in de Naemwoorden, *leez-en* en *geev-en* *huiz-en* en *briev-en* maeken.

Maer wy kunnen ook lyden, dat in het schikken der lettergreepen de gewoonte, die een groot dwingelant is, van hun, dien het lust, gevolgt worde, en, gelyk doorgaens, gespelt, *lee-zen, gee-ven* *hui-zen, brie-ven*. Met

Met een *ſ* eindigen zommige hedendaegſche ſchryvers de woorden, die in *aei* en *ai*, *ei*, *oei*, *ooi*, en *ui* uitgaen. Maer quaelyk; dewyl *ſ* geen Klinker is, om eenen Twee- of drieklank te helpen maeken, maer een Medeklinker, die altyt eenen Klinker voorgaet; als in *Jager*, *bejaegen*, *jeugt*, *Jiſp*, *jong*, *juichen*, *juweel* te zien is.

Met eene *W* eindigen de Wortelwerkwoorden, *Duw*, *ſpuw*, *ſtuw*, &c. en de Naemwoorden, *Be-tuw*, *Veluw*, *Ruw*, *Schuw*, en *Uw*, *Tuus*, *veſter* by de Latynen uitdrukkende.

Hierom kunnen wy niet goetkeuren de hedendaegſche nieugesmeedde ſpelling, waer door, om quansuis de afkomſte en verwantschap der woorden nader te koomen, de welluidendheit ten hoogſten benadeelt wordt, en in plaetſe van *graf*, *ſtaf*, *hof*, *brief*, *gerief*; geſchreeven *grav*, *ſtav*, *hov*, *briev*, *geriev*; gelyk ook voor *buis*, *gruis* gevonden wordt *buiz*, *gruiz*. Verwerpelyk is ook om de zelve reden het ſpellen der Naemwoorden, *land*, *zand*, *ſtrand*, *band*, *blind*, *kind*, *grond*, *vond* zonder *T*, die nochtans in de uitspraeke deezer woorden meer dan de *D* gehoort wordt; als mede der Werkwoorden in den tweeden en derden Perſoon van de Aentoonende Wyze en Tegenwoordigen en Onvolkoomenen Tyt, *gy*, *by bind*, *vind*, *gy bond*, *vond*, en diergelyke; gelyk ook der Deelwoorden *Verblind*, *gegrond* &c. zonder de zelve *T*, dewyl zoo de Werk- als Deelwoorden de *T*, als hunne merkletter in zommige Perſoonen en Tyden, hier alzoo weinigh kunnen miſſen, als *gy*, *by hoort*, *loopt*, *mint*, *gy riept*, *ſliept*, en *gehoort*, *bemint*, *gegunt* &c. Waerom het nood-

Chriſtian

igt

igh is, dat men schryve *Gy*, *by bindt*, *vindt*, *gy kondt*, *vondt*, en *Verblindt*, *gegrondt*.

Hierom ziet men zommige, zoekende met de spellinge den klank der woorden alleen uit te drukken, en overtollige letteren te myden, eenige woorden spellen, als volgt, *Lant*, *bant*, *brant*, *bant*, *verbont*, *raet*, *schilt* &c. terwyl anderen die woorden spellen met eene *dt* aldus, *Landt*, *bandt*, &c. geevende deeze reden hunner spellinge, dat men die woorden in het Meervouwige Getal met een *D* moet schryven, en meenende, dat het Meervouwige Getal altyt van het Eenvouwige wordt gemaekt door byvoeging van *en*, dat men dan altyt ook in het Eenvouwige Getal de *D* moet behouden; waer by zy, om dat die woorden in het Eenvouwige Getal van een scherp geluit zyn, eene *T* stellen; die in het Meervouwige Getal wordt achtergelaeten, en spellen, gelyk volgt,

Landt, *Landen*, *Handt*, *Handen*, *Bandt*, *Banden*, *Verbondt*, *Verbonden*, *Raedt*, *Raeden*, *Schildt*, *Schilden*.

Ook spellen zy de Byveeglyke Naemwoorden, die in hunne Buigingen somwyle eene *D* hebben, op gelyke wyze, en schryven *Goedt*, dewyl men ook schryft, *goede*, *goeden*; *Oudt*, om dat men ook schryft, *oude*, *ouden*; daer de anderen, om dat in de uitspracke geene *D* gehoort wordt, alleen *goet* en *out* schryven.

Beide deeze bovenstaende spellingen houden zommige voor goet, om dat zy den klank en de wel-luidendheit ten wederzyde voldoen.

Het is echter best de eerste te volgen, die, schryvende *Lant*, *bant*, *bant*, *goet*, *out*, *breet*, *eet*, schoon
het

het Meervouwige Getal eischt *Landen, banden, banden, goeden, ouden, broeden, leden*, verdedigt wordt met deezeh grondregel; ook in andere taalen bekent en gebruikelijk, dat letters van het zelve werktuig dikwyls met elkandere oerwisselt worden.

Godt dichter, het Opperste Wezen, dat in den derden Naem *at Godt* heeft; en naar der Heidenen oordeel in het Meervouwige Getal *Goden* maakt, schryve ik met eene *D* voor de *T*; om hem van eenen *Got*, eenen inboorling uit *Gotlant*, te onderscheiden.

De tweede, hoe op haere reden steunende, hoe gemaklyk en dienstigh voor de vreemdelingen, om terfont te kunnen zien, dat deezee woorden in het Meervouwige Getal *Landen, banden &c.* moeten worden geschreven; is daerom niet zoo goet te keuren, om dat zy, schryvende in de Naemwoorden *Landt, raedt, verbondt &c.* door dus te schryven, geen onderscheit maakt tusschen deezee en tusschen de Werkwoorden, *Landt, in, Hy landt te Ofsende, raedt, in, Hy raedt bant en beste, en verbondt, in, gy verbondt u tot de betaeling.* In welke leste de *D*, eene der Wortletterender Stamwoorden, *Land, raedt, verbind,* aen en met de volgende toevallige en merkletter *T* gehecht en vereent wordt door eene der zweegene *E*, als de rustende Scheva der Hebraeuwen; die echter by sommige Nederlanders en hunne nabuuren in de uitspraak van *Landet, raedet, verbondet* gehoort wordt of plagh te worden.

Alle andere Naemwoorden, die in het Meervouwig Getal geene *D*, maer *T* hebben; lyden in het Eenvouwige ook geene *D*, maer moeten alleen met eene *T* geschreven worden: gebyk hier onder wordt aangewezen;

*Net, Netten, Stast, Staeten, Kaert, Kaerten.
Pot, Potten, Vraet, Vraeten, Taert, Taerten.*

Dus dient men ook te schryven *geboort, bemint, gegunt, &c.* wanneer zy Deelwoorden zyn, of een gedeelte van den Volmaecten of Meer dan Volmaecten Tyt in de Werkwoorden worden, als in, *Ik hebbe geboort, ik was bemint, het is my gegunt*; al-zoo zy dan geene veranderinge door de Buiging onderworpen zyn; die hun alleen overkoomt, wan-neer zy in Byvoeglyke Naemwoorden verande-ren.

Met het oogmerk om letters te spaeren, boven aengeroert, wordt ook van zommigen eene vreem-de spelling omtrent de woorden met Drieklanken *eeu, leeu, nieu, flaeu* en diergelyke ingevoert, als zy die in het Meervouwige Getal dus spellen, *ewen, lewen, nieuwe, flawe.*

Doch hier staet te letten, dat men, in het Een-vouwige Getal *eeu, leeu, &c.* schryvende, ook in het Meervouwige *eeuwen, leeuwen &c.* moet schry-ven.

Want verwerpt men hier de leste *E* en *U*, die het meeste geluit van den Drieklank in *eeu* en *leeu* maeken, soo blyft daer alleen de klank van *e*; en voegt men by die *e* niet dan *wen*; en schryft *ewen*, zoo heeft men in dat *ewen* geenen anderen klank, dan van *e* en van *wen*: want de *w*, die geen Klin-ker is, kan niet dienen, om het geluit van *eeu* te maeken, maer alleen om *wen* te schryven. Derhal-ve behoort men in het Meervouwige den Drieklank *eeu* te laeten, en daer *wen* byvoegende te schryven *eeuwen, leeuwen, &c.* Behalve dat het ongeoorlooft is,

is, en zonder voorbeeld in eenige taele, dat men de Lange Klinkers en Drieklanken, Wortelletters der Naemwoorden, waer in zy geene veranderinge onderworpen zyn, daer uit neeme, of ook in de Werkwoorden, in welker Tytvoegingen de Lange Klinkers somtyts tot andere gemaakt worden, verminke. Het geen geschiedt, wanneer men, *beren, oren, flawe, nieuwe*, van de oirsprongkelyke Naemwoorden, *beer, oor, flaeu, nieu, en eren, leren, boren en smoren*, van de Stamwerkwoorden, *eer, leer, boor en smoor* afleidt. Maer hier van is ook al voorhene gesproken.

H E T VIII. K A P I T T E L.

WY zouden nu van de Letteren kunnen afscheiden, waere 'er niet iets te zeggen van het schryven van zommige woorden en van de Talletteren.

Omtrent het schryven eeniger woorden moet men deeze regels waerneemen :

I. Zommige woorden moet men dus schryven, *Zuid-en Noordbollant, dagh-en gedenkschriften, en voor en tegenspoet* ; op dat men door dit teken zie, dat *Zuid* mede aen *Hollant, dagh aen schriften*, en *voor aen spoet* behoore. Dus schryvende *Zuid-en Noordbollant*, is het, als of 'er stond *Zuidhollant en Noordbollant*. *Dagh-en gedenkschriften* is zoo veel, als *daghschriften en gedenkschriften*, en *voor-en tegenspoet*, als *voorspoet en tegenspoet*. Dit heeft ook plaets in alle andere woorden van gelyken aert.

II. De woorden *aerd-bodem, werelt-kloot, schout-*

ant, *man-slagh*, *pest-huis*, en diergelyke laschwoorden meer, dient men aldus zonder affcheidinge aen een te hechten, *aerdbodem*, *wereltkloot*, *schoutamt*, &c. want al is zulk een laschwoort uit twee woorden samengezet, het is nochtans door de aeneenlasching een woort geworden.

III. *Begonze*, *hadze*, *deedmen*, *zoomen*, *zalmen*, en diergelyke behoort men van een te scheiden; en aldus te schryven, *Begon ze*, *had ze*, *deed men*, *zoo men*, *zal men*. Dus moet men ze scheiden, om dat het twee woorden zyn. Ook om dubbeltinnigheit te myden: want schryft men *zoomen* in plaetse van *zoo men*, en *zalmen* voor *zal men*, het schynt, dat men van *zoomen* van kleederen, en van *zalmen*, vischen, spreekte.

IV. Men moet groote of hoofletters stellen voor eigene naemen van personen, landen, steden, stroomen; ook voor de naemen van waerdigheden, bedieningen, godtsdiensten, gevoelens &c. Het begin van elk zinslot of *periodus* in ons schryven, en de eerste letter van elk vaers in een gedicht moet insgelyks een hoofletter zyn.

V. Gelyk van de twee *SS*, die de Nederlanders in hunne schriften gebruiken, de eene gemeenlyk lang en de andere kort is, als volgt, *ss*, zoo moet met de eerste het begin van een woort dus gemaekt worden, *sabel*, *sap* &c. met de leste het einde op deeze wyze, *glas*, *huis* &c. Ook wordt de korte *s* bequaemlyk gebruikt in het midden van een woort, uit twee, welker eerste met deeze letter eindigt, samengevoegt, op deeze wyze, *paskaert*, *pasloot*, *usschieter*, *mislagen*, en diergelyke.

Het geen geschiedt, om dat *pas*, *bus*, *mis* niet met eene lange / maer met eene korte *s* gespelt worden.

De Talletters, die by de Nederlanders in het gebruik zyn, om tal-en tytschriften by een te stellen, zyn zeven, en deeze volgende, C, D, I, L, M, V, X.

Van deeze beteekent I, die uit eene enkele rechte-opgaende streep bestaet, het getal van een; de V, uit twee schuinse I samengefelt, vyf; de X, die niet anders is, dan twee V, met het scherpe tegent elkindere gefelt, tien. L, bestaende uit eene rechte en een dwersse I, beduidt vyfmael X, of vyftigh; C, of eerst twee L, waer van de eene recht, de andere omgekeert is, op deeze wyze \llcorner , betekent tweemaal L, of hondert; D, of eene \llcorner , van alle kanten geslooten op deeze wyze \square , betekent vyfhondert, en M duizent, of tweemaal \square .

Voorts gelyk het minder achter het meerder getal, de I, achter de V en X aldus gezet VI en XI, vyf en een, dat is, zes, en tien en een, dat is, elf betekent, zoo drukken IV. aldus gezet, vyf min een, dat is, vier, en IX op deeze wyze tien min een, dat is negen uit.

Dus stelt men ook XIV voor veertien, XIX voor negentien, XL, voor veertigh, XC voor negentigh.

Doch deeze IV, IX, XIV, &c, worden in de tytschriften niet gebruikt, maer wel in andere en enkele getallen.

Dus schryft men dit jaer, duizent zevenhondert en vier met deeze letteren, MDCCIV, of naer de wyze der Romeinen die geene M en D, maer

deeze merken CIO en IO voor duizent en vyfhondert in hunne getallen gebruikten, aldus, CIOIOCCIV. Maer zestienvondert negen en negentigh wordt geschreeven, MDCXCIX, of op zyn Roomsche dus; CIOIOCCIX.

Dat de XC en IX in geen tytdicht kan gebraght worden, heeft deeze reden, om dat elke Talletter, waer die ook in het tytdicht staet, volgens haer eigen getal wordt getelt, en eene X, voor eene C staende, van de C of hondert geene tien aftrekt, maer de eigene betekenis van tien behoudt; zoo dat XC in een enkel jaertal maer negentigh, en in een tytdicht hondert en tien uitbrengt.

Dat ondertusschen de X tot de zevende Talletter gestelt wordt, geschiedt op den gront van alle, die haer, waer voor wy lieft Ks gebruiken, in het spellen en schryven van Nederduitsehe woorden behouden.

Voorts magh in een tytschrift of tytdicht niet een eenige Talletter meer worden gevonden, dan de letters, die het jaertal, dat men wil aenwyzen, net uitdrukken; gelyk het jaer 1568. toen Don Karel, Prins van Spanje, wierd vermoordt in

FILIVS ante Die Mpatr Ios InqVr It In annos,
De zoon VIt LVft tot hoogh gezagh
Hackt naer zIn VaDers sterrefDagh;

En het jaer 1583. toen de toeleggh des Hertogen van Anjou op Antwerpen mislukte in dit tytschrift, *VXILIVM sVIs DeVs*, dat, te Antwerpen voor de Kipdorperpoort gezet, in onze taele luidt, Godt VVas VerDaDiger zIlNs VoLX.

In

In deeze tytdichten, die veel arbeit en tyt kosten, en daerom ten aenzien der spellinge niet te naeu bepaelt behoeven te worden, moet men, zoo veel mogelyk is, eene goede en vaste spelling houden, zonder D voor T, CH voor G te gebruiken, of ook, om een getal van hondert te vinden, eene onnoodige C voor een K te schryven; op dat men niet schyne by stoelen en banken te gaen, daar men recht op zyn lyf en rustigh moet wondelen.

H E T IX. K A P I T T E L.

UIt de Letteren werden Sillaben, gelyk Grieken en Latynen spreeken, of *Lettergreepen* gemaakt.

Eene Lettergreep is een Woort of een deeleens Woorts, dat met eene montsluitinge of openinge wordt uitgesprooken; als *Man*, *Va-der*, *on-beschroomt*, *aen-ge-naem-beit*, *on-o-ver-win-lyk*, *Kon-stanti-no-po-len*. En elk van deeze deeltjes is eene Lettergreep.

Want de enkele Klinkers maeken niet alleen gedeelten van Woorden, als A in *a-del*, *a-dem*, *A-ken*, *A-men*, E in *e del*, *e-gel*, *e kel*, *E-pe*, I in *I-karus*, *I-facbar*, *I-talië*, *Sime-i*, O in *o-pen*, *o-ker*, *o-ven*, *o-ver*, U in *U-dem*, *U-denbeim*, *U-kraine*, *U-trecht*, Y in *y-del*, *y-ven*, *y-ver*, *y-zer*, maer ook geheele woorden, als A, den naem van verscheide stroomen in Nederlant, E, in oude boeken voor een verbont (waer van *Egade*) O, eene uitroepende Tusschenwerping, U (*te* of *tibi*) Y, de rivier, waer aen Amsterdam gelegen is.

Van de *Scheidinge* der Lettergreepen in het spelen en lezen der Woorden kunnen deeze Regels gegeven worden.

I. Als tusschen twee Lettergreepen een enkele Medeklinker staet, behoort die tot de volgende Lettergreep in de Spellinge; als in *bo-de*, *vre-de*, *spa-de*, *kor-ren*, *to-ren*, *be-den*, *me-de*, *va-der*, *ta-fel*.

Uitgezondert in Naem-of Werkwoorden, waer in de Stam-of Wortelwoorden, die nootwendigh altyt geheel ongebrooken blyven, gevolgt worden van de Toevallige Letteren, E, EN, END, ENDE, ER, ERS, Uitgangen van veranderde Vergrootingen of Buigingen of Tytvoegingen, of ook van de Onscheidbaere Aenhechtselen AER, IG, IGHEIT, ACHTIG, ACHTIGHEIT, AEDJE, ING, INGE, INGEN.

En daerom moet men spellen zonder vermengelingen der Wortelletteren met de Toevallige, of ook met de Aenhechtselen; *beer-e* van *beer*, *boer-e* van *boer*, *vorst-en* van *vorst*, *appel-en* van *appel*, *smeul-end* van *smeul*, *smeulend-e* vonken; gelyk ook *ik boor-e*, *wy hoor-en*, *groot-er*, *vrolyk-er*, *loop-er*, *roep-er*, *groot-ers*, *snood-ers*; als mede *logen-aer*, *schulden-aer*, *goed-ig*, *goedigheid*, *waer-achtigh*, *waer-achtigheid*, *bosch-aedje*, *schenk-aedje*, *woon-ing*, *woon-inge*, *zegen-ingen*.

Van deezen Reegel zyn mede uitgezondert de woorden, die, met MIS, ON, VOL, en WAN beginnende, door Klinkletters gevolgt worden.

En derhalve spelt men *Mits-aerden*, *on-eere*, *vol-nden*, *vol-op*, *wan-orde*. Zet hier by *mein-eet*, *mein-tigh*.

II. Als

II. Als een en de zelve Medeklinker in eenigh woordt verdubbelt wordt, behoort de eerste tot de eerste, de andere tot de volgende Lettergreep; als in *ap-pel*, *kop-pel*, *gaf-fel*, *mos-fel*, *trof-fel*, *hommel*, *em-mer*, *slim-mer*, *stom melen*, *trom-melen*.

III. Als in Wortelwoorden van twee Lettergreepen twee verscheidene Medeklinkers voorkomen, wordt de eene tot de voorgaande, en de andere tot de volgende in de Spellinge gevoegt, als in *ar-beit*, *wan-del*, *kar-per*, *win-ke*, *kin-ke*, *winter*, *won-der*, *don-ker*, en *diergelyke*.

IV. Dit geschiedt ook, wanneer de Toevallige Letteren DE en DEN, en de onscheidbaere Aenhechtsels BAER, LOOS, LYK, DE, SCHAP, SEL, TE, ZAEM achter de Wortelwoorden gevoegt worden; als in *hoor-de*, *hoor-den*, *eer-baer*, *eer-loos*, *eer-lyk*, *lief-de*, *man-schap*, *hoog-fel*, *hoog-te*, *eer-zaem*.

V. In Woorden, die met de Voorzetselen, in eene Klinkletter eindigende, BE, GE, BY, TOE, NA, beginnen, heeft de Scheiding der volgende Klinkletteren geene plaets.

Waerom men spelt, *be-sluit*, *be-stier*, *be-vrydt*, *ge-dragh*, *ge-dwaelt*, *ge-trou*, *be-slaep*, *by-spreuk*, *by stant*, *toe-kruit*, *toe-staen*, *toe-vlucht*, *na sleep*, *na smaek*, *na-spooren*.

VI. In het Voorzetsel ONT, voor een woort, dat met eenen Klinker begint, blyven de Medeklinkers onscheidbaer; en men spelt derhalve *ont-aerden*, *ont-eeren*, *ont-erven*.

VII. In Koppelwoorden, uit Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden en anderzins samenge-

zet, heeft ook de Scheiding der Medeklinkeren geene plaets.

Daerom spelt men *Pols-ader*, *nest-ei*, *elk-ander*, *plomp-aert*, *steil-oor*, *slok-op*, *ront-om*, *voort-aen*, *waer-om*, *daer-om*.

VIII. Achter de Lange Klinkers en de Twee-of Drieklanken worden de S en T in STER, eenen der Uitgangen van Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden niet gescheiden, maer blyven in de Spellinge by elkandere. Dus spelt men uit deezen hoofde *plae-ster*, *bee-ster*, *mee-ster*, *prie-ster*, *roo-ster*, *plei-ster*, *dui-ster*, *lui-ster*, *naei-ster*, *schooi-ster*, *ly-ster*, *vry-ster*; terwyl achter de Korte Klinkers deeze zelve Medeklinkers, volgens den gemeenen regel, in de Spellinge van twee Lettergreepen gescheiden worden; gelyk in *laf-ter*, *zuf-ter*.

H E T X. K A P I T T E L.

DE Woortgronding onderzoekt alle uit Lettergreepen gemaekte enkele Woorden, naer hunne Verdeeling.

By de Nederlanders zyn de Woorden, gelyk by andere volken, als byzondere Spraekdeelen geschift.

Deeze zyn negen in getal, en draegen de naemen van *Geslachtwoorden*, *Naemwoorden*, *Voornaemwoorden*, *Werkwoorden*, *Deelwoorden*, *Bywoorden*, *Voegwoorden*, *Voorzetsels* en *Tuschenwerpingen*.

Deeze worden gedeelt in *Veranderlyke* en *Onveranderlyke*.

Ver-

Veranderlyk zyn de *Geslachtwoorden*, *Naemwoorden*, *Voornaemwoorden*, *Werkwoorden*, *Deelwoorden*.

Onveranderlyk zyn alleen of ten meesten deele (als namaels breede gezien zal worden) de *Bywoorden*, *Voegwoorden*, *Voorzetsels* en *Tuschenwerpingen*.

De *Geslachtwoorden* zyn *Woordekens*, die, in onze spraeke vooraengezet, het *Geslacht* des volgende *Naemwoorts* of *Deelwoorts* bekent maeken.

En deeze zyn tweërlei, *Het Bepaelende* of *Eigentlyke*, en het *Nietbepaelende* of *Oneigentlyke*.

Het *Bepaelende* *Geslachtwoort* is, door wiens voorzetting een gemeen *Naemwoort* op een zeker ding of persoon geduidt, en dus iet zekers benoemt wordt.

Dit is *De* en *Het*: *De Man*, *De Vrouw*, *Het Kint*.

Het *Nietbepaelende* *Geslachtwoort* is, door wiens voorzetting geen zeker ding of persoon byzonderlyk wordt uitgedrukt, maer het gemeene *Naemwoort* by zyne ruime beduidenis gelaeten; zoo dat hier door iet zekers onbepaelt blyft. Dit is *Een*, *Eene*, *Een*, *Een Vader*, *Eene Moeder*, *Een Kint*.

Van deeze *Geslachtwoorden* zyn deeze *Regels* in acht te nemen:

1. Het *Bepaelende* *Geslachtwoort* is in het *Meervouwige* *Getal* in alle drie *Geslachten* gelyk, uitgezondert den *Geever* en *Neemer* van het *Vroulyke*.

2. Het *Nietbepaelende* *Geslachtwoort* heeft geen *Meervouwigh* *Getal*.

3. De Roepende Naemval ontbreekt in alle drie Geslachten en in beide Getallen; waer voor de Roep-letter O met of zonder Gy gebruikt wordt.

4. De Aenklager is met den Noemer en Geever in het Vroulyke en Onzydige Geslachte gelyk.

Ondertuffchen zyn deeze Regels alleen waarachtigh buiten de Uitgangen der Naemvallen; die van de Hoogduitschen door de Nederduitschen in het Vroulyke en Onzydige Geslachte van beiderlei Geslachtwoort overgenoomen, en door of aen ieder Naemval gehecht zyn.

5. De Geever en Neemer zyn overal in beiden gelyk.

Dit blykt uit de volgende voorbeelden allerklaerft.

Het Bepaelende Geslachtwoort heeft in het Eenvouwige Getal van het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
T. <i>Des</i>	<i>Der</i>	<i>Des</i>
G. <i>Den</i>	<i>De of Der</i>	<i>Het of Den</i>
A. <i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
R. O.	O..	O..
N. <i>van Den</i>	<i>van De of Der</i>	<i>van Het of Den</i>

In het Meervouwige Getal

N. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
T. <i>Der</i>	<i>Der</i>	<i>Der</i>
G. <i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Den</i>
A. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
R. O..	O..	O..
N. <i>van Den</i>	<i>van De</i>	<i>Van Den</i>

Het.

Het Nietbepaelende Geslachtwoort, dat alleen Eeuwigh van Getal is, heeft in het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N. Een	Eene	Een
T. Eens	Eener	Eens
G. Eenem	Eene of Eener	Een of Eenem.
A. Eenem	Eene	Een
R. O..	O..	O..
N. van Eenem	van Eene of Eener	van Een of Eenem.

H E T X I. K A P I T T E L.

DE Naemwoorden zyn Veranderlyke Woorden, waer mede men alle dingen en hunne hoedaemigheden benoemt; als, *Godt, geest, mensch, dier, bemel, aerde, eeuwigh, tydelyk, groot, kleen, out, jong.*

De Naemwoorden zyn *Zelfstandig* of *Byvoeglyk*.

Een *Zelfstandig* Naemwoort is, dat, alleen staende en zonder hulpwoort, het Weezen eener *Zelfstandige* zaaké, die men noemt, volkoomelyk betekent; als *Man, Vrou, Kint, Hemel, Aerde, Zee, Lucht.*

En hier voor kunnen de Geslachtwoorden *Een, Eens, De, Het* worden gezet.

De *Zelfstandige* Naemwoorden zyn *Oirsprongkelyk* of *Afgeleidt*.

Oirsprongkelyk zyn *Visch, Vlesch, Vogel, Tuin, Vrient, Vader* &c. En deeze van allerlei *Uitgangen*.

Afgeleidt zyn, die hunnen oirsprong aen de voorgaende schuldigh zyn, of ook aen, *Byvoeglyke*
Nac

Naemwoorden of aen Werkwoorden, en door de Weezentlyke letteren, die, met haere aenkomst het Weezen des Oirsprongkelyken Naemwoorts veranderende, daerom dus heeten, in ER, AER, AERT, IER, SCHAP, DOM, HEIT, NIS, SCHE, ES, STER, IN, DE, TE, uitgaen; als *Eeter, Zondaer, Dronkaert, Valkenier, Vrientschap, Rykdom, Wysheit, Kennis, Meestersche, Zondaeres, Naeister, Bodin, Liefde, Lengte.*

DeZelfstandige Naemwoorden zyn *Eigen* of *Gemeen*.

Een *Eigen* Zelfstandigh Naemwoord is, dat alleen een eenigh Zelfstandigh ding betekent, en daer aen met uitsluitinge van anderen eigen is.

Zoodanige zyn de Naemen van *Landen, Steden, Bergen, Stroomen, Mannen, Vrouwen*; als, *Duitschland, Vrankryk, Overysfel, Amstelredam, Utrecht, de Alpen, de Pyreneen, de Ryn, de Yffel, de Vecht, Vrederyk. Everhart, Geertruit, Machtelt.*

En kunnen de Geslachtwoorden *Een* en *Eene*, die Nietbepaelende zyn, voor geene van deeze gestelt worden; dan by vergelyking; als, *Een Yffel vloeit langs Deventer, en een Yffel loopt by Yffelmonde in de Maes.*

De, het Bepaelende Geslachtwoord, wordt voor de *Bergen* en *Stroomen* doorgaens, en voor de *Landen* somtyts gevonden; als, *De Apennys, de Wael, de Donau, de Elzas, de Betuw, de Veluw, de Peel.*

Het wordt voor *Landen* en *Steden* gezet, wanneer zy met Byvoeglyke Naemwoorden beschreeven worden; als, *Het staet zuchtigh Vrankryk, het weeligh Engelant, het heiligh Jerusalem, het prachtigh Amsterdam.*

Het

Het wordt nochtans voor die rivier ook gezet waer aen Amsterdam gelegen is, *Het Y*, en die door Haerlém loopt, *Het Sparen*; gelyk men dus ook gewoon is, *het Gooi* voor Gooilant te zeggen.

Dit geschiedt ook, wanneer Landen en Steden van andere, die den zelve naem draegen, worden onderscheiden; als, *Het Hollant*, dat in Pruisfen, *Het Zeelant*, dat in Denemark, *het Bergen*, dat in Noordhollant, *het Ootmarsen*, dat in de Elzas gelegen is.

Eigene Naemen van Perfoonen lyden het Geslachtwoord *De* niet voor zich, dan wanneer by vergelyking van de Perfoonen gesproken wordt. Dus luidt het niet wel, *Godt schiep Eva den Adam tot hulp*; en zeer quaelyk, *De naem van den Jehova*; daer deeze godlyke gedenknaem in het Hebreusch geene of *He*, of *De*, gelyk wy het vertaelen, voor zich gedooft. Maer men magh zeggen, *Ik spreek niet van den Salomon, die koning was, van den Judas, die zynen meester verried, &c.*

Een Zelfstandigh Gemeen Naemwoord is, dat aen veele Zelfstandige dingen; die van een en het zelve Weezen zyn, gemeen is, en de Geslachtwoorden *Een*, *Eene*, *De*, *Het* voor zich kan ontfangen; als, *Een Mensch*, *de Man*, *Eene Vrouw*, *de Stadt*, *Een Kint*, *het Huis*.

De *Byvoeglyke Naemwoorden* zyn *Veranderlyke Woorden*, die de hoedanigheid en gedaente eener zaake, niet de zaak zelve, uitdrukken; als, *Blint*, *Schoon*, *Zwak*.

En deeze kunnen altyt by de Zelfstandige Naemwoorden gevoegt worden, zonder welke

50 N E D E R D U I T S C H E
zy geene volkooime betekenis eens dings uitdruk-
ken.

Doch hun wordt geen Bepaelend of niet bepae-
lend Geslachtwoort, als *Deen Het, Een en Eene*
voorgezet, ten zy'er de Zelfstandige Naemwoor-
den aengehecht zyn; als *Een Blint Man, Eene*
Schoone Vrouw, Een Zwak Kint, en De Blinde Man,
De Schoone Vrouw, Het Zwakke Kint.

De Byvoeglyke Naemwoorden zyn ten deele
Oirsprongkelyk, ten deele *Afgeleidt*.

De Oirsprongkelyke, die van allerlei Uitgangen
zyn, zyn *Ryk, Arm, Jong, Out, Wys, Dwaes,*
Groot, Kleen, en diergelyke.

De Afgeleide zyn, die ten deele van Zelfstandige
Naemwoorden, ten deele van Werkwoorden afge-
leidt worden, en in **LYK, BAER; SCH, ISCH,**
IGH, ZAEM, EN, ACHTIGH, LOOS, HAFT,
HAFTIGH eindigen; als *Geestelyk, Vruchtbaer,*
Hemelsch, Afgodisch, Moedigh, Minzaem, Gou-
den, Waerachtigh, Eerloos, Manhaft, Naemhaftigh.

De vordere en volle kennis der Naemwoorden,
zoo Zelfstandige, als Byvoeglyke, wordt verkree-
gen uit deeze acht Hoofstukken, die Toevallen der
Naemwoorden zyn, naemelyk, *de Veranderinge,*
Vergrootinge, het Geslachte, het Getal, de Naemval-
len, de Buiginge, Afleidinge, Koppeling.

H E T X I I . K A P I T T E L

DE *Verandering* der Naemwoorden is, waer
door deeze van het eene in het andere Ge-
slacht kunnen verandert worden en overwandelen.
Dee-

Deeze Verandering geschiedt niet alleen in de *Byvoeglyke*, maer ook in de *Zelfstandige Naemwoorden*.

In de *Byvoeglyke*, welker Manlyk en Onzydigh Geslacht eenen zelven uitgang hebben, wordt de Verandering tot het Vroulyke gemaekt door byvoeging der merkleetter *E*; als in *Goet, groot, Goede, groote, Goet, groot*; waer van *Goet, groot* Manlyk en Onzydigh, *goede, groote* Vroulyk zyn.

Hier van worden uitgezondert de *Byvoeglyke Naemwoorden*, die, van eenige Stoffen oirspronkelyk, en in *EN* uitgaende, in het Veranderen tot het Vroulyke Geslacht geene *E* aenneemen, maer de leste *N* verwerpen; als *Aerden, Tinnen, Koperen, Linnen, Wollen, Yzeren, Zilveren, Staelen, Gouden*.

Want met zegt in het Vroulyke Geslacht, *Eene Aerde kruik, eene Tinne schotel, eene Kopere kroon, eene Linne kous, eene Wolle py, eene Yzere keten, eene Zilveren naeld, eene Staele doos, eene Goude piaet*.

Insgelyks die *Naemwoorden*, die, certyts *Deelwoorden* geweest, en in *EN* uitgaende, door hunne *Buiging* toonen *Byvoeglyke* geworden te zyn; want deeze, de *N* in het Vroulyk Geslacht ook verwerpende, maeken van *Gebonden, Gebooren, Gedwongen, Gevangen, Verkooren*, in dit Geslacht *Gebonde, Geboore, Gedwonge, Gevange, Verkoore*. En men kan dus zeggen van *Andromeda*, dat zy, *Perseus Verkoore* bruit, eene *Gedwonge, Gevange, Gebonde* jongkvrou was, hoewel eene *Geboore* ryksprinses van *Moorenlant*.

Deezen voet volgen ook de Woorden, *Eigens Verscheiden, Onderscheiden.*

In de Zelfstandige geschiedt deeze Verandering door IN, SCHE, ES, achter een Manlyk Naemwoort gevoegt; als *Vorst, vorstin, Meester; meestersche, Voogt, voogdes.* Doch dit behoort eigentlyk tot de Buiging; waer van namaels gesproken wordt.

Zoo dikwyls het Niet bepaelende Geslachtwoort *Een, Eene, Een* voor het Byvoeglyke Naemwoort gezet wort, zoo dikwyls geschiedt de Verandering alleen in het Vroulyk Geslacht door den uitgang *E*; als, *Een Schoon Man, Eene Schoone Vrouw, Een Schoon Kint.*

Maer wanneer het Bepaelende Geslachtwoort *De* en *Het* voor het Byvoeglyke Naemwoort in het Manlyke en in het Onzydige Geslachte gestelt wordt, neemen deeze Geslachten zoo wel, als het Vroulyke, den Vroulyken uitgang *E* aen; en dus zegt men *De Ryke Man, De Ryke Vrouw, Het Ryke Kint.*

Uitgezondert in Byvoeglyke Naemwoorden, die van Deelwoorden, in *EN* uitgaende, gesprooten, of zulke Deelwoorden zelfs zyn; gelyk men daerom zegt, *De welgebooren Heer, Het ongebonden Kint, De nooitvolpreezen Vorst, Het hooghgebooren Bloet.*

Dit blykt uit de volgende Voorbeelden; en eerst van het Niet bepaelende Geslachtwoort, dat alleen het Eenvouwige Getal heeft in het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht
N. <i>Een Goet</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet.</i>
T. <i>Eens Goeden</i>	<i>Eener Goede</i>	<i>Eens Goeden</i>
G. <i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede of Eener</i>	<i>Een Goet, of</i> (<i>Eenen Goeden</i>)
A. <i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet</i>
R. O. . <i>Goede</i>	<i>O. . Goede</i>	<i>O. . Goet</i>
N. <i>van Eenen Goeden</i>	<i>van Eene Goede of van Eener</i>	<i>van Een Goet, of Eenen Goeden.</i>

Waer in aen te merken is, dat (uitgezonderd de Hoogduitsche Uitgangen, door *of* getekent) in het Vroulyke Geslacht alle de Naemvallen, Rechte en Onrechte, eenen en zelveu uitgang *E* hebben, dat in het Manlyke de Onrechte in *EN* uitgaen, behalve dat de Roeper hier ook den Vroulyken uitgang *E* heeft, gelyk doorgaens, en dat in het Onzydige de Rechte en Onrechte met elkanderen overeenkoomen, uitgenoomen den Teeler, die in *EN* eindigt.

Hier voegen wy by het Bepaelende Geslachtwoord in beide Getallen van het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht:
N. <i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
T. <i>Des Goeden</i>	<i>Der Goede</i>	<i>Des Goeden</i>
G. <i>Den Goeden</i>	<i>De Goede of der Goede</i>	<i>Het Goeden</i> (<i>of den Goeden</i>)
A. <i>Den Goeden</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
R. O. . <i>Goede</i>	<i>O. Goede</i>	<i>O. Goede</i>
N. <i>van Den Goeden</i>	<i>van Goede of der Goede</i>	<i>van Het Goede of Den Goeden</i>

Het Meervouwige Getal luidt dus :

N. <i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>
T. <i>Der Goede</i>	<i>Der Goede</i>	<i>Der Goede</i>
G. <i>Den Goeden</i>	<i>De Goede</i>	<i>Den Goeden</i>
A. <i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>
R. O. <i>Goede</i>	<i>O. Goede</i>	<i>O. Goede</i>
N. <i>van de Goede</i>	<i>van de Goede</i>	<i>van de Goede.</i>

Hier zyn in het Vroulyke Geslachte de Uitgangen der Naemvallen in beide Getallen even eens; in het Manlyke gaen alle de Onrechte Naemvallen in het Eenvouwige Getal in *EN* uit; die in het Meervouwige zoo wel, als de Rechte, in *E* eindigen, uitgezondert den Geever, *den Goeden*.

In het Onzydige gaen geen Naemvalken der beide Getallen in *EN* uit, dan alleen de Teeler des Eenvouwigen, en de Geever des Meervouwigen Getals, *des Goeden* en *den Goeden*; indien men alleen de Hoogduitsche Uitgangen, door *of* van de andere gescheiden, uitzondere.

Ondertusschen geschiedt deeze Verandering in de Byvoeglyke Naemwoorden alleen, als zy voor de Zelfstandige gestelt, de Geslachtwoorden *Een* of *Eene*, *De* of *Het* voor zig hebben.

Anders, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden zonder hunne Geslachtwoorden of achter een Zelfstandigh Naem-en Werkwoord gezet worden, blyven zy altyt Onveranderlyk, en in hunne stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aennemen; als, *de Man is sterk*, *De Vrouw is vroom*, *de Kinderen zyn goetaerdigh*.

Dus zegt men ook, *Ik kenne eene vrou, dieryken schoon*

ſchoon is, voor, Ik kenne eene ryke en ſchoone vrouw; deeze jongkvrou was ſchoonſt boven alle, in plaatſe van, deeze jongkvrou was de ſchoonſte (naemelyk jongkvrou) boven alle.

H E T XIII. K A P I T T E L.

DE *Vergrooting*, die den Naemwoorden overkoomt, is, waer door hunne Betekenis; Trapswyze vergroot en verhoogt kan worden.

Deeze heeft plaets in de *Byvoeglyke Naemwoorden* voor een gedeelte; gelyk mede in eenige *Deelwoorden* en *Bywoorden*.

Om de Vergrooting worden de *Byvoeglyke Naemwoorden* in *Vergrootbaere* en *Onver grootbaere* geſcheiden.

De Vergrootbaere zyn, die door *Trappen* van *Vergelykinge* geboogen worden.

Deeze Trappen zyn drie, *de Stellende, de Vergrootende, en de Overſchrydende*, of de *Grontrap, de Middeltrap, en de Boven trap*.

De *Grontrap* der *Vergelykinge* is ieder *Vergrootbaer Woort*, op zich zelf ſtaende, waer van als op den *Middeltrap* eerſt getreden wordt; gelyk, *Groot, vroom, gezwint, traeg*.

De *Middeltrap* is, waer door de Betekenis van eenigh *Woort* by *Vergelyking* vergroot wordt; als in, *Grooter, vroomer, gezwinder, trager*.

De *Boven trap, de Overſchrydende*, is, waer door de *Woorden* andere van den *Middeltrap* in de *Vergrootinge* overtreffen; gelyk in *Grootſt, vroomſt, gezwintſt, traegſt*,

Deeze Vergrootbaere Woorden neemen in den Middeltrap, den tweeden Trap der Vergelykinge, ER aen, en worden van den Noemer in den Grontrap afgeleidt; als, *Groot, Grooter, Vroom, Vroomer, Gezwint, Gezwinder*, (daer de T in de D verandert wordt) *Traeg, Traeger*.

In den Boventrap neemen de Vergrootbaere Woorden ook de ST aen, die als Toevallige letters aen den Noemer in den Grontrap gehecht worden; als, *Groot, Grootst, Vroom, Vroomst, Gezwint, Gezwintst, Traeg, Traegst*.

Vergrootbaere woorden, die in den Grontrap, den eersten Trap der Vergelykinge, achter eenen enkelen Klinker eenen eenigen Medeklinker hebben, neemen in den Middeltrap voor ER dien Medeklinker by verdubbeling aen; als in *Zwak, Zwaker, Vrek, Vrekker, Dik, Dikker, Snel, Sneller, Zot, Zotter*.

Vergrootbaere woorden, die in AER, EER, IER, UUR, en ER in den Grontrap eindigen, neemen in den Middeltrap voor ER welluidendheits halve eene D aen; als in, *Zwaer, Zwaerder, Klaer, Klaerder, Teer, Teerder, Dier, carus, Dierder, Zuur, Zuurder, Helder, Helderder, Tanger, Tangerder*.

Eenige Byvoeglyke Naem woorden worden hier van uitgezondert, en op eene ongeregelde wyze vergroot; als *Goet, beter, best, Veel, meer, meest, Weinigh, weiniger of minder, weinigst of minst*. En deeze zelve Vergrooing houdt plaets, wanneer deeze Woorden in *Bywoorden* verkeeren.

Etlyke andere *Bywoorden*, die ook *Voorzetsels* zyn, kunnen mede vergroot, en hunne Betekenis Traps-
wyze

wyze verhoogt worden; als, *Na, nader*, met aenneeminge van eene *D, naest, Voor, voordere, voorst*, (waer van het oude Saffensche woort *Vorst* oorspronkelyk is) *Wyt, wyder, wytst, Ver, verder, verst*.

Onvergrootbaere Naemwoorden zyn, die door geene Trappen van Vergelykinge kunnen worden geboogen.

Hier toe behooren de *Byvoeglyke Naemwoorden*, die eene *Stoffe* of *Afkomst* of *Gezintheit* te kennen geevende, in EN en SCH eindigen, als, *Aerden, Steenen, Wollen, Aerdsch, Kintsch, Rechtsch, Slinksch, of Recht en Slink*.

Onvergrootbaer zyn ook de *Deelwoorden* van allerlei uitgangen, zoo wel *Werkende*, als *Lydende*; gelyk *Hoorende, Leezende, Geboort, Gelezen*.

Doch, hoewel zy Onvergrootbaer heeten, om dat zy de uitgangen *ER* en *ST* weigeren aen te neemen, nochtans worden zy in de Betekenisse vergroot, wanneer in de Vergelykinge door den Middelen Boventrap by deeze Deelwoorden de *Bywoorden Meer* en *Meest* gevoegt worden; als in, *Meer Hoorende, Leezende, Meest Geboort, Gelezen*.

Wanneer echter de *Lydende Deelwoorden* den aert van *Byvoeglyke Naemwoorden* door de *Buigingen* aenneemen, worden zy ook op gelyke wyze vergroot; als in, *Geleert, Geleerder, Geleertst, Gereedt, Gereeder, Gereedst*.

De *werkende Deelwoorden*, door de *Samenzetting* of *verdubbeling* tot *Byvoeglyke Naemwoorden* gemaakt, zyn ook de *Vergrootinge* onderworpen; als, *Uitneemend, Uitneemender, Uitneemendst, Hoog-*

58 N E D E R D U I T S C H E

draevend, Hoogdraevender, Hoogdraevendst, en dietgelyke.

Eer wy van de Vergrootinge afscheiden, dient ook noch aangemerkt te worden, dat Byvoeglyke Naemwoorden, en Deelwoorden, die hunne natuur aengenoomen hebben, tot krachtiger Betekenis gebraght worden, wanneer voor den Grontrap de woorden *Groot, Hoogh, Over, Doer, Wel Geitelt* worden; als in *Grootachtbaer, Grootmoogend, Grootmaghtigh, Grootdaedigh, Hoogbedel, Hooghgeleert, Hoogverlicht, Hoogwys, Hoogdringend, Overout, Overheerlyk, Overkunstigh, Overschoon, Overgroot, Overgoelyk Overkrachtigh, Doorgeleert, Weledel.*

Zelfstandige Naemwoorden, anders geene Vergrootinge onderworpen, worden ook in hunne Betekenisse verwydt en verhoogt, door voor zich het Onscheidbaere *Aerts* aen te neemen; als in, *Aertsengel, Aertspriester, Aertsbisschop, Aertsvader, Aerts-offervinder, Aertschelmstuk.*

H E T X I V . K A P I T T E L

HEt *Geslacht* der Naemwoorden is eene Aenwyzing, die ons toont, van wat Stamme en Geslachte elk Naemwoort zy.

En deeze Geslachten, waer van twee in de natuure, die door Man en Vroude schepsels voortplant, haeren gront hebben, zyn drie; als *het Manlyke, het Vroulyke*, en het derde, dat, beide voorgaende uitsluitende, eigentlyk geen Geslacht is, *het Onzydige.*

Voor Naemwoorden van het Manlyke Geslacht
wor-

wordende Geslachtwoorden *Een en De* gezet; als *Een Man, De Man, Een Heer, De Heer.*

Voor het Vroulyke Naemwoort zet men *eene en De*; als, *Eene Vrou, De Vrou, Eene Stadt, De Stadt.*

Het Onzydige Geslacht eischt voor zich *Een en Het*; als, *Een Paert, Het Paert, Een Boek, Het Boek.*

Om nu te weten, wat Naemwoorden Manlyk, of Vroulyk, of Onzydigh van Geslachte zyn, let men, wat merkteken de Teeler of Aenklaeger (die hier voornaemelyk geldt) in hunne Buiging hebben, *Des of Der, Den, of De, of Het.*

Des is het Merkteken des Teelers in het Manlyke en Onzydige Geslachte; *Des Vaders, Des Kints.*

Der is het Merkteken des Teelers in het Vroulyke Geslachte; *Der Vrouwe, Der Moeder.*

Den merkt den Aenklager in het Manlyke Geslachte, *Den Koning, Den Veltbeer.*

De merkt den Aenklaeger in het Vroulyke Geslachte; *De Aerde, De Zee.*

Het merkt den Aenklaeger in het Onzydige Geslachte, *Het Waeter, Het Zout.*

Wyders worden de Geslachten der Naemwoorden by deeze volgende Algemeene Regels gekent.

Tot het *Manlyke* Geslacht behooren de Zelfstandige Naemwoorden, die 1. *Godt* en zyne eerttitels raeken, uitgezondert *Het Woort*, voor *Godt* den Zoone genoomen.

2. de *Geeften*, goede en quade, en de *Manlyke Afgoden* onder de Heidenen: als, *Engel, Duivel, Gabriël, Uriël, Razaël, Apollyon, Abaddon, Baal,*
Mo-

Moloch, Dagon, Jupiter, Mars, Herkules; en de Heidensche benaemingen van Zeegodt, Wyngodt, Wintgodt, Stroomgodt, Veltgodt, Boschgodt, Berggodt, en andere.

3. der *Mannen Eigene Naemen, Ampten en Eigenschappen; als, Vrank, Aernout, Henryk, Herman, Karel, Vader, Zoon, Broeder, Koning, Vorst, Grave, Schout, Koopman, Smit, Boer, Reus, Dwerg, Jonge.*

4. *Manlyke gebreken en Misdaeden; als, Boef, Schelm, Dief, Guit, Gek, Nar.*

5. De *zeven Dagen der weeke, Zondag, Maendag* en de andere met hunne byzondere Deelen, den *Morgenstont, Dageraet, Middag* en *Avont*. Ook is de *Nacht* van het Manlyke Geslachte.

6. De meeste *Viervoetige Dieren; als de Olifant, Leeu, Beer, Stier, Var, Bul, Hengst, Bever, Otter, Ezel, Eenboren, Neusboren, Krokodil, Vos, Wolf, Haes, Hont; en Vogels, als, Arent, adelaer, havik, gier, sperwer, nachtegael, uil, nachtuil; en Viscben, als de Walvisch, de Potvisch, kreeft, steur, zalm, snoek, ael, baers, braessem; en Boomen, als de Pyn, eik, els, esch, hazelaer, appelaer, roozelaer &c.*

7. Tot de *Zelfstandige Naemwoorden* van het Manlyke Geslachte behooren eindelyk de grootste en vermaertste *Stroomen* des Aerdryks, die ten meesten deele Manlyk zyn in *Vanden Vondels* schriften; als de *Donau, Ryn, Teems, Taeg, Tyber, Wyffel, Arar, Tiger, Eufraet, Eridaen* of de *Po, Hebrus, Ganges, Deemer, Amstel, Belt, Eurotas, Alfeus, Nifates, Tanager, Timavus, Mella, Nyl.*

Tot de *Zelfstandige Naemwoorden* van het *Vrouke Geslachte* worden gebraght, 1. De

1. De *Vrouw* (niet het *Wyf*) met de *Vroulyke Naemen*, *Ampten* en *Gebreken*, als *Geertruit*, *Machtelt*, *Adelheit*, *Hildegont*, *Moeder*, *Dochter*, *Zuster*, *Maegt*, *Jonkvrouw*, *Koningin*, *Vorstin*, *Dienerfche*, *Schoutin*, *Hoer*, *Toveres*, *Hex*.

2. De *Vroulyke Afgoden* onder de *Heidenen*; als *Astaroth*, *Astarte*, *Derketo*, *Isis*, *Juno*, *Kybele*, *Ceres*, *Venus*, *Hekate*.

3. *Eenige Rivieren* met de *Zee*; als de *Jordaen*, *Elve*, *Wezer*, *Eems*, *Moezel*, *Schelde*, *Loire*, *Seine*, *Wael*, *Yffel*, *Vecht*, *Eem*, *Maes*, *Merwe*.

4. *Allerlei Korenvruchten*, *Kruiden*, *Planten*, *Bloemen*, *Boomgewassen*; als, *Rogge*, *terwe*, *gerst*, *baver*, *geers*, *boekweit*, *rys*, *beet*, *kervel*, *kersse*, *kool*, *bloemkool*, *Roos*, *tulp*, *leli*, *tyloos*, *Peer*, *pruim*, *kers*, *noot*, *persik*, *moerbes*.

Tot het *Onzydige Geslacht* behooren de *Zelfstandige Naemwoorden*,

1 van het *Aerdryk* en zyne *wooningen*; als, *Het veen*, *veld*, *broek*, *moeras*, *bosch*, *wout*, *Oosten*, *Westen*, *Zuiden*, *Noorden*.

2. van *Landen* en *Steden*, *Vrankryk*, *Overyffel*, *Deventer*, *Zwolle*.

3. van de *Metaelen* en *Bergstoffen*; als, *Gout*, *Zilver*, *Koper*, *Tin*, *Loot*, *Izer*.

4. van *Verkleende Naemwoorden*, en die in betekenisse verkleenen; als, *Manneken*, *Wyfken*, *Boomen*, *Windeken*, *Mondeken*, *Kint*, *Kalf*, *Volen*, *Ree*, *Lam*, *Kieken*.

Nevens deeze *Algemeene Regels* kunnen noch andere *Aenmerkingen* over het onderscheid der *Geflachten* in de *Zelfstandige Naemwoorden* gegeven wor-

worden, die van hunne Uitgangen, of van Samenstellingen, of van elders worden genoomen.

De Uytgangen der Zelfstandige Naemwoorden zyn verscheiden; als eerst in de Klinkeren, naderhand in de Twee-of Drieklanken, eindelyk in de Medeklinkeren; die wy dus vervolgens zullen beschouwen.

In A gaen geene Naemwoorden uit, zoo veel wy weeten, als de *A*, een naem van veele stroomen in Nederlant, die Vroulyk is, en *Spa*, een dorp in het Bisdom van Luik, dat van het Onzydige Geslachte is; ten zy men hier *Boba*, eer een Tuschenwerpsel, dan Zelfstandigh Naemwoort, wil byvoegen, dat in het Manlyke Geslachte by Vondel voorkomt.

Juda, *Kana*, *Anna*, *Maria*, *Martha*, *Kornelia*, *Petronilla* en andere zyn uitheemsche en Eigene Naemwoorden; van welker Geslachte naer hunnen aert geoordeelt moet worden. Dus is *Juda*, voor eenen man genoomen, Manlyk, voor eene lantstreek, Onzydigh; gelyk ook *Kana*, een stadt in Galilee; de volgende zyn alle Vroulyk.

In E vindt Men verscheidene uitgangen; als van eene zuivere E, dat is, waer voor geen Medeklinker gaet, en van DE, GE, TE, VE, ZE achter Klinkeren Tweeklanken, en eindelyk van BBE, DDE, FFE, GGE, LLE, NNE, PPE, TTE, en DE, LE, NE, TE, VE en WE achter andere Medeklinkers.

Van deeze behooren tot het Manlyke Geslachte, behalve de naemen van *Manlyken Ouderdom*, *Staet*, *Bedieninge*, en *Gebreken*, *Vrede*, dat het

het Hoogduitsche *Fried* in zyn Geslacht volgt, *Wille*, *Rugge*.

Tot het Vroulyke worden gebraght *Salome*, *Magdalene*, *Helene*, *Kandake*, *Minerve*, *Diane*, Eigene vrouwennamen, *Zee*, *Lade*, *made*, *gade*, *genade*, *vlade*, *kade* voor *kæi*, *schade*, *spade*, *palissade*, *wade*, *zwade*, *Zede*, *onlede*, *slede*, *rede*, *stede*, *vede*, *wede*, *reede*, *statio navium*, *Miede*, *beide*, *spreide*, *weide*, *boede*, *Armoede*, *roede*, *koude*, *oude*, *zyde*, *blyde*, *ballista*, *Zege*, *ryge*, *vyge*, *Boete*, *groete*, *Weite*, *Have*, *gave*, *schave*, *nave*, *rave*, *Teve*, *zeve*, *klove*, *stove*, *hoeve*, *Groeze*, *looze*, *Vaerze*, *Krabbe*, *quabbe*, *slabbe*, *Ebbe*, *lebbe*, *nebbe*, *webbe*, *Kribbe*, *ribbe*, *Tobbe*, *Schubbe*, *Kladde*, *padde*, *schadde*, *ccspes*, *wedde*, *Kodde*, *vodde*, *Kudde*, *zudde*, *Straffe*, *Beffe*, *heffe*, *Moffe*, *sloffe*, *Bagge*, *dagge*, *plagge*, *vlagge*, *Egge*, *hegge*, *legge* van koren op den dorschvloer, *dregge*, *wegge*, *Wigge*, *Ralle*, *mulier garrulla*, *Valle*, *Lelle*, *schelle*, *telle*, *welle*, *Dille*, *stille*, *Wolle*, *Bulle* van den Paus, *hulle*, *Wanne*, *Benne*, *benne*, *Spinne*, *pinne*, *tinne*, *Eppe*, *sneppe*, *Hitte*, *Grootte*, *Liefde*, *Weelde*, *Hulde*, *Mande*, *schande*, *Bende*, *ellende*, *binde*, *linde*, *spinde*, *winde*, *Ronde*, *sponde*, *wonde*, *Kunde*, *Paerle*, *Keerne*, *diefte*, *gifte*, *diepte*, *dierte*, *dikte*, *ente*, *lente*, *engte*, *lengte*, *hoogte*, *droogte*, *warmte*, *ruimte*, en de Zelfstandige Naemwoorden, die van Werkwoorden of ook van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleidt, en met *BE* of *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *Begeerte*, *belofte*, *beroerte*, *Geboorte*, *gedaente*, *gemeente*, *gewoonte*, *Garve*, *erve*, *Tarwe*, *verwe*, *malwe*.

Tot het Onzydige behooren *Vee*, *Wee*, *karkewe*, *wad-*

wadde, Bedde, Mudde, Bigge, Gilde, Einde, gelyk ook alle woorden, die van andere Zelfstandige Naemwoorden afgeleidt, en met het Onscheidbaer Voorzetsel *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *Gebeente, gebergte, geboefte, geboomte, gedarmte, gedeelte, gedierte, gebemelte, geraemte, gestarrente, gesteente, gestoelte, gewormte*.

Waer mede overeenstemmen *Geleide, geweide, getyde, gewisse*.

Athene, Thebe, Egipte, Spanje, Britanje, Naemwoorden van Steden en Landen, zyn ook Onzydigh.

De Uitgangen in de *I* zyn *LI, MI, RI, VI*, achter *Klinkers* en *TSI*, en de zuivere *I*.

De woorden van deeze Uitgangen behooren ten deele tot het Manlyke Geslacht; als *Oli*; ten deele en wel meest tot het Vroulyke; als *bali, fali, mali, schali, trali, peterfeli, leli, foeli, Akademi, merri, glori, histori, kevi, Predikaetsi, staetsi*, en tot het Onzydige; als *Euangeli, Levi, Zimri, Simei*; zyn Manlyk.

In *O* zyn de Uitgangen met eenen langen *Klinker* *OO* in *Stroo* en *Vloo*; van welke twee woorden het tweede tot het Vroulyke, en het eerste tot het Onzydige Geslacht behoort.

In *U* gaen geene Naemwoorden uit by de *Nederduitschen*, ten zy de *U* een gedeelte van den *Drieklank* *AEU, EEU* en *IEU*, maeke.

In *Y*, den naem van den stroom, waer in zich de hooftkoopstat der werelt spiegelt, zyn de Uitgangen *BY, DY, FY, GY, LY, MY, NY, PY, RY, SY, TY, ZY*; en alle de woorden, die duseindigen, zyn van het Vroulyke Geslachte; als *By, apis*,

apis, honigby, dy, femur, Abdy, Proosdy, voogdy, dwingelandy, koopvaerdy, Filosofy, Theology, ly, sly, of zeelt, Astrology, Astronomy, artseny, Py, penula, maetschappy, heerschappy, Pry, cadaver, ry, burgery, vischery, bodemery, profesy, party, poëzy.

In I E, eenen verlengden Klinker, gaen uit de Naemwoorden *Spie* en *Knie*, waer van het eerste tot twee Geslachten behoort, en het leste tot een eenigh. *Spie* is Manlyk, als het eenen verspieder betekent, en Vroulyk, wanneer het voor eenen yzeren bout of nagel genoomen wordt. *Knie* is Vroulyk van Geslachte.

In A I, den eersten Tweeklank; eindigen *Hai, Kai, klai, Mai*.

Van deeze behooren *Kai*, een mansnaem onder de Romainen, en *Mai*, de Bloemaent, zonder byvoeginge van *maent* tot het Manlyke Geslacht. *Hai*, een verslindende visch, en *klai* zyn Vroulyk; hoewel het leste ook van Vondel Onzydigh is gebruikt.

In A U gaen uit *Bytebau, dau, snau*; waer van het tweede tot het Manlyke, het eerste en derde tot het Vroulyke Geslacht behooren.

In E I gaen de volgende woorden uit *Ei, kei, lei, palei, polei, rei, porrei*.

Van deeze behooren *Kei* en *Rei* tot het Manlyke Geslacht; tot het Vroulyke *lei, palei, polei, porrei*; tot het Onzydige *Ei*.

In O U (want in O E gaet alleen *Koe* uit, dat, in het Meervouwige Geslachte *Koeyen* hebbende, daerom van onstot O E I gebragt wordt) behooren tot het Manlyk Geslacht, *Bou, Dou, pressio, bou, rou*.

E

Tot

Tot het Vroulyke, *Schou, vlou, mou, sprou, trou, vrou, vou, wou*, lutea.

Tot het Onzydige, *Tou*.

In UI gaen uit *Bui, hui, pui*; die alle Vroulyk zyn.

In AEI, den eersten Drieklank, gaen uit *Draei, baenekraei, papegaei, zwaei*, die tot het Manlyke e, *Kaei, kraei*, cornix, die tot het Vroulyke, en *Baer, faer*, die tot het Onzydige Geslacht behooren.

In AEU eindigen de woorden *Kaer, paeu, klaer, graer*; waer van het derde tot het Manlyke, de twee eerste tot het Vroulyke, het leste tot het Onzydige Geslacht behooren.

In EEU uitgaende behooren tot het Manlyke Geslacht, *Leu, geu, schreue*.

Tot het Vroulyke, *Ee, mee, spreue*.

Tot het Onzydige, *Sneue*, hoewel by Vondel ook Manlyk.

In IEU eindigt alleen *Kieu*, dat Vroulyk is.

In OEI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte *Bloei, groei*.

Tot het Vroulyke behooren *Boei, koei, moei*.

Tot het Onzydige wordt geen Zelfstandigh woort gevonden; als de Werknaem woorden, *Geloei, gestaei*.

In OOI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte, *Doei, gooi, rooi*.

Tot het Vroulyke worden gebragt, *Fooi, kooi, plooi*.

Tot het Onzydige behoort *Hooi*.

De uitgangen der Zelfstandige Naemwoorden door de Klinkers en Twee-of Drieklanken beschout hebbende gaen wy over, om naer te spooren,
wat

wat uitgangen zy door de Medeklinkers ontfangen.

In B, C, en D gaen geene Zelfftandige Naemwoorden uit, om redenen, alrede gemeldt, daer wy van de letteren gefproken hebben; als eenige eigene naemen alleen, die uit andere taelen oirfprongkelyk zyn.

Die in F uitgaen, zyn tweërlei, zommige op Klinkers en Tweeklanken, andere op de Medeklinkers L en R de F laetende volgen.

Hier van behooren tot het Manlyke Geflachte, *Draf*, van een paert, *Staf*, *Hof*, hortus, *Lof*, *oorlof*, by Hooft, *Mof*, voor eenen Westfaling, *Dief*, *Brief*, *Hoef*, *ungula*, *Roof*, *Olyf*, *Snotolf*, *Tootolf*, *wolf*, *korf*, *turf*.

Tot het Vroulyke *Raf*, *Staef*, *Dreef*, *Loef*, *proef*, *roef*, *troef*, *duif*, *buif*, *kuif*, *luif*, *druif*, *struif*, *Schyf*, *ryf*, *Zalf*; *Golf*, *kolf*, *Scherf*, *kerf*, *nerf*, *werf*.

Tot het Onzydige *Kaf*, *laf*, voor laeffenis, *dras* voor voeder, *graf*, *tas*, *Kif*, *klif*, *rif*, *Hof*, *curia*, *aula*, *Stof*, *Lief*, *Loof*, *Lyf*, *knyf*, *wyf*, *Kalf*.

In G uitgaende woorden eindigen na de Klinkers met eene enkele G, of met LG, NG, RG.

Hier van zyn Manlyk *Dag*, *slag*, *Honig*, *Dog*, *Maeg*; affinis, *Veeg*, *Boeg*, *Ploeg*, *Boog*, *Kryg*, *Balg*, *Gang*, *bang*, *rang*, *drang*, *vang*, *dwang*, *zwang*, *zang*, *Teerling*, en alle Zelfftandige Naemwoorden, van andere Grontnaemwoorden afgeleydt, die in LING uitgaan, schoon zy van Vrousperfoonen ook gebruikt worden, als *Vondeling*, *voedsterling*, *doopeling*, *vluchteling* &c.

Penning, Koning voor Konning, een Manlyke Oppermaght, van Konnen, rotting, ring, baring, Sprong, oirsprong, Berg, dwerg, Burg.

Vroulyk zyn *Brug, mug, Haeg, kaeg, laeg, plaeg, maeg, stomachus, schraeg, kraeg, vaeg, by Hooft, waeg, zaeg, Steeg, Vlieg, wieg, Koog, loog, Kroeg, Teug, zeug, Guig, Galg, walg, telg, velg, Slang, stang, wang, Streng, Kling, ende Werklyke Naemwoorden, die in ING uitgang en van de Grontwerk woorden afgeleidt worden, het zy die in hunne vorminge den lesten Medeklinker na eenen korten Klinker voor het aenneemen van ING verdubbelen, het zy niet, als Kalling, spelling, winning, redding, en Werking, krooning, wooning, roeping, leering, &c. oirspronkelyk van Kal, spel, win, red, en werk, kroon, woon, roep, leer, &c. Bong, long, tong, wrong, Zorg.*

Tot het Onzydige behooren, *Log, zog, Deeg, Oog, Tuig, Ding, Jong*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *Merg.*

Die in CH uitgaen, eindigen dus achter eenen of twee Klinkers: die in SCH eindigen, hebben somtyts eenen Medeklinker voor zich.

Hier van zyn Manlyk, *Lach, troch, esch, disch, visch, eisch, mensch, wensch.*

Vroulyk zyn deeze volgende, *Roch, asch, tasch, flesch, musch.*

Onzydigh zyn *Rach, wasch, vleesch, bosch, mosch.*

Die in K uitgaan, eindigen met eenē enkele K of met LK, NK, RK.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte *Bak, lak*, voor misdryf, *smak, krak, tak, quak, zak,*

zak, Bek, gek, nek, drek, trek, vrek, Hik, schik,
knik, snik, schrik, prik, strik, leeurik, bavik, Kok,
rok, brok, wrok, stok, Druk, ruk, Dyk, Haek,
smaek, staek, vaek, Steek, Smook, rook, wierook,
Doek, boek, koek, snoek, vloek, Eik, Reuk, Buyk,
struik, Balk, valk, Kelk, dolk, kolk, tolk, Dank, klank,
stank, Enk, wenk, zwenk, Klink, colaphus, pink,
Dronk, pronk, stronk, Berk, betula.

Tot het Vroulyke Klak, plak, Plek, sek, vlek,
macula, sek, Mik, quik, Fok, lok, klok, vlok,
zok, Kruk, Tyk, wyk, Baek, kaek, spraek,
wraek, taek, zaek, Beek, preek, streek, week, Pook,
strook, Piek, wiek, Scheuk, breuk, kreuk, spreuk,
broek, voor een kleet, roek, Fuik, buik, kruik,
pruik, Kalk, talk, Melk, Bolk, wolk, Hulk, Bank,
rank, Blink, klink van eene deure, Bonk, lonk,
Bark, Herk, kerk, zerk, Ork.

Van het Onzydige Geslachte zyn deeze volgende,
Dak, jak, lak tot brieven, pak, rak, wrak, vak,
wak, Dek, bek, lek, vlek, vicus, pek, Blik, rik,
Hok, jok, blok, Fuk, stuk, Lyk, huwelyk, slyk,
Look, Doek vooreene geheele webbe van lynwaet,
Luik, puik, Honk, Merk, perk, werk, zwerk,
Durk, kurk.

In L zyn veelerlei uitgangen, als van eene enkele
L na Klinkers en Tweeklanken, van EL na CH, van
BEL, DEL, FEL, GEL, KEL, MEL, PEL,
REL, TEL, VEL, WEL, ZEL achter Klinkers
en Tweeklanken, en eindelyk BBEL, DDEL,
FFEL, K KEL, MMEL, PPEL, RREL, SSEL,
TTEL, MP EL, NDEL, NGEL, NKEL,
NTEL, RDEL, RG EL, RPEL, RSEL, RSTEL,
RTEL, RVEL, SPEL, CHTEL. Hier

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte
Bal, stal, deifstal, val, wal, Stel, Tril, Pol, tol,
Bul, sul, Ael, nachtegael, pael, strael, Steel, Fool,
Pyl, styl, Beul, Uil, guil, kuil, muil, rostrum,
Poel, stoel, Adel, zadel, Kedel vooreen overkleet,
Breidel, Boedel, Buidei, Hagel, nagel, Degel, vleg-
gel, pegel, regel, Spiegel, Kogel, vlogel of vleugel,
vogel, Beugel, heugel, teugel, Rekel, Hamel, he-
mel, Stapel, Tepel, Ketel, zetel, tytel, Navel, sna-
vel, Gevel, hevel, nevel, wrevel, Heuvel, Dui-
vel, Gruwel, Ezel, Dobbel voor lotspel, *Buffel,*
Prikkel, Trommel, Appel, Kneppel, Kluppel, drup-
pel, Dissel, Tittel voor een stip, *Drempel, stempel,*
tempel, Bandel, bandel, wandel, Rondel, Angel,
Engel, bengel, bengel, stengel, zwengel, Enkel, ta-
lus, Kinkel, rinkel, krinkel, winkel, Kronkel, kar-
bonkel, Mantel, Tintel, Pardel, Gordel, Gorgel,
dorpel, Worpel, Wortel, Haspel, Zwachtel.

Van het Vroulyke Geslachte zyn *Gal, bal, El, bel,*
hel, schel voor bast, *snel* een steenenkanneken, *Bil,*
kil, spil, bril, til, Dol, bol, kol, mol, knol, snol,
rol, Lul, Bael, fael, gael, scabies, schael, mael, pe-
ra, mael voor eene bepaeling des tyts, *quael, prael,*
tael, zael, Keel, Hiel, kiel, ziel, School, kool, fiool,
zool, Yl, byl, gyl, myl, quyl, vyl, wyl, zyl, Geul,
peul, Boel, spoel, Buil, zuil, Kachel, Fabel, kabel,
sabel by *Vondel, Dadel, Schedel, vedel, Tafel, wa-*
fel, Schoefel, Gagel, Kegel, Stegel voor den styg-
beugel, tegel, Heugel, Schakel, Ekel, bekel, pekel,
Zemel, kruimel, Kapel, Lepel, Hoepel, Ratel, Netel,
Schotel, Keutel, sleutel, reutel, Knevel, krevel, ste-
vel, Kovel, Vezel, quezél, wezel, Bobbel, knobbel,
 Mid-

Middel, voor een gedeelte des lichaems, *Gaffel*, *Grifsel*, *Toffel*, *troffel*, *Fakkell*, *quakkell*, *Bikkel*, *sikkel*, *Sprokkell*, *Hommel*, *Greppel*, *Stoppel*, *Korrel*, *Geffel*, *Wissel*, *Moffel*, *Buffel*, *Rimpel*, *wimpel*, *Grendel*, *quendel*, *Windel*, *Gondel*, *Grendel*, *Sprenkel*, *venkel*, *Winkel*, *Horsel*, *Borstel*, *Kervel*, *Quispel*, *Wachtel*.

Onzydig zyn van Geslachte *Dal*, *tal*, *Spel*, *evel*, *vel*, *exempel*, *Hol*, *Hael*, *mæel* voor maelyt, met alle Woorden, die 'er van afgeleidt worden, *korael*, *stael*, *schandael*, *metael*, *poortael*, *Deel*, *meel*, *zeel*, *bordeel*, *prieel*, *krakkeel*, *panneel*, *tooneel*, *penseel*, *jareel*, *tafereel*, *houweel*, *juweel*, *Wiel*, *Heil*, *peil*, *veil*, *zeil*, *Vaendel* of *vendel*, *Legel*, *zegel*, *Schepel*, *Zwavel*, *Zuivel*, *Reuzel*, *Middel*, *Schimmel*, *Koppel*, *Mangel*, *Ongel*, *wrongel*, *Tintel*, *Mergel*, *Orgel*, *Mortel*, en alle Werknæmwoorden, die in SEL eindigen; als *Schepfel*, &c.

De in Muitgaende woorden eindigen met eene enkele Machter Klinkers en Tweeklanken of met LM, en RM.

Van deeze zyn Manlyk *Dam*, *ham*, *uitham*, *inbam*, *Kam*, *ram*, *stam*, *Adem*, *radem*, *bodem*, *Drom*, *Naem*, *erfgenaem*, *Teem*, *Priem*, *riem*, *Oom*, *boom*, *room*, *droom*, *schroom*, *stroom*, *toom*, *zoom*, *Tym*, *Roem*, *Duim*, *Balssem*, *bliksem*, *waeffsem*, *deeffsem*, *bloeffsem*, *droeffsem*, *boezem*, *Halm*, *galm*, *palm*, *Helm*, *schelm*, *Olm*, *ulmus*, *Arm*, *barm*, *zwarm*, *Scherm*, *Storm*, *vorm*, *worm*.

Vroulyk zyn *Vlam*, *Mam* of *mem*, *pram*, *wam*, *zwam*, *Klem*, *brem* of *braem*, *stem*, *Kim*, *riem*, *schim*, *vim*, *Gom*, *kom*, *kolom*, *mom*, *trom*, *jom*, *Ym*, *lym*

lym, zwym, Faem, kaem, kraem, praem, raem,
Stroom of striem, Bloem, Luim, pruim, Olm, voor
Molm.

Onzydigh zyn Lam, Klim, Slym, rym, Zeem,
Leem, Heim, Schuim.

De met N sluitende woorden brengen tot het
Manlyke Geslachte Ban, man, Wagen, degen, regen,
zegen, morgen, Molen, Doren, boren, toren, toren,
turris, Ren, steven, oven, Zin, Dolfyn, schyn,
wyn, Haen, waen, Steen, teen aen den voet, Foon,
loon, troon, persoon, toon, zoon, Deun, dreun, steun,
Ajuin, ruïn, tuin, Harpoen, zoen, torn.

Tot het Vroulyke behooren, Kan, pan, span,
wan, Pen, orden, deken voor deksel, keten, zeissen,
wen, Kin, min, pin, vin, Bron, non, ton, zon. Baen,
kaen, kraen, laen, maen, saffraen, spaen, traen, vaen,
zaen, zwaen, Speen, teen, vimen; Boon, koon, kroon,
woon, Gordyn, bagyn, lyn, pyn, Limoen, fitroen,
Kluin voor zeker bier of turf, kruin, fortuin.

Tot het Onzydige Ven, Mergen, Laken, bekken,
Koren, Kuffen, Teken, Kluwen, en alle de Werk-
woordender Onbepaalde Wyze, voor Zelfstandige
Naemwoorden genoomen, als het Zitten, Ryden,
Loopen, Draeven, Rusten, Werken, Lyden, &c. Tin, Ve-
nyn, schryn, zwyn, Graen, Leen, been, veen, plein,
brein, grein, Hoen, groen, Galjoen, scorpioen, katoen,
Saizoen, Duin, puin.

Die met P eindigen, gaen uit in eene enkele P ach-
ter Klinkers en Tweeklanken, en in LP, MP, RP,
SP na een eenigen Klinker.

Hier van zyn Manlyk Hap, klap, nap, swap, stap,
trap, tap, Dop, schop, kop, drop, krop, strop, top,
Slap,

Slaep, knaep, paep, Sleep, reep, Doop, hoop, acervus, knoop, koop, loop, stroop, Hoep, Poep voor eenen Westfaling, *roep, troep, Yp, ulmus, Schelp, ofschulp, Wulp, Damp, kamp, ramp, Slem, Glimp, Klomp, romp, tromp, Slorp, worp.*

Tot het Vroulyke Geslacht behoren *Kap, lap, pap, Flep, klep, Lip, klip, slip, knip, pip, wip, Hop, nop, pop, grop, prop, rop, Schup, ligo, Knyp, pyp, ryp, Kaep, raep, Keep, neep, kneep, greep, streep, zweep, Hoop, spes, sloop, stoop, Heup, Sloep, stoep, Kuip, stuip, Hulp, stulp, tulp, Homp, pomp, Harp, Lerp, Rasp, gesp.*

Van het Onzydige Geslachte zyn *Sap, succus, Schip, stip, tip, Sop, jus, top, Schaep, Scherp*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *Dorp.*

De woorden, in **R** eindigende, hebben verscheidene uitgangen, **R** achter Klinkers en Tweeklanken, **ER** achter **E** en **UI**; vervolgens **AER**, **IER** en **ER**, **BAER**, **BER**, **DER**, **GER**, **KER**, **MER**, **PER**, **TER**, **VER**, **WER**, **ZER**, achter Klinkers en Medeklinkers; en eindelyk **DDER**, **FFER**, **KKER**, **MMER**, **TTER**, **LFTER**, **NTSER**, **NSTER** achter korte Klinkers.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslacht *Nar, nektar, var*; en alle de Werklyke Naemwoorden, die, meest van de Werkwoorden, hoewel somtyts ook van Zelfstandige woorden afgeleidt, in **AER**, **IER** en **ER** uitgaen; als *Zondaer, maeke-laer, schuldenaer, logenaer, tuinier, poortier, looper, draeger, schipper, roskammer, &c. Berkemeier, uier, stuier, Beukelaer, hazelaer, kandelaer, lepelaer, rooze-laer, pylaer, Beer, heer, keer, weer, aries, Populier,*

gier, laurier, stier, zwier, Moor, Buur, duur, duratio, muur, Boer, loer, vloer, toevoer, Geur, steur, Oorber, Hinder, Kelder, Kolder, zolder, Donder, wonder, Zwaager, Reiger, steiger, tiger, vinger, honger, beker, kerker, koker, spyker, waeker, duiker, Hamer, Zomer, Roemer, Temper, Skepter, Yver, vyver, oever, Lauwer, houwer, Ridder, Modder, Blaffer, doffer, Akker, makker, Jammer, emmer, kommer, Etter, Ketter, Halfster, Laster, rooster, luister.

Van het Vroulyke Geslachte zyn *Kar, star, Aer, baer, schaer, maer, snaer, waer, Eer, leer, peer, speer, Klier, lier, mier, nier, manier, pier, sier, zier, Boor, spoor, calcar, Huur, schuur, kuur, luur, quetsuur, natuur, Hoer, Deur, keur, koleur, steur, Ader, veder, kalander, salamander, schouder, Slinger, Suiker, Kamer, Citer, myter, Haver, klaver, lever, Ladder, Koffer, Lemmer, Letter.*

Tot het Onzydige behooren *Misbaer, paer, altaer, Meer, lacus, teer, veer, trajectus, zweer, zeer, Bier, dier, papier, vier, wier, Koor, spoor, vestigium, Vuur, stuur, Heir, Moer, palus, snoer, roer, voeder, tonder, Leger, Anker, Koper, Purper, Water, kouter, Lemmer, Offer, pantser, Venster, Yzer.*

Demet S eindigende woorden hebben deeze uitgangen, *Sachter Klinkers en Tweeklanken, en DS, LS, NS, RS, TS en RTS achter Klinkers en Tweeklanken.*

Hier van zyn Manlyk *Plas, Parnas, Aenwas, Nes, Os, tros, Nardus, Kus, Prys, Baes, baes, Pais, Droes, kroes, roes, Geus, neus, reur, Hals, els, pels, pols, Dans, glans, krans, trans, Koers, thirs, Kreits, Erts.*

Tot

Tot de Vroulyke behooren *As*, by Vondel in dit Geslachte gebruikt, *das, rondas, gas, kas, tas, Bes, uva, les, bres, Gis, pis*, en alle Werklyke Naemwoorden die NIS tot hunnen uitgang hebben; als *Schennis, kennis, steurnis &c.* zelfgetuigenis niet uitgezondert, dat Vondel doorgaens in het Vroulyke Geslachte om de evenredenheit gebruikt; *Pos, vos, karos, Bus, zus, Spys, rys, Blaes, kaes, Mees, pees, vrees, Bies, kies, spies, Doos, koos, poos, roos, Buis, luis, sluis, muis, struis, Reis, Leus, Smids, Knods, Gans, schans, kans, lans, Gens, pens, Gryns, Kaers, laers, Kers, pers, Schors, Schets, Splits, Spits, acies bellica, trits, Rots, Muts, Plaets, Koets, Koorts, toorts.*

Onzydigh van Geslachte zyn *Glas, vlas, barnas, pas, kompas, moeras, gras, was, zas, Mes, Vonnis, Ros, Paradys, patrys, Ys, rys* van berkenhout, *Aes, Lies, vlies, Moes, Huis, kruis, gespuis, Palais, Dons, Hars, Vaers.*

De woorden met T eindigende, zyn van menigerlei uitgangen; van eene enkele T en vervolgens van BT, FT, GT, CHT, KT, LT, MT, NT, RT, ST, RFST, GST, MST, NGST, NST, RNST, RST, achter Klinkers en Tweeklanken.

Vandeeze zyn Manlyk *Tret, Zet, Spot, strot, zot, Dut, put, stut, Nyt, stryt, tyt, Haet, maet, socius, naet, draet, graet* voor trap, *praet, raet, huisraet, vraet, staet, Eet, jusjurandum, Planeet, poeet, kreet, Vliet, Boot, doot, schoot, klood, noot, speelnoot, vennoot, poot, stoet, Hoet, kloet, vloet, moet, knoet, spoet, stoet, voet, Inhout, kout, Buit, duit, guit, snuit, stuit, Abt, Drift, grex, kreeft, Nacht, Knecht, Plicht, schicht, Tugt, Voogt, Helt, schilt, vilt, bult, Beemt, Bant,*
tu?

tulbant, kant, latus, karkant, quant, brant, rant, trant, sant, heilig, stapt, want, paries, Vent, arent, uchtent, Wint, Hont, mont, stont, avont, Aert, baert, tabbaert, standaert, baert, wyngaert, ponjaert, staert, waert, Boort, moort, oort, mirt, Bast, gast, last, mast, quast, Mist, twist, Kost, most, Lust, Geest, Troost, Hoest, Herfst, Oogst, Hengst, Dienst, Ernst, Dorst.

Vroulyk zyn *Kat, lat, mat, rat, glis, Smet, kornet, trompet, wet, Bot* voor visch, *hot, mot, pot, sprot, Hut, Byt, vlyt, myt, spyt, ryt, canalis, vyt, wyt, Baet, daet, plaet, maet, mensura, smaet, graet, van visch, straet, Beet, sleet, peet, reet, weet, Goot of geut, noot of neut, koot, slood, vloot, moot, toot, Geit, en alle Naemwoorden, die in *beit* uitgaen als *Dwaesheit, wysheit, &c. en majesteit, Huit, schuit, kuit, fluit, kluit, luit, puit, spuit, spruit, ruit, tuit, Graft, drift, impetus, schrift, bruiloft, kluft, Hacht, schacht, pacht, kracht, pracht, vracht, vacht, wacht, Plecht, vlecht, Gicht, nicht, zicht, Klucht, lucht, vlucht, vrucht, tucht, zucht, desiderium, Jagt, venatio, klagt, magt, dragt, Bogt, Maegt, Deugt, jeugt, vreugt, Markt, Naelt, Spelt, ador, werelt, stelt, schult, Dant, bant, ledekant, plant, Prent, rent, Lont, klont, Munt, Maent, Smart, Weert, Poort, soort, Buurt, Kast, tast, Best, vetula, gest, pest, rest, test, vest, bantvest, Kist, list, rift, Kust, rust, lyst, leest, Roest, vuisst, Komst, Winst, Gunst, kunst, Gerst, Borst, inborst, vorst, gelu.**

Van het Onzydige Geslachte zyn, *Bat, gat, blat, plat, nat, pat, rat, rota, vat, Met* van een verken, *net, vet, banket, winket, lemet, Git, lit, pit, spit, wit, dat eigentlyk Byvoeglyk is, bot, dat men biedt,*
kot,

kot, lot, slot, vlot, rot, Nut, Plakkaet, fieract, lynwaet, zaet, Leet, zweet, Liet, spriet, riet, Loot, schroot, Pleit, goet, bloet, roet, Gout, hout, mout, smout, wout, zout, Kruit, Hecht, recht, Dicht, licht, sticht, wicht, gedrocht, vocht, Haft, oest, Velt, Wilt, Amt, bemt, Lant, eilant, pant, strant, ingewant, want voor laken of scheepstouwerk, Talent, element, Testament, Kint, lint, Bont, pont, ront, Punt, Hart, Paert, gevaert, zwaert, Nest, gevest, gewest, Feest, Krooft.

In Z gaen geene Zelfstandige Naemwoorden uit, ja zelfs geene andere Woorden, als by de Letters voorheene is gezien, buiten de Eigene Naemen, in de Hebreuschsche taele gebruiklyk.

De Geslachten der byzondere Naemwoorden door hunne uitgangen in alle Letters beschout hebbende zullen wy noch eenige Regels over de Geslachten geeven, 'die van de Zamenstellingen der Naemwoorden en elders genoomen zyn.

1. Zelfstandige Naemwoorden, in *Schap*, dat eene werking betekent, eindigende, en van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleid, zyn van het Vroulyke Geslachte: als *Blydschap, dronkenschap, eigenschap, gramschap, vroedschap.*

2. Andere Naemwoorden, die ook duseindigen, en van Zelfstandige woorden oirspronkelyk zyn, behooren ten deele tot het Vroulyke, ten deele tot het Onzydige Geslacht. Dus zegt men, *De Manschap, ridderschap, burgerschap, broederschap*; en wederom, *Het Boelschap, heerschap, waertschap, maegschap, verwantschap, bloetverwantschap, gezelschap, bontgenootschap, lantschap, meeßerschap, martelaerschap*

ſchap, graeffſchap, apoſteliſchap, burgemeesterschap.

3. Alle Werklyke Naemwoorden van twee Lettergreepen, die met de Onſcheidbaere Voorzetſelen, *Be, Ge, Ont, en Ver* beginnen, behooren tot het Onzydige Geſlacht; als, *Bedryf, gewoel, verſtant, ontbael, &c.*

4. Verdubbelde of Samengelaſchte Naemwoorden, welker beide leden Zelfſtandige Naem en Stamwoorden zyn, waervan het eene het Grontwoort, het andere Bygevoegt is, volgen het Geſlachte van het Grontwoort, dat de leſte plaets der Samengelaſchte woorden inneemt, en daerom in den zin meest gade geſlaegen wordt. Dus ſchikken zich *Hoofstman, vier-steen naer man en steen*, die Manlyk zyn; *lant-vrouw, koop-stadt naer vrouw en stadt*, beide Vrouwlyk, en *tucht-huis, zee-dorp, naer huis en dorp*, die Onzydigh zyn.

Deezen zelve voet volgen de Woorden, die uit drie Zelfſtandige Stamwoorden ſamengelaſcht zyn; zelfs als'er noch een ander Stamwoort voorgezet wort; als, *Haegappelboom, veltmaerſchalk, wyngaertman, overlantrentmeester, erſtadthouderampt.*

Hier van worden uitgezondert *Vroumenſch*, dat Onzydigh is, ſchoon uit een Vrouwlyk en Manlyk Naemwoort ſamengezet, en *Booswicht*, dat in deeze ſamenlaſchinge Manlyk is, hoewel, in *Boos en wicht*, dat een kleen kint betekent, geſcheiden, Onzydigh; en *Beereklau*, dat, ſchoon uit twee Manlyke Naemwoorden gedubbelt, Onzydigh is.

5. Zelfſtandige Naemwoorden behouden hun Geſlacht: ſchoon zy van Enkele in Samengelaſchte of de Scheidbaere Voorzetſels verandert worden.

Dus

Dus volgen de Woorden, *Aenflag*, *Afkeer*, *Achterhoede*, *Byleger*, *Bovenzolder*, *Binnenhof*, *Buitendeur*, *Doortogt*; *Inborst*, *Nadorst*, *Onderrok*, *Opgelt*, *Overkleet*, *Tegenspoet*, *Toezang*, *Voorrede*, den aert en het Geslacht der Enkele Zelfstandige Naemwoorden, *Slag*, *Keer*, *Hoede*, *Leger*, *Zolder*, *Hof*, *deur*, *Togt*, *Borst*, *dorst*, *Rok*, *Gelt*, *Kleet*, *Zang*, *Spoet*, *Rede*.

6. Byvoeglyke Naemwoorden, voor Zelfstandige genoomen, zyn van het Onzydige Geslachte;

Hier toe behooren de Byvoeglyke Woorden, die eenetaal uitdrukken; als, *Het Latyn*, *het Grieksch*, *het Hebreusch*, *het Duitsch*, *het Engelsch*, *het Recht*, *het Onrecht*, *het Ront*, *het Vierkant*, &c.

7. Onzydigh zyn ook deeze Woorden van Telling; *het Paer*, *het Dozyn*, *het Vyftigh*, *het Honderd*, *het Duizent*.

8. Zelfstandige Naemwoorden, die in *Dom* eindigen, dat den oorsprong, of staet of andere eigenschap eener zaake betekent, zyn van het Onzydige Geslacht, wanneer zy van Zelfstandige Naemwoorden zyn afgeleid; als *Bischopdom* of *Bisdome*, *Christendom*, *Freidome*, *Hertogdom*, *Jodendom*, *Keizerdom*, *Pausdom*, *Priesterdom*, *Vorstendom*, *Keurvorstendom*; met *Engelsdom*, *Geestdom*, *Menschdom*, voor de algemeenheit van Engelen, Geesten, Menschen, *Bewysdom*, *Heiligdom*.

9. *Eigendom*, *Maegdom*, *Rykdom*, *Vrydom*, *Weedom*, atgeleidt van Byvoeglyke Naemwoorden, of van Zelfstandige, byvoeglyker wyze genoomen, zyn met *Wasdom* van het Manlyke Geslachte.

H E T X V . K A P I T T E L

De Zelfftandige Naemwoorden worden door hunne *Getallen* onderscheiden.

De naemen deezer *Getallen* zyn , het *Eenvou- wige*, en het *Meervouwige*.

Het *Eenvouwige* *Getalis*, dat alleen van een ee- nigh ding spreekt , *De Vader, de Vrouw, het Huis*.

Het *Meervouwige* *Getalis*, dat van veele dingen spreekt , *De Vaders, de Vrouwen, de Huizen*.

In de rechte vorminge des *Meervouwigen* *Getals* geschiedt geene kleene *Verandering*; die namaels ten vollen zal aengeweezen worden.

Het *Naemwoort* *Man* ontfangt met alle, die 'er van gedubbelt zyn , in het *Meervouwige* *Getal* *Mannen* en *Lieden* ; als *Speelman, speellieden* en *speel- mannen* , *Krygsman, krygslieden* en *krygsmannen* ; *Stierman, stierlieden* en *stiermannen*.

Eenige *Woorden* worden in het *Veelvouwige* *Getal* niet of zelden uitgesprooken ; als

1. *Werklyke* *Naemwoorden*, die, met *Ge, Be, Ont,* en *Ver* beginnende, van twee of drie lettergrecpen en het *Onzydige* *Geslachte* zyn, als *Geklap, Gerammel, Bedrog, Onthout, Verhael, Verraet, Ontwerp, Bedryf*.

Eenige *weinige*, als *Geslasht, Geschil, Gebou, Verbont, Vernuft, Verstant* &c. worden hier van uitgezondert.

2. *Woorden*, die in het *Meervouwige* een *Werkwoort* zouden betekenen; als *Bloet, mest, zweet, raet*, die in het *Veelvouwige* *Bloeden, mesten, zweeten,*

ten, raeden zouden hebben: dat alle Werkwoorden zyn, en zoo in het Veelvoudige Getal des Tegenwoordigen Tyts in de Aentoonende Wyze, als in den Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze gebruikt worden.

3. De Naemen der *Metaelen en Bergstoffen*; als *Gout, Zilver, Koper, Messing, Loot, Tin, Yzer, Stael, Zwavel, Teer, Pek, Hars, Lym, &c.*

4. Veele Naemen van *Vruchten, en Aerdgewassen*; als *Rogge, Tarwe, Gerst, Haver, Boekweit, Gras, Hooi, Vlas, Hennep, Riet, Lies, Geers, Rys, Hoppe, Mostert, Venkel, Stroo, Heide, Meel, Zemel.*

5. De Naemen van Veele *Natte Waeren*; als *Water, Honigh, Melk, Oli, Edik, Most, Wyn, Bier, Meede, Mol, Mom, Zuivel, Boter, Gist, Inkt, Droessem, &c.*

6. De *Faergetyden en Wereltsdeelen en Hoofdstoffen*; als *Lente, Voorjaer, Zomer, Herfst, Najaer, Winter, Oost, West, Zuiden, Noorden, Lucht, Aerde, Vier, Helle.*

7. Het *Weder en de Luchttekens en Dagdeelen*; als *Koude, Hitte, Sneeu, Hagel, Ryp, Dau, Vorst, Ys, Donder, Bliksem, Licht, Duisternis, Krieken, Dageraet, Schemering, Morgen, Middag, Uchtent.*

8. *Stoffen, die tot de Kleeding behooren*; als *Want, Laken, Lynwaet, Fluweel, Fulp, Satyn, Saei, Baei, Zyde, Garen, Wolle, Kemelsbaer.*

9. *Allerlei Eetwaeren en Speseryen*; als *Vleesch, Spek, Meel, Broot, Kaes, Vet, Smout, Reuzel, Ongel, Talk, Zout, Peper, Gengber, Foeli, Kaneel, Suiker, Syroop, Amber, Wierook.*

10. *Deugden en Ondeugden, Krankbeden, Eigenschaep*

schappen, Vochten en Bewegingen der Menschelyke Zinnen en Toevallen; als, Verstant, Brein, Trou, Tucht, Ontucht, Iver, Geloof, Waen, Kuisheit, Geilheit, Woeker, Gicht, Pest, Hoofstyn, Voetevel, Pracht, Prael, Rust, Slaep, Vaek, Onrust, Ernst, Jok, Geboorte, Kintsheit, Jeugt, Jongkheit, Maegdom, Ouderdom, Bloet, Zweet, Merg, Gal, Toren, Haet, Nyt, Vrees, Kommer, Leet, Moet, Honger, Dorst, Reuk, Stank, &c.

Behalve deeze vindt men noch zeer veele, die het Meervouwige Getal doorgaens wracken; als in

- A. *Aert, Adel, Adem.*
- B. *Baet, Buskruit.*
- D. *Dank, Deeg, Draf, Drek &c.*
- E. *Echt, Eere, Etter.*
- G. *Glas voor de stoffe in het gemeen, Gelt, Gruis.*
- H. *Handel, Heil, Hinder.*
- K. *Kaf, Klai.*
- L. *Leder, Leem, Lever, Long.*
- M. *Midden, Min, Molm, Modder, Mul.*
- O. *Onkruit, Oorlof, Overschot.*
- R. *Roest, Roet.*
- S. *Slib, Slyk, Slym, Stof, Pulvis.*
- V. *Vee, Vergif, Voorraet.*
- W. *Wasch, Wasdom.*

Zommige echter deezer Naemwoorden worden in het Eenvouwige Getal uitgesproken, wanneer zy het Geslachte der dingen in het gemeen en hunne Stoffe, en niet de byzondere Ondeelbaerheden in die Geslachten, uit de Stoffe en de Gedaente bestaende betekenen.

Dus

Dus zegt men, op het Geslacht der dingen ziende
Een zak broet, eene tonne haring, eene mande turf,
eene winkel vol laken, eene benne visch, duizent pont
kaas. De Ondeelbaarheden, in welke de Gedaente
 by de Stoffe kooimt, worden betekent in dit volgen-
 de, *Zeven brooden, zes haringen, twintigh turven, vyf-*
tigh lakens, hondert vischen, duizent kaezen.

Eenige Zelfstandige Naemwoorden worden in
 het Meervouwige Getal alleen uitgesprooken; als,
Herffenen, Ouders, Voorouders, Lieden, Staeten, Or-
dines, Landeryen.

Waer toe zommige Eigene Naemen ook behoo-
 ren, naemelyk van Steden en Dorpen, die, in het
 Meervouwige Getal uitgesprooken, maer eene Een-
 vouwige betekenis hebben; als *Huizen*, een dorp in
 Goeilant, *Warmenhuizen, Enkhuisen, Bergen, Drier-*
bergen, Tienhoven, Achtienvoven, Schoonhoven, &c.

H E T X V I . K A P I T T E L

DE Naemwoorden zyn eenige *Naemvallen* on-
 derworpen, dat is, byzondere aenwyzingen,
 waer door hun Gétal en geboogene *Uitgangen* in
 hunne *Buigingen* gekent worden.

Deeze Naemvallen zyn by de Nederduitschen,
 gelyk by de Latynen en andere volken, zes in het
 Eenvouwige en Meervouwige Getal; die men ge-
 meenlyk den *Noemer*, den *Teeler*, den *Geever*, den
Aenklager, den *Roeper*, den *Neemer* noemt.

Van deeze kooimt de *Roeper* met den *Noemer*
 over een; maer wordt zonder *Geslachtwoort*, en
 alleen met of ook zonder het roepende *Inwerpsel* O

in de dagelyksche redenen gebruikt; en de Noemer is in den Uitgang ook den Geever in alle Bui-
gingen gelyk.

De *Noemer* is de eerste en Rechte Naemval, die, voor het Werkwoord henegaende, en het Vraagwoord, *Wie, Welke* of *Wat* beantwoordende, het Naemwoord in zyne eerste en weezentlyke Beduidenis stelt.

Dees heeft tot zyne Merktekens in het Eenvou-
wige Getal *Een, Eene, De, Het*; als in *Een Man, De Man, Eene Vrouw, De Vrouw, Een Paert, Het Paert*; en in het Meervouwige *De*; als in *De Mans, De Vrouwen, De Paerden*.

De *Teeler* is de tweede Naemval, en de eerste der vier, die Onrecht of Geboogen zyn; waer door men op de Vrage, *Wiens* of *Van Wien*, iet toeëigent, of aentoont, van wat *Aert, Eigenschap, Geslachte* elk ding zy.

Dees draegt tot Merktekens in het Eenvou-
wige Getal *Eens, Eener, Des, Der*; als in *Eens Mans, Des Mans, Eens Kints, Eener Vrouwe, Der Vrouwe*; en in het Meervouwige *Der*; als in *Der Mannen, Vrouwen, Kinderen*.

Waer voor veeltyts *Van Eenen, van Den, van Het* gebruikt wordt; als, *De sleutel vanden hof*, voor *De sleutel des hofs*, *het hoofd van eenen walvisch*, voor *het hoofd eens walvisches*, *het welvaeren van de stad*, voor *het welvacren der stad*, *de rug van het paert*, voor *de rug des paerts*.

Voornaemelyk als de Noemer van het Manlyke en Onzydige Geslachte in Een S en SCH eindigt; als *Van den wille, van den vrede, van het einde, van het*
bet

het huis, van het vlas, van den kroes, van het mes, van den glans; van het vleesch; die alle de S zeer noode achter zich willen lyden; als naemaels breeder blyken zal.

De *Geever* is de derde Naemval, waer door men, het *Einde* en *Oogmerk* en *Voorwerp* eener *Gifte* bepaelende, de *Vragen* *Wien* en *Wie* beantwoordt.

Dees heeft tot zyne Merktekens in het Eenvouwige Getal *Eenen, Den, Eene, De, Een, Het*; als in *Eenen Hertoge, Den Heere, Eene Jongkvrouwe, De Vorstinne, Een Paert, Het Kint*; en in het Meervouwige *Den* en *De*; als in *Den Heeren, De Jongkvrouwen, den Kinderen*.

De *Aenklagger* is de vierde Naemval, in wien iet wordt *Volbragt*, en die, van het Werk woort afhangerende, de *Vragen* *Wien* of *Wat* beantwoordt.

Dees voert tot zyne Merktekens *Eenen, Den, Eene, De, Een, Het* in het Eenvouwige Getal; als in *Eenen Meester, Den Leeraer, Eene Koningin, De Jongkvrou, Een Kint, Het Paert*; en in het Meervouwige *De*; als in *De Meesters, Jongkvrouwen, Kinderen, Paerden*.

De *Roeper*, de vyfde Naemval, waer door men iemand aanspreekt of roept, en die met den Noemer overeenkoomt, heeft geen Geslacht woort tot zyn Merkteken. En daarom zegt men, *God, Heer, Vader, Moeder, Kint* in het Eenvouwige Getal; en in het Meervouwige *Goden, Heeren, Vaders, Moeders, Kinderen*. Maer de Tusschenwerping *O* wordt 'er met of zonder het Voornaem woort *Gy* dik wyls voorgezet.

De *Neemer* is de zeste Naemval, die, de *Oorzaken* en *Werktuigen* eener zaek stellende, de *Vragen* *Van* *Wien* of *Van* *Wat* beantwoordt. F 3 De

Dees heeft tot Merktekens in het Eenvouwige Getal *Van Eenem, van Den, van Eene, van De, van Een, van Het*, als in, *Van Eenem Vorst, van Den Grave, van Eene Maegt, van De Dochter, van Een Volk, van Het Huis*; en in het Meervouwige *Van De*; als in *Van De Mannen, Vrouwen, Kinderen*.

Deeze Naemvallen zyn Tweeklei, de *Rechte* o *Staende*, en de *Onrechte* of *Gehoogene*.

De Rechte zyn twee, de *Noemer*, of het Naemwoort zelf; als *De Man, de Vrou, het Kint*; en de *Roeper*, die het Naemwoort zonder Geslachtwoort dus aenspreekt, *Man, Vrou, Kint*.

De Onrechte zyn de vier andere, die alle van den eersten Rechten afvloeien; als de *Teeler*, de *Geever*, de *Aenklaeger*, en de *Neemer*; luidende met hunne Geslachtwoorden in het Eenvouwige Getal dus, *des Mans, den Manne, den Man, van den Manne; der Vrouwe, de Vrouwe, de Vrou, van de Vrouwe; des Kints, het Kint, het Kint, van het Kint*.

H E T X V I I . K A P I T T E L .

Alle Zelfstandige Naemwoorden worden in alle deeze Naemvallen, gelyk ook voor hen de Geslachtwoorden, door drie *Buigingen* verandert.

De Eerste Buiging is, waer toe alle Naemwoorden van het *Manlyke Geslachte*, door *Een* en *De* gemerkt, behooren.

De Tweede Buiging is, waer toe alle Naemwoorden van het *Vroulyke Geslachte*, door *Eene* en *De* gemerkt, behooren.

De Derde Buiging is, waer toe alle Naemwoorden van

van het *Onzydige Geslachte*, door *Een* en *Het* gemerkt, behooren.

Eigene Naemwoorden, gevoegt by het *Zelfstandige*, waer onder elk behoort, worden echter niet geboogen noch verandert.

Dus zegt men, *De stat Deventer, der stat Deventer, het lantschap Drente, des lantschaps Drente, het ryk Polen, des ryks Polen, de berg Thabor, des bergs Thabor, de koning Salomon, des konings Salomon, de koningin Kandake, der koninginne Kandake.*

Om eene vaste en gewisse zekerheit in alle drie Buigingen te hebben, is het noodigh, dat voor af eenige algemeene Stellingen worden waergenoomen, die tot alle drie de Buigingen behooren.

I. De *Noemer*, *Aenklaeger* en *Roeper* zyn alomme en in beide Getallen gelyk.

II. De *Geever* en *Neemer* zyn alomme en in beide Getallen gelyk; en gaen in het *Meervouwige Getal*, gelyk ook de *Teeler*, altyt in EN uit; uitgezondert in zommige Naemwoorden, die in EN, en in de verkleende, die in KE of KEN eindigen; die alle in alle de Naemvallen van het *Meervouwige Getal* de Saenneemen; als *Molens, Zeiffens, Boekskens, Korfskens*, en andere.

Vondel houdt ook deezen voet in etlyke Naemwoorden, die in ER uitgaen, schryvende in den *Neemer* en *Geever* van het *Meervouwige Getal*, *Voor de Maejers, voor schaepsberders, met volle uiers, het doet dorre akkers deugt*; waer voor, onzes oordeels, naer evenredenheit beter geschreeven waere, *Voor de Maejeren; voor Schaepberdtren, met volle uiere, dorre Akkeren.*

III. De Geslachtwoorden maeken zoö dikwyls, als de Naemvallen der Naemwoorden gelyk zyn, een recht onderscheit tusschen hen; dat noodigh te weeten en tot beter verstant dienstigh is; alsin, *De Vader, den Vader, van den Vader, de Bank, der Bank, van de Bank*, en in de Hoogduitsche Uitgangen van het Onzydige Geslachte, *Den Huize, van den Huize*. In welke woorden, alsook in andere dieergelyke de Geslachtwoorden alleen de Naemvallen onderscheiden, dewyl in hunne Uitgangen eenerlei Letters gevonden worden.

Dit geschiedt voornaemelyk en altyt en alomme in het Meervouwige Getal van die Naemwoorden, die door alle Naemvallen in EN uitgaen; als, *De Menschen, Boomen, Stroomen, Steden, Maegden, Deugden, Boeken, Dorpen, Vlekken*, vici; en in den Teeler, Geever en Neemer van die Naemwoorden, die het Meervouwige door S eindigen; als in *Der Vaderen, den Vaderen, van de Vaderen, Der Zoonen, den Zoonen, van de Zoonen*.

Hier op laeten wy de Eerste Buiging volgen; waer toe alle Naemwoorden van het Manlyke Geslachte, die *Een* of *De* voor zich hebben, behooren; en wiens Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal.

N. Man	Burger	Hemel	Mensch
T. Mans	Burgers	Hemels	Menschen
G. Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche
A. Man	Burger	Hemel	Mensch
R. Man	Burger	Hemel	Mensch
N. Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche.

In het Meervouwige,

N. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
T. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
G. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
A. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
R. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
N. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen

Alle Naemwoorden, tot deeze Buiging behoorende, neemen in den tweeden Naemval of *Teeler*, die van den *Noemer* afgeleidt wordt, in het Eenvouwige Getal de S aen; als, *Zoon, des Zoons, Koning, des Konings, Vyant, des Vyants, Jakob, Jakobs, Peter, Peters, Vrederyk, Vrederyks*; en ES in Eigene Naemwoorden, die in A of I uitgaen; als *Juda, Judaes, Eliza, Elizaes, Levi, Levies, Omri, Omries*; wanneer de A, en I met de Merkletter des Teelers S door eene E in de leste Lettergroepe samengevoegt worden, en, om die te verlangen, samen in de uitspraek smelten.

Die in O en U eindigen, verdubbelen deeze Klinkers voor de Merkletter S; als in *Farao, Faraos, Plato, Platoos, Jehu, Jebuus, Abibu, Abibuus*. *Esau*, maakt *Esaus*, als in den Tweeklank AU eindigende; gelyk de Manlyke Naemwoorden, Eigene en Gemeene, in Twee- of Drieklanken uitgaende, in den Teeler enkelyk de S aenneemen; die niet aengenoomen wordt, wanneer de Eigene naemen in de S den Noemer eindigen; als, *Christus, Jesus, Joannes, Paulus*, en andere; gelyk blykt,

om dat men zegt, *Christus geboorte, Jesus moeder, Joannes Euangeli, Paulus leven*, voor, *De geboorte van Christus, de moeder van Jesus, het Evangelium van Joannes, het leven van Paulus*.

Hier van worden echter zommige uitgezondert; als in het Voorbeeld *Mensch* te zien is; wiens Teeler, van den Noemer afgeleid, niet in eene S, maer in EN uitgaet; als, *Mensch, des Menschen*; waer mede overeenkoomen *Heer, Vorst, Grave, Hertoge, Getuige*, en andere, welker Teeler is *des Heeren, des Vorsten, des Graven, des Hertogen, des Getuigen*; zoo dat de Tweede Naemval in beide Getallen eenen zelve uitgatig heeft. En deeze uitgang in EN lydt geene tegenspraek; gelyk blykt uit eenige Eigene Naemwoorden, welker eerste deel uit deezen Teeler bestaet; als, *'s Heerenberg, 's Heerenbroek, 's Gravenhage, 's Gravenmoer, 's Hertogenbosch, 's Hertogenrade*.

Zommige Naemwoorden zyn 'er ook, die in den Teeler geene S noch EN aenneemen, maer zich gevoeglyker door *Van den* laeten omschryven; hoe daenige zyn, die in FT, GHT, CHT, en ST achter Klinkers of Medeklinkers uitgaen, als, *Kreeft, Toght, Nacht*, (hoewel ook het bywoord *des Nachts* hier van oorsprongkelyk is) *Knecht, Schicht, Last, Twist, Kost, Lust, Angst, Hengst, Ernst, Herfst*, en andere; die, in den Tweeden Naemval de S bezwaerlyk kunende ontfangen, uitgesproken worden door *Van den Kreeft, Toght, Nacht, Knecht, Schicht, Last, Twist, Kost, Lust, Angst, Hengst, Ernst, Herfst*.

Hier toe behooren ook, die in SCH uitgaen; als, *Fisch, Disch, Visch, Eisch, Wensch, Vorsch*, en andere;

dere; ende Manlyke Naemwoorden, in E en Seindigende; waer van voorheen al eenigzins, doch in het gemeen, by de Naemvallen gesproken is; als, *Vrede, Wille, Aenwas, Dans, Els, Glans, Haes, Hals, Keers, Krans, Kroes, Os, Pais, Plas, Prys, Tros.*

Waer by gevoegt worden de Eigene Naemwoorden der rivieren; als, *De Eurotas, De Hebrus, De Sarnus*, en andere, die, met de Naemwoorden, van bergen; als, *Pindus, Parnas*, en van persootten, als, *Jesus, Paulus, Judas*, in S uitgaende, door alle Naemvallen onveranderlyk blyven.

De Geever en Neemer of Derdeen Zeste Naemval gaen in zommige Naemwoorden deezer Buiginge in E uit, en worden gemaekt van den Noemer, of door het enkel hechten der E aen dien; als in, *Heere, mensche, zonne*; of door het herhacken des Medeklinkers, achter eenen korten Klinker in den Noemer volgende, voor de E; als in, *Manne, banne, damme, nekke.*

Want in andere Naemwoorden, die in EL, EM, EN, ER, ING, LING, en AER, uitgaen, zyn de Geever en Neemer den Noemer gelyk. Daerom schryft men *Den en van den Ezel, den en van den Adem, den en van den Regen, den en vanden Donder, den en van den Koning, den en van den Jongeling, den en van den Zondaer, den en van den Schuldenaer.*

In het Meervouwige Getal gaen twee deezer Voorbeelden door alle Naemvallen, gelyk het betaemt, in EN uit; als *Hemel en Mensch.*

De twee andere gaen in den Noemer, Aenklager en Roeper in S, en in den Teeker, Geever, en Neemer,

mer, die door verandering der S in EN afgeleidt worden, in EN uit; als *Man* en *Burger*.

En wordt dit onderscheit ook gespeurd in andere Naemwoorden, die in ER en AER uitgaen; als in *Vader*, *broeder*, *verraeder*, *meester*, *leeraer* en *zondaer*; die in de voornoemde Naemvallen *De Vaders*, *broeders*, *verraeders*, *meesters*, *leeraers* en *zondaers*, en *Derden*, en *van den Vadersen*, *broederen*, *verraederen*, *meesteren*, *leeraeren* en *zondaeren* hebben.

Dit wordt gevolgt van veele Naemwoorden, die, in EL en EM, uitgaende, van het Manlyke Geslachte zyn; als, *Boedel*, *buidel*, *nagel*, *regel*, *spiegel*, *kogel*, *rekel*, *tepel*, *beitel*, *gevel*, *duivel*, *ezel*, *bliksem*, *bodem*, *boezem*, en meer diergelyke; die alle in den Noemer, Aenklaeger en Roeper van het Meervouwige Getal in S eindigen, en in de overige Naemvallen in EN.

Tot de Tweede Buiging worden alle Naemwoorden gebraght, die van het Vroulyke Geslachte zyn en door *Eene* en *De* gemerkt worden.

Om eene betere zekerheit in deeze Buiginge te hebben, moeten de Naemwoorden, hier toe behoorende, in *Stamnaemwoorden* en *Afgeleide* gedeelt worden.

De *Stamnaemwoorden* gaen ten deele in *Medeklinkers*, ten deele in *Klinkers* en *Twee- en Drieklanken* uit.

De *Afgeleide* worden geëindigt in DE, TE, Y, HEIT, IN, ING, NIS, ES, SCHE, SCHAP, STER.

Alle *Stamnaemwoorden*, in twee *Medeklinkeren* eindigende, en van het Vroulyke Geslachte, blyven in

in beide Getallen onveranderlyk, en hebben door alle Naemvallen eenen zelveu uitgang; als uit deeze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Bank	Kracht	Borst	Deugt
T. Bank	Kracht	Borst	Deugt
G. Bank	Kracht	Borst	Deugt
A. Bank	Kracht	Borst	Deugt
R. Bank	Kracht	Borst	Deugt
N. Bank	Kracht	Borst	Deugt

In het Meervouwige,

N. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
T. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
G. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
A. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
R. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
N. Banken	Krachten	Borsten	Deugden

Hier van worden uitgezondert *Afch, Beurs, Galg, gerst, Harp, hulp, Kaers, kans, kerk, kist, klont, koets, komst, koorts, knods, Lamp, long, Munt, Naeld, Pest, plaets, pers, poort, Rist, rots, rust, Schans, schors, slang, smart, smids, soort, spelt, spies, spits, stang*; die, in den Teeler en Geever en Neemer eene E aenneemende, spellen *Afſche, Beurze, Galge, gerſte, Harpe, hulpe, Kaerſſe, kanſſe, kerke, kiſte, klonte, koetſe, komſte, koortſe, knodze, Lampe, lange, Munte, Naelde, Peſte, plaetſe, perſſe, poorte, Riſte, rotſe, ruſte, Schanſſe, ſchorſſe, ſlange, ſmarte, ſmidze, ſoorte, ſpelte, ſpieſſe, ſpitſe, ſtange*; evencens, als
of

of hun Noemer ook in eene E uitging; van hoedaenige Naemwoorden namaels gesproken wordt.

Naemwoorden van twee Lettergreepen, op welker eerste de klank der uitspraek valt, en welker leste achter eenen korten Klinker eenen Medeklinker heeft, neemen insgelyks in den Teeler geene E aen; hoedaenige zyn *Ader, Citer, Fabel, fakkelt, Geesfel, greppel, Haven, hekel, Kamer, keten, klaver, Ladder, letter, Modder, Myter, Pekel, Schakel, schotel, schouder, sikkelt, stutelt, stapel.*

Naemwoorden van eene Lettergreep, die achter eenen korten Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben, worden in den Teeler, en Geever en Neemer met eene E, waer voor de Medeklinker verdubbelt wordt, geboogen; als *Bres, bron, brug, bus, Gal, grop, Hef, hel, hop, Kap, kim, kin, klip, klok, Min, Pen, plek, Rol, Schel, schim, schop, slip, slof, smet, som, star, stem, zon, en ook Rondas.*

Naemwoorden, die voor hunnen lesten Medeklinker eenen langen Klinker of eenen Tweeklank hebben, neemen in den Teeler eene E aen; als, *Aer, Baen, baer, breuk, Deur, duif, druif, Eer, Faem, sluit, fortuin, Geit, gordyn, Heup, hoop, Kaes, keel, keur, kloof, kraen, kreuk, kroon, kruik, Leer, lier, luit, Maeg, stomachus, maen, manier, maet, mensura, muzyk, Natuur, nederlaeg, Plaeg, poos, preek, proef, pruijk, pyn, pyp, Quael, quetsuur, Reet, reis, roos, Schael, schauer, school, schryf, snaer, speer, spraek, spreuk, spruit, spuit, spys.* Alleen met deeze uitzonderinge, dat in de Naemwoorden, die in F en S uitgaen, deeze Medeklinkers in de vorminge des Teelers, Geever en Neemer in V en Z verandert

wor-

worden; als in, *Der Duive, druive, kloove, proeve, schyve, reize, rooze, spyze*, Zommige Naemwoorden, die voor eenen of twee leste Medeklinkers eenen Korten of Langen Klinker hebbende, met eene S eindigen, verdubbelen welluidendheids halve de S voor de aengenoome E; als in, *Der Spiesse, Kaerссе, kansse, perссе, Schansse, schorссе*, van *De Spies, Kaers, kans, Pers, Schans, schors*; en voegen de Tweede S in de spellinge voor de leste Lettergreep.

Hier van worden uitgezondert, als in den Tweeden, Derdenen Zestten Naemval nooit of zeer zelden de E aenneemende, deeze volgende Naemwoorden, *Bloem, byl, Daet, doot, Guig, Huit, Kaek, kaep, kiel, kleur, kneep, kool, caulis, zeissen, kruin, kuit, Loef, luim, lyn, Neep, noot, nux, Prael, Schuit, schulp, sleet, sleur, sloep, sloot, smaet, spyt, staef, stoep, Tulp*.

Vroulyke Naemwoorden, die, in E uitgaende, tot deeze Buiging behooren, blyven in beide Getallen onveranderlyk, en hebben door alle Naemvallen eenen zelveu uitgang; als uit deeze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N. Zee	Paerle	Kudde	Gave
T. Zee	Paerle	Kudde	Gave
G. Zee	Paerle	Kudde	Gave
A. Zee	Paerle	Kudde	Gave
R. Zee	Paerle	Kudde	Gave
N. Zee	Paerle	Kudde	Gave

In Het Meervouwige,

N. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
T. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
G. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
A. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
R. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
N. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven

Hier toe behooren ook *Knie*, *Spie*, voor eenen yzeren nagel genoomen.

Naemwoorden, die in I en Y uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer eene E aen; als, *Merri*, *glori*, *histori*, *kassia*, *staetsi*, *py*, *ry*, Vondel gebruikt echter *Kevi* in den zefsten Naemval.

Dit volgen de Naemwoorden, in de Drieklanken AEI en OOI eindigende; als *Kraci*, *kooi*.

Ook de Naemwoorden, die in den Tweeklank EI en UI uitgaen; als *Palei*, *polei*, *porrei*, *pui*.

Naemwoorden, die in den Tweeklank OU en in den Drieklank EEU uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer de E en voor die welluidentheits halve eene W aen; als, *Vrou*, *schou*, *trou*, *Vrouwwe*, *eeu*, *meeu*; die in deze drie Naemvallen *Vrouwwe*, *schouwe*, *trouwe*, *landouwe*, *eeuwe*, *meeuwe*, schryven. *Klai*, *hei*, *hui*, *ly*, zyn in alle Naemvallen onveranderlyk.

De afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, tot deze Buiging behoorende, en in HEIT en SCHAP uitgaende, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit dee-

ze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Ydelheit	Broederschap
T. Ydelheit	Broederschap
G. Ydelheit	Broederschap
A. Ydelheit	Broederschap
R. Ydelheit	Broederschap
N. Ydelheit	Broederschap

In het Meervouwige,

N. Ydelheden	Broederschappen
T. Ydelheden	Broederschappen
G. Ydelheden	Broederschappen
A. Ydelheden	Broederschappen
R. Ydelheden	Broederschappen
N. Ydelheden	Broederschappen

Hier is aen te merken, dat, gelyk het Meervouwige Getal in de Naemwoorden deezer Buiginge alomme met EN geslooten wordt; de beide EE in Zeen in elkandere smeltende, zoo van *Ydelheit* in het bovenstaende Voorbeelt *Ydelheden* in het Meervouwige gemaakt wordt; volgens den aert van die Zelfstandige Naemwoorden, die, van Byvoeglyke afgeleidt, en in HEIT uitgaende, in het Meervouwige Getal de I en T in D veranderen; die voegende by de leste lettergreep EN; als in *Waerheit*, *waerheden*, *dapperheit*, *dapperheden*, *vryheit*, *vryheden*. Ten waere men zeggen wilde, dat de uitgang *heit*, naer den aert Hoogduitsch, moest verandert worden in

G

heit,

99 N E D E R D U I T S C H E

beet; en aldus *Ydelbeet*, *Waerbeet*, *vrybeet* uitgesproken voor *Ydelheit*, *Waerheit*; *Vryheit*; gelyk men in plaetse van *allein alleen* zegt; en van *klein klein*: waer van *rein* en *onrein* schynen uitgezondert, om die van *reën* en *onreën*, dat is, *reden* en *onreden* te onderscheiden.

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in DE, TE, en SCHE uitgaen, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit deeze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N. Schreede	Hoogte	Meesterthe
T. Schreede	Hoogte	Meestersche
G. Schreede	Hoogte	Meestersche
A. Schreede	Hoogte	Meestersche
V. Schreede	Hoogte	Meestersche
N. Schreede	Hoogte	Meestersche

In het Meervouwige,

N. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
T. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
G. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
A. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
R. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
N. Schreeden	Hoogten	Meesterschen

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in ING en Y uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal eenę E aen, en zyn in alle Naemvallen van het

het Meervouwige onveranderlyk; als uit de volgende Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal

N. Belegering	Opening
T. Belegeringe	Openinge
G. Belegeringe	Openinge
A. Belegering	Opening
R. Belegering	Opening
N. Belegeringe	Openinge

N. Tovery	Afgodery
T. Toverye	Afgoderye
G. Toverye	Afgoderye
A. Tovery	Afgodery
R. Tovery	Afgodery
N. Toverye	Afgoderye

In het Meervouwige

N. Belegeringen	Openingen
T. Belegeringen	Openingen
G. Belegeringen	Openingen
A. Belegeringen	Openingen
R. Belegeringen	Openingen
N. Belegeringen	Openingen

N. Toveryen	Afgoderyen
T. Toveryen	Afgoderyen
G. Toveryen	Afgoderyen
A. Toveryen	Afgoderyen
R. Toveryen	Afgoderyen
N. Toveryen	Afgoderyen

Afgeleidde Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in ES, NIS en IN uitgaen, verdubbelen den Medeklinker voor de E, die zy in den Teeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal aenneemen, en zyn in alle de Naemvallen van het Meervouwige onveranderlyk, als uit de volgende Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N. Voogdes	Belydenis	Herderin
T. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
G. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
A. Voogdes	Belydenis	Herderin
R. Voogdes	Belydenis	Herderin
N. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne

in het Meervouwige,

N. Voogdeffen	Belydenissen	Herderinnen
T. Voogdeffen	Belydenissen	Herderinnen
G. Voogdeffen	Belydenissen	Herderinnen
A. Voogdeffen	Belydenissen	Herderinnen
R. Voogdeffen	Belydenissen	Herderinnen
N. Voogdeffen	Belydenissen	Herderinnen

De Afgeleidde Naemwoorden, die in STER uitgaen, volgen in allen deele de Buiging van *Burger* in het Manlyke Geslachte, uitgezondert, dat de Teeler van het Eenvouwige Getal geene S aenneemt, als in deze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal.

N. Vryster	Voedster	Snœpster
T. Vryster	Voédster	Snoepster
		G. Vry-

G. Vryster	Voedster	Snoepster
A. Vryster	Voedster	Snoepster
R. Vryster	Voedster	Snoepster
N. Vryster	Voedster	Snoepster

in het Meervouwige Getal,

N. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
T. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
G. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
A. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
R. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
N. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren

Zommige Naemwoorden worden echter in den Teeler van het Eenvouwige Getal dus geboogen, *Vrouws, dochters, moeders, zusters, nichts* en andere, in stede van *Vrouw, dochter, moeder, zuster, nichte*. En dit geschiedt, wanneer een Heerschend Zelfstandigh Naemwoort het Beheerschte volgt; als, *de Vrouws tabbert, de dochters man, het moeders goet, een zusters zoon, eene nichts schoondochter*. In welke schikkingede Geslacht woorden tot het Heerschende en niet tot het beheerschte Naemwoort behooren; als blykt uit deeze uitdrukkinge, *De tabbert der vrouwe, de man der dochter, het goet der moeder, een zoon der zuster, eene schoondochter der nichte*. Dus zegt men ook, *Het stats goet, het stats lant, de stats waeg, de stats weide, voor het goet, het lant, de waeg, de weide der stat*.

Vindt men in andere gelegenheden de Bezittende Voornaemwoorden voor de Beheerschte Naem-

den, waer mede zy overeenkoomen, gestelt, die blyven onverandert als of zy met het Naemwoort een Woort uitmaeken; als in *Myne vrous tabbert, uwe dochters man, zyne moeders goet, baere susters zoon, onze nichts schoondochter*, in stede der volgende uitdrukkingen, *De tabbert myner vrouwe, de man uwer dochter, het goet zyner moeder, de zoon baerer zuster, de schoondochter onzer nichte.*

Ook geschiedt dit, als men spreekt, *Zy was vrous genoeg, vol wysheits, weinigh welsprekendheits, veel dapperheits, vrientschaps halve.* Dit geschiedt eindelijk mede in de Vroulyke Eigene Naemen, die, in E of in eenen Medeklinker uitgaende, in den Teeler een e S aenneemen; als in *Salome, Salomes, Magdalene, Magdalenes, Brechje, Brechjes, Aeltje, Aeltjes, Walburg, Walburgs, Hadewich, Hadewichs, Geertruit, Geertruits, Machtelt, Machtelts, Ermgaert, Ermgaerts.* Wanneer deeze in A uitgaen, ontfangen zy, om die te verlengen, in den Teeler ES, dat, met de A smeltende, van *Anna, Maria, Martha, Annaes, Mariaes, Marthaes* maakt.

Het Meervouwige Getal gaet in de meeste Voorbeelden deezer Buiging in EN uit; maer wordt ook somtyts gemaekt door het aenneemen der S tot den Noemer des Eenvouwigen Getals, en gebeurt dit doorgaens in de Naemwoorden, die in EL, EN, en ER uitgaen. En daerom zegt men *Tafels, schakels, fakkels, schotels, sleutels, Ketens, havens, Moeders, kamers, zusters, letters, myters.* De Teeler, Geever en Neemer van het Meervouwige Getalichryven *Tafelen, schakelen, fakkelen, schotelen, sleutelen, keten, havenen, moederen, kameren, zusteren, letteren, uren.*

Tot

Tot de derde Buiging worden alle Naemwoorden gebragt, die van het Onzydige Geslachte zyn, en met *Een* en *Het* gemerkt worden.

In deeze Buiging is het Eenvouwige Getal de eerste Buiging gelyk, dat de Aenklager en Roeper met den Noemer gelyk zyn, de Teeler de S aen-neeme, en de Geever en Neemer eenen zelve uitgang hebben.

Waer van deeze Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal,

N. Hoof	Volk	Jaer
T. Hoofs	Volks	Jaers
G. Hoof of den Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere
A. Hoof	Volk	Jaer
R. Hoof	Volk	Jaer
N. Hoof of den Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere

In het Meervouwige,

N. Hoofden	Volken	Jaeren
T. Hoofden	Volken	Jaeren
G. Hoofden	Volken	Jaeren
A. Hoofden	Volken	Jaeren
R. Hoofden	Volken	Jaeren
N. Hoofden	Volken	Jaeren

De Teeler neemt hier, gelyk wy zien, de S tot zyne vorming aen; dat nochtans in alle uitgangen niet geschiedt; waerom men dien veelszins door *van*

bet omschryft; voornaemelyk, wanneer de Noemer in E, S, SCH, ST, CHT, uitgaet; gelyk men das spreekt, *Van het ree, van het einde, van het geweide, van het gewiffe, van het aes, van het glas, van het vlas, van het mes, van het ros, van het moes, van het huis, van het gruis, van het kruis, van het wasch, van het vlasch, van het bosch, van het gevest, van het gewest, van het krooft, van het gewricht, van het gezicht, van het gerucht, van het gezocht*; die alle met meer diergelyke woorden de Sachter zich wracken.

De Geever heeft hier ook eenen Hoogduitschen uitgang met den Noemer; die van den Nederlanderen is overgenoomen; als, *Den hoofde, den volke, den jaere*; die evenwel in alle woorden niet gevonden wordt, noch ook kan werden gebruikt by *Kalf, graf, wyf, ding, geding, duk, gemak, blok, boek, doek, lyk, ryk, stuk, geschenk, werk, mark, Spel, deel, nadeel, oordeel, voordeel, Bisdóm, hertogdom, vorstendom, Been, zwyn, boen, koren, Schaep, schip, Dier, oor, haer, erinis, paer, water, venster, klooster, weder, uier, Glas, vlas, gras, mes, ros, moes, gruis, bars, Net, hout, mout, zout*; noch ook by *Bekken, verken, kussen, zegel, en de Verkleende Naemwoorden, Boomken, kindeken, en diergelyke.*

Waerom het misschien beter waere, en ten dienste der vreemdelingen gevoeglyker, deezen uitgang, die hen over het Geslachte der Woorden, waer by die gevonden wordt, in twyffeling brengt, geheel en al te verwerpen, en niet meer *In den beginne, van den gestachte, uit den kuize, maer In het begin, van het gestachte, uit het huis* te schryven.

Voor al moet men zich wachten van in den Aen-
klaeger,

klaeget, die met den Noemer gelyk is, den vleefche, den zaede, te fchryven; dat nootwendigh het vleefch, het zaet zyn moet; en met tot dien einde verworpen wordt.

Het Meervouwich Getal gaet in de bovenftaende Voorbeelden door alle Naemvallen in EN uit; dat evenwel niet altyt gefchiedt; want *Bekken, verken, kuffen*, en de Verkleende Naemwoorden, *Manneken, boomken, kindeken, meifje, vogeltje, bontje* en diergelyke befluiten het Meervouwige Getal met eene S, en behouden deezen uitgang, met *koks en maets*, voor vrienden, door alle de Naemvallen. *Venfter, klooster, anker, zegel, teken*, die in den Noemer van het Meervouwige Getal *Venfters, kloosters, ankers, zegels, tekens* hebben, fchryven in den Teeler, Geever en Neemer *Venfteren, kloosteren, ankeren, zegelen, tekenen*.

Verfcheidene Naemwoorden van het Onzydige Geflachte wyken in het Meervouwige Getal af van de gemeene Buiging; als, *Kint, kleet, kalf, lam, liet, runt, boen, spaen, ei*; die, in het Meervouwige de lettergreepen vermeerderende, (gelyk men gemeenlyk gevoelt) hebben *Kinderen* en *kinders*, *kleeden*, (ten minfte in de famenzettinge van *dekkleeden, paerdekleden, tafelkleeden*) *kleeders*, en *kleederen*, *kalvers*, en *kalveren*, *lammers*, en *lammersen*, *liederen*, *runders* en *runderen*, *boenders* en *boenderen*, *spaenders* en *spaenderen* (die de D welluidendheits halve voor de T of ook zonder veranderinge, in hun midden aenneemen) *eieren* en *eiers*; hoewel wy liever oordeelen, dat de Uitgangen in ERS tot den Noemer, Aenklaeget en Roepet, en in EREN tot den Teeler, Geever en Neemer alleen behooren. Wae

Waer by anderen noch het oude *bert* voegen, waer voor wy nu *bort* gebruiken, en *blat*, *rat*, *rota*, *gemoet*, *loof*, *been*, *volk*; dien dan voor het Meervouwige Getal gegeven wordt *bladen*, *bladers* en *bladeren*, *raden*, *raders* en *raderen*, *gemoederen*, *lovers* en *loveren*, *beenders* en *beenderen*, *volken* en *volkeren*; hoewel nu beter *bladen*, *raden*, *beenen*, *gemoeden* en *volken* gezegt wordt. *Lovers* en *loveren* hebben tot hun Eenvouwige Getal *lover*, niet *loof*; dat geen Meervouwigh Getal heeft. *Borden* klinkt ook beter, en is regelmactiger, dan *berders* en *berderen*.

Noch meer wyken in het Meervouwige Getal van de Buiging af *Schip*, *lit*, *spit*, gelyk ook *smit* en *stat* in het Manlyke en Vroulyke Geslachte, mackende in het Meervouwige *Scheepen*, *leden*, *speten*, *smeden* en *steden*. In welke woorden alle de P, D en T by de leste lettergreepen in de spellinge gevoegt worden.

Dit Meervouwige Getal der Zelfstandige Naemwoorden, in EN uitgaende, wordt in de drie Buigingen gevormt naer de byzondere gestaltenis der zelve Naemwoorden.

Hier van zyn deeze Regels;

1. Zelfstandige Naemwoorden, in E uitgaende, maeken hun Meervouwigh Getal door de verandering der uitgaende E des Eenvouwigen Getals in EN, als in *Bode*, *boden*, *slave*, *slaven*, *weide*, *weiden*, *engte*, *engten*, *einde*, *einden*, *egge*, *eggen*.

Dit volgen de Naemwoorden, die in EE en IE uitgaen, die dus tot eene lettergreep en uitspraak smelten; als in *Zee*, *zeen*, *ree*, *reen*, *knie*, *kniën*, *spie*, *spien*.

2. Naem-

2. Naemwoorden, in den Klinker Y, of in de Tweeklanken AI, EI, UI, of in de Drieklanken AEI, OEI, OOI eindigende neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal enkelyk de Merkletters EN aen; als in *Py, pyen, pry, pryen, bai, baien, galei, galeien, mei, meien, bui, buien, kraei, kraeien, saei, saeien, koei, koeien, kooi, kooien*; zonder dat echter de I der Twee- of Drieklanken by het volgende EN gevoegt worde. Waerom men spekt *Py-en, pry-en, bai-en, galei-en, mei-en, bui-en, kraei-en, saei-en, koei-en, kooi-en*.

3. Naemwoorden, die in de Tweeklanken AU en OU, en in de Drieklanken AEU, EEU, IEU uitgaen, neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal voor de Merkletters EN de W welluidendheids halve aen; gelyk die in OO eindigen, de I aen de eerste lettergreep hechten, wanneer zy tot het Meervouwige Getal overgaen; als blykt in *Snau, snau-wen, vrou, vrou-wen, paeu, paeu-wen, leeu, leeu-wen, kieu, kieu-wen, en vloot, vlooi-en*.

4. Naemwoorden, die voor een eenigen Medeklinker eenen langen Klinker of Tweeklank hebben, maeken het Meervouwige Getal door het enkel aenneemen der Merkletteren EN; als in *Pyl, pyl-en, pyn, pyn-en, staek, staek-en, pael, pael-en, deel, deel-en, keel, keel-en, ziel, ziel-en, dier, dier-en, boom, boom-en, troon, troon-en, muur, muur-en, uur, uur-en, zeil, zeil-en, geit, geit-en, deur, deur-en, steur, steur-en, bout, bout-en, hout, hout-en, zuil, zuil-en, spruit, spruit-en*.

Zommige deezer Naemwoorden, in F, S, en T uitgaende, veranderen somtyts in het Meervouwige Getal

Getal de F in V, de S in Z, en de T in D, brengen de met eenen de veranderde letters, die geene lettergreep kunnen sluiten, tot de volgende lettergreep over; als in *Druif*, *druiven*, *brief*, *brieven*, *schoof*, *schooven*, *blaes* *blaezen*, *kaes*, *kaezen*, *roos*, *roozen*, *huis*, *huizen*, *muis*, *muisen*, *zaet*, *zaeden*, *kleet*, *kleeten*, *broot*, *brooden*, *hoet*, *hoeden*, *huit*, *huiden*, *bruit*, *bruiden*.

4. Naemwoorden, die na eenen korten of verlengden Klinker of na eenen Tweeklank twee of meer Medeklinkers hebben, neemen, om het Meervouwige Getal te maeken, enkelyk E N aen; als in *Galg*, *galgen*, *balg*, *balgen*, *balk*, *balken*, *kerk*, *kerken*, *galm*, *galmen*, *arm*, *armen*, *harp*, *harpen*, *klomp*, *klompen*, *spits*, *spitsen*, *koorts*, *koortsen*, *kaert*, *kaerten*, *buurt*, *buurten*, *jacht*, *jachten*, *dienst*, *diensten*, *bengst*, *bengsten*, *herfst*, *herfsten*.

Eenige deezer Naemwoorden, in F, S, en T uitgaende, veranderen somtyts in het Meervouwige Getal de F in V, de S in Z, en de T in D, en beginnen met deeze veranderde letteren de volgende lettergreep; als in *Kolf*, *kolven*, *korf*, *korven*, *bals*, *balzen*, *grens*, *grenzen*, *baert*, *baerden*, *baert*, *baerden*, *hont*, *honden*.

Andere, in S uitgaende, verdubbelen deeze letter voor de aengenoome Merkleeters E N in het Meervouwige Getal welluidendheids halve; als in *Pels*, *pelsfen*, *dans*, *dansfen*, *glans*, *glansfen*, *kans*, *kansfen*, *krans*, *kransfen*, *lans*, *lansfen*, *schans*, *schansfen*, *schors*, *schorsfen*. Dit volgt ook *Spies*, dat *spiesfen* heeft.

Grens evenwel heeft *grenzen*, en teems teemzen

door

door de verandering der S in eene Z, en *gryns*, *grynzen*.

6. Naemwoorden van eene of meer lettergreepen, behelzende in de leste maer eenen Klinker voor eenen Medeklinker, verdubbelen deezen Medeklinker in het Meervouwige voor de Merkleeters EN; als in *Man, mannen, bal, ballen, mof, moffen, rykdom, rykdommen, lantschap, lantschappen, barnas, barnassen, huisgezin, huisgezinnen*.

Waer van echter uitgezondert worden *Dagb, dies, slagb, wegb, graf, staf, bos, dak, trek, dal, hol, bevel, glas, pat, vat, lot, slot, gebedt*; die alle in het Meervouwige den uitgaenden Medeklinker by het volgende EN voegende, maeken *Dagen, slagen, wegen, graven, staven, boven, daken, trekken, dalen, bolen, bevelen, glazen, paden, vaten, loten, sloten, gebeden*. Waer in aen te merken is, dat in zommige deezer Naemwoorden de H in het Meervouwige Getal verworpen, ende F, S, en T in V, Z, en D, die van een zachter geluit zyn, gelyk elders, verandert worden.

H E T X V I I I . K A P I T T E L .

De Byvoeglyke Naemwoorden zyn ook de Bui- gingen door de Naemvallen in hunne Geslachten onderworpen. Waer van alrede Voorbeelden gegeven zyn in het Byvoeglyke Goet.

Waer in aen te merken is, dat de Byvoeglyke Naemwoorden tot de vorming van hun Meervouwigh Getal eene enkele E in de plaetse van het EN der Zelfstandige aenneemen; maer met die waer-
neemin-

neemingen, die omtrent de Zelfstandige gade geslagen worden.

Woorden van eene lettergreep, die achter eenen enkelen Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben, verdubbelen dien in het maeken van het Meervouwige Getal; als in *Laf*, *laf-fe*, *vlug*, *vlug-ge*, *gek*, *gek-ke*, *stil*, *stil-le*, *stom*, *stom-me*, *dun*, *dun-ne*, *slap*, *slap-pe*, *dor*, *dor-re*, *ras*, *ras-se*, *nat*, *nat-te*. *Grof* alleen heeft *Grove*. De woorden, die 'er van worden samen gezet, volgen den zelve regel; als in, *Stapelgek*, *stapelgek-ke*, *dootstil*, *dootstil-le*, *doornat*, *doornat-te*, *sneeuw*, *sneeuw-te*.

Woorden van eene of meer lettergreepen, die in de leste lettergreep na eenen langen of verlengden Klinker of na eenen Tweeklank eenen eenigen Medeklinker hebben, neemen in het Meervouwige Getal blootelyk de E aen; als in *Graeg*, *graeg-e*, *veeg*, *veeg-e*, *hoog*, *hoog-e*, *ruig*, *ruig-e*, *ryk*, *ryk-e*, *vrolyk*, *vrolyk-e*, *bleek*, *bleek-e*, *kloek*, *kloek-e*, *schrael*, *schrael-e*, *geel*, *geel-e*, *geil*, *geil-e*, *koel*, *koel-e*, *vuil*, *vuil-e*, *eerzaam*, *eerzaam-e*, *vroom*, *vroom-e*, *ruim*, *ruim-e*, *kleen*, *kleen-e*, *schoon*, *schoon-e*, *rein*, *rein-e*, *groen*, *groen-e*, *bruin*, *bruin-e*, *leep*, *leep-e*, *ryp*, *ryp-e*, *zwaer*, *zwaer-e*, *fier*, *fier-e*, *goor*, *goor-e*, *guur*, *guur-e*, *heet*, *heet-e*, *bloot*, *bloot-e*, *zoet*, *zoet-e*, *stout*, *stout-e*.

Zommige Woorden van deezen aert, die in F, S, en T uitgaen, veranderen, gelyk de Zelfstandige Naemwoorden, in het vormen van het Meervouwige Getal deeze letters in V, Z, en D; als in *Braef*, *schreef*, *lief*, *doof*, *droef*, *boos*, *loos*, *eerloos*, *wys*, *rys*, *quaet*, *wreet*, *root*, *goet*, *out*; van welke, na het

het voegen der Klinkletteren by de volgende letter-greep, gemaekt worden, *Brae-ve, schee-ve, lie-ve, doo-ve, droe-ve, boo-ze, loo-ze, eerloo-ze, wy-ze, gry-ze, quae-de, wree-de, roo-de, goe-de, ou-de.*

Woorden, die in de Drieklanken AEI en OOI uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal blootelyk de E aen; als in *Fraei, fraei-e, mooi, mooi-e*; die in AEU en IEU, voor de E welluidendheids halve de W; als in, *Laeu, laeu-we, nieu, nieu-we.*

Woorden, welker Uitgangen eindigen met de twee Medeklinkeren NG, RG, NK, RK, SK, RM, MP, RP, neemen in het vormen des Meervouwigen Getals enkelyk de E aen; als in *Bang, bang-e, streng, streng-e, jong, jong-e, blank, blank-e, sterk, sterk-e, bruske, bruske-e, arm, arm-e, plomp, plomp-e, scherp, scherp e.*

Woorden, die in LS en RS uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal voor de Merkleter E de leste Klinkletter S by verdubbeling aen; als in *Mals, mals-se, bars, bars-se, dwers, dwers-se, nors, nors-se*: geheel anders als de in PS en TS uitgaende Woorden; want die, slechts de enkele E in het Meervouwige aenneemende, vormen van *Loops, bits, floots, trots, Loops-e, bits-e, floots-e, trots-e.*

Woorden, in SCH, na voorgaende Klinkers en Medeklinkers, uitgaende, voegen dit aenhangsel in het maeken van het Meervouwige Getal in de spelinge voor de Merkleter E; als in, *Kiesch, kie-sche, afgodisch, afgodi-sche, aerdisch, aerd-sche, bemelsch, bemel-sche, zomerisch, zomer-sche, dootsch, doot-sche.*

Byvoeglyke Naemwoorden, in LF, FT, CHT, LT, MT, NT, RT, ST uitgaende, neemen tot her

het maeken van het Meervouwige Getal de E aen; terwijl zommige deezer woorden de F en T in V en D veranderen, en voor de volgende E in de spellinge voegen; als in *Half, hal-ve, manbaft, manbaft-e, wuft, wuft-e, zacht, zacht-e, slecht, slecht-e, licht, facilis, licht-e, wilt, wil-de, vreemt, vreem-de, gezwint, gezwin de, bont, bont-e, gezont, gezonde, zwart, zwart-e, hart, durus, bar-de, vast, vast-e, geruft, geruft-e.*

Woorden van twee en meer lettergreepen, in IGH uitgaende, verwerpen in het vormen des Meervouwigen Getals de H, als niet meer noodigh om de uitspraak der G achter een korte Klinkletter te sterken, en neemen enkelyk de E aen; als in, *Zaligh, zalig-e, weeligh, weelig-e, heiligh, heilig-e, molligh, mollig-e, keurigh, keurig-e, slaeperigh, slaeperig-e, kinderachtigh, kinderachtig-e.*

Woorden van twee en meer Lettergreepen, in EL, EN, en ER eindigende, neemen tot het maeken van het Meervouwige Getal de bloote Merkleter E aen; als in, *Edel, edel-e, kregel, kregel-e, enkel, enkel-e, vermetel, vermetel-e, schamel, schamel-e, verscheiden, verscheiden-e, effen, effen-e, eigen, eigen-e, open, open-e, schrande, schrande-e, teder, teder-e, zwanger, zwanger-e, mager, mager-e, wakker, wakker-e, dapper, dapper-e, bitter, bitter-e.*

Hier van worden uitgezondert de Byvoeglyke Naem woorden, die, van stoffen afkomstigh, in EN uitgaen. Want deeze maeken, in plaetse van de Merkleter E tot zich te neemen, hun Meervouwigh Getal door het verwerpen der leste N; als blykt in, *Goude*

de ringen, zilveren bekers, koperen kroonen, yzere plaeten, staelgespen, aerdevaten, steene potten, houtlepel, eike kasten, beukenappen, groene planken, doornestokken, berke roeden, wolle lakens, linne doeken.

Ondertusschen geschiedt op deeze wyze de vorming van het Meervouwige Getal in de Byvoeglyke Naemwoorden, zoo lang zy Byvoeglyke blyven, en als zulke met de Zelfstandige door hulp der beide Geslachtwoorden in de drie Geslachten geboogen worden.

Waer van wy deeze Voorbeelden geeven; en alereerst in het Manlyke Geslachte,

In het Eenvouwige Getal; In het Meervouwige Getal;

N.	Een Vroom of De Vroome Man,	De Vroome Mans of Mannen,
T.	Eens of Des Vroomen Mans;	Der Vroome Mannen,
G.	Eenen of Den Vroomen Man of Manne,	Den Vroomen Mannen;
A.	Eenen of Den Vroomen Man,	De Vroome Mans of Mannen;
R.	Vroome Man,	Vroome Mans of Mannen,
N.	Van Eenen of Den Vroomen Man of Manne.	Van De Vroome Mannen.

In het Vrouwelyke Geslachte is dit het Voorbeeld:

Hendrik.

17

In het Eenvouwige Getal; In het Meervouwige
Getal.

- N. Eene of De Grootte De Grootte Vrouwen ,
Vrou,
T. Eener of der Grootte Der Grootte Vrouwen,
Vrouwe,
G. Eene of De Grootte De Grootte Vrouwen,
Vrouwe,
A. Eene of De Grootte De Grootte Vrouwen,
Vrou,
R. Grootte Vrou, Grootte Vrouwen,
N. Van Eene of De Groo- Van De Grootte Vrou-
te Vrouwe wen.

Van het Onzydige Geslachte is dit het Voorbeeld

In het Eenvouwige Getal ,

- N. Een Jong of Het Jonge Kint,
T. Eens of Des Jongen Kints, of Van Een Jong of
Het Jonge Kint,
G. Een Jong of Het Jonge Kint, of Eenen of Den
Jongen Kinde.
A. Een Jong of Het Jonge Kint,
R. Jong of Jonge Kint,
N. Van Een Jong of Het Jonge Kint, of Van Eenen
of Den Jongen Kinde.

In het Meervouwige,

De Jonge Kinders .

T. Der

- T. Der Jonge Kinderen,
 G. Den Jongen Kinderen,
 A. De Jonge Kinders,
 R. Jonge Kinders,
 N. Van de Jonge Kinderen.

Maer wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden in de betekenis der Zelfftandige overgaen, en op zich zelfs en zonder byvoeginge van een Zelfftandigh Naemwoort worden gebruikt, worden zy als Zelfftandige geboogen, en neemen tot hunne Merkletter, gelyk die, in het Meervouwige Getal EN aen.

Waer van deeze volgende Voorbeelden zyn in het Manlyke Geslachte, in het Eenvouwige Getal,

N. Een,	De Overfte,	Heilige,
T. Eens,	Des Overften,	Heiligen,
G. Eenen,	Den Overfte,	Heilige,
A. Eenen,	Den Overfte,	Heilige,
R.	Overfte,	Heilige,
N. Van Eenen,	Den Overfte.	Heilige.

Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke.	Rechtsgeleerde,
Geestelyke	Rechtsgeleerde.

In het Meervouwige ;

N. De Oversten,	Heiligen,
T. Der Oversten,	Heiligen,
G. Den Oversten,	Heiligen,
A. De Oversten,	Heiligen,
R. Oversten,	Heiligen,
N. Van de Oversten.	Heiligen.

Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken.	Rechtsgeleerden.

Op deze wyze wordt ook *Een* en *De Ander* geboogen, als het zonder Zelfstandigh Naemwoort of gelyk zulk een gebruikt wordt, of ook zulks, dat 'er het Zelfstandige onder verstaen worde.

Men zie deze Voorbeelden

In het Eenvouwige Getal, In het Meervouwige Getal.

N. Een Ander,	Veele Anderen,
T. Een Anders,	Veeler Anderen,
G. Een Ander,	Veelen Anderen,
A. Een Ander,	Veele Anderen,
R.	
N. Van Een Ander.	Van Veele Anderen.

In

In welk Voorbeeld het Geslachtwoord *Een* als on-
scheidbaer in het Eenvouwige Getal wordt aenge-
merkt.

N. De Ander,	De Anderen,
T. Der Anderen,	Der Anderen,
G. Den Anderen,	Den Anderen,
A. Den Anderen,	De Anderen,
R.	
N. Des Anderen.	Van den Anderen.

Dus buigt men ook *De Een* of *De Ander*.

N. De Een of De Ander,
T. Des Eenen of Des Anderen,
G. Den Eenen of Den Anderen,
A. Den Eenen of Den Anderen,
R.
N. Van Den Eenen of Den Anderen.

H E T XIX. K A P I T T E L.

Zommige deezer Zelfstandige en Byvoeglyke
Naemwoorden, die met de Oirsprongkelyke
of Stamwoorden hunnen Naemvallen en Buigingen
onderworpen zyn, gelyk voorhene gezien is, zyn
ook hunne *Afleidinge* onderhevigh, te weten, de
Afkomstige.

De *Afleiding* toont aen, hoe en op wat wyze de
Afkomstige Naemwoorden van hunne Oirsprong-
kelyke of Stamwoorden uitspruiten, en rechtmatigh
afgeleidt kunnen worden.

H 3

De Afleiding geschiedt door het hechten van zekere *Aenhangselen*, die ten meesten deele in zich zelve niet betekenen, aen het einde der Oorspronkelijke Naemwoorden.

De Aenhangsels, die alle tweecëndertigh in het getal zyn, bestaen, alleen twee uitgezondert, uit eene enkele lettergreep, en luiden dus: ACHTIGH, AER, BAER, DE, DOM, EN, ER, ES, HAFT, HAFTIGH, HEIT, IER, IGH, IN, ING, ISCH, JE, KEN, LING, LOOS, LYK, NIS, SCH, SCHAP, SCHE, SEL, ST, T, TE, TJE, Y, ZAEM.

Wanneer een deezer Aenhangselen by een Naemwoord gevonden wordt, kan men onfaelbaer besluiten, dat dit een Afgeleidt Naemwoord zy, dat door het wechwerpen van zyn Aenhangsel tot zyne Oorspronkelijke letteren of Stamnaemwoord weder gebracht kan worden; als in *Vruchtbaer, ydelheit, duisternis, manschap, diepte, ruitery, eenzaam*; die na het verwerpen der Aenhangselen, *Baer, heit, nis, schap, te, y, zaem* blyven *Vrucht, ydel, duister, man, diep, ruiter, een*.

Zommige van deeze Afgeleide Naemwoorden zyn *Byvoeglyk*, zommige *Zelfstandigh*.

De Byvoeglyke gaen uit in de Aenhangselen *Achtigh, baer, en, haft, haftigh, igh, isch, loos, lyk, sch, zaem*; als *Steenachtigh, dienstbaer, koperen, manhaft, zeeghaftigh, veenigh, afgodisch, vredeloos, heerlyk, hemelsch, eersaem*. In *Ling* gaen uit *Onderling, zonderling*.

De Zelfstandige eindigen in de Aenhangselen *Aer, de, dom, er, es, heit, in, ing, je, ken, ling, nic, schap, sche, sel, st, t, te, tje, y*; als, *Zondaer, liefde,*

liefde, rykdom, roeper, voogdes, wysheit, poortier, vorstin, meening, popje, manneken, huurling, vuilnis, weetenschap, meesterfche, doopsel, dienst, dragt, diepte, starretje, voogdy.

De Afgeleide Zelfstandige Naemwoorden zyn Vierderlei flagh; als *Volknaemwoorden, Verkleennaemwoorden, Afgenoemde, en Werknaemwoorden.*

De Volknaemwoorden beduiden 1. een huisgezin 2. een vaderlant, en 3. eenigh volck; als, *Madianner, Ismaeller, Nassauwer, Oranjer; Korinther, Rotterdammer, Enkhuizer, Londenaer; Batavier, Syrier, Hollander, Duitfcher.*

De Verkleennaemwoorden verminderen de betekenis der Oirfprongkelyke Naemwoorden door aenneeming van *je* met of zonder eene voorgaende *t*, en van *ken* met of zonder voorgaende *s*; als in, *Knaepje, fchaepje, ftraetje, steegje, boekje, huisje, steentje, boomtje, beddetje, manneken, mondeken, hondeken, doeksken, boekfsken, broeksken, jongfsken, afgeleidt van Knaep, fchaep, ftraet, steeg, boek, huis, fteen, boom, bed, man, mont, bont, doek, boek, broek, jong.*

Waer in aen te merken ftaet, dat in de Verkleeninge der Naemwoorden, die in het Meervouwige Getal achter eenen enkelen Klinker den Medeklinker, L, M, N, R, verdubbelen, of in het Eenvouwige Getal achter de Klinkers twee Medeklinkers hebben, voor *tje* of *ken* noch eene *e* gebruikt wordt; als in *Balletje, lammetje, pennetje, starretje, handeken, beeldeken, paerdeken, maegdeken.* Dit volgt ook *hoedeken* afgeleidt van *hoet*; gelyk de voorgaende van *Bal, lam, pen, fcar, hant, beelt, paert, maegt.*

Afgenoemde Naemwoorden, die noch Volk noch

Verkleennaemwoorden zyn, worden van de Oir-
sprongkelyke Naemwoorden afgeleidt door veran-
dering van zommige letteren, of door aenneeming
der Aenhangselen, en eindigen in *Aer, de, dom, es,*
heit, ier, in, ling, nis, sche, ster, te, y; als *Zondaer,*
liefde, rykdom, prinses, waerheit, tuinier, vorstin,
jongeling, vuilnis, dienersche, vryster, hoogte, voog-
dy; alle afkomstigh van *Zonde, lief, ryk, prins,*
waer, tuin, vorst, jong, vuil, diener, vryer, hoog,
voogt.

De Werknaemwoorden spruiten uit Werkwoor-
den, en verschillen hier in van de voorgaende Afge-
leidde, dat die tot hunnen oirsprong de Naemwoor-
den, deeze de Werkwoorden hebben; en deeze gaen
uit in **ER, ING, NIS, SEL, ST,** en in zoo veele
uitgangen, als de Wortelwoorden hebben, van wel-
ke door het voortzetten van de lettergreep **GE,** het
Merkteken des Verleedenen Tyts in Werkwoorden
en Deelwoorden ook eenige Werknaemwoorden
gevormt worden; als in *Leezer, leezing, gelees,* van
lees, roeper, roeping, geroep, vanroep, kennis, schen-
nis, van ken, schen, schraepsel, voedsel, van schraep,
voed, dienst, gunst, van dien, gun.

Behalve deeze Afgeleide Naemwoorden, die
door de Onscheidbaere Aenhangsels van de Naem-
woorden en Werkwoorden gemaakt worden, zyn
er noch andere, die van *Deelwoorden, Bywoorden* en
Voorwoorden of *voorzetselen* affspruiten, en daerom
Deelwoordige, Bywoordige en *Voorwoordige* genoemt
kunnen worden.

Deelwoordige Naemwoorden zyn, die, Deel-
woorden in den aenvang, tot de betekenis van By-
voeglyke

voeglyke Naemwoorden overgaen; als *Geleert*, *gelieft*, *gepreezen*.

Bywoordige Naemwoorden zyn, die van de Bywoorden worden afgeleidt; als *Zeldzaam*, *huidigh*, *nederigh*, van *zelden*, *huiden*, anders *beden* uitgesproken, en *neder*.

Voorwoordige Naemwoorden zyn, die van de Voorwoorden of voorzetselen hunnen oorsprong trekken; als *Voorigh*, *overigh*, *onderling*, *zonderling*, van *voor*, *over*, *onder*, *zonder*.

H E T XX. K A P I T T E L.

Alle deeze Naemwoorden, die tot noch toe in alle hunne toevallen, als *Enkel*, aengemerkt zyn, worden in onze taele tot haer grootste en kunstigste sieraat en tot betooning van haar krachtigste vermoogen, veelszins *Dubbel* gemaekt of *Samengezet* door de *Koppeling*.

De Koppeling der Naemwoorden geschiedt, wanneer twee, drie, of meer Woorden samengevoegt en als broederlyk vereenigt, door deeze verdubbeling eene gansch nieuwe betekenis in dit Samengezette woort ontfangen.

In de Koppeling worden samengevoegt, om een Naemwoort te maeken, I. Twee Zelfstandige Naemwoorden; als in *Gasthuis*, *Vischmarkt*, *Wynkan*, *Waterkruik*, *Bierglas*.

II. Drie Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Zeevischmarkt*, *Haegappelboom*, *Wynngaertman*, *Veltmaerschalk*.

III. Vier Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Erfstantmaerschalk*, *Erfrykskamerbeer*, *Erfstedebouderamp*.

IV. Een Zelfstandigh met een Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Kunstryk, Sneeuwit, Zeegroen, Reisvaerdigh, Eerwaerdigh, Roemruchtich*; in welke Woorden het Byvoeglyk Naemwoort achter gestelt, wordt, dat in de volgende voorgaat; als in, *Hoogmoet, gulzigaert, wysneus, grootvorst, langtong, krombeen.*

V. Twee Byvoeglyke Naemwoorden; als in, *Grootmachtigh, kleenbertigh, boosaerdigh, zwaerlyvigh, boogmoedigh, dunbaerigh.*

VI. Een of meer Zelfstandige met een of meer Byvoeglyke Naemwoorden; als in, *Halsstrafwaerdigh, Turfveemryk, Aertsboosaerdigh.*

VII. Een Voornaemwoort met een Zelfstandigh of Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Zelfmoort, zelfqueller, zelfstryt, zelfwilligh.*

VIII. Een Werkwoort met een Zelfstandig Naemwoort; als in, *Werkwoort, zegsman, spreekwyze, draegbant, strykyser, braspenningh, teergelt, vaertuig, waschvrou.*

IX. Een Zelfstandigh Naemwoort met een Werknaemwoort; als in, *Noothelper, Raetgever, Turfdrager, vischkoper.*

X. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Werknaemwoort; als in, *Grootspreker, quaetdoener, reinmaeker, schoonmaekster.*

XI. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Deelwoort; als in, *Zoetvloeiend, grootmoogend, hooghgeleert, wytberoemt.*

XII. Een Bywoort met een Zelfstandigh of Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Welvaert, welkomst, bedensdaegsch, hierlantsch.*

XIII. Een Scheidbaer Voorwoort met een Zelfstandigh

standigh, Naemwoort; als in, *Bynaem, aenschyn, opkamer, intrede, voorhuis, narede, metgezel, doorvaert, uithoek, omwech, onderkleet, tuschenwydte, bovenzael, tegenspoet, buitenhof, binnenkeuken, overspel, achterdeur.*

Wær by men *afgodt* en *toekruit* en *wederwil* in diergelyke voegen kan, als van *af* en *toe* en *weder* oirsprongkelyk, die als Voorzetsels wel in Gekoppelde Naemen Werkwoorden voorkoomen, maer by de Nederduitschen geenen Naemval, gelyk de andere, beheerschen.

XIV. Een Scheidbaer Voorwoort met een Byvoeglyk Naemwoort of Deelwoort; als in, *Byziende, aenstootelyk, oprecht, ingelandt, voorvluchtigh, nalaetigh, medegaende, doorluchtigh, uitmuntend, omzichtig, onderbaevigh, tusschentydigh, bovenmaetigh, tegenstrydigh, buitenlantsch, binnendyksch, overgroot, achterdenkende*; hoewel zommige deezer Naemwoorden niet voeglyk gescheiden kunnen worden, en tot de Afgeleide schynen te behooren.

XV. Een Onscheidbaer Voorwoort met een Naemwoort; als in, *Bestant, Ervaren, Ondank, Vergangbaer, Wantrou Antwoort.*

XVI. Etlyke Voorwoorden en Aenhangfels, een of meer, door elkanderen met een Naemwoort of Werkwoort; als in, *Onwilligheid, ongenaektbaer, onverantwoordelyk, onwederroeplykheit.*

Zommige van deeze Koppelwoorden, uit twee Zelfstandige Naemwoorden samengezet, ontfangen achter hun eerste lit veelszins eene S, als of zy van den Teeler of den tweeden Naemval zyn afgeleidt; als blykt in *Lantsman, lantsknecht, lantsbeer, lantsvrouw, lantsoverheit, gerechtsdiener, gerechtshof, ryksdagb, ryksvorst, bongersnoot, dootsnoot, lyfsgevaer, krygsman, kalfs.*

kalfsvet, schaepschooft, fcheepslaeding, lamshout, verkensworft, ezelsvleefch, arbeidslieden, raetsbeeren, raetsvrienden, raetsverwanten.

H E T XXI. K A P I T T E L.

DE Voornaem woorden, tot welke wy nu overgaen, zyn Woorden, die, voor een Naemwoort geltelt, eenen perfoon of zaek, die iet lydt of doet, aenwyzen; als, *Myn Vader, Uw Broeder, Zyn Wyf, Ik Burger, Gy Lantsknecht, Hy Boer, Die Mensch, Deeze Stat, Dit Huis, Dat Ding, &c.*

Of de Voornaem woorden worden in de plaetse des Naemwoorts gefelt, en dan een ander daer onder verftaen; als in, *Dees heeft het gedaen*, naemelyk, *Man, knecht, mensch; Het myne heeft het getroffen*, naemelyk, *Roer, zwaert, geweer; De uwe wil het waegen*, naemelyk, *Zoon of Dochter; De zynen zyngebolpen*; naemelyk, *Kinderen of huisgenooten.*

Uit welke drie leftespreekwyzen aen te merken is, dat in zulke uitlaetingen der Naem woorden ook de Geflachtwoorden voor de Voornaemwoorden gefelt worden.

De Voornaem woorden zyn by de Nederduitfchen deeze volgende, *Ik, gy, hy, zy, die, dees, dezelve, wie, welke, myn, uw (tuus) zyn, ons, uw (vefter) hun, haer, zelf.*

De Voornaem woorden worden ten aenzien van het *Geflacht* aengemerkt, als *Manlyk, Vrouwlyk en Onzydigb*; dat uit de veranderinge in het einde gezien kan worden; hoewel 'er eenige by alle Geflachten gebruikt worden, zonder eenige verandering toe

te

te laeten; als, *Ik, gy, tu, wy, gij, vos, zy, mans en vrouwen.*

In de Voornaemwoorden zyn drie *Perfoonen* aen te merken; de *Eerste*, die 'er spreekt; als *Ik*, de *Tweede*, die aengesprooken wordt; als, *Gy*; de *Derde*, van wien men spreekt; als, *Hy*.

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien van den *Aert* ten deele Oirsprongkelyk; als, *Ik, gy, by, die, dees, wie, welke, zelf*; en ten deele Afgeleidt; als, *Myn, uw, zyn*.

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien der *Hoedanigheid* vyfderlei; als, *Aenwyzende, Bezittende, Betreklyke, Wederkeerende en Vraegende.*

De Aenwyzende zyn *Ik, Gy, Hy, Die, ille, Dees, hic.*

De Bezittende zyn *Myn, Uw* (tuus) wanneer van eenen persoon gesprooken wordt, *Ons, Uw*, waer door men *vester* van veelen perfoonen vertaelt, *Zyn*, dat eenen van het Manlyke en Onzydige Geslachte toebehoort, *Haer*, dat iemant uit het Vrouwelyke eigen is; *Hun*, dat van veele Manlyke en Onzydige Geslachtnaemen gebruikt wordt, *Haer*, waer door iet aen veele van het Vrouwelyke wordt geëigent.

De Betreklyke hebben hun opzicht op iemant of iet, waer van voorhene gesprooken is; en zyn *Die, Dat, Wie, qui, quæ, quod*; als in deeze redenen, *Hy slaept nu, die altyt waekte; het zwaert, dat ik ontkoomen ben; de vyant, wiens maght te vreezen is; de vrou, wiens man gestorven is.*

De Wederkeerende, op meer dan eenen persoon passende, zyn deeze, *Zyn, Hun, Haer*; als uit dee-

ze redenen blykt, *David* worp uit zynen slinger den steen *Goliath* in zyn voorhoofd; de *Nederlanders* ontnaemen in hunne zege den vyanden eene meenigte bunner vaendelen en standaerden; *Penelope*, zoo naer stigh op haer weefgeton, dient de vrouwen van onze eeuw tot haer voorbeeld.

De Vraegende, waer door men iet vraegt of onderzoekt, zyn *Wie*, *Wat*.

De Voornaemwoorden worden ook geboogen door de Naemvallen in beide Getallen; maer wyken vry wat van de gemeene Buiginge af; als in de volgende Voorbeelden te zien is,

In het Eenvouwige Getal, In het Meervouwige Getal.

N. Ik,	Gy,	Wy,	Gy,
T. Myns,	Uws,	Onzer,	Uwer,
G. My,	U,	Ons,	U,
A. My,	U,	Ons,	U,
R.	Gy,		Gy,
N. Van My.	Van U.	Van Ons.	Van U.

Het Voornaemwoord *Hy*, voor den man zelven gebruikt, dat in het Vrouwelyke Geslachte *Zy* in het Onzydige *Het* heeft, wordt dus geboogen in het Eenvouwige Getal, van alle Geslachten,

N. Hy,	Zy,	Het,
T. Zyns,	Haers,	Zyns,
G. Zich,	Zich,	Zich,
A. Zich,	Zich,	Zich,
R.		
N. Van Zich.	Van Zich.	Zich.

In

In het Meervouwige,

N. Zy,	Zy,	Zy,
T. Hunner,	Haerer,	Hunner,
G. Zich,	Zich,	Zich,
A. Zich,	Zich,	Zich,
R.		
N. Van Zich.	Van Zich	Van Zich.

Het Voornaemwoort *Hy, Is* of *Ille* by de Latynen, voor eenen anderen gebruikt, dat ook in het Vrouwelyke Geslachte *Zy* heeft, en in het Onzydige *Het*, wordt in alle Geslachten dus geboogen in het Eenvouwige Getal;

N. Hy,	Zy,	Het,
T. Van Hem,	Van Haer,	Van Het,
G. Hem,	Haer,	Het,
A. Hem,	Haer of Ze,	Het,
R.		
N. Van Hem	Van Haer,	Van Het.

In het Meervouwige,

N. Zy,	Zy,	Zy,
T. Hunner,	Haerer,	Hunner,
G. Hun,	Haer,	Hun,
A. Het of Ze,	Haer of Ze,	Hen of Ze,
R.		
N. Van Hun.	Van Haer.	Van Hun.

Het Voornaemwoort *Die*, het zy Aenwyzend, *Iste*, het zy Betreklyk, *Qui*, dat in het Vrouwelyke Geslachte ook *Die*, in het Onzydige *Dat* heeft, wordt door alle Geslachten dus geboogen in het Eenvouwige Getal,

N. Die,	Die,	Dat,
T. Diens,	Dier,	Van Dat,
G. Dien,	Die,	Dat,
A. Dien,	Die,	Dat,
R.		
N. Van Dien.	Van Die.	Van Dat.

In het Meervouwige Getal,

N. Die,	Die,	Die,
T. Dier,	Dier,	Dier,
G. Dien,	Die,	Dien,
A. Die,	Die,	Die,
R.		
N. Van Die.	Van Die.	Van Die.

[Op dezelve wyze wordt het Voornaemwoort *Dees*, *Deeze*, *Dit*, geboogen in het Eenvouwige Getal,

N. Dees,	Deeze,	Dit,
T. Van Deezen,	Deezer,	Van Dit,
G. Deezen,	Deeze,	Dit,
A. Deezen,	Deeze,	Dit,
R.		
N. Van Deezen.	Van Deeze.	Van Dit.

In

In het Meervouwige Getal,

N. Deeze,	Deeze,	Deeze,
T. Deezer,	Deezer,	Deezer,
G. Deezen,	Deeze,	Deezen,
A. Deeze,	Deeze,	Deeze,
R.		
N. Van Deeze.	Van Deeze.	Van Deeze.

Het Voornaemwoort *De zelve*, *De zelve*, *Het zelve* (Idem, Eadem, Idem) wordt in alle Geslachten door alle Naemvallen op de volgende wyze geboogen in het Eenvouwige Getal;

N. De zelve,	De zelve,	Het zelve,
T. Des zelve,	Der zelve,	Van Het zelve,
G. Den zelve,	De zelve,	Het zelve,
A. Den zelve,	De zelve,	Het zelve,
R.		
N. Van Den zelve.	Van De zelve.	Van Het zelve,

In het Meervouwige Getal,

N. De zelve,	De zelve,	De zelve,
T. Der zelve,	Der zelve,	Der zelve,
G. Den zelve,	De zelve,	Den zelve,
A. De zelve,	De zelve,	De zelve,
R.		
N. Van De zelve.	Van De zelve.	Van De zelve.

I

Het

Het Vraagende Voornaemwoort *Wie, Wie, Wat,*
Quis, Quæ, Quid, wordt dus in de drie Geslachten
 geboogen.

In het Eenvouwige Getal,

N. <i>Wie,</i>	<i>Wie,</i>	<i>Wat,</i>
T. <i>Wiers,</i>	<i>Wiers,</i>	<i>Van Wat,</i>
G. <i>Wien,</i>	<i>Wie,</i>	<i>Wat,</i>
A. <i>Wien,</i>	<i>Wie,</i>	<i>Wat,</i>
R.		
N. <i>Van Wien,</i>	<i>Van Wien,</i>	<i>Van Wat.</i>

In het Meervouwige Getal,

N. <i>Wie,</i>	<i>Wie,</i>	<i>Wie,</i>
T. <i>Wier,</i>	<i>Wier,</i>	<i>Wier,</i>
G. <i>Wien,</i>	<i>Wie,</i>	<i>Wien,</i>
A. <i>Wie,</i>	<i>Wie,</i>	<i>Wie,</i>
R.		
N. <i>Van Wie.</i>	<i>Van Wie.</i>	<i>Van Wie.</i>

Dit is ondertuffchen hier aen te merken, dat *Wie*
 en *Wat* dus geboogen worden, wanneer zy opzich
 zelfs, en zonder volgende Naemwoorden van *Man,*
Vrou, Dier gevonden worden; dewyl zy in de sameer-
 voeginge met deeze Naemwoorden in alle Geslach-
 ten het Onzydige *Wat* in de plaetse van *Wie* voor zich
 aennoemen; waer door men vraegt in beide Getal-
 len, *Wat Man, Wat Vrou, Wat Dier, Wat Mans,*
Wat Vrouwen, Wat Dieren? Wat Mans Naam? Wat
Vrouwen

Vrouwen bedryf? Wat Kints vader? Wat Man, Vrouwe, Kint is dit gebeurt? Wat Man, Vrou, Kint hebt gy gezien? Van Wat Man, Vrouwe, Kint spreekt gy? en zoo voort: daer dan het Onzydige Wat, al onſcheidbaer, by alle Naemvallen voorkomt.

Het Voornaemwoort *Welke, Welke; Welk*, het zy Vraegende, het zy Betreklyk, *Qui, Quae, Quod* by de Latynen, wordt dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N. Welke,	Welke,	Welk,
T. Welken,	Welker,	Van Welk,
G. Welken,	Welke,	Welk,
A. Welken,	Welke,	Welk,
R.		
N. Van Welken.	Van Welke.	Van Welk.

In het Meervouwige Getal,

N. Welke,	Welke,	Welke,
T. Welker,	Welker,	Welker,
G. Welken,	Welke,	Welken,
A. Welke,	Welke,	Welke,
R.		
N. Van Welke.	Van Welke.	Van Welke.

De Bezittende Voornaemwoorden *Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer* worden door alle Geflachten op eenerlei wyze geboogen; als in de volgende Voorbeelden blykt; en allereerft in het Manlyke Geflachte.

In het Eenvouwige Getal,

N. Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
T. Myns,	Zyns,	Uws,	Huns,	Haers,
G. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
R. Myn,				
N. Van Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,

In het Meervouwige Getal,

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Vroulyke Geslachte in het Eenvouwige
Getal,

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In

In het Meervouwige Getal,

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,

In het Onzydige Geslachte in het Eenvouwige Getal,

N. Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
T. Myns,	Zyns,	Uws,	Huns,	Haers,
G. Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer, of
Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A. Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
R. Myn,				
N. Van Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer, of
Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren.

In het Meervouwige Getal,

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

Het Voornaemwoort *Onze* en *Ons* wordt in alle drie Geslachten dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N. Onze,	Onze,	Ons,
T. Van Onzen of Onzes,	Onzer,	Van Ons of Onzes,
G. Onzen,	Onze,	Ons of Onzen,
A. Onzen,	Onze,	Ons,
R. Onze,	Onze,	Ons,
N. Van Onzen,	Van Onze,	Van Ons of Onzen.

In het Meervouwige Getal,

N. Onze,	Onze,	Onze,
T. Onzer,	Onzer,	Onzer,
G. Onzen,	Onze,	Onzen,
A. Onze,	Onze,	Onze,
R. Onze,	Onze,	Onze,
N. Van Onze.	Van Onze.	Van Onze.

Waer in aen te merken is, dat de Teeler van het Meervouwige Getal in deeze Voornaemwoorden in eene *ER* eindigt, daer de Byvoeglyke Naemwoorden, voor Zelfstandige gevoegt, in eene *E*, en anders, daer zy als Zelfstandige gebruikt worden, in eene *EN* uitgaen. En deeze uitgang in *ER* geschiedt, zoo het schynt, omdat de Voornaemwoorden in dit Geval het Geslachtwoort *Der*, het merkteeken des Teelers

Teelers in het Meêrvouwige Getal, vervangen of evenaeren.

Deeze Voornaemwoorden worden in het aenmeemen van de R in den Meêrvouwigen Teeler gevolgt van andere Byvoeglyke Naemwoorden, maer die naer den aert der Voornaemwoorden zweemen, als *Zoodaenige, zulke, zommige, eenige, etlyke, geene, andere, beide, veete, alle*; die alle zoo wel, als de Voornaemwoorden, het Geslachtwoort *Der* in den Teeler van het Meêrvouwige Getal gewoon zyn voor zich te verwerpen of te wraeken; als uit het voorbeeld van *Etlyke*, dat alleen Meêrvouwich in getal is, blykt,

N. Etlyke Mans, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinders,

T. Etlyker Mannen, Etlyker Vrouwen, Etlyker Kinderen,

G. Etlyken Mannen, Etlyke Vrouwen, Etlyken Kinderen,

A. Etlyke Mans, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinders,

R.

N. Van Etlyke Mannen, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinderen.

Maer wanneer de Voornaemwoorden, *Myne, Uwe, Zyne, Onze, Hunne, Haere*, ende Byvoeglyke Naemwoorden *Zoodaenige, Zulke, Andere*, als Zelfstandige Naemwoorden by uitlaeting gebruikt worden, en daerom voor den Neemer van her Meêrvouwige Getal het Geslachtwoort *De* plaetsen, nec-

men zy, die in den Noemer achter de uitgaende E de
N ontfangen hebben, in den Teeler ook *Der aen*; als
in-deeze Voorbeelden te zien is;

N. De Mynen,	Uwen, Zulken,	Anderen,
T. Der Mynen,	Uwen, Zulken,	Anderen,
G. Den Mynen,	Uwen, Zulken,	Anderen,
A. De Mynen,	Uwen, Zulken,	Anderen;
R.		
N. Van De Myne,	Uwen, Zulken,	Anderen.

De Voornaemwoorden, *Ik, Gy, Hy Zelf,*
(Egomet, Tumet, Ipsemet,) worden in het Manly-
ke Geslachte dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N. Ik, Gy, Hy Zelf,
T. Myns, Uws, Zyns Zelfs,
G. My, U, Zich Zelfen,
A. My, U, Zich Zelfen,
R.
N. Van My, U, Zich Zelfen.

In het Meervouwige Getal,

N. Wy, Gy, Zy Zelfs,
T. Onzer, Uwer, Hunner Zelfen,
G. Ons, U, Zich Zelfen,
A. Ons, U, Zich Zelfs,
R.
N. Van Ons, U, Zich Zelfen.

In het Vroulyke Geslachte,

- N. Ik, Gy, Zy Zelf,
 T. Myns, Uws, Haer Zelfs,
 G. My, U, Zich Zelve,
 A. My, U, Zich Zelve,
 R.
 N. Van My, U, Zich Zelve.

- N. Wy, Gy, Zy Zelf,
 T. Onzer, Uwer, Haerer Zelve,
 G. Ons, U, Zich Zelve,
 A. Ons, U, Zich Zelfs,
 R.
 N. Van Ons, U, Zich Zelve.

En in het Onzydige,

- N. Het Kint Zelf,
 T. Des Kints Zelfs,
 G. Het Kint Zelf of den Kinde Zelfen,
 A. Het Kint Zelf,
 R.
 N. Van Het Kint Zelf of Den Kinde Zelfen.

- N. De Kinders Zelfs,
 T. Der Kinderen Zelfen,
 G. Den Kinderen Zelfen,
 A. De Kinders Zelfs,
 R.
 N. Van de Kinderen Zelfen,

H E T X X I I . K A P I T T E L .

DE *Werkwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn zulke Veranderlyke woorden, die eenigh werk van *Doen*, *Lyden* of *Weezen* beteekenen met de omstandigheden van den *Tegenwoordigen*, den *Voorgaenden* en den *Toekomstenden Tyt*; als *Ik Hoore*, *Ik Worde Gehoort*, *Ik Ben*, *Ik Hoorde*, *Ik Werd Gehoort*, *Ik Was*, *Ik Zal Hooren*, *Ik Zal Geboort Worden*, *Ik Zal Zyn*.

De *Werkwoorden* worden in *Perfoonlyke* en *Onperfoonlyke* gemeenlyk onderscheiden.

Een *Perfoonlyk Werkwoord* is, waer voor altyt de *Voornaemwoorden Ik*, *Gy*, *Hy*, of *Zy* of *Het* in het *Eenvouwige*, en *Wy*, *Gy*, *Zy* in het *Meervouwige* *Getal* gevoegt worden; als, *Ik Hoore*, *Gy Hoort*, *Hy Hoort*, *Zy Hoort*, *Het Hoort*, *Wy Hooren*, *Gy Hoort*, *Zy Hooren*.

Een *Onperfoonlyk Werkwoord* is, dat niet als in den *derden Perfoone* gevonden, en door voorzetting der *woordekens Men* en *Het* of 't gekent wordt; als, *Men Zegt*, *Het Schynt*; 't *Vreeft*. Maer hier van zal namaels gesproken worden.

Alle de *Werkwoorden*, als met hunne *Getallen* en *Perfoonen* *Veranderlyk*, worden naer hunne *Wyzen* en *Tyden* in hunne *Tytvoegingen* verandert.

De *Wyzen* zyn in ieder *Werkwoord* vierderlei; als de *Gebiedende*, de *Aentoonende*, de *Aenvoegende*, en de *Eindigende Wyze*; van welke de drie eerste *Bepaelt* genoemd worden, als het *Getal* en den *Perfoon* bepaelende, en de *leste Onbepaelt*, om dat van het geen *Getal* noch *Perfoon* bepaelt wordt. De

De Gebiedende Wyze is, waer door men iet gebiedt of bidt; als, *Loop, Ga, Geef, Hoor, Leer.*

De Aentoonende Wyze is, waer door men iet rechtsdraets of eenvouwich naer de verscheidenheit der Tyden aentoon of verklaert; als, *Ik Roepe, Ik Hoorde, Ik Hebbe Geantwoordt, Ik Hadde Gesproken, Ik Zal Koomen.*

De Aenvoegende Wyze, die ook de *Toelaetende* genoemd kan worden, wordt gebruikt in iet op zekere voorwaarden of tot zekere einden te stellen, en moet zich eenigszins naer de By- en Voegwoorden *Zoo, Als, Dat, Opdat* en diergelyke voegen en rechten; als in, *Zoo Ik Koome, Dat Zy Hoorden, Opdat Hy Getraft Wierd*; en *Toelaetender* Wyze, met *Dat* of *Laet*; als in, *Dat Zy Roepen, Laet Hy Zoeken, Laeten zy Schreeuwen.*

De Eindigende Wyze is, waer door een Werkwoord geslooten wordt, die noch *Pertoon* noch *Getal* noch *Wyze* noch *Tyt* zekerlyk bepaelt; die daerom ook de *Onbepaelde heet*; als in *Hooren, Geeven, Nemen, Draegen.*

De *Tyden* zyn in ieder Werkwoord vyfderlei; als de *Tegenwoordige, de Onvolmaekte Verleeden, de Volvolmaekte Ganschverleeden, de Meerdanvolmaekte Voorverleeden, de Toekomende Tyt.*

De *Tegenwoordige Tyt* betekent, dat eene zaek in het zelve oogenblik, waer in men spreekt, geschiede; als, *Ik Minne, Hoore; Leeze; Ik Worde Gemint, Geboort, Geleezen.*

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* zegt, dat eene zaek wel begonnen, maer niet volbragt is; als, *Ik Minde, Hoorde, Las; Ik Werde Gemint, Geboort, Geleezen.*

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt drukt uit, dat eene zaak volbraght is; als, *Ik Hebbe Gemint, Geboort, Geleezen; Ik Ben Gemint, Geboort, Geleezen.*

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt betekent, dat eene zaak volbraght is, eer eene andere gedaen is; als, *Ik Hadde Gemint, Geboort, Geleezen; Ik Was Gemint, Geboort, Geleezen.*

De Toekomende Tyt zegt, dat eene zaak zal geschieden; als, *Ik Zal Minnen, Hooren, Leezen, Ik Zal Gemint, Geboort, Geleezen Worden.*

Deeze vyf Tyden worden in alle de Wyzen der Werkwoorden, uitgezondert de *Gebiedende* en *Eindigende*, gevonden.

Doch de *Aenwoegende Wyze* heeft 'er zeven, door twee *Volmaekte* en twee *Meerdanvolmaekte Tyden*, die ook gevonden worden in de *Aentoonende Wyze* der *Lydende Werkwoorden*; wanneer het Helpwoort by het Hooftwoort verdubbelender wyze gebruikt wordt; als *Ik Ben Geboort Geworden* of *Geweest, Ik Was Geboort Geworden* of *Geweest*; hoewel het beter en aengenaemer is, gelyk ook in de dagelyksche samspraak geschiedt, dat men zonder het verdubbelen zegge, *Ik Ben Geboort, Ik Was Geboort.*

De *Tytvoegingen* zyn veranderingen en buigingen der Werkwoorden naer de verscheidenheit van Wyzen, Tyden en Persoonen.

Deeze Tytvoegingen zyn by ons Nederduitschen maer twee; de *Gelykvloeiende* of *Geregelde*, en *Ongelykvloeiende* of *Ongeregelde*.

De *Gelykvloeiende* of *Geregelde Tytvoeging* is, waer in de Werkwoorden hunne Wortel- of Stamletters door alle de *Afgeleidde Tyden* behouden; als

Min,

Min, Hoor, Ik Minne, Hoore, Ik Minde, Hoorde, Ik Hebbe Gemint, Geboort, Ik Zal Minnen, Hooren.

De Ongelykvloeiende of Ongeregelde Tytvoeging is, waer in de Werkwoorden hunne Wortel of Stamletters in de Afgeleide Tyden eens of meer veranderen.

En dit geschiedt op verscheide wyzen; eerst naemlyk door verandering der Stamklinkeren in den Verleedenen Onvolmaekten of Tweeden Tyt; als in *Lees, Ik Leeze, Ik Las; Loop, Ik Loope, Ik Liep; Val, Ik Valle, Ik Viel.*

Naderhant geschiedt dit door verandering der Stamklinkeren in den Tweeden en Derden Tyt op eenerlei wyze; als in *Prys, Ik Pryze, Ik Prees, Ik Hebbe Gepreezen; Giet, Ik Giete, Ik Goot, Ik Hebbe Gegooten; Zwem, Ik Zwemme, Ik Zwom, Ik Hebbe Gezwommen, Zing, Ik Zinge, Ik Zong, Ik Hebbe Gezongen.*

Ten derden geschiedt de verandering, wanneer de Stamklinker in de drie eerste Tyden verscheiden zyn; als in *Breek, Ik Breeke, Ik Brak, Ik Hebbe Gebrooken; Bid, Ik Bidde, Ik Bad, Ik Hebbe Gebeeden, Schaer, Ik Scheere, Ik Schoer, Ik Hebbo Geschooren.*

Eindelyk geschiedt dit, wanneer het Werkwoord in den Tweeden Tyt ongeregelde uitgangen heeft, eene of meer, door verandering zoo der Medeklinkeren, als Klinkeren in het Wortelwoord? als in *Zoek, Ik Zoeke, Ik Zocht, Ik Moet* (dat met andere Werkwoorden geen Stamwoord heeft, dan in de Aentoonende Wyze) *Ik Moft, Ik Magh, Ik Maght,*
Ik

Ik Kan, Ik Kon of Kost, Begin, Ik Beginne, Ik Begon of Begast, Word, Ik Worde, Ik Wird, Schuil, Ik Schuile, Ik Schuilde of School, Vry, Ik Vrye, Ik Vryde of Vree; gelyk de inwooners van het Sticht veelszins gewoon zyn te spreken.

In de Werkwoorden zyn Drie *Perfoonen* aen te merken; die naer het Tweërlei Getal geschikt worden; en deeze zyn *Ik, Gy, Hy, Zy, Het, Wy, Gy, Zy.*

De Eerste Perfoon, die van zich zelve spreekt, is in het Eenvouwige Getal, *Ik Hoore*, in het Meervouwige, *Wy Hooren.*

De Tweede Perfoon is, tot wien in het Eenvouwige of Meervouwige Getal gesproken wordt, en dus words uitgedrukt door *Gy Hoort, Gy Leeft.*

De Derde Perfoon, van wien, als van eenen afwezenden door *Hy* of *Zy* of *Het*, naer onderscheit der sexe, in het Eenvouwige, en ook door *Zy* in het Meervouwige Getal gesproken wordt, is *Hy* of *Zy* of *Het Hoort, Zy Hooren.*

Hier uit blykt ook, dat de Werkwoorden twee *Getallen* hebben; het Eenvouwige, dat van eenen Perfoone door *Ik, Gy, Hy* of *Zy* of *Het* spreekt; het Meervouwige dat van meer Perfoonen door *Wy, Gy, Zy* gewaegt.

H E T XXIII. K A P I T T E L.

DE Werkwoorden kunnen in hunne Tytvoegingen niet geboogen noch verandert worden ten aanzien der Wyzen en Tyden en Perfoonen, dan door hulp van eenige andere Werkwoorden, die om deeze oorzack *Helpwoorden* genoemd worden, en by

de

de Nederlanders, gelyk by meer Europifche volken, in het gebruik zyn.

Deeze Helpwoorden zyn *Hebben*, *Zullen*, *Worden* en *Zyn*; welker lefte twee Wezentlyk of Zelfftandigh zyn.

Het Helpwoort *Hebben* maekt by de Nederduitfchen alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Bedryvende Werkwoorden.

Door het Helpwoort *Zyn* worden alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen van het Lydende Werkwoort gemaekt.

De Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Onzydige Werkwoorden, worden tenaenzien van zommige door *Hebben*, en ten aenzien van andere door *Zyn* gemaekt; zoo dat de Onzydige Werkwoorden in hunne Tytvoegingen of met de Bedryvende of met de Lydende overeenkoomen.

Het Helpwoort *Zullen*, zonder welk de andere Helpwoorden niet kunnen opgemaekt worden, maekt in alle Wyzen der Bedryvende, Lydende, en Onzydige Werkwoorden alle Toekoomende Tyden, en de twee Verleeden en Voorverleedenen Tyt der Aenvoegende Wyzen.

Door het Helpwoort *Worden* worden alle Lydende Werkwoorden gemaekt.

Derhalven moet de Tytvoeging deezer Helpwoorden eerst aangewezen worden in alle haere onderscheide Wyzen en Tyden, hoewel hier in verſcheyde veranderingen en gebreklykheden onderworpen.

Het Helpwoort *Zyn* (waer mede wy eerst beginnen zullen) wordt dus in de Tytvoeginge gaboogen.

D

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. . . . Wees.

Meerv. . . . Zyt of Weest.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is.

Meerv. Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn.

Onvolmaakte Verleeden Tyt.

Eenv. Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was.

Meer. Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Eenv. Ik Ben Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy, Zy,
Het Is Geweest.Meer. Wy Zyn Geweest, Gy Zyt Geweest, Zy
Zyn Geweest.

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

Eenv. Ik Was Geweest, Gy Waert Geweest, Hy,
Zy, Het Was Geweest.Meerv. Wy Waeren Geweest, Gy Waert Geweest,
Zy Waeren Geweest.

Toe-

Toekomende Tyt.

Eenv. Ik Zal Zyn, Gy Zult Zyn, Hy, Zy, Het
Zal Zyn.

Meerv. Wy Zullen Zyn, Gy Zult Zyn, Zy Zullen
Zyn.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. { Ik Zy, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Zy.
Dat {
Meerv. { Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv. { Ik Waere, Gy Waert, Hy, Zy, Het
Waere.
Dat {
Meerv. { Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv. { Ik Zoude Zyn, Gy Zoudt Zyn, Hy, Zy,
Het Zoude Zyn.
Als {
Meerv. { Wy Zouden Zyn, Gy Zoudt Zyn, Zy
Zouden Zyn.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Eenv.	{	Ik Zy Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy, Zy, Het Zy Geweest.
Dat		
Meerv.	{	Wy Zyn Geweest, Gy zyt Geweest, Zy Zyn Geweest.

1. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

Eenv.	{	Ik Waere Geweest, Gy Waert Geweest, Hy, Zy, Het Waere Geweest.
Dat		
Meerv.	{	Wy Waeren Geweest, Gy Waert Ge- weest, Zy Waeren Geweest.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

Eenv.	{	Ik Zoude Geweest Zyn, Gy zoudt Ge- weest Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Ge- weest Zyn.
Als		
Meerv.	{	Wy Zouden Geweest Zyn, Gy Zoudt Ge- weest Zyn, Zy Zouden Geweest Zyn.

Toekomende Tyt.

Eenv. { Ik Zal Zyn of Geweest Zyn, Gy Zult
Zyn of Geweest Zyn, Hy, Zy, Het
Zal Zyn of Geweest Zyn.

Als {
Meerv. { Wy Zullen Zyn of Geweest Zyn, Gy
Zult Zyn of Geweest Zyn, Zy Zullen
Geweest Zyn.

De Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Zyn.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Geweest Zyn.

Toekomende Tyt.

Zullen Zyn.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Zynde of Weezende.

Het Verleedene,

Geweest.

Het Toekomende.

Zullende Zyn of Weezen.

Het Helpwoord *Worden* wordt in de Tytvoeginge dus geboogen.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . . Word.

M. . . . Wordt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Worde, Gy Wordt, Hy, Zy, Het Wordt.

M. Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Werd, Gy Werdt, Hy, Zy, Het Werd.

M. Wy Werden, Gy Werdt, Zy Werden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik Ben Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy, Zy,
Het Is Geworden.
- M. Wy Zyn Geworden, Gy Zyt Geworden, Zy Zyn
Geworden.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Was Geworden, Gy Waert Geworden, Hy,
Zy, Het Was Geworden.]
- M. Wy Waeren Geworden, Gy Waert Geworden,
Zy Waeren Geworden,

Toekomstige Tyt.

- E. Ik Zal Worden, Gy Zult Worden, Hy, Zy, Het
Zal Worden.
- M. Wy Zullen Worden, Gy Zult Worden, Zy Zul-
len Worden.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. $\left. \begin{array}{l} \text{Ik Worde, Gy Wordt, Hy, Zy, Het Worde.} \\ \text{Dat} \end{array} \right\}$
- M. $\left. \begin{array}{l} \text{Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden.} \\ \text{Dat} \end{array} \right\}$

1. Onvolmakte Verleeden Tyt.

E. { Ik Wierde, Gy Wierdt, Hy, Zy, Het Wierde.
 Dat {
 M. { Wy Wierden, Gy Wierdt, Zy Wierden.

2. Onvolmakte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Worden, Gy Zoudt Worden,
 Als { Hy, Zy, Het Loude Worden.
 M. { Wy Zouden Worden, Gy Zoudt Worden,
 Zy Zouden Worden.

Volmakte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Zy Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy,
 Dat { Zy, Het Zy Geworden.
 M. { Wy Zyn Geworden, Gy zyt Geworden, Zy
 Zyn Geworden.

1. Meerdanvolmakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Waere Geworden, Gy Waert Geworden,
 Dat { Hy, Zy, Het Waere Geworden.
 M. { Wy Waeren Geworden, Gy Waert Gewor-
 den, Zy Waeren Geworden.

2. Meer-

2. Meerdanvolmakte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Zoude Geworden Zyn, Gy Zoudt Geworden Zyn; Hy, Zy, Het Zoude Geworden Zyn.
- Als {
- M. { Wy Zouden Geworden Zyn, Gy Zoudt Geworden Zyn, Zy Zouden Geworden Zyn.

Toekomstige Tyt.

- E. { Ik Zal Geworden Zyn, Gy Zult Geworden Zyn, Hy, Zy, Het Zal Geworden Zyn.
- Als {
- M. { Wy Zullen Geworden Zyn, Gy Zult Geworden Zyn, Zy Zullen Geworden Zyn.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Worden.

Volmakte Ganschverleeden Tyt.

Geworden Zyn.

Toekomstige Tyt,

Zullen Worden.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Wordende.

Het Verleedene,

Geworden.

Het Toekomende.

Zullende Worden.

Het Helpwoort *Hebben* wordt in zyne Tytvocginge dus geboogen.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Heb..

M. Hebt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had,
M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy hadden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy, Zy,
Het Heeft Gehadt.
M. Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy Heb-
ben Gehadt.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy, Zy,
Het Had Gehadt.
M. Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy
Hadden Gehadt.

Toekomende Tyt.

E. Ik Zal Hebben, Gy Zult Hebben, Hy, Zy, Het
Zal Hebben.
M. Wy Zullen Hebben, Gy Zult Hebben, Zy Zul-
len Hebben.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe.
 Dat {
 M. { Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde.
 Dat {
 M. { Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Hebben, Gy Zoudt Hebben, Hy,
 Zy, Het Zoude Hebben.
 Als {
 M. { Wy Zouden Hebben, Gy Zoudt Hebben,
 Zy Zouden Hebben.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy,
 Zy, Het Hebbe Gehadt.
 Dat {
 M. { Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy
 Hebben Gehadt.

1. Meer-

1. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy,
Zy, Het Hadde Gehadt.
- Als {
- M. { Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy
Hadden Gehadt.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Zoude Gehadt Hebben, Gy Zoudt Ge-
hadt Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
hadt Hebben.
- Als {
- M. { Wy Zouden Gehadt Hebben, Gy Zoudt Ge-
hadt Hebben, Zy Zouden Gehadt Hebben.

Toekomende Tyt.

- E. { Ik Zal Gehadt Hebben, Gy Zult Gehadt Heb-
ben, Hy, Zy, Het Zal Gehadt Hebben.
- Als {
- M. { Wy Zullen Gehadt Hebben, Gy Zult Ge-
hadt Hebben, Zy Zullen Gehadt Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Hebben.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Gehadt' Hebben.

Toekomstende Tyt.

Zullen Hebben.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Hebbende.

Het Verleedene,

Hebbende Gehadt.

Het Toekomstende.

Zullende Hebben.

Het Helpwoord *Zullen*, dat, hoewel in veele Wyzen en Tyden gebreklyk, evenwel tot alle, en ook tot de Tytvoegingen der voorgaende Helpwoorden noodigh vereischt wordt, wordt in zyne overgebleeve Wyzen en Tyden dus geboogen.

De Aentoonende Wyze.

E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal.

M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen.

De

De Aenvoegende Wyze.

E. Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude.
 M. Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden.

Eindigende Wyze.

Zullen.

Het Deelwoort is

Zullende;

dat, by het Hooftwoort in de Eindigende wyze gevoegt, de Deelwoorden van den Toekomenden Tyt maekt, als, *Zullende Hooren*.

Behalve deeze Helpwoorden zyn 'er noch eenige andere, die, in zich zelve ten deele Onzydigh, ten deele als Onzydigh gehouden, en in hunne Tytvoegingen gebreklyk, veelszins by de Werkwoorden gebruikt worden, als *Kunnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen*.

Wacrom wy ook hunne Tytvoegingen, doch alereerst in de Aentoonende Wyze (dewyl zommige geene Gebiedende Wyze hebben) hier zullen stellen; zoo als zy voor andere Werkwoorden geboogen worden; dewyl zy, op zich zelfs staende, en zonder eenigh ander volgend Werkwoort, in den Volmaecten en Meerdanvolmaecten Tyt dus geboogen worden, *Ik Hebbe, Ik Hadde Gekont of Gekost, Gemogt, Gewilt, Gemoft, Gedurft, Gelaeten, Gebolpen, Ged*
daen.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Kan, Magh, Wil, Moet, Durve, Laete, Helpe, Doe; Gy Kunt, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet; Hy, Zy, Het Kan, Magh, Wil, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet.

M. Wy Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen; Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet; Zy Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed; Gy Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woudt, Most, Durfde, Liet, Helpt, Deedt; Hy, Zy, Het Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed.

M. Wy Konden of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden; Gy Kondt of Kost, Mogt, Wildt of Woudt, Most, Durft, Liet, Holpt, Deedt; Zy Konnen of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Kon-
nen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Lae-
ten, Helpen, Doen.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Kon-
nen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Lae-
ten, Helpen, Doen.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

Toekoomende Tyt.

E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

: En van deeze buigingen in deeze drie leste Tyden
der Tytvoeginge zyn deeze Voorbeelden; als, *Ik
Hebbe of Hadde of Zal Konnen Zingen, Gy Hebt
of Hadt of Zult Moogen Hooren, Hy, Zy, Het
Heef*

Heeft of Had of Zal Willen Zwygen, Wy Hebben of Hadden of Zullen Moeten Gaen, Gy Hebt of Hadt of Zult Durven Loochenen, Zy Hebben of Hadden of Zullen Laeten Onderzoeken, Wy of Zy Hebben of Hadden of Zullen Helpen Begraeven, Gy Hebt of Hadt, of Zult Doen Antwoorden.

Hier mede koomt ook over een, Ik Hebbe of Hadde Zullen Zwygen, Gy Hebt of Hadt Zullen Spreken, Hy, Zy, Het Heeft of Had Zullen Antwoorden, Wy Hebben of Hadden Zullen Zeggen, Gy Hebt of Hadt Zullen Hooren, Zy Hebben of Hadden Zullen Verbaelen.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Konne, Mooge, Wille, Moete, Durve,
Lacte, Helpe, Doe.
Dat { Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Lact,
Helpt, Doet.
{ Hy, Zy, Het Konne, Mooge, Wille, Moete,
Durve, Lacte, Helpe, Doe.

M. { Wy Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Lact,
Helpt, Doet.
{ Zy Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Dat Ik Konde of Kost, Mogt, Wilde, of Wou, Moft &c. gelyk in den Onvolmaekten Verleedenen Tyt der Aentoonende Wyze.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Als Ik Zoude Konnen, Moogen, Willen, Moeten, &c. en wyders, als in den 2. Onvolmaekten Verleedenen Tyt der Helpwoorden *Hebben, Worden* en *Zyn*.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Dat { Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 { Hy, Zy, Het Hebbe Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. { Wy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Dat { Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 { Zy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Hadde Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
 en, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Dat { Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moeten
 en Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 { Hy, Zy, Het Had Konnen, Moogen, Willen,
 en, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. { Wy Hadden Konnen, Moogen, Willen,
 Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Dat { Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moeten
 en Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 { Zy Hadden Konnen, Moogen, Willen,
 en, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

De Tweede Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt is nevens den Toekomstenden Tyt in deeze Wyze niet gebruiklyk.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
 en, Helpen, Doen.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
 Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Toe-

Toekomende Tyt:

Zullen Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige;

Komende, Mogende, Willende, Moetende, Durvende, Laetende, Helpende, Doende.

Het Verleedene;

Hebbende Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Het Toekomende.

Zullende Kommen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

H E T • XXIV. K A P I T T E L.

DOr middel der voornoemde vier Helpwoorden worden alle de Werkwoorden in hunne Tydvoegingen geboogen; en elk naer zynen aert.

Want de byzondere Werkwoorden zyn drierlei, *Bedryvende, Lydende, en Onzydige.*

Bedryvende Werkwoorden zyn, die eenigh bedryf

dryf uitdrukken, dat tot een voorwerp overgaet; als *Bidden, Hooren, Leezen, Pryzen.*

Lydende Werkwoorden zyn, die eene Lyding, van buiten iemand aankoomende; betekenen; als *Gebeden Worden, Gebóort Worden, Geleezen Worden, Gepreezen Worden.*

Onzydige Werkwoorden zyn; die; in den werker met de daet blyvende, en niet overgaende; iet ten vollen betekenen; als *Zyn; Worden; Staen; Bloeien, Leeven, Sterven.*

Deeze zyn verscheiden; dewyl zommige eene *Plaets* betekenen; als, *Blyven; Wonen; Toeven; Wachten, Vernachten, Overwinteren;* andere eenen *Stant;* als *Staen, Zitten; Leggen; Duuren Bloeien; Groeien, Verdwynen, &c.*

Onder deeze behooren eenige *Wederkeerende* Werkwoorden, in welke de daet tot den werker wederkeert; als, *Zich Verwonderen; Zich Schaemen Zich Verbeugen, &c.*

Van de buiginge door eene Gelykvloeiende of geregelde Tydvoeging en alle haere Wyzen en Tyden zullen wy een Voorbeeld laeten volgen van een *Bedryvend*, van een *Lydend*, en van een *Onzydig* Werkwoord.

Het *Bedryvend* Werkwoord *Hooren* buigt men dus:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . . Hoor.
 M. . . . Hoort.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoort.
 M. Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde.
 M. Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Hy, Zy,
 Het Heeft Gehoort.
 M. Wy Hebben Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Zy
 Hebben Gehoort.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Hy, Zy,
 Het Had Gehoort.
 M. Wy Hadden Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Zy
 Hadden Gehoort.

Toekomende Tyt.

E. Ik Zal Hooren, Gy Zult Hooren, Hy, Zy, Het Zal Hooren.

M. Wy Zullen Hooren, Gy Zult Hooren, Zy Zullen Hooren.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoore.

Dat {
M. { Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.

1. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

E. { Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde.

Dat {
M. { Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.

2. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy, Zy, Het Zoude Hooren.

Als {
M. { Wy Zouden Hooren, Gy Zoudt Hooren, Zy Zouden Hooren.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Hy,
 Zy, Het Hebbe Gehoort.
 Dat {
 M. { Wy Hebben Gehoort, Gy Hebt Gehoort,
 Zy Hebben Gehoort.

1. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Gehoort Hadde, Gy Gehoort Hadt, Hy,
 Zy, Het Gehoort Hadde.
 Dat {
 M. { Wy Gehoort Hadden, Gy Gehoort Hadt,
 Zy Gehoort Hadden.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Gehoort Hebben, Gy Zoudt Ge-
 hoort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
 hoort Hebben,
 Als {
 M. { Wy Zouden Gehoort Hebben, Gy Zoudt
 Gehoort Hebben, Zy Zouden Gehoort
 Hebben.

Toekomende Tyt.

E. { Ik Zal Gehoort Hebben, Gy Zult Gehoort
Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Heb-
ben.

Als {
M. { Wy Zullen Gehoort Hebben, Gy Zult Ge-
hoort Hebben, Zy Zullen Gehoort Heb-
ben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Hooeren.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Gehoort Hebben.

Toekomende Tyt.

Zullen Hooeren.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Hooerende.

Het

Het Verleedene,

Hebbende Gehoort.

Het Toekomstende,

Zullende Hooren.

Doch behalve deeze buiging in de Tytvoeginge ontfangt dit Werkwoord, dat nevens het Werkwoord *Zien* het bedryf van twee menschelyke zinnen uitdrukt, in zommige Tyden, zoo der Aenvoegende, als der Aentoonende Wyze, de buiging der Werkwoorden *Konnen, Moogen, Willen, &c.* wanneer zy gevolgt worden van een ander Werkwoord in de Eindigende Wyze. Waer van deeze voorbeelden zyn in de Aentoonende Wyze:

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

1.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Hooren Zeggen.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Hooren Zeggen.

2.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Zien Vechten.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Zien Vechten.

ca.

L 5.

Meer

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

1.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Hooren Zeggen.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Hooren Zeggen.

2.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Zien Vechten.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Zien Vechten.

In de aenvoegende Wyze zyn deeze voorbeelden:

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

1.

E. { Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe Hooren Zeggen.

Dat { M. { Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Hooren Zeggen.

2.

E. { Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe Zien Vechten.

Dat { M. { Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Zien Vechten.

1. Meer-

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

1.

E. { Ik Hadde , Gy Hadt , Hy , Zy , Het Hadde
 Hooren Zeggen.
 Dat }
 M. { Wy Hadden , Gy Hadt , Zy Hadden Hooren
 Zeggen.

2.

E. { Ik Hadde , Gy Hadt , Hy , Zy , Het Hadde
 Zien Vechten,
 Dat }
 M. { Wy Hadden , Gy Hadt , Zy Hadden Zien
 Vechten.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

1.

E. { Ik Zoude , Gy Zoudt , Hy , Zy , Het Zoude
 Hebben Hooren Zeggen.
 Als }
 M. { Wy Zouden , Gy Zoudt , Zy Zouden Heb-
 ben Hooren Zeggen.

2.

E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude
Hebben Zien Vechten.

Als {
M. { Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Heb-
ben Zien Vechten.

Toekomende Tyt.

1.

E. { Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Heb-
ben Hooren Zeggen.

Als {
M. { Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben
Hooren Zeggen.

2.

E. { Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Hebben
Zien Vechten.

Als {
M. { Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben
Zien Vechten.

In de Eindigende Wyze, en haere drie byzondere Tyden volgen zy ook de voornoemde Werkwoorden; als in, Hooren Zeggen, Zien Vechten, Hebben Hooren Zeggen, Hebben Zien Vechten, Zullen Hooren Zeggen, Zullen Zien Vechten.

De

De drie Deelwoorden koomen ook daer mede over een; als in Hoorende Zeggen; Ziende Vechten; Hebbende Hooren Zeggen, Hebbende Zien Vechten; Zillende Hooren Zeggen, Zillende Zien Vechten.

Het Lydend Werkwoord *Geboort Worden* wordt dus geboogen:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . Word Gehoort.

M. . . Wordt Gehoort.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Worde Gehoort, Gy Wordt Gehoort, Hy, Zy, Hét Wordt Gehoort.

M. Wy Worden Gehoort; Gy Wordt Gehoort; Zy Worden Gehoort.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Werd Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Hy, Zy, Het Werd Gehoort.

M. Wy Werden Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Zy Werden Gehoort.

1. Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Ben Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Hy, Zy,
Het Is Gehoort.

M. Wy Zyn Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Zy Zyn
Gehoort.

2. Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Ben Gehoort Geworden of Geweest, Gy Zyt
Gehoort Geworden of Geweest, Hy, Zy, Het
Is Gehoort Geworden of Geweest.

M. Wy Zyn Gehoort Geworden of Geweest, Gy
Zyt Gehoort Geworden of Geweest, Zy Zyn
Gehoort Geworden of Geweest.

1. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was Gehoort, Gy Waert Gehoort, Hy, Zy,
Het Was Gehoort.

M. Wy Waeren Gehoort, Gy Waert Gehoort,
Zy Waeren Gehoort.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was Gehoort Geworden of Geweest, Gy
Waert Gehoort Geworden of Geweest, Hy, Zy,
Het Was Gehoort Geworden of Geweest.

M. Wy Waeren Gehoort Geworden of Geweest,
Gy Waert Gehoort Geworden of Geweest, Zy
Waeren Gehoort Geworden of Geweest.

Toe-

Tockoomende Tyt.

E. Ik Zal Gehoort Worden; Gy Zult Gehoort Worden, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Worden;
 M. Wy Zullen Gehoort Worden, Gy Zult Gehoort Worden, Zy zullen Gehoort Worden.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Gehoort Worde, Gy Gehoort Wordt;
 Hy, Zy, Het Gehoort Worde.
 Dat }
 M. { Wy Gehoort Worden, Gy Gehoort Wordt;
 Zullen Gehoort Worden.

i. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Gehoort Wierde, Gy Gehoort Wierdt;
 Hy, Zy, Het Gehoort Wierde.
 Dat }
 M. { Wy Gehoort Wierden, Gy Gehoort Wierdt;
 Zy Gehoort Wierden.

2. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

- E. { Ik Zoude Gehoort Worden, Gy Zoudt Gehoort Worden, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Worden.
- Als {
- M. { Wy Zouden Gehoort Worden, Gy Zoudt Gehoort Worden, Zy Zouden Gehoort Worden.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

- E. { Ik Zy Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Hy, Zy, Het Zy Gehoort.
- Dat {
- M. { Wy Zyn Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Zy Zyn Gehoort.

r. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Waere Gehoort, Gy Waert Gehoort, Hy Zy, Het Waere Gehoort.
- Dat {
- M. { Wy Waeren Gehoort, Gy Waert Gehoort, Zy Waeren Gehoort.

2. Meer-

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Gehoort Geweest Zyn, Gy Zoudt
Gehoort Geweest Zyn, Hy, Zy, Het
Zoude Gehoort Geweest Zyn.

Als {
M. { Wy Zouden Gehoort Geweest Zyn, Gy
Zoudt Gehoort Geweest Zyn, Zy Zou-
den Gehoort Geweest Zyn.

Toekomende Tyt.

E. { Ik Zal Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort Zyn,
Hy, Zy, Het Zal Gehoort Zyn.

Als {
M. { Wy Zullen Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort
Zyn, Zy Zullen Gehoort Zyn.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Gehoort Worden.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Gehoort Zyn.

Toekomende Tyt.

Zullende Gehoort Worden.

M

De

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Wordende Gehoort.

Het Verleedene,

Gehoort.

Het Toekomstige,

Zullende Gehoort Worden.

Het Onzydige Werkwoord *Woonen* zullen wy hier op laeten volgen, dat in zyne Tytvoeginge door alle Wyzen en Tyden dus geboogen wordt:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . . Woon.

M. . . . Woont.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woont.

M. Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.

On-

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Woonde , Gy Woonde , Hy Zy , Het Woonde.

M. Wy Woonden , Gy Woonden , Zy Woonden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gewoont , Gy Hebt Gewoont , Hy , Zy , Het Heeft Gewoont.

M. Wy Hebben Gewoont , Gy Hebt Gewoont , Zy Hebben Gewoont.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gewoont , Gy Hadt Gewoont , Hy , Zy , Het Had Gewoont.

M. Wy Hadden Gewoont , Gy Hadt Gewoont , Zy Hadden Gewoont.

Toekomstige Tyt.

E. Ik Zal Woonen , Gy Zult Woonen , Hy , Zy , Het Zal Woonen.

M. Wy Zullen Woonen , Gy Zult Woonen , Zy Zullen Woonen.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Woone ; Gy Woont , Hy, Zy, Het
Woone.

Dat {
M. { Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het
Woonde.

Dat {
M. { Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woon-
den.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy,
Zy, Het Zoude Woonen.

Als {
M. { Wy Zouden Woonen, Gy Zoudt Woonen,
Zy Zouden Woonen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Hy,
Zy, Het Hebbe Gewoont.

Dat {
M. { Wy Hebben Gewoont, Gy Hebt Gewoont,
Zy Hebben Gewoont.

1. Meer-

1. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Hadde Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Hy,
Zy, Het Had Gewoont.

Dat {
M. { Wy Hadden Gewoont, Gy Hadt Gewoont,
Zy Hadden Gewoont.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zoudt Ge-
woont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
woont Hebben.

Als {
M. { Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zoudt
Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont
Hebben.

Toekomstige Tyt.

E. { Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont
Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont
Hebben.

Als {
M. { Wy Zullen Gewoont Hebben, Gy Zult
Gewoont Hebben, Zy Zullen Gewoont
Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Woonen.

Volmakte Ganschverleeden Tyt.

Gewoont Hebben.

Toekomende Tyt.

Zullen Woonen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Woonende.

Het Verleedene.

Hebbende Gewoont.

Het Toekomende.

Zullen Woonen.

H E T XXV. K A P I T T E L.

NA dat wy de verandering der Werkwoorden, zoo ten aenzien der Helpwoorden in eene Ongelykvloeiende, als eeniger Hooftwoorden in de Gelykvloeiende Tytvoeginge, door hunne Wyzen en Tyden gezien hebben, staet ons voort te gaen, om te beschouwen, hoe deeze gevormt en afgeleid worden.

Het Wortelwoord is in de Werkwoorden de *Gebiedende Wyze* van het *Bedryvende* of *Onzydige Werkwoord* in het Eenvouwige Getal, die, maar eenen eenigen, dat is, den tweeden Perfoon hebbende, in dien alle de Wortel- of Stamletters begrypt; als, *Ga, Zie, Loop, Keer, Ziet, Slaep, Waek.*

Van dit Werkwoord worden alle *Tyden* in alle *Wyzen*, zoo der *Bedryvende* en *Onzydige*, als *Lydende Werkwoorden*, door byvoeging van een of meer letteren afgeleid.

De vorming aller *Tyden* in de byzondere *Wyzen*, zoo der *Bedryvende*, als *Onzydige Werkwoorden*, is eene en de zelve.

Het *Meervouwige Getal* der *Gebiedende Wyze* wordt in die beide van het Eenvouwige Getal of Wortelwoord gemaakt door het byvoegen eener *T* die by de Nederduitschen, zoo wel, als by de Grieken en Latynen, het merkteken des Meervouwigen Getals in de *Gebiedende Wyze* is; dewyl het Eenvouwige nooit eene *T* gebruikt, dan in de Wortelwoorden, die met deeze letter eindigen, en daerom in het Meervouwige door de Merkleter *T* niet vermeerders worden.

Dus maekt men van *Zie, Loop, Keer, Slaep, Waer,*
het Meervouwige *Ziet, Loopt, Keert, Slaept, Waek.*
Zet met Vat, Kryt, Smyt, Zit, Eet wordt in beide
Getallen, tot eenen en tot veele gezegt.

Eindigt het Wortelwoort in *A*; het Meervouwi-
ge wordt gemaakt door het aenvoegen van *ET*, waer
door de *A* in eene lettergreep verlengt wordt; als van
Ga, Sta, Sla, Gaet, Staet, Slaet.

In het *Lydende Werkwoort* wordt de *Gebiedende*
Wyze in beide Getallen gemaakt van het *Deelwoort*
des *Verleedenen 'Tyt*s, voor zich aenneemende het
Helpwoort Word en Wordt; als in, *Word-Giboort,*
Wordt Geboort, Word Gelezen, Wordt Gelezen.

In den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*
van de *Bedryvende en Onzydige Werkwoorden* wordt
de *Eerste Persoon*, die in alle *Werkwoorden* met eene
E eindigt, uitgezondert in *Ik Kan, Mag, Wil,*
Moet, Ben en Zal, afgeleidt door het aenhechten
der gemelde *E*.

Dit geschiedt op verscheide wyzen; waer van dee-
ze regels zyn:

Indien het Wortelwoort in *twee Medeklinkeren*
eindigt, wordt de *E* enkelyk aan het Wortelwoort
gehecht; als in, *Ik Dank-e, Kronk-e, Krimp-e,*
Terg-e, Tart-e; uitgezondert welker uitgang is in
ANS, ENS, ERS, ORS; want deeze verdubbelen
welluidendheits halve den lesten Medeklinker *S* voor
de merkletter *E*; als in, *Ik Dans-se, Verstens-se, Pers-*
se, Lors-se, Grenz-e van *Grens* wordt uitgezondert.

De *E* wordt enkelyk by het Wortelwoort in deeze
vorminge gevoegt, wanneer het voor eenen uitgaen-
den *Medeklinker* eenen *Langen Klinker* of eenen
Twee-

Tweeklank heeft; als in *Ik Waek-e, Leer-e, Droom-e, Huur-e, Zeil-e, Treur-e, Zoek-e, Houd-e, Fluit-e, Smyt-e.*

Insgelyks, wanneer het Wortelwoort in eenen *Klinker* eindigt; als in *Ik Ga-e, Sta-e, Sla-e*; hoewel die echter als eene lettergreep uitgesproken worden; gelyk ook *Ik Doe, Zie*; waer achter de merkletter *E* welluidendheitshalve wordt uitgelaeten, of in de voorgaende smelt.

Eindigt het Wortelwoort in eenen *Enkelen Medeklinker* achter eenen *Korten Klinker*, zoo wordt voor de toegevoegde *E* de Medeklinker herhaelt; als in, *Ik Val-le, Stel-le, Zit-te, Klop-pe, Val-le.*

Wortelwoorden, die in eenen *Drieklank Aei, Oei, Ooi* of in den *Tweeklank Ui* of in de *Lange Klinker Y* eindigen, voegen ook tot de vorming des Eersten Persoons in den Tegenwoordigen Tytaan zich de *E*: en daerom zegt men, *Ik Maei-e, Zaei-e, Groei-e, Bloei-e, Strooi-e, Tooi-e, Krui-e, Vry-e.*

Achter de *Tweeklanken* en *Drieklanken*, die in eene *U* de Wortelwoorden eindigen, als *Brou, Blaeu, Schreeu, Vernieu*, wordt de *Eerste Persoon* gevormt door het aenneemen eener *W* voor de aengevoegde *E*; en dus zegt men, *Ik Brou-we, Blaeu-we, Schreeu-we, Vernieu-we.*

Woorden, die in de dubbele letter *CH* na eene of meer *Klinkletters* eindigen, macken den *Eersten Persoon* des Tegenwoordigen Tyts in de *Aentoonende Wyze* ook door het enkel aenneemen der *E*; en dus zegt men, *Ik Lach-e, Prache, Juich-e*; zonder dat de *CH* voor de aengevoegde *E* behoefte herhaelt te worden; gelyk hedendaegs in eene nieuwgesmeede

linge op eene vreemde wyze geschiedt; dewyl in de Griekſche taete zelve haere *xi* of *Chi* met andere nooit verdubbelt wordt, en by de Nederlanders nooit eene lettergreep begint, dan alleen in de uitheemſche woorden *Chriſtus*, *Chriſten*, *Cberubyn*, *Chlœ*, *Cbat-dœ*, *Cdriſoſtomus*, *Chryſippus* en diegelyke.

De *Tweede* en *Derde Perſoon* in het *Eenwouwinge*, en de *Tweede Perſoon* in het *Meerwouwinge Getal* des zelve *Tegenwoordigen Tyts*, die eenen zelve uitgang hebben, worden van het *Wortelwoort* afgeleid door het byvoegen der *T*; als *Gy*, *Hy*, *Zy*, *Het Zaet*, *Loopt*, *Keert*, *Slaopt*, *Waakt*; of van *ET*, indien het *Wortelwoort* in *A* eindigt; als *Gy*, *Hy*, *Zy*, *Ha Gaet*, *Staet*, *Slaet*.

De *Eerste* en *Derde Perſoon* in het *Meerwouwinge Getal* des *Tegenwoordigen Tyts* voegen tot hanne vorning achter het *Wortelwoort*, in twee *Medeklinkeren* of in eenen *Medeklinker* achter eenen *Langen Klinker* of *Tweeklank* eindigende, de *Merkletters EN*; als in *Wy*, *Zy Dank-en*, *Krenk-en*, *Toeg-en*, *Waek-en*, *Droom-en*, *Smyt-en*, *Zeit-en*, *Treur-en*, *Fluit-en*: uitgezondert die in *ANS*, *ENS*, *ERS*, *ORS* uitgaen; want die verdubbelen den leſten *Medeklinker* voor de *Merkletters*; als in, *Wy*, *Zy Dans-sen*, *Verſens-sen*, *Pers-sen*, *Laars-sen*.

Insgelyks geſchiedt die, als het *Wortelwoort* in *A*, *Ae*, *Oe* uitgaet; als in *Wy*, *Zy Ga-en*, *Sla-en*, *Sta-en*; die nochtans met *Zien* en *Doen*, als eene lettergreep, uitgesproken worden, om dat in deeze beide de *E* in *EN* welluidendheids halve wordt uitgelaeten; of in de leſte letter van het *Wortelwoort* ſmelt.

Wor-

Wortelwoorden, in eenen enkelen Medeklinker na eenen Korten Klinker eindigende, herhaelen den Medeklinker voor de Merkleeters *EN*; als in *Wy*, *Zy Min-nen*, *Kal-len*, *Klop-pen*, *Stel-len*.

Wortelwoorden, die in den Langen Klinker *Y*, in den Tweeklank *Ui*, en in de Drieklanken, *Aei*, *Oei*, *Oei* uitgaan, neemen ook tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Meerrouwige Getal* enkelyk de Merkleeters *EN* aen; als in, *Wy*, *Zy Vry-en*, *Krui-en*, *Maei-en*, *Zaei-en*, *Groei-en*, *Bloei-en*, *Strooi-en*, *Tooi-en*.

Achter den Tweeklank *OU* en de Drieklanken *Aeu*, *Eeu*, *Ieu*, neemt het Wortelwoort, daer in eindigende; tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Eenrouwige Getal* voor de Merkleeters *EN* de *W* aen; als in *Wy*, *Zy Brou-ven*, *Blaeu-ven*, *Schreeu-ven*, *Fernieu-ven*.

Wortelwoorden, die na eenen *Langen Klinker*, of *Tweeklank*, of *ON* en *TN* in eene *S* eindigen; als, *Raes*, *Laes*, *Rys*, *Reis*, *Verhuis*, *Bons*, *Gons*, *Gryns*, veranderen in de *Eerste Persoonen* van beide *Getallen* en in den *Derden* van het *Meerrouwige* des *Tegenwoordigen Tyts* de leste Stamletter *S* in eene *Z* voor de *E* en *EN*; als in, *Raez-e*, *Leez-e*, *Ryz-e*, *Reiz-e*, *Verhuiz-e*, *Bonz-e*, *Gonz-e*, *Grynz-e*, *Wy*, *Zy Raez-en*, *Leez-en*, *Ryz-en*, *Reiz-en*, *Verhuiz-en*, *Bonz-en*, *Gonz-en*, *Grynz-en*.

Dit wordt gevolgt van Wortelwoorden, die, na eenen *Langen Klinker* of na eenen *Tweeklank* in eene *F* eindigende, die *F* in eene *V* veranderen. Waerom van *Schoof*, *Draef*, *Geef*, *Leef*, *Loof*, *Stoof*, *Schroef*, *Schuij*, *Blyf*, *Schryf* afgeleide worden *Ik Schoov-e*, *Draev-e*, *Geev-e*, *Leev-e*, *Loov-e*, *Stoov-e*, *Schroev-e*

Schroev-e, Schuiv-e, Blyv-e, Schryv-e, Wy, Zy, Schaev-en, Draev-en, Geev-en, Leev-en, Loov-en, Stoo-en, Schroev-en, Schuiv-en, Blyv-en, Schry-ven.

De *Tegenwoordige Tyt* in de *Aentoonende Wyze* van het *Lydende Werkwoord* wordt gemaakt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, voor zich aenneemende het *Helpwoord Worden* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als *Ik Wordt, Gy Wordt, Hy Wordt Geboort, Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden Geboort.*

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* wordt in het *Bedryvende en Onzydige Werkwoord* van het *Wortelwoord* afgeleidt door het byvoegen der *Merkletteren DE* in alle de *Perfoonen des Eenvouwigen*, en van *DEN* in alle de *Perfoonen des Meervouwigen Getals*; als in *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Stel-de, Hoor-de, Dwael-de, Draei-de, Reis-de, Luis-de, Vry-de, Wy, Gy, Zy, Stel-den, Hoor-den, Draei-den, Reis-den, Luis-den, Kry-den.*

Waerom *Wortelwoorden*, die in eene *D* na eenen voorgaenden *Medeklinker* of eenen *Langen Klinker* of *Tweeklinker* uitgaen, in deeze *Perfoonen* met eene dubbele *D* geschreeven worden; als, *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Wend-de, Wond-de, Verbeeld-de, Antwoord-de, Smeed-de, Spaed-de, Scheid-de, Spoed-de, Luid-de, Wy, Gy, Zy Wend-den, Wond-den, Verbeeld-den, Antwoord-den, Smeed-den, Spaed-den, Scheid-den, Spoed-den, Luid-den.* Die achter eenen *Korten Klinker* in eene *D* eindigen, zyn in den *Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt* even eens; als *Ik Schudde, Wy, Zy Schudden* in den *Tegenwoordigen*, en ook *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Schudde, Wy, Gy, Zy Schudden* in den *Onvolmaekten Tyt.*

Voor

Voor *DE* en *DEN* wordt echter *TE* en *TEN* in den *Onvolmaekten Tyt* gebruikt, wanneer de *Wortelwoorden* in *harde Medeklinkers* uitgaen; als in *AF, EF, OF, UF, K, LK, NK, RK, AP, AEP, MP, OP, UP, UIP, AS, ES, OS, US, ANS, ENS ERS, AT, ET, IT, UT, RT, ST, CH, SCH, CHT*. Dus zegtmen *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Schaf-te, Kef-te, Stof-te, Verbluf-te, Pak-te, Wek-te, Stik-te, Druk-te, Bulk-te, Wenk-te, Merk te, Klap-te, Raep-te, Stamp-te, Klop-te, Drup-te, Kuip-te, Pas-te, Pres-te, Pis-te, Los-te, Kus-te, Dans-te, Verslens-te, Pers-te, Lors-te, Schat-te, Let-te, Spit-te, Schut-te* (welke vier dit alleen met elkander gemeen hebben, dat zy in den *Tegenwoordigen* en *Onvolmaekten Tyt* met eene dubbele *T* geschreeven worden) *Schor-te, Troost-te, Lach-te, Juich-te, Ruisch-te, Biesht-te, Acht-te, Zucht-te, Hecht-te*. En in het *Meervouwige Getal, Wy, Gy, Zy Schaf-ten, Kef-ten, Stof-ten, Verbluf-ten, Pak-ten, Wek-ten, &c. Grens-de* van *Grens* wordt uitgezondert.

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* in het *Lydende Werkwoord* word gemaakt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, voor zich ontfangende het *Helpwoord Worden* in den zelve *Tyt* der zelve *Wyze*; als *Ik Werd Geboort, Gy Werdt Geboort, Hy Werd Geboort, Wy Werden Geboort, Gy Werdt Geboort, Zy Werden Geboort*.

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* wordt gemaakt van een *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het *Lydende Werkwoord*; waer voor in het *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoord* het *Helpwoord Hebben* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze* gezet wordt;

wordt; als *Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Geboort, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Geboort; Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Gewoont, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gewoont*

In het *Lydende Werkwoord* wordt tot het maeken van den *Volmaekten Verleedenen Tyt* voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *Woort* het *Helpwoort Zyn* gebruikt in den *Tegenwoordigen Tyt*, der *Aentoonende Wyze*; als in *Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Geboort, Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Geboort.*

De *Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt* wordt gemaakt van het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* in het *Lydende Werkwoord*; waer voor in het *Bedryvende en Onzijdige Werkwoord* het *Helpwoort Hebben* in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze* gevoegd wordt; als in, *Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Geboort, Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Geboort; Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Gewoont, Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gewoont.*

In het *Lydende Werkwoord* wordt tot het vormen van den *Meerdanvolmaekten Voorverleedenen* voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* het *Helpwoort Zyn* gebruikt in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als in, *Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Geboort, Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren Geboort.*

Eenige *Onzijdige Werkwoorden* volgen in beide deeze *Tyden* het *Lydende Werkwoord*, en gebruiken voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *woort* het *Helpwoort Zyn*; als in, *Ik Ben, Ik Was Geklommen, Ik Ben, ik Was Godaelt, Ik Ben, Ik Was Gebleeven, Ik Ben, Ik Was Vertrokken, Ik Ben, Ik Was Gekoomen, en diergelyke. Ook zegt men*

men in deeze betekenisse, *Ik Ben, Ik Was eenen anderen Gevolgt*, voor *Ik Hebbe, Ik Hadde Gevolgt*; schoon *Volgen* een Bedryvend Werkwoord is: en *Ik Ben, Ik Was* den zelven wegh *Gekeert of Wedergekeert*.

De *Toekomende Tyt* der *Aentoonende Wyze* wordt gemackt in ieder Werkwoord uit den *Tegenwoordigen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, hebbende voor zich het *Helpwoord Zal*; als in het *Bedryvende Werkwoord, Ik Zal Hooren, Zy Zult Hooren, Hy, Zy, Het Zal Hooren, Wy Zullen Hooren, Gy zult Hooren, Zy Zullen Hooren*; in het *Onzydige, Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Woonen, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Woonen*; en in het *Lydende, Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Geboort Worden, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Worden*.

De *Aenvoegende Wyze* is in den *Tegenwoordigen Tyt* de zelve met de *Aentoonende Wyze* van elk byzonder Werkwoord, uitgezondert den *Derden Persoon* in het *Eenvouwige Getal*, die met den *Eersten* eenen zelven uitgang heeft; als in het *Bedryvende Werkwoord, Dat Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoore*; in het *Onzydige, Dat Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woone*; in het *Lydende, Dat Ik Geboort Word, Gy Geboort Wordt, Hy, Zy, Het Geboort Word*.

De *Eerste Onvolmaekte Verleeden Tyt* koopt met den *Onvolmaekten Verleedenen Tyt* der *Aentoonende Wyze* in de *Bedryvende en Onzydige Werkwoorden* over een, uitgezondert den *Tweeden Persoon* in beide *Getallen*, die met den *Eersten* en *Derden* eenen zelven uitgang heeft; als in het *Bedryvende Werkwoord, Dat Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde; Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden*; en in het *Onzydige, Dat*

Dat Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde, Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.

In het *Lydende Werkwoord* wort deeze *Tyt* gemaekt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *Woort*, voor zich ontfangende het *Helpwoord Wierde*; als, *Dat Ik Wierde Geboort, Gy Wierdt Geboort, Hy, Zy, Het Wierd Geboort, Wy Wierden Geboort, Gy Wierdt Geboort, Zy Wierden Geboort.*

De *Tweede Onvolmaekte Verleedene Tyt* wordt in alle drie *Werkwoorden* gemaekt van den *Tegenwoordigen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, voor zich ontfangende het *Helpwoord Zoude*; als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Als Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy, Zy, Het Zoude Hooren, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Hooren*; in het *Onzydige*, *Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy, Zy, Het Zoude Woonen, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Woonen*; in het *Lydende*, *Ik Zoude Geboort Worden, Gy Zoudt Geboort Worden, Hy, Zy, Het Zoude Geboort Worden, Wy Zouden Geboort Worden, Gy Zoudt Geboort Worden, Zy Zouden Geboort Worden.*

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* is in alle uitgangen, gelyk die der *Aenoonende Wyze*, uitgezondert in den *Derden Persoon* der *Bedryvende en Onzydige Werkwoorden* die met den *Eersten* overeenstemt; als, *Dat Ik Geboort Hebbe, Gy Geboort Hebt, Hy, Zy, Het Geboort Hebbe; Dat Ik Gewoont Hebbe, Gy Gewoont Hebt, Hy, Zy, Het Gewoont Hebbe.*

In het *Lydende Werkwoord* is tusschen den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Aenoonende en Aenvoegende Wyze* dit onderscheit, dat de *leste* in den *Eersten en Derden Persoon* gemaekt worde door het

het Helpwoord *Zy*; als, *Dat Ik Zy Geboort, Gy Zyt Geboort, Hy, Zy, Het Zy Geboort.*

De *Eerste Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt* is dien der *Aentoonende Wyze* in alles zonder eenige uitzonderinge gelyk.

De *Tweede Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt* wordt in de drie Werkwoorden gemaekt van den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, voor zich aenneemende het Helpwoord *Zoude*; als in het *Bedryvende Werkwoord, Als Ik Zoude Geboort Hebben, Gy Zoudt Geboort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Geboort Hebben, Wy Zouden Geboort Hebben, Gy Zoudt Geboort Hebben, Zy Zouden Geboort Hebben*; in het *Onzydige, Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gewoont Hebben, Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont Hebben*; in het *Lydende, Ik Zoude Geboort Zyn, Gy Zoudt Geboort Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Geboort Zyn, Wy Zouden Geboort Zyn, Gy Zoudt Geboort Zyn, Zy Zouden Geboort Zyn.*

De *Toekomende Tyt* wordt in de drie Werkwoorden gemaekt van den zelve *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Eindigende Wyze*, voor zich het Helpwoord *Zal* hebbende; als in het *Bedryvende Werkwoord, Als Ik Zal Geboort Hebben, Gy Zult Geboort Hebben, Hy, Zy, Het Zal Geboort Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Hebben*; in het *Onzydige, Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gewoont Hebben*; in het *Lydende, Ik Zal Geboort Zyn, Gy Zult Geboort Zyn,*

Hy, Zy, Het Zal Geboort Zyn, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Zyn.

In de *Eindigende Wyze*, die geenen zekeren *Perfoon* noch *Getal* heeft, wordt de *Tegenwoordige Tyt* in het *Bedryvende en Onzijdige Werkwoord*, in *EN* eindigende, (uitgezonderd *Zyn* voor *Zyen* van het verouderde *Zy*,) gemaakt van het *Wortelwoord* door het byvoegen van het enkele en bloote *EN*; als *Kamp-en, Lonk-en, Werk-en, Hoer-en, Woon-en, Kraei-en, Bloei-en, Krui-en, Vry-en, Schrei-en, Lach-en, Juich-en, Gruw-en*, en na het veranderen der *Wortelletteren S* in *Z* en *F* in *V* in *Raez-en, Vreez-en, Groez-en, Bruiz-en, Schaev-en, Geev-en. Schuiv-en, Dryv-en.*

Voor dit *EN* wordt de *Medeklinkende Wortelletter* herhaelt in *Val-len, Zet-ten, Bid-den, Klop-pen, Stut-ten*; en de *W* gezet in *Blaeu-wen, Schreeu-wen, Vernieu-wen, Brou-wen.*

En hier in volgen wy den voet van *Kornelis Gyzelbertszoon Plemp*; die in zyn *Latynsch geschrift* van de *Nederduitsche Spelkunst* (want het *Nederlantfche* hebbe ik nooit gezien) wel oordeelde; dat men (chryven moft *Heb-en, wed-en, suf-en, leg-en, bak-en, wil-en, tem-en, min-en, klap-en*; maer evenwel, de gewoonte volgende, self schreef, *Heb-ben, wedden, sussen, leggen, bakken, willen, tem-men, minnen, klappen*; op dat het gemeene volk uit onkunde niet pelde en laeze, *He-ben, we-den, su fen, le-gen, ba-ken, wi-len, te-men, mi-nen, kla-pen.* Om die zelve reden schryven wy ook (dat hy niet doet; gelyk het ook anders onnoodig is) de woorden, die in de *Twee- en Drieklanken AU en OU, AEU*

AEU en *EEU* in de Gebiedende Wyze eindigen, in de twee Lettergreep en voor het Eindigende *EN* met eene *W*; als *Grauw-en*, *in* crepare, *Snauw-en*, *Dauw-en*, *Bouw-en*, *Kouw-en*, *Houw-en*, caedere, *Rouw-en*, *Schouw-en*, *Brouw-en*, *Maauw-en*, *Grauw-en*, *Baew-en*, *Flaew-en*, *Blaew-en*, *Geeuw-en*, *Breeuw-en*, *Schreeuw-en*, *Sneeuw-en*; op dat men uit zommige van deeze woorden, zonder *W* geschreeven, als *Grauen*, *Bouen*, *Houen*, *Rouen*, *Schouen*, *Graeuen*, *Geeuen*, *Schreuen*, *Sneeuuen*, niet make *Gra-ven*, *Bo-ven*, *He-ven*, *Ro-ven*, *Scho-ven*, *Grae-ven*, *Gee-ven*, *Schree-ven*, *Snee-ven*.

Doch hier van kan gezien worden in de vorming der *Eerste* en *Derde* *Personen* des *Meervouwigen* *Getals* in den *Tegenwoordigen* *Tyt* der *Aentoonende* *Wyze*, die met de *Eindigende* *Wyze* der *Bedryvende* en *Onzijdige* *Werkwoorden* eenen zelve *Uitgang* hebben.

In het *Lydende* *Werkwoord* wordt die *Tegenwoordige* *Tyt* gemaakt van den *Tegenwoordigen* *Tyt* der *Eindigende* *Wyze* van het *Helpwoord* *Worden*, hebbende voor zich het *Deelwoord* des *Verleedenen* *Tyts*; als in, *Gehoort* *Worden*.

De *Volmaekte* *Ganschverleeden* *Tyt* wordt in het *Bedryvende* en *Onzijdige* *Werkwoord* gemaakt door den *Tegenwoordigen* *Tyt* der *Eindigende* *Wyze* in het *Helpwoord* *Hebben*, ontfangende voor zich het *Deelwoord* des *Verleedenen* *Tyts*; als in, *Gehoort* *Hebben*, *Gewoont* *Hebben*; en in het *Lydende*, als mede in eenige *Onzijdige* door den *Tegenwoordigen* *Tyt* der *Eindigende* *Wyze* in het *Helpwoord* *Zyn*, voor zich het *Deelwoord* des *Verleedenen* *Tyts* ook aan-

neemende; als in *Geboort Zyn, Gelezen Zyn, Gevallen Zyn, Gekoomen Zyn.*

: De *Toekomende Tyt* wordt in het *Bedryvende en Onzydige en Lydende Werkwoordt* gemaakt door het *Samenvoegen des Helpwoorts Zullen* met den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* van iegelyk byzonder *Werkwoordt*; als in *Zullen Hooren, Zullen Woonen, Zullen Geboort Worden.*

Deze drie Tyden der *Eindigende Wyze* worden in de *Woortvoeginge* (dat hier ter *aenmerkinge* dient) zelden gebruikt zonder *tuschenkomfte* of *byvoeginge* van het *woordeken TE*; als in, *Te Hooren, Geboort te Hebben, Geleezente Zyn, te Zullen Woonen, te Zullen Geboort Worden.*

H E T XXVI. K A P I T T E L.

GElyk eenige *Werkwoorden* in de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* ten voorbeelde van alle, die 'er toe behooren, voorgesteld zyn, en de *vorming* aller hunner *Wyzen* en *Tyden* beschout is, uitgezondert in de *Deelwoorden*, die *naderhant* byzonderlyk *verklaert* zullen worden, zoo zullen wy ook eenige *Werkwoorden* in de *Ongelykvloeiende Tytvoeginge* laeten volgen, en de *afleiding* hunner *Wyzen* en *Tyden* *namaels* beschouwen, waer zy van de andere *verschillen*.

Het *Ongelykvloeiende Bedryvende Werkwoordt Brecken* wordt dus *geboogen*:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Breek.

M. Breckt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Breeke, Gy Breckt, Hy, Zy, Het Breckt.

M. Wy Breeken, Gy Breckt, Zy Breeken.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Brak, Gy Braekt, Hy, Zy, Het Brak.

M. Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

**E. Ik Hebbe Gebrooken, Gy Hebt Gebrooken,
Hy, Zy, Het Heeft Gebrooken.**

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gebrooken.

Meerdanvolmaekte Ganschverleeden Tyt.

**E. Ik Hadde Gebrooken, Gy Hadt Gebrooken,
Hy, Zy, Het Had Gebrooken.**

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gebrooken.

Toekomende Tyt.

E. Ik Zal Breeken, Gy Zult Breeken, Hy, Zy,
Het Zal Breeken.

M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Breeken.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Breeke, Gy Breekt, Hy, Zy, Het Breeke.

Dat {
M. { Wy Breeken, Gy Breekt, Zy Breeken.

1. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

E. { Ik Braeke, Gy Braekt, Hy, Zy, Het Braeke.

Dat {
M. { Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.

2. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude
Breeken.

Als {
M. { Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden
Breeken.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E.	{	Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe Gebrooken.
Dat		
M.	{	Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Ge- brooken.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde Gebrooken.
Dat		
M.	{	Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Ge- brooken.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.	{	Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Gebrooken Hebben.
Als		
M.	{	Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Gebrooken Hebben.

Toekomende Tyt.

E.	{	Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy Het Zal Gebroo- ken Hebben.
Als		
M.	{	Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gebroo- ken Hebben.

De Eindigende Wyze,

Tegenwoordige Tyt.

Breeken.

Verleeden Tyt,

Gebrooken Hebben.

Toekomstige Tyt,

Zullen Breeken.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Breekende,

Het Verleedene,

Hebbende Gebrooken,

Het Toekomstige,

Zullende Breeken,

Het

Het Lydende Werkwoord *Gebrooken Worden* wordthier niet ten voorbeelde voorgesteld; om dat het in allen overeenkomt met het Lydende Werkwoord der Gelykvloeiende of regelmatige Tytvoeging, als door en door gevormt van het Verleedene Lydende Deelwoord, dat hier *Gebrooken is*, waer by en voor de Helpwoorden naer eisch gevoegt worden; als lichtelyk uit de Voorstellinge der Gelykvloeiende Tytvoeging in *Geboort Worden* te zien is.

Het Onzydige Werkwoord *Koomen* wordt in deeze Tytvoeging dus geboogen:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Koom.
M. Koomt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Koom, Gy Koomt, Hy, Zy, Het Koomt,
M. Wy Koomen, Gy Koomt, Zy Koomen,

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Quam, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quam.
M. Wy Quaemen, Gy Quaemt, Zy Quaemen.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Gekoomen.
 M. Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Gekoomen.

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Gekoomen.
 M. Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren Gekoomen.

Toekoomende Tyt.

E. Ik Zal, Gy zult, Hy, Zy, Het Zal Koomen.
 M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Koomen..

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Koome, Gy Koomt, Hy, Zy, Het
 Koome.
 Dat }
 M. { Wy Koomen, Gy Koomt, Zy Koomen.

1. Onvolmaakte Verleeden Tyt.

E. { Ik Quaeme, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quaeme.
 Dat }
 M. { Wy Quaemen, Gy Quaemt, Zy Quaemen.

2. On-

2. Onvolmakte Verleeden Tyt.

- E. { Ik Zoude Koomen, Gy Zoudt Koomen, Hy,
Zy, Het Zoude Koomen.
- Als {
- M. { Wy Zouden Koomen, Gy Zoudt Koomen,
Zy Zouden Koomen.

Volmakte Ganschverleeden Tyt.

- E. { Ik Zy Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen,
Hy, Zy, Het Zy Gekoomen.
- Dat {
- M. { Wy Zyn Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen,
Zy Zyn Gekoomen.

1. Meerdanvolmakte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Waere Gekoomen, Gy Waert Gekoo-
men, Hy, Zy, Het Waere Gekoomen.
- Dat {
- M. { Wy Waeren Gekoomen, Gy Waert Ge-
koomen, Zy Waeren Gekoomen.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Gekoomen Zyn, Gy Zoudt Gekoomen Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Gekoomen Zyn.

Als {
M. { Wy Zouden Gekoomen Zyn, Gy Zoudt Gekoomen Zyn, Zy Zouden Gekoomen Zyn.

Toekoomende Tyt.

E. { Ik Zal Gekoomen Zyn, Gy Zult Gekoomen Zyn, Hy, Zy, Het Zal Gekoomen Zyn.

Als {
M. { Wy Zullen Gekoomen Zyn, Gy Zult Gekoomen Zyn, Zy Zullen Gekoomen Zyn.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Koomen.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

Gekomen Zyn.

Toekoomende Tyt.

Zullen Koomen.

De

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Koomende.

Het Verleedene,

Gekoomen.

Het Toekoomende.

Zullende Koomen.

Na het voorstellen deezer twee Werkwoorden, als voorbeelden der *Ongelykvloeiende Tytvoeginge*, achten wy het onnoodigh noch eenige andere te laeten volgen; dewyl het verschil tusschen deeze Werkwoorden en andere, die van de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* zyn, alleen gelegen is in het onderscheit der buiginge in de *Onvolmaekte Verleedene Tyden* zoo der *Aentoonende*, als *Aenvoegende Wyze*, en in den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der zelve *Aentoonende Wyze*, en alle andere Tyden, daervan afgeleidt; als uit de wederzydsche voorbeelden te zien is.

Tot devorming dan overgaende der verschillende en *Ongelykvloeiende Tyden* bespeuren wy, dat beide de *Onvolmaekte Verleedene Tyden*, zoo des *Onzydigen* Werkwoorts *Koom*, als des *Bedryvenden Breek*, niet afgeleit worden van het Wortelwoord door het byvoegen der Merkletteren *DE* in alle de *Personen* des

des *Eenvouwigen*, en van *DEN* in alle de *Perfoonen* des *Meervouwigen Getals*, als in de *Werkwoorden* der *Gelykvloeiende Tytvoeginge* geschiedt, maer door veranderen der *Klinkletteren*, die het *kenteken* des *Wortelwoortszyn*, in andere *Klinkletters*; behalve dat ook de eerste *Medeklinker* van het *Wortelwoort* *Koom* in eenen anderen *Medeklinker*, maer byna van den *zelve* klank en *kracht* verandert is. Dus vindt men van *Breek* gevormt, *Ik Brak*, *Gy Braekt* (waer van het *geheele Meervouwige Getal* gevormt wordt met den *zelve* *Onvolmaekten Tyt* in de *Aenvoegende Wyze*, doch in sommige *Woorden* met veranderinge der *sterke Klinkletteren F* en *S* in de *zachte V* en *Z*, als in *Gy Gaeft*, *Gy Laeft*, *Wy Gaeven*, *Wy Laezen*) *Hy*, *Zy*, *Het Brak*; en van *Koom*, *Ik Quam*, *Gy Quaemt*, *Hy*, *zy*, *Het Quam*, *Wy Quaemen*, *Gy Quaemt*, *Zy Quaemen*.

Ook vinden wy in den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Aentoonende Wyze*, en alle, die 'er hunnen oorsprong van trekken, een *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts*, dat van het *Deelwoort* des *zelve* *Tyts* in de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* verschilt, eensdeels in de veranderinge der *Wortelklinkletteren*, en andersdeels in den *uitgang*. Dus wordt gezegt, *Ik hebbe*, *Ik Hadde Gebrooken*, *Ik Ben*, *Ik Was Ge-koomen*, &c. Maer hier van zal in de *Deelwoorden* gehandelt worden.

Nu zullen wy alleen eenige *regels* stellen, die de *vorming* van den *Onvolmaekten Verleedenen Tyt* in de *Werkwoorden* der *Ongelykvloeiende Tytvoeginge* rækende.

1. De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* wordt gevormt door

door het veranderen der *Stamletteren* van het *Wortelwoort*, het *Woort* der *Gebiedende Wyze*.

Dit geschiedt allereerst, wanneer de *Korte* of ook *Lange Klinker*, of de *Tweeklank*, die het Merkteken des *Wortelwoorts* is, in eenen anderen *Klinker*, of ook in eenen *Tweeklank* verandert wordt.

Deze verandering is veelvouwigh en verscheiden.

De eerste Klinkletter *A*, enkelyk gestelt, wordt verandert in eene *I* in *Hing*, *Ving*, *Ontfing*, van *Hang*, *Vang*, *Ontfang*; in eene *IE* of verlengde *I* in *Viel*, *Wies*, van *Val*, *Was*, creſce.

De *A* door de *E* verlengt, of tot eene *Lange Klinkletter* gemaekt, verkeert insgelyks in *IE* in *Ried*, *Bried*, *Sliep*, *Blies*, *Liet*, van *Raed*, *Bræd*, *Slaep*, *Blaes*, *Laet*; of in den *Tweeklank OE* in *Groef*, *Joeg*, *Droeg*, *Voer*, van *Graef*, *Jaeg*, *Draeg*, *Vaer*.

De tweede Klinkletter *E* verandert in eene *O*. Düs koomt *Gold*, *Schold*, *Dolf*, *Molk*, *Holp*, *Smolt*, *Zwol*, *Trok*, *Zwom*, *Schond*, *Zand*, *Bedorf*, *Verkorf*, *Worf*, *Storf*, *Worp*, *Borst*, van *Geld*, *Scheld*, *Delf*, *Melk*, *Help*, *Smelt*, *Zwel*, *Trek*, *Zwem*, *Schend*, *Zend*, *Bederf*, *Verkerf*, *Werf*, *Sterf*, *Werp*, *Berf*, *Schep*, crea, alleen maekt *Schiep*.

De verlengde *E* of *EE* verandert in eene *A*; als in *Trad*, *Graf*, *Brak*, *Sprak*, *Stak*, *Stal*, *Beval*, *Nam*, *Las*, *Genas*, *At*, *Mat*, *Vrat*, van *Treed*, *Geef*, *Breek*, *Spreek*, *Steek*, *Steel*, *Beveel*, *Neem*, *Loes*, *Genees*, *Eet*, *Meet*, *Vreet*; somtyts in den *Tweeklank OE*; als in *Woeg*, in libra pendebam, *Schoer*, *Zwoer*, van *Weeg*, *Scheer*, *Zweer*.

De *I* wor in eene *A* verandert; als in *Bad*, *Lag*,
Zat,

Zat, van *Bid*, *Lig*, *Zit*; somtyts in eene *O*; als in *Klom*, *Spon*, *Won*, *Verzon*, van *Klim*, *Spin*, *Win*, *Verzin*; het geen voornaemelyk geschiedt, wanneer de Merkletter *I* van twee Medeklinkeren gevolgt wordt; als in *Bond*, *Verstond*, *Vond*, *Wond*, *Dong*, *Drong*, *Sprong*, *Dwong*, *Zong*, *Klonk*, *Dronk*, *Stonk*, *Kromp*, van *Bind*, *Verstind*, *Vind*, *Wind*, *Ding*, *Dring*, *Spring*, *Dwing*, *Zing*, *Klink*, *Drink*, *Stink*, *Krimp*.

De *IE* of verlengde *I* verandert in *OO*; als in *Bood*, *Gebood*, *Vlood*, *Zood*, *Loog*, *Vloog*, *Bedroog*, *Koos*, *Verloos*, *Goot*, *Genoot*, van *Bied*, *Gebied*, *Vlied*, *Zied*, *Lieg*, *Vlieg*, *Bedrieg*, *Kies*, *Verlies*, *Giet*, *Geniet*. *Wieg* maakt *Wiegde*.

De *O*, enkelyk gestelt, is geene veranderinge onderworpen.

De verlengde *O* of *OO* verkeert in *IE* in *Liep* en *Siet* van *Loop* en *Stoot*.

Alle de andere Werkwoorden, uitgezondert *Koop*, dat namaels gezien zal worden, volgen de gemeene buiging, gebruikende elk naer zynen aert *DE* of *TE* tot de vorming des Onvolmackten Verleedenen Tyts.

De *U* en *UU*, een Korte en Lange Klinkletter, gedoogen geene verandering; ten waere, dat men *Kon* of *Koft* niet van *Konnen*, maer van *Kunnen* wilde afleiden.

De *Y* wordt in zommige Werkwoorden in *EE* verandert; als in *Leed*, *Gleed*, *Reed*, *Sneed*, *Streed*, *Keef*, *Bleef*, *Dreef*, *Schreef*, *Wreef*, *Steef*, *Kreeg*, *Steeg*, *Zweeg*, *Zeeg*, *Keek*, *Leek*, *Streek*, *Week*, *Bezweek*, *Green*, *Sleep*, *Kneep*, *Neep*, *Peep*, *Greep*, *Beet*,

Beet, Spleet, Sleet, Smeet, Queet, Reet, Kreet, Weet, Rees, Prees, Wees, van Lyd, Glyd, Ryd, Snyd, Stryd, Kyf, Blyf, Dryf, Schryf, Wryf, Styf, Kryg, Styg, Zwyg, Zyg, Kyk, Lyk, Stryk, Wyk, Bezwyk, Gryn, Slyp, Knyp, Nyp, Pyp, Gryp, Byt, Splyt, Slyt, Smyt, Quyt, Ryt, Kryt, Wyt, Rys, Prys, Wys. Die in *Y* *L* en *Y* *M* uitgaen, volgende gemeene buiging; gelyk ook zommige van andere uitgangen.

De Tweeklanken *EI* en *EU* en de Drieklanken *AEI*, *AEU*, *EEU*, *OEI* en *OOI* zyn geene veranderinge onderhavigh.

De Tweeklank *OE* blyft ook onverändert; uitgezondert, dat in *Roep* en *Doe* die verandert worde in *IE* en *EE*; als in *Riep* en *Deed*. In *Moet* en *Zoek* verkeert die in eene enkele *O*, terwyl noch eenige verandering in de Medeklinkeren voorkomt; gelyk in *Most* en *Zocht* blykt.

De Tweeklank *OU*, die de Merkletter maekt van *Hou*, caede, en *Houd*, tend, verandert in *IEU* in het eerste, en in *IEL* in het tweede Werkwoort; gelyk men dus *Hieu* en *Hield* zegt. In andere Werkwoorden; als in *Bou*, *Brou*, *Vrou*, *Schou*, *Trou*, en meer, wordt de buiging der Gelykvloeiende *Tytvoeginge* gevolgt.

De Tweeklank *UI* wordt verandert in de verlengde *O* of *OO*, in de Werkwoorden *Schoof*, *Snoof*, *Stoof*, *Boog*, *Zoog*, *Doek*, *Look*, *Rook*, *School* by *Vondel*, *Sloop*, *Droop*, *Kroop*, *Zoop*, *Sloot*, *Snoot*, *Sproot* van *Schuif*, *snuif*, *Stuif*, *Buig*, *Zuig*, *Duik*, *Luik*, *Ruik*, *Schuil*, *Sluip*, *Druij*, *Kruip*, *Zuip*, *Sluit*, *snuit*, *Spruit*.

2. Ook wordt in de tweede plaetse de *Onvolmaakte Verleeden Tyt* gevormt door de verandering der *Medeklinkeren*, terwyl de *Klinkletters*, die de *Merkletters* des *Wortelwoorts* zyn, maer ten deele behouden blyven.

Dit geschiedt, wanneer van *Koop* en *Zoek*, waer in de *OO* en *OE* ten wederzyde de *Merkletters* zyn, *Kuyst* of *Kocht* en *Zocht* afgeleidt worden.

3. Eindelyk wordt de *Onvolmaakte Verleeden Tyt* gevormt door verandering, in de *Merkklinkletters* en *Medeklinkers* tevens vallende, als in *Wrocht*, *Dacht*, *Bragt*, *Wist*, van *Werk*, *Denk*, *Breng*, *Weet* afgeleidt; en door de aenneeming van eenen of meer *Merkklinkeren* tot de uitgaende, maer tevens veranderende *Klinkletters*; als in *Ging*, *Stond*, *Zag*, *Sloeg*, *Dood*, *Plaght*, *soebam*, gevormt van *Go*, *Sta*, *Zie*, *Sla*, *Doe*, *Pleeg*; hoewel dit leste ongebruiklyk is.

H E T XXVII. K A P I T T E L.

Et wy van de *Werkwoorden* en hunne veranderingen door de beide *Tytvoegingen* geheel afscheiden, zullen wy noch eenige *Aenmerkingen* hier nederstellen.

1. Van de *Nederduitsche Naemwoorden* worden, maer de sierlykheit der taele, een of meet *Werkwoorden* afgeleidt of gevormt, die de byzondere *Eigenschap*, *Werkingen* Gebruik der *Stemnaemwoorden* aenwyzzen. En deeze *Werkwoorden* (dat wel aengemerkt moet worden) volgen alomme in hunne buitingen de *Gelykvloeiende Tytvoeging*. Deze afleiding
of

of vorming der *Werkwoorden* geschiedt eerst van de *Zelfstandige Naemwoorden*.

Dus zegt men van *Man*, *Bemannen*, *Ontmannen*, *Overmannen*, van *Maegt*, *Ontmaegden*, van *Hooft*, *Ont-
hoofden*, van *Bol* voor een *Hooft*, *Suizebollen*, *Harde-
bollen*, van *Haer*, *crinis*, *Haeren*, het haer uitwerpen,
van *Huit*, *Herhuiden*, van *Vel*, *Vervellen*, van *Oog*,
Oogen, *Beoogen*, *Naoogen*, *Pinkoogen*, *Staroogen*, van
Hant, *Behandigen*, van *Hals*, *Ontbalzen*, *Behelzen*, *Om-
belzen*, van *Keel*, *Keelen*, de keel afsteeken, van
Gorgel, *Gorgelen*, van *Stem*, *Stemmen*, van *Bek*,
Trekkebekken, van *Tant*, *Watertanden*, van *Vinger*,
Vingeren, *Bevingeren*, van *Lyf*, *Inlyven*, *Ontlyven*,
van *Ziel*, *Bezielen*, *Ontzielen*, van *Knie*, *Knielen*,
van *Scheen*, *Scheenen*, van *Voet*, *Voeten*, voor *Vast-
gaen*, ook van *Pyn*, *Pynigen*, *Verpynen*, van *Smart*,
Smarten, van *Zweer*, *Zweeren*, van *Pok*, *Pokken*,
van *Mazel*, *Mazelen*.

Gelyk deeze *Werkwoorden* van den *Mensche* en
zync *Gedeelten* en *Lichaemlyke Ongevallen* gevormt
zyn, zoo zyn 'er andere oorspronkelyk van andere
dingen; en eerst van de *Gedierten*; als van *Vogel*, *Vo-
gelen*, van *Visch*, *Visben*, van *Kalf*, *Kalven*, van
Lam, *agnus*, *Lammen*, van *Luis*, *Luizen*, van *Muis*,
Muizen, van *Aep*, *Naäepen*, van *Kraei*, *Kraeien*,
cornicari, van *Rave*, *Nachtraeven*; naderthant van den
Tyt en zync *Gedeelten*, die de duurzaamheit van
Menschen en *Gedierten* bepaelen; als van *Jaer*, *Ver-
jaeren*, *Dag*, *Daegen*, *diëscere*, *Daegen*, in *jus vo-
care*, *Nacht*, *Vernachten*, *Nachtbraeken*, *Wyl*, *Ver-
wylen*, *Kortswylen*, *Zomer*, *Zomeren*, *Winter*, *Win-
teren*; en eindelyk van de *Wooningen*, *Eigendommen*,

Hnisraet en Gereetschap der Menschen; als van Huis, Huizen, Hof, Hooven, Herberg, Herbergen, van Lant, Ierlanden, Aenlanden, Toelanden, Landen, Dyk, Dyken, Stroom, Stroomen, van Keten, Ketenen, Nagel, Nagelen, spyker, spykeren, Boor, Booren, Doorbooren, Pael, Paelen, Bepaelen, Aenpaelen, Toepaeler, Muur, Bemuuren, Toemuuren, van Pek, Pekken, Eepekken, Teer, Teeren, Beteeren, Lyk, Lymen, Verwe, Verwen, en ontelbaere diergelyke.

Ook worden 'er *Werkwoorden* op de zelve wyze afgeleidt van *Eyvoegelyke Naemwoorden*, het zy in den *Grontrap*, het zy in den *Middeltrap* der *Vergelykinge* voorkoomende.

Dus vormt men van *Jong*, *Jongen*, dat is, jongen werpen, *Verjongen*, van *Out*, *Verouden*, *Grys*, *Gryzen*, *Graeu*, *Graeuwen*, *Groen*, *Groenen*, *Bleek*, *Bleeken*, *Verbleeken*, *Warm*, *Warmen*, *Verwarmen*, *Kout*, *Verkouden*, *Lam*, *mancus*, *Verlammen*, *Flaeu*, *Flaeuwen*, *Verflaeuwen*, *Hart*, *Harden*, *Verharden*, *Uitbarden*, *Krom*, *Krommen*, *Recht*, *Rechten*, *Aenrechten*, *Oprechten*, *Uitrechten*, *Wit*, *Witten*, *Zwanger*, *Bezwangeren*, *Zwaer*, *Bezwaeren*, *Verzwaeren*, *Zwart*, *Zwarten*, *Styf*, *Styven*, *Verstyven*, *slap*, *Verstappen*, *Goet*, *Vergoeden*, *Meer*, *Vermeeren*, *Beter*, *Eteren*, *Verbeteren*, *Erger*, *Ergeten*, *Verergeren*, *Ouder*, *Ouderen*, *Verouderen*, *Minder*, *Minderen*, *Verminderen*, *Slimmer*, *Verstlimmeren*. Van *Myn*, het eenigste onder de *Voornaemwoorden*, wordt *Mynen* afgeleidt.

2. Alle *Werkwoorden*, die in de *Gebiedende Wyze* twee of drie *Lettergreepen* hebben, op welker voorleste in de uitspraeke de klank valt, terwyl de leste kort blyft, behooren tot de *Gelykloeiende Tytvoeging*.

En

En deeze hebben veele en verscheidene Uitgangen. Endie de enkele *A*, of de verlengde of *AE* in de voorleste Lettergreep voor eenen of meer Medeklinkers tot eenen Merkletter hebben, eindigen in ABEL, ADEL, AFEL, AGEL, AKEL, AMEL, APEL, ATEL, AVEL, ADEM, AESSEM, APEN, AVEN, ADER, AGER, AKER, AMER, ATER, AVER, ADIG, ALIG, ABBEL, AGGEL, AKKEL, AMMEL, AGGER, AKKER, APPER, ANDEL, ANGEL, ANKEL, ANSEL, ANTEL, ANDER, ANGER, ANKER, ARKEL, ARTEL, ASPEL, ASTIG, ACHTIG, ARTIG, AERDIS, AERSTIG, AESTER; als *Sabel, Zadel, Schrafel, Nagel, Kakel, Stamel, Stapel, Ratel, Kavel, Adem, Aessem, Waessem, Wapen, Haven, Gader, Vermager, Baker, Kamer, Schater, Daver, Begenadig, Zalig, Babbel, Waggel, Hakkel, Rammel, Bagger, Wakker, Wapper, Wandel, Mangel, Wankel, Quansel, Trantel, Verander, Bezwanger, Sparkel, Spartel, Haspel, Bemagtig, Bekrachtig, Bebartig, Anker, Verwaerdig, Benaerftig, Plaester.*

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep voor eenen of meer Medeklinkers de enkele *E* of de verlengde of de *EE* tot hunnen Merkletter hebben, zyn van deeze uitgangen EDEL, EGEL, EKEL, EMEL, EPEL, ETEL, EVEL, EZEL, EKEN, EDER, EKER, ETER, EVER, EDIG, ENGEL, ENKEL, ERGEL, ERGER, ESTEL, EFFEN, EMMER, ETTER, ELDER, ERKER, ESTIG, EESSEL, EESTER, EEDIG, EENIG; als *Bedel, Kegel, Hekel, Wemel, Lepel, Zetel, Prevel, Vezel, Reken, Verneder, Verzeker, Verbeter, Zever, Bevredig,*

dig, Strengel, Spronkel, Mergel, Nestel, Effen, Belemmer, Verketter, Kelder, Erger, Kerker, Bewestig, Geessel, Meester, Beleedig, Vereenig.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep voor twee of meer Medeklinkers de enkele *I* tot eenen Merkletter hebben, eindigen in *IBBEL, IGGEL, IKKEL, IMMEL, IPPEL, ISSEL, ITTEL, IMPEL, INDEL, INGEL, INTEL, ISPEL, ITSSEL, IKKER, ITTER, ILDER, ILVER, INGER, INSTER, ILLIG*; als in *Knibbel, Biggel, Prikkel, Schimmel, Trippel, Wissel, Kittel, Bewimpel, Windel, Omsingel, Tintel, Quispel, Ritsel, Knikker, Schitter, Schilder, Verzilver, Slinger, Glinster, Bewillig*. De verlengde *I* of *IE* is in de Voorleste Lettergreep voor eenen Medeklinker de Merkletter der Werkwoorden *Spiegel, Wriemel* voor *Wemel*, en *Vernietig*.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep de enkele *O* of verlengde of *OO* voor eenen of meer Medeklinkers hebben, zyn van deeze uitgangen, *OPEL, OPEN, OPER, OVER, OBBEL, ODDEL, OFFEL, OKKEL, OMMEL, OMPEL, ONGEL, ONKEL, ONSEL, OPPEL, ORGEL, ORREL, ORSEL, ORSTEL, OBBER, ODDER, OKKER, OMMER, OPPER, ORDEN, OLDER, OLFER, OLSTER, OLTER, ONDER, ONGER, ONKER, ONSTER, ONTER, ONDIG, OSTIG, OODIG*; als in *Pöpel, Open, Verkoper, Tower, Hobbel, Brad-del, Mostel, Tokkel, Dommel, Dompel, Schou-gel, Monkel, Fronsel, Koppel, Gorgel, Borrel, Ver-merfel, Borstel, Dobber, Modder, Flokker, Bekom-mer, Opper, Orden, Zolder, Golfer, Bolster, Folter,*
Ver-

verwonder, Honger, Flonker, Monſter, Klooster, Verkondig, Bekoſtig, Noodig.

De Werkwoorden, die in de voorleſte Lettergreep de enkele *U* voortwee of meer Medeklinkers tot eenen Merkleſter hebben, eindigen met deeze uitgangen, *UBBEL, UFFEL, UGGEL, UKKEL, UPPEL, UTSEL, ULDER, UNKER, ULDIG, UCHTIG, UNSTIG*; als in *Verdubbel, Knuffel, Truggel, Sukkol, Huppel, Hutſel, Bulder, Hunker, Ontſchuldig, Tuchtig, Begunſtig.*

De Werkwoorden, die de Klinkletter *T* in de voorleſte Lettergreep tot eenen Merkleſter hebben, gaen uit op deeze wyze, *YDEL, YFEL, YFER, YKER, YMEL, YTEL, YVER, YZEL, YDIG, YTIG*, als in *Verydel, Twyfel, Syfer, Spyker, Fymol, Tytel, Yver, Gyzel, Smydig, Beulytig.*

De andere Werkwoorden, die in de voorleſte Lettergreepen eenen der Tweeklanken *AI, AU, EI, EU, OE, OU, UI*, of den Drieklank *EEU* voor eenen of meer Medeklinkers tot eenen Merkleſter hebben, zyn van de volgende uitgangen, *AISTER, AUWEL, EIDEL, EIGEN, EIGER, EISTER, EUGEL, EUTEL, EUZEL, OEDEL, OEDER, OEKER, OESTER, OEPEL, OETEL, OEFEN, OUDER, OUTER, UIDEL, UIFEL, UIKEL, UIMEL, UITEL, UIZEL, UIER, UIMER, UIVER, UISTER, EEUWIG*; als in *Taiſter, Knauwel, Breidel, Eigen, Weiger, Pleiſter, Teugel, Reutel, Beuzel, Bezoedel, Voeder, Woeker, Koefter, Hoepel, Hoetel, Oefen, Ouder, Louter, Buidel, Schuiſel, Struikel, Tuimel, Buitel, Duizel, Kuier, Sluimer, Huiſer, Verduiſter, Vereeuwig.*

3. Ook wordt de Gelykvloeiende Tytvoeging gevolgt van die Werkwoorden, die, van Zelfftandige Naemwoorden en anders afgeleidt, en eene *Genegenheit* of *Drift* tot en *Navolging* van en *Overeenkomst* met die dingen, waer van zy benoemt zyn, uitdrukkende, in de Eindigende Wyze in EEREN, IEREN en UUREN uitgaen; als *Vrouwweeren*, *Hoeveeren*, *Hoveeren*, *Banketeeren*, *Redeneeren*, *Stoffeeren*, *Quinkeleeren*, *Tierelieren*, *Rentanieren*, *Hovenieren*, *Vreugdevieren*, *Zegevieren*, dat is, openbaere vieren in tyden van vreugt en zege ontstecken, *Tureluuren*, en andere diergelyke.

4. *Oordeelen*, *Veroordeelen*, *Oorloogen*, *Beoorloogen*, *Bevoordeelen*, *Benadeelen*, *Geboorzaemen*, en andere, welker twee leste Lettergreepen lang zyn, volgen eindelyk mede de Gelykvloeiende Tytvoeging.

H E T XXVIII. K A P I T T E L.

GElyk wy in het voorgaende aangewezen hebben, hoe de Klinkletters Tweeklanken, of zommige van hun, in de Ongelykvloeiende Tytvoeginge verandert worden, zoo zullen wy nu eene reeks Onregelmaatige Bedryvende en Onzydige Werkwoorden hier laeten volgen, die, eerst naer den rang der letteren zoo in de Gebiedende, als in de Eindigende Wyze voorkoomende, naderhant in den Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt der Aentoonende Wyze gestelt worden, te gelyk met de Lydende Deelwoorden des Verleedenen Tyts, en met de letteren T, V, D, als hunne merken, getekent.

Deeze

Deeze beginnen dan dus:

B.

BEDERF.	BEDERVEN.
T. Ik Bederve	V. Ik Bedorf. D. Bedorven.
BEDRIEG.	BEDRIEGEN.
T. Ik Bedriege.	V. Ik Bedroog. D. Bedroogen.
BEGIN.	BEGINNEN.
T. Ik Beginne.	V. Ik Begon, of Begoft. D. Begonnen, of Begoft.
BERG.	BERGEN.
T. Ik Berge.	V. Ik Borg. D. Geborgen.
BERST.	BERSTEN.
T. Ik Berfte.	V. Ik Borft. D. Geborften.
BEVEEL.	BEVEELEN.
T. Ik Beveele.	V. Ik Beval. D. Bevoolen.
BEVRIES.	BEVRIEZEN.
T. Ik Bevrieze.	V. Ik Bevroor. D. Bevrooren.
BEZIN.	BEZINNEN.
T. Ik Bezinne.	V. Ik Bezon. D. Bezonnen.
BEZWYK.	BEZWYKEN.
T. Ik Bezwyke.	V. Ik Bezweek. D. Bezweekert.
BEZWYM.	BEZWYMEN.
T. Ik Bezwyme.	V. Ik Bezweem. D. Bezweemen.
BID.	BIDDEN.
T. Ik Bidde.	V. Ik Bad. D. Gebeden.
BIED.	BIEDEN.
T. Ik Biede.	V. Ik Bood. D. Gebooden.
BIND.	BINDEN.
T. Ik Binde.	V. Ik Bond. D. Gebonden.
BLAES.	BLAEZEN.
T. Ik Blaëze.	V. Ik Blies. D. Geblaezen.

	BLYF.		BLYVEN.	
T.	Ik Blyve.	V.	Ik Bleef.	D. Gebleeven.
	BLYK.		BLYKEN.	
T.	Ik Blyke.	V.	Ik Bleek.	D. Gebleeken.
	BRAED.		BRAEDEN.	
T.	Ik Braede.	V.	Ik Bried.	D. Gebraeden.
	BREEK.		BREEKEN.	
T.	Ik Breeke.	V.	Ik Brak.	D. Gebrooken.
	BRENG.		BRENGEN.	
T.	Ik Breng.	V.	Ik Braght.	D. Gebraght.
	BUIG.		BUIGEN.	
T.	Ik Buige.	V.	Ik Boog.	D. Geboogen.
	BYT.		BYTEN.	
T.	Ik Byte.	V.	Ik Beet.	D. Gebeeten.

D.

	DEL F.		DELVEN.	
T.	Ik Delve.	V.	Ik Dolf.	D. Gedolven.
	DENK.		DENKEN.	
T.	Ik Denke.	V.	Ik Dacht.	D. Gedacht.
	DING.		DINGEN.	
T.	Ik Dinge.	V.	Ik Dong.	D. Gedongen.
	DOE.		DOEN.	
T.	Ik Doe.	V.	Ik Deed.	D. Gedaen.
	DRAEG.		DRAEGEN.	
T.	Ik Draege.	V.	Ik Droeg.	D. Gedraegen.
	DRING.		DRINGEN.	
T.	Ik Dringe.	V.	Ik Drong.	D. Gedrongen.
	DRINK.		DRINKEN.	
T.	Ik Drink.	V.	Ik Dronk.	D. Gedronken.
	DRUIP.		DRUIPEN.	
T.	Ik Druipe.	V.	Ik Droop.	D. Gedroopen.

DRYF.

	DRYF.		DRYVEN.
T.	Ik Dryve.	V.	Ik Dreef. D. Gedreeven.
	DWING.		DWINGEN.
T.	Ik Dwinge.	V.	Ik Dwong. D. Gedwongen.
	DUIK.		DUIKEN.
T.	Ik Duike.	V.	Ik Dook. D. Gedooken.
	DYG.		DYGEN.
T.	Ik Dyge.	V.	Ik Deeg. D. Gedeegen. E.
	EET.		EETEN.
T.	Ik Ecte.	V.	Ik At. D. Gegeeten. G.
	GA.		GAEN.
T.	Ik Gae.	V.	Ik Ging. D. Gegaen.
	GEEF.		GEEVEN.
T.	Ik Geeve.	V.	Ik Gaf. D. Gegeeven.
	GELD.		GELDEN.
T.	Ik Gelde.	V.	Ik Gold. D. Gegolden.
	GELYK.		GELYKEN.
T.	Ik Gelyke.	V.	Ik Geleek. D. Geleeken.
	GENEES.		GENEEZEN.
T.	Ik Geneeze.	V.	Ik Genas. D. Geneezen.
	GENIET.		GENIETEN.
T.	Ik Geniete.	V.	Ik Genoot. D. Genooten.
	GIET.		GIETEN.
T.	Ik Giete.	V.	Ik Goot. D. Gegooten.
	GLIM.		GLIMMEN.
T.	Ik Glimme.	V.	Ik Glom. D. Geglommen.
	GLYD.		GLYDEN.
T.	Ik Glyde.	V.	Ik Gleed. D. Gegleeden.
	GRAEF.		GRAEVEN.
T.	Ik Graeve.	V.	Ik Groef. D. Gegraeven. GRYN.

GRYN.	GRYNEN.
T. Ik Gryne.	V. Ik Green. D. Gegreenen.
GRYP.	GRYPEN.
T. Ik Grype.	V. Ik Greep. D. Gegreepen.
	H.
HANG.	HANGEN.
T. Ik Hange.	V. Ik Hing. D. Gehangen.
HEB.	HEBBEN.
T. Ik Hebbe.	V. Ik Hadde. D. Gehadt.
HEF.	HEFFEN.
T. Ik Heffe.	V. Ik Hief. D. Geheeven.
HELP.	HELPEN.
T. Ik Helpe.	V. Ik Holp. D. Geholpen.
HOU.	HOUWEN.
T. Ik Houwe.	V. Ik Hieu. D. Gehouwen.
HOUD.	HOUDEN.
T. Ik Houde.	V. Ik Hield. D. Gehouden.
	J.
JAEG.	JAEGEN.
T. Ik Jaege.	V. Ik Joeg. D. Gejaegt.
	K.
KERF.	KERVEN.
T. Ik Kerve.	V. Ik Korf. D. Gekorven.
KIES.	KIEZEN.
T. Ik Kieze.	V. Ik Koos of Koor. D. Gekooren.
KLIM.	KLIMMEN.
T. Ik Klimme.	V. Ik Klom. D. Geklommen.
KLINK.	KLINKEN.
T. Ik Klinke.	V. Ik Klonk. D. Geklonken.
KNYP.	KNYPEN.
T. Ik Knype.	V. Ik Kneep. D. Gekneepen.
	KONNEN.

KONNEN.
 T. Ik Kan. V. Ik Konde of Kost. D. Gekont of Gekost.

KOOM.
 T. Ik Koome. V. Ik Quam. D. Gekoomen.

KRIMP.
 T. Ik Krimpe. V. Ik Kromp. D. Gekrompen.

KRUIP.
 T. Ik Kruipe. V. Ik Kroop. D. Gekroopen.

KRYG.
 T. Ik Kryge. V. Ik Kreeg. D. Gekreegen.

KRYT.
 T. Ik Kryte. V. Ik Kreet. D. Gekreeten.

KYF.
 T. Ik Kyve. V. Ik Keef. D. Gekeeven.

KYK.
 T. Ik Kyke. V. Ik Keek. D. Gekeeken.

L.

LAET.
 T. Ik Laete. V. Ik Liet. D. Gelaeten.

LEES.
 T. Ik Leeze. V. Ik Las. D. Geleezen.

LEG.
 T. Ik Legge. V. Ik Leide. D. Gelegt.

LIEG.
 T. Ik Liege. V. Ik Loog. D. Geloogen.

LIG.
 T. Ik Ligge. V. Ik Lag. D. Geleegen.

LOOP.
 T. Ik Loope. V. Ik Liep. D. Geloopen.

LUIK.
 T. Ik Luike. V. Ik Look. D. Geloooken.

LYD.

LYD.

T. Ik Lyde.

MEET.

T. Ik Meete.

MELK.

T. Ik Melke.

T. Ik Moet.

T. Ik Magh.

NEEM.

T. Ik Neeme.

NYG.

T. Ik Nyge.

NYP.

T. Ik Nype.

PRYS.

T. Ik Pryze.

PYP.

T. Ik Pype.

QUYT.

T. Ik Quayte.

RAED.

T. Ik Raede.

REN.

T. Ik Renne.

LYDEN.

V. Ik Leed. D. Geleeden.
M.

MEETEN.

V. Ik Mat. D. Gemeeten.

MELKEN.

V. Ik Molk. D. Gemolken.

MOETEN.

V. Ik Most. D. Gemost.

MOOGEN.

V. Ik Mogt. D. Gemoght.

N.

NEEMEN.

V. Ik Nam. D. Genoomen.

NYGEN.

V. Ik Neeg. D. Geneegen.

NYPEN.

V. Ik Neep. D. Geneepen.

P.

PRYZEN.

V. Ik Prees. D. Gepreezen.

PYPEN.

V. Ik Peep. D. Gepeepen.

Q.

QUYTEN.

V. Ik Queet. D. Gequeeten.

R.

RAEDEN.

V. Ik Ried. D. Geraeden.

RENNEN.

V. Ik Ron. D. Geronnen.

ROEP.

ROEP.

T. Ik Roepe.

RUIK.

T. Ik Ruikè.

RYD.

T. Ik Ryde.

RYF.

T. Ik Ryve.

RYG.

T. Ik Ryge.

RYS.

T. Ik Ryze.

RYT.

T. Ik Ryte.

ROEPEN.

V. Ik Riep. D. Geroepen.†

RUIKEN.

V. Ik Rook. D. Gerookten.

RYDEN.

V. Ik Reed. D. Gereeden.

RYVEN.

V. Ik Reef. D. Gereeven.

RYGEN.

V. Ik Reeg. D. Gereegen.

RYZEN.

V. Ik Rees. D. Gereezen.

RYTEN.

V. Ik Reet. D. Gereeten.

S.

SCHEER.

T. Ik Scheere.

SCHELD.

T. Ik Schelde.

SCHEN.

T. Ik Schenne.

SCHEND.

T. Ik Schende.

SCHENK.

T. Ik Schenke.

SCHEP.

T. Ik Scheppe.

SCHIET.

T. Ik Schiet.

SCHRYD.

T. Ik Schryde.

SCHEEREN.

V. Ik Schoer. D. Gefchooren.

SCHELDEN.

V. Ik Schold. D. Gefcholden.

SCHENDEN.

V. Ik Schon. D. Gefchonnen.

SCHENDEN.

V. Ik Schond. D. Gefchonden.

SCHENKEN.

V. Ik Schonk. D. Gefchonken.

SCHEPPEN.

V. Ik Schiep. D. Gefchaeppen.

SCHIETEN.

V. Ik Schoot. D. Gefchooten.

SCHRYDEN.

V. Ik Schreed. D. Gefchreedten.

SCHRYF.

SCHRYF.	SCHRYVEN.
T. Ik Schryve.	V. Ik Schreef. D. Geschreeven.
SCHUIF.	SCHUIVEN.
T. Ik Schuive.	V. Ik Schoof. D. Gefchooven.
SCHYN.	SCHYNEN.
T. Ik Schyne.	V. Ik Scheen. D. Gefcheenen.
SLA.	SLAEN.
T. Ik Slae.	V. Ik Sloeg. D. Geslaegen.
SLAEP.	SLAEPEN.
T. Ik Slaepe.	V. Ik Sliep. D. Geslaepen.
SLUIP.	SLUIPEN.
T. Ik Sluipe.	V. Ik Sloop. D. Gesloopen.
SLUIT.	SLUITEN.
T. Ik Sluite.	V. Ik Sloot. D. Geslooten.
SLYP.	SLYPEN.
T. Ik Slype.	V. Ik Sleep. D. Gesleepen.
SLYT.	SLYTEN.
T. Ik Slyte.	V. Ik Sleet. D. Gesleeten.
SMELT.	SMELTEN.
T. Ik Smelte.	V. Ik Smolt. D. Gesmolten.
SMYT.	SMYTEN.
T. Ik Smyte.	V. Ik Smeet. D. Gesmeeten.
SLUIP.	SLUIPEN.
T. Ik Sluipe.	V. Ik Sloop. D. Gesloopen.
SNYD.	SNYDEN.
T. Ik Snyde.	V. Ik Sneed. D. Gesneeden.
SPIN.	SPINNEN.
T. Ik Spinne.	V. Ik Spon. D. Gesponnen.
SPLYT.	SPLYTEN.
T. Ik Splyte.	V. Ik Spleet. D. Gespleeten.
SPREEK.	SPREEKEN.
T. Ik Spreeke.	V. Ik Sprak. D. Gesproken.
	SPRING.

SPRING.		SPRINGEN.
T. Ik Springe.	V. Ik Sprong.	D. Gesprongen.
SPRUIT.		SPRUITEN.
T. Ik Spruite.	V. Ik Sproot.	D. Gesprooten.
STA.		STAEN.
T. Ik Stae.	V. Ik Stond.	D. Gestae.
STEEK.		STEEKEN.
T. Ik Steeke.	V. Ik Stak.	D. Gestooken.
STEEL.		STEELEN.
T. Ik Steele.	V. Ik Stal.	D. Gestoolen.
STINK.		STINKEN.
T. Ik Stinke.	V. Ik Stonk.	D. Gestonken.
STERF.		STERVEN.
T. Ik Sterve.	V. Ik Storf.	D. Gestorven.
STOOT.		STOOTEN.
T. Ik Stoot.	V. Ik Stict.	D. Gestooten.
STRYD.		STRYDEN.
T. Ik Stryde.	V. Ik Streed.	D. Gestreed.
STRYK.		STRYKEN.
T. Ik Stryke.	V. Ik Streek.	D. Gestreken.
STUIF.		STUIVEN.
T. Ik Stuive.	V. Ik Stoof.	D. Gestoovent.
STYF.		STYVEN.
T. Ik Styve.	V. Ik Steef.	D. Gesteevent.
STYG.		STYGEN.
T. Ik Styge.	V. Ik Steeg.	D. Gesteevent.
	T.	
TREED.		TREEDEN.
T. Ik Treede.	V. Ik Trad.	D. Getreed.
TREF.		TREFFEN.
T. Ik Treffe.	V. Ik Trof.	D. Getroffen.
	P	TREK.

TREK.	TREKKEN.
T. Ik Trekke.	V. Ik Trok. D. Getrokken.
TYG.	TYGEN.
T. Ik Tyge.	V. Ik Teeg of Toog. D. Getoogen.
V. ER.	V. VAEREN.
T. Ik Vaere.	V. Ik Voer. D. Gevaeren.
VAL.	VALLEN.
T. Ik Vallc.	V. Ik Viel. D. Gevallen.
VANG.	VANGEN.
T. Ik Vange.	V. Ik Ving. D. Gevangen.
VECHT.	VECHTEN.
T. Ik Vechte.	V. Ik Vocht. D. Gevochten.
VERGEET.	VERGEETEN.
T. Ik Vergeete.	V. Ik Vergat. D. Vergeeten.
VERLIES.	VERLIEZEN.
T. Ik Verlieze.	V. Ik Verloor. D. Verlooren.
VERSLIND.	VERSLINDEN.
T. Ik Verslindc.	V. Ik Verslond. D. Verslonden.
VIND.	VINDEN.
T. Ik Vinde.	V. Ik Vond. D. Gevonden.
VLECHT.	VLECHTEN.
T. Ik Vlechte.	V. Ik Vlocht. D. Gevlochten.
VLIED.	VLIEDEN.
T. Ik Vliede.	V. Ik Vlood. D. Gevlooden.
VLIEG.	VLIEGEN.
T. Ik Vliege.	V. Ik Vloog. D. Gevloogen.
VLIET.	VLIETEN.
T. Ik Vliete.	V. Ik Vloot. D. Gevlooten.
VREET.	VREETEN.
T. Ik Vreete.	V. Ik Vrat. D. Gevreeten.
VRIES.	VRIEZEN.
T. Ik Vrieze.	V. Ik Vroor. D. Gevrooren.

W.WAS.

W.

WAS.	WASSEN.
T. Ik Waffe.	V. Ik Wies. D. Gewaffen.
WEEG.	WEEGEN.
T. Ik Weege.	V. Ik Woeg. D. Gewoogen.
WEET.	WEETEN.
T. Ik Weete.	V. Ik Wist. D. Geweeten.
WERF.	WERVEN.
T. Ik Werve.	V. Ik Worf. D. Geworven.
WERP.	WERPEN.
T. Ik Werpe.	V. Ik Worp. D. Geworpen.
WIN.	WINNEN.
T. Ik Winne.	V. Ik Won. D. Gewonnen.
WIND.	WINDEN.
T. Ik Winde.	V. Ik Wond. D. Gewonden.
WORD.	WORDEN.
T. Ik Worde.	V. Ik Werde. D. Geworden.
WRYF.	WRYVEN.
T. Ik Wryve.	V. Ik Wreef. D. Gewreeven.
WYK.	WYKEN.
T. Ik Wyke.	V. Ik Week. D. Geweeken.
WYS.	WYZEN.
T. Ik Wyze.	V. Ik Wees. D. Geweezen.
WYT.	WYTEN.
T. Ik Wyte.	V. Ik Weet. D. Geweeten.
	Z.
ZEND.	ZENDEN.
T. Ik Zende.	V. Ik Zond. D. Gezonden.
ZIE.	ZIEN.
T. Ik Zie.	V. Ik Zag. D. Gezien.
ZIED.	ZIEDEN.
T. Ik Ziede.	V. Ik Zood. D. Gezooden.
	ZING

218 N E D E R D U I T S C H E

ZING.		ZINGEN.
T. Ik Zinge.	V. Ik Zong.	D. Gezongen.
ZINK.		ZINKEN.
T. Ik Zinke.	V. Ik Zonk.	D. Gezonken.
ZIT.		ZITTEN.
T. Ik Zitte.	V. Ik Zat.	D. Gezeeten.
ZOEK.		ZOEKEN.
T. Ik Zoek.	V. Ik Zocht.	D. Gezucht.
ZUIG.		ZUIGEN.
T. Ik Zuige.	V. Ik Zoog.	D. Gezoogen.
ZUIP.		ZUIPEN.
T. Ik Zuipe.	V. Ik Zoop.	D. Gezoopen.
ZWEER.		ZWEEREN.
T. Ik Zweere.	V. Ik Zwoer.	D. Gezwooren.
ZWEL.		ZWELLEN.
T. Ik Zwelle.	V. Ik Zwol.	D. Gezwollen.
ZWELG.		ZWELGEN.
T. Ik Zwelge.	V. Ik Zwolg.	D. Gezwolgen.
ZWEM.		ZWEMMEN.
T. Ik Zwemme.	V. Ik Zwom.	D. Gezwommen.
ZWYG.		ZWYGEN.
T. Ik Zwyge.	V. Ik Zweeg.	D. Gezweegen.
ZYG.		ZYGEN.
T. Ik Zyge.	V. Ik Zeeg.	D. Gezeegen.

H E T XXIX. K A P I T T E L.

IN de bovenstaende reeks van Onregelmatige Werkwoorden, waer van zommige in den Verleedenen Tyt ook eene Regelmatige buiging hebben, zyn uitgelaeten die Werkwoorden, die van deeze door de Samenzetting met een voorgaend Scheidbaer Voorzetsel, afgeleid worden, om dat zy op de zelve wyze, als deeze, geboogen worden.

Van deeze zullen wy echter deezen nootwendigen regel stellen, opdat zich niemand in hunne Tytvoeginge vergiffe:

De Werkwoorden, door een Scheidbaer Voorzetsel gedubbelt, moeten in den Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt zoo der Aentoonende, als Gebiedende Wyze gedeelt worden, en het Voorzetsel achter aen gestelt; op deeze wyze, *Spreek aen, Ga voor, Sta op, Schryf uit, Steek in, Loop na, Draeg om, Stryk door, Ik Spreeke aen, Ik Gae voor, Ik Stae op, Ik Schryve uit, Ik Steeke in, Ik Loope na, Ik Draege om, Ik Stryke door, Ik Sprak aen, Ik Ging voor, Ik Stond op, Ik Schreef uit, Ik Stak in, Ik Liep na, Ik Droeg om, Ik Streek door.*

In de Aenvoegende en Eindigende Wyzen volgen zy echter die Werkwoorden, die een der Onscheidbaere Voorzetselen, *BE, GE, ONT, VER*, als *Begin, Geniet, Ontfang, Vergeet*, voor zich hebben.

Dus zegt men, *Dat Ik Aenspreeke, Voorgae, Opstae, Uitschryve, Insteeke, Naloope, Omdraege, Doorstryk*; en *Aenspreken, Voorgaen, Opstaen, Uitschryven, Insteecken, Nalooopen, Omdraegen, Doorstryken.*

En in de Aentoonende Wyze volgen zy insgelyks deezen voet, wanneer deeze Bywoorden, *Zoo, Indien, Als, Wanneer*, of ook de Betreklyke Voornaemwoorden *Die en Dat* den Werkwoorden in de rede voorgezet worden.

Dus zegt men, *Zoo ik Aenspreeke, Indien gy Voorgaet, by Opstaet, Als wy Uitschryven, Wanneer gy Insteeckt, zy Nalooopen, de Man, die straks Voorging, het Kint, Dat beden gezont Opstont.*

Dit wordt in allen gevolgt van die Werkwoorden, die in hunne Samenstellinge gekoppelt worden door

Af, Toe, Mede, Hene, Wech, Weder, waer vande twee eerste achter de Scheidbaere Voorzetsels *Van* en *Tot* veelszins, en de andere buiten de Samenzetting niet of zelden gebruikt worden.

Dus zegt men in alle de Wyzen, *Wyk af, Schiet Toe, Loop Mede, Ga Hene, Ryd Wech, Keer Weder; Ik Wyke Af, Schiete Toe, Loope Mede, Gy Gaet Hene, Wy Ryden Wech, Zy Keeren Weder; Als Ik Afwyke, Toeschiete, Medeloope, Indien gy Henegaet, Wanneer wy Wechryden, Zoo zy Wederkeeren; Dat ik Medeloope, Gy Henegaet, Hy Wechryde, Wy Wederkeeren*; en eindelijk, *Afwyken, Toeschieten, Medeloope, Henegaen, Wechryden, Wederkeeren*.

Veele Werkwoorden, die met de Voorzetselen *Onder* en *Over* gekoppelt worden, blyven, schoon deeze Voorzetsels Scheidbaer zyn in alle hunne Wyzen onverdeelt; als *Onderdrukken, Ondergraeven, Onderhouden, sustentare, Onderbuuren, Onderkoopen, Onderrechten, Onderwyzen*, en andere; *Overbeerschen, Overhooren, Overlaeden, Overleeven, Overloopen, Overmeesteren; Overryden*, en meer diergeelyke; die zoo wel, als andere, die Scheidbaer zyn, door het gebruik genoegzaam geleert worden.

De Eindigende Wyzen neemen in alle Werkwoorden, *Bedryvende, Lydende, Onzydige*, het woorden *Te* tot zich, wanneer eene zaak te doen is.

Dus zegt men, *Het is tyt te bidden, Elk beeft zich te wachten, Men behoort vrolyk te zyn, Ik begeere behoort te worden, De misdadigen staen veroordeelt te worden*.

De Eindigende Wyzen der Werkwoorden kunnen in het Nederduitsch, tot een merklyk sieract der taale, den aert en betckenis van Zelfstandige Naemwoor-

woorden aenneemen. En zy zyn dan (gelyk ook alrede voorhene gezien is) van het Onzydige Geslachte; blyvende onveranderlyk, uitgezondert, dat zy in den Tweeden Naemval de *S* met of zonder het Geslachtwoort *Des* aenneemen.

Dus zegt men, *Het opgaen, het ondergaen, het steeken der zonne; wanneer het zaeiens en maeiens tyt is; na veel loopens en draevens; het ryzen en daelen der gestarrenten; schuuren, tot berstens toe overlaeden; eetens en drinkens genoeg; des oorloogens is geen einde.*

H E T X X X . K A P I T T E L .

E Indelyk staet ons van het *Onpersoonlyk Werkwoort*, gelyk men het noemt, naer voorgaende belofte, hier ter plaetse te spreken.

Het *Onpersoonlyk Werkwoort* wordt gemeenlyk beschreeven, als een *Werkwoort*, dat een *Bedryf* of *Lyden* met den *Tyt* uitdrukkende, echter de gewoonlyke *Perloonen*, *Ik, Gy, Hy, Zy*, voor zich niet gedooft, maer in hunne plaetse de *Voorledkens Het en Men*, en alleen in het *Eenvouwige Getal*, ontfangt.

Doch echter schynt 'er geen *Onpersoonlyk Werkwoort* te zyn; dewyl de vervulling eener uitlaetinge, en de uitlegging der *Voorledkens* gont kan maeken, dat ieder van die *Werkwoorden*, die men *Onpersoonlyk* noemt, een *Persoonlyk Werkwoort* is; hoewel somtyts ten aenzien der twee *Eerste Perloonen* gebreklyk.

Het berout, het lust, het verdriet, het spyt, het jammert, het moet, het betaemt, het past, het voegt, het gewalt, het bebaegt, het misbaegt, het deert, het smart, het is leet, en diergelyke, zyn niet anders te zeg-

zeggen, dan *Het werk, bedryf, woort, verbael*, die de gedaente van Perfoonen om hunne werkingen aenneemen, *berout, lust, verdriet, spyt, jammert, moeit, betaemt, past, voegt, gevalt, bebaegt, deert, smart, is leet*. Dus ook, *Het gedenkt, het beugt, het dunkt, het schynt*.

Het vriest, dooit, regent, bagelt, blikfemt, weêrlicht, dondert, sneeut, mist, nevelt, wordt ook gezegt by uitlaeting, voor, *Het weder vriest, dooit, regent, bagelt, blikfemt, weêrlicht, dondert, sneeut, mist, nevelt*. Want op de vraegen, *Wat maekt, wat doet het weder? wat weder is het?* wordt geantwoordt, *Het*, naemelyk *weder, vriest, dooit, &c.* Ten waere, dat men zeggen wilde, dat de lucht, de woonplaets der oirzaeken van de verscheidenheit des we-
deis, het uitgespannen ruim, dat boven en rontom ons is, en waer in de wolken-dryven, enkelyk door *Het*, gelyk by de Latynen door *Hoc*, worde uitgedrukt.

Het wordt gelooft, gedaen, gelaeten, geloochent, toegestemt, is mede eene spreekwyze, door uitlaeting gevormt, voor, *Het woort, verbael, werk, bedryf wordt gelooft, gedaen, gelaeten, geloochent, toegestemt*.

Men zegt is niet anders, dan, *Alle man zegt, iemand*, dat is, *ieder man, zegt*; gelyk noch de Hoogduitschen zonder het geslachtwoort *DE* schryven en spreken, *Man zegt*, en de Franschen, van outs al de Duitische Spreekwyze volgende, *On dit*, voor *Homme dit*.

Alle de Persoonlyke Werkwoorden, de Onpersoonlyke Betekenis aen zich neemende, wanneer zy *Men* voor zich ontfangen, worden ook in de Tytvoegingen door de verscheidene Tyden met deczen derden Persoone verandert en geboogen; als

Men

Men Hoort,	Men Koomt,
Men Hoorde,	Men Quam,
Men Heeft Gehoort,	Men Is Gekoomen.
Men Had Gehoort,	Men Was Gekoomen,
Men Zal Hooren.	Men Zal Koomen.

En dus ook, wanneer zy *Het* of *Het Wordt* voor zich ontfangen; als

Het Jammert,	Het Voegt,
Het Jammerde,	Het Voegde,
Het Heeft Gejammert,	Het Heeft Gevoegt,
Het Had Gejammert,	Het Had Gevoegt,
Het Zal Jammeren.	Het Zal Voegen.

Het Wordt Gelooft,	Het Wordt Geloochent,
Het Werd Gelooft,	Het Werd Geloochent,
Het Is Gelooft,	Het Is Geloochent,
Het Was Gelooft,	Het Was Geloochent,
Het Zal Gelooft Wor-	Het Zal Geloochent Wor-
den.	den.

De Nederduitschen maeken ook Onpersoonlyke Werkwoorden, gelyk men ze noemt, van Zelfstandige Naemwoorden; als in dit spreekwoord van een ondeugend bedryf, *Het galgt beter, als het burgemeester; en, Het ruitert, het schippert al wat aen den man is.*

Alle deeze *Onpersoonlyke Werkwoorden*, die ook door alle de andere Wyzen der Tytvoeginge en de verscheidene Tyden geboogen worden, ontfangen

deezze buiging en verandering alleen in het *Eenvou-
wige Getal*, en zyn ten opzichte van het Meervouwi-
ge gebreklyk ; gelyk ook in het gewoonlyke Wor-
telwoort, het Werkwoort der *Gebiedende Wyze*.

Dus zegt men alomme in de *Aenvoegende Wyze*
en haere byzondere Tyden, *Dat Het Berouwe, Luste,
Verdriete, Als Het Zoude Berouwen, Lusten, Ver-
drieten, of Dat Het Beroude, Lustte, Verdrootte, Dat
Het Hebbe Berout, Gelust, Verdrooten, Dat Het Be-
rout, Gelust, Verdrooten Hadde, Als Het Zoude Be-
rout, Gelust, Verdrooten Hebben, Als het Zal Berout,
Gelust, Verdrooten Hebben.*

De *Eindigende Wyze* met haere drie Tyden luiden
in deezze Werkwoorden, gelyk in de Persoonlyke,
dus, *Berouwen, Lusten, Verdrieten, Berout, Gelust,
Verdrooten Hebben, Zullen Berouwen, Lusten, Ver-
drieten.*

De *Deelwoorden* zyn eindelyk ook deezze, *Berou-
wende, Lustende, Verdrietende, Hebbende Berout, Ge-
lust, Verdrooten, Zullende Berouwen, Lusten, Ver-
drieten.*

H E T XXXI. K A P I T T E L.

DE *Deelwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn
Veranderlyke Woorden, die, van de Werkwoor-
den gesprooten, wel eenen *Tyt* uitdrukken, maer
echter de eigenschap en *Buiging* der Naemwoorden
volgen ; en daerom *Deelwoorden* of *Deelneemende
Woorden* geheeten worden, omdat zy iets van het
Werkwoort, en iets ook van het Naemwoort deel-
achtigh. zyn.

Want

Want wanneer men zegt, *Roepende, Hoorende*, verneemt men eenen *Naem*, iemant naemelyk, die roept of hoort; maer ook met eenen, dat hy in den *Tegenwoordigen Tyt* roepe of hoore; gelyk men insgelyks in *Geroepen, Geboort* eenen *Verleedenen Tyt* bespeurt.

De Deelwoorden worden van de Werkwoorden afgeleid, en zyn tweërlei, *Werkende* en *Lydende*.

In deeze is drieërlei Tyt aen te merken, de *Tegenwoordige, Verleeden, en Toekomende*.

De *Werkende Deelwoorden* van den *Tegenwoordigen Tyt* worden gemaekt van den derden Perfoone des *Meervouwigen Getals* van den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* door het aenhechten van *DE*; als in *Hoorende, Roepende, Staende, Zittende*, afgeleid van *Hooren, Roepen, Staen, Zitten*.

Deeze Deelwoorden worden onder andere woorden by de zes Perfoonen der *Werkwoorden* gevoegt. Dus zegt men, *Ik vertrekke groetende, Gy spreekt dreigende, Hy vlucht schreeuwende, Wy slaepen snorkende, Gy drinkt plengende, Zy leunen staende*.

Gelykerwys in deeze spreekwyzen een dubbel bedryf of een bedryf met zekere gebaerden of houdinge des lichaems krachtigh uitgedrukt wordt, zoo zyn deeze uitdrukkingen, die niet meer, dan eene eenige of enkele daet te kennen geeven, *Ik ben spreekende, Gy zyt hoorende, Hy is zwygende, Wie is begeerende?* voor, *Ik spreek, Gy huort, Hy zwijgt, Wie begeert?* geheel lat en walgelyk, en strydigh met de deftigheit en beknoptheit onzer tael.

Deeze Deelwoorden blyven dus in beide Getallen des *Werkwoorts* onveranderlyk; maer wanneer zy der

den aert van Byvoeglyke Naemwoorden aenneemen, en voor de Zelfftandige in de Samenvoeginge gefelt worden, worden zy, als andere Byvoeglyke Naemwoorden, naer de Geflachtwoorden *EEN* en *DE* gefpelt en verandert.

Daerom zegt men, dewyl geen Byvoeglyk Naemwoord in het Manlyke en Onzydige Geflachtwoord in eene *E* uitgaet, met het Nietbepaelende Geflachtwoord *Een* op deeze wyze,

Een Hoorend Man, Eene Hoorende Vrouw, Een Hoorend Kint;

En met het Bepaelende Geflachtwoord *De* dus,
De Hoorende Man, De Hoorende Vrouw, Het Hoorende Kint.

Beter zal dit echter in twee voorgestelde Voorbeelden blyken, die met beide Geflachtwoorden in beide Getallen naer de drie Geflachten dus geboogen worden. Dus luidt het Eenvouwige Getal in

Het Manlyke Geflacht.

- N. Een Hoorend Man,
- T. Eens Hoorenden Mans.
- G. Eenens Hoorenden Man,
- A. Eenens Hoorenden Man,
- R. O Hoorende Man,
- N. Van eenens Hoorenden Man.

Het

Het Vroulyke Geslacht.

- N.** Eene Hoorende Vrou,
T. Eener Hoorende Vrouwe,
G. Eene Hoorende Vrouwe,
A. Eene Hoorende Vrou,
R. O Hoorende Vrou,
N. Van Eene Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

- N.** Een Hoorend Kint,
T. Eens Hoorenden Kints,
G. Een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden
 Kinde.
A. Een Hoorend Kint,
R. O Hoorend Kint,
N. Van een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden
 Kinde.

Het Manlyke Geslacht.

- N.** De Hoorende Man,
T. Des Hoorenden Mans,
G. Den Hoorenden Man,
A. Den Hoorenden Man,
R. O Hoorende Man,
N. Van den Hoorenden Man.

Het

Het Vroulyke Geslacht.

- N. De Hoorende Vrou,
 T. Der Hoorende Vrouwe,
 G. De Hoorende Vrouwe,
 A. De Hoorende Vrou,
 R. O Hoorende Vrou,
 N. Van de Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

- N. Het Hoorende Kint,
 T. Des Hoorenden Kints,
 G. Het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinde,
 A. Het Hoorende Kint,
 R. O Hoorende Kint,
 N. Van Het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinde.

In het Meervouwige Getal is het Deelwoort in alle Geslachten en alle Naemvallen *Hoorende*, dat onveranderlyk blyft.

De *Lydende Deelwoorden* van den Tegenwoordigen Tyt worden insgelyks afgeleidt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze; gelyk zoo *Wordende Geboort, Gemint, Geleezen* &c. afkoomt van *Worden Geboort, Gemint, Geleezen, &c.*

Deeze zyn in hunnen uitgang in beide Getallen Onveranderlyk; gelyk men dus zegt, *Ik, Gy, Hy, Wy, Gylieden, Zy Wordende Geboort, Gemint, Geleezen.*

De

De Lydende Deelwoorden van den Verleedenen Tyt hebben tweërleien uitgang, in *T* en *EN*, naer dat zy beide van aert zyn.

Die tot de Regelmatige of Gelykvloeiende Tytvoeging behooren, en zonder veranderinge der Merkklinkeren geboogen worden, eindigen, uitgezondert eenige weinige, alle in *T*. Die in het tegendeel van de Onregelmatige of Ongelykvloeiende Tytvoeginge zyn, en in hunne buiginge de Merkklinkletters veranderen gaen, als uit de voorheen gegeevene Voorbeelden blykt, eenige weinige ook uitgezondert, in *EN* uit.

Dus heeft men *Geboort, Geleert, Gelieft, Gemint*, en andere ter eene, en *Geleezen, Gezangen, Gevangen, Gewonnen*, en diergelyke ter andere zyde.

Men ziet hier uit, dat zy gevormt worden door het Lettergreepigh Byvoegsel *GE* voor zich aen te neemen; als *Geboort, Geleezen*; uitgezondert in de Werkwoorden, die met *BE, HER, ONT* en *VER*, Onscheidbaere Voorzetselen beginnen; waerom men zegt, *Befloolen, Hertimmert, Onthooft, Verlooren*.

Die met *MIS* aenvangen, worden ook ten meesten deele zonder *GE* gevormt; als, *Misbruikt, Misdaen, Misdraegen, Misduidt, Misbandelt, Misleidt, Mismaekt, Mispreezen, Miszegt, &c.*

Andere, waer in *MIS* een Scheidbaer Voorzetsel schynt, waerom men ook in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze zegt, *Ik Gae Mis, Ik Grype Mis, Ik Hoore Mis, Ik Rekene Mis, Ik Taste Mis, Ik Telle Mis*, neemen achter *MIS* somtyts het Voorzetsel *GE* aen; doch zoo, dat *Mis* als op zich zelf

zelf schyne te staen; als in *Mis gegaen, gegreepen, geboort, gerekent, getast, getelt.*

Deeze zelve Werkwoorden, *Wederkeerende* gemaakt door het voortzetten der Voornaemwoorden *My, U, Zich*, vormen het Lydende Deelwoort zonder *GE*, als *Misgaen, Misgreepen, Misreken, Mis:ast, Mistelt*, van *Zich Misgaen, zich Misgrypen, Misrekenen, Mistasten, Mistellen* afgeleid.

De Lydende Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Gelykvloeiende Tytvoeginge afkomstigh zyn, en in *T* eindigen, worden afgeleid van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, dat het Onfscheidbaer Voorzetsel *GE* voor zich ontfangt; als in *Geboort, Gemint, Gedraeit, Gepacht, Gepakt, Geklopt*, van *Hoort, Mint, Draeit, Pacht, Pakt, Klopt.*

Zulke Deelwoorden, die, met *BE, HER, MIS, OM, ONT, VER* beginnende, met *T* eindigen, zyn te gelyk Werkwoorden van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, en Deelwoorden van den Verleedenen Tyt zonder het Lettergreepigh Voorzetsel *GE*. Want men zegt in beide beteekenissen, *Bemint, Herbout, Misduidt, Omtuint, Ontkent, Verhaelt.*

Van den zelve aert zyn de Deelwoorden, die wel met *GE* beginnen, maer evenwel afgeleid worden van Wortelwoorden, die ook *GE* voor zich hebben; als *Gebruikt, Gelooft, creditus, a, um, Gerieft*, afkomstigh van *Gebruikt, Geloof, crede, Gerief*, en in het Meervouwige Getal *Gebruikt, Gelooft, credite, Gerieft.*

De

De Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Ongelykvloeiende Tytvoeginge afkomstigh zyn, en in *EN* eindigen, worden op tweërlei wyze gevormt.

Die in de Tytvoeginge de Merkklinkletters van het Wortelwoord in zich behouden, als *Geleezen, Gevangen, Gedraegen, Gekoomen, Gestaaen, Gezien, van Lees, Vang, Draeg, Koom, Sta, Zie* afkomstigh, worden gevormt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze, die *GE* voor zich aenneemt; gelyk dus van *Leezen, Vangen, Draegen, Koomen, Gestaaen, Gezien, Geleezen, Gevangen, Gedraegen, Gekoomen* gemaakt wordt, en van *Eeten* met aenneminghe eener *G* welluidendheits halve *Gegeeten*.

Die in het tegendeel van Merkklinkletteren veranderen, worden afgeleidt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Onvolmaekten Verleedenen Tyts der Aentoonende Wyze, wiens Klinkletter zy behouden; als van *Leeden, Preezen, Sprongen, Dwongen, Sponnen, Wonnen, Vlooden, Zooden, Zoogen, Zoopen, Geleeden, Gepreezen, Gesprongen, Gedwongen, Gesponnen, Gewonnen, Gevlooden, Gezooden, Gezoogen, Gezoopen*.

Zommige Deelwoorden, de Merkklinkers veranderende, worden afgeleidt van den Derden Persoone des Meervouwigen Getals in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze; als van *Breeken, Spreeken, Steelen, Neemen, Scheeren, Zweeren, Gebrooken, Gesprooken, Gestoolen, Genoomen, Geschooren, Gezwooren*; in welke alle de Lange Merkklinker *EE* in eenen anderen van den zelve aert en lengte *OO* verandert wordt; en van *Doen, Gedaen*; daer

de

de Tweeklank *O* Einden Langen Klinker *AE* wordt verwisselt. *Gebooren*, een Lydend Deelwoort, dat niet de moeder, die *Gebaert* heeft, maer haere vrucht toegeschreeven wordt, wordt ook van den Dêrden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts, dat is, van *Baeren* door de verandering der Lange Klinkletter *AE* in *OO* afgeleidt.

Geschaepen, *Gebeden*, *Geleegen*, *Gezeeten* schynen afgeleidt te worden van *Schiepen*, *Baeden*, *Laegen*, *Zaeten*, woorden van den Onvolmackten Verleedenen Tyt, met veranderinge van den Tweeklank *IE* in *AE*, en van de Lange Klinkletter *AE* in eene diergelyke *EE*.

Geslaegen wordt, onzes oordeels, gevormt niet van *Sloegen*, een woort van den Verleedenen Tyt, maer van het verouderde *Slaegen* in den Tegenwoordigen Tyt; waer voor de Hoogduitschen noch hun *Schlagen* gebruiken.

Gebraght, *Gedacht*, *Gehâdt*, *Gekocht*, *Gewrocht*, *Gezocht*, alle Lydende Deelwoorden, die tot de Ongebykvloeiende Tytvoeging behooren, en in *T* uitgaen, worden afgeleidt van *Braght*, *Dacht*, *Hadt*, *Kucht*, *Wrocht*, *Zocht*, woorden van den Tweeden Persoone in het Eenvouwige Getal des Verleedenen Tyts in de Aentoonende Wyze. En van *Genoot*, diergelyk een woort, kooimt *Genooten*, een Lydend Deelwoort in *EN* uitgaende, doch het Lettergreepigh Byvoegsel *GE* niet meer hier, dan in andere Wyzen en Tyden der Tytvoeginge, die ook met *GE* beginnen, aanneemende.

Deeze Deelwoorden van den eenen en anderen uitgang zyn in beide hunne uitgangen Onveranderlyk, wanneer zy, achter de Zelfftandige Werk-

woorden *Zyn* of *Worden* gevoegt, van de *Lydende* *Werk* woorden een gedeelte worden; als *Ik Ben* of *Worde* *Geboort*, *Gy Zyt* of *Wordt* *Gesproken*, *Het Boek Is* of *Wordt* *Gelezen*, *Wy Zyn* of *Worden* *Geboont*, *Gy Drie Zyt* of *Wordt* *Verwonnen*, *Zy Zyn* of *Worden* alle *Gedwongen*.

Zy blyven ook *Onveranderlyk*, wanneer zy met *Werk* woorden gevoegt worden, die eene *Gestaltenis* uitdrukken, als *Staen*, *Liggen*, *Zitten*; gelyk, *Het Lant staet*; *verwart*, *de zaeken staen* *verwart*, *de zee ligt vlak gestreeken*, *de landeryen liggen* *alomme verspreidt*, *Ik zitte* *benaeut*, *Wy zaeten* *alle geboogen*.

Maer wanneer zy den aert van *Byvoeglyke* *Naem* woorden aenneemen, worden zy, gelyk die, naer hunne *Getallen* en *Geslachten* geboogen, voor zich de *Geslacht* woorden *EEN* en *DÉ* ontvangende; als, *Een* *Gehuwte* *Man*, *Eene* *Gehuwde* *Jongvrou*, *een* *Gehuwte* *Wyf*, *De* *Gevangene* *Veltbeer*, *De* *Gevange* *Maegt*, *Het* *Gevangene* *Wilt*. Doch in het *Onzydige* *Geslachte* wordt achter het *Geslacht* woort *HET* tot den uitgang in *T* de *E* wel aengenoemen; als *Het* *Verwoeste* *Lant*, *Het* *Gesloopte* *Schip* en met veranderinge der *T* in *D*; *Het* *Gezaeide* *Koren*, *Het* *Gemaaide* *Gras*, *Het* *Bemide* *Kint*.

Het gees ook in het *Manlyke* *Geslachte* gevolgt wordt achter de *Voornaem* woorden van *Bezittinge* *Myn*, *Uw*, *Zyn*, *Ons*, *Hun*, *Haer*; als *Myn* *Geleefde* *Zoon*, *Uw* *Geleerde* *Meeſter*, *Zyn* *Geperste* *Mantel*, *Haer* *Gewenschte* *Man*, *Onze* *Gezegende* *Verlosser*, *Hun* *Gemeste* *Stier*.

Deeze *Deel* woorden, zoo wel *Werkende*, als *Lydende*, worden door de voorzetting van andere, het

zy *Zelfstandige* of *Byvoeglyke Naemwoorden*, het zy *Bywoorden* of *Voorzetselen*, tot dubbele gemaakt; als *Weldraegende*, *Heilbaerende*, *Langleevende*, *Hoogdravende*, *Hoogvliegende*, *Welgebout*, *Welgeleegen*, *Welgeleert*, *Weligemaakt*, *Welspreekende*, *Uitneemende*, *Uitverkooren* en diergelyke. En zommige van deze zyn ook, als voorhene gezien is, gelyk de *Byvoeglyke Naemwoorden* de *Vergrootinge* onderworpen.

De *Lydende Deelwoorden* van den *Verleedenen Tyt*, het zy van *Stamwoorden*, het zy van *Samengezette Werkwoorden* afkomstig, ontfangen voor zich het ontkennende woordeken *On*, en veranderen dan tot nieuwe *Woorden* van eene *schoone* en *krachtige* beduidenisse by de *Nederduitschen*, die 'er eene *groote meenigte* van hebben.

Waer van deeze slechts tot voorbeelden dienen, *Onbedacht*, *Onbedreeven*, *Onbegraven*, *Onbeschadigt*, *Onbeschaemt*, *Onbesmet*, *Onbewoont*, *Onbezorgt*, *Ongebaent*, *Ongebonden*, *Ongedaen*, *Ongeboort*, *Ongekleet*, *Ongehoogen*, *Ongemoeit*, *Ongemerkt*, *Ongenoodt*, *Ongepynit*, *Ongeraekt*, *Ongerept*, *Ongerust*, *Ongeschikt*, *Ongeschooren*, *Ongesnoeit*, *Ongestraft*, *Ongetroost*, *Ongetrouwt*, *Ongetwyfelt*, *Ongewapent*, *Ongeweigert*, *Ongezien*, *Onverdiend*, *Onverhoort*, *Onvermaert*, *Onverfaegt*, *Onvertoogen*, *Onverwacht*, *Onverweeten*.

De *Deelwoorden* van den *Toekomenden Tyt* worden afgeleid van den *Derden Persoone* in het *Meervouwige Getal* des *Toekomenden Tyts* in de *Aentoonende Wyze* door het byvoegen van *DE*; gelyk in het *Bedryvende Werkwoord* van *Zullen Roepen*, *Zullen Slaen*, *Zullen Minnen* gemaakt wordt *Zullende Roepen*, *Zullende Slaen*, *Zullende Minnen*;

en

en in het Lydende van *Zullen Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden* insgelyks *Zullende Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden.*

Men schynt ook by de Nederduitschen een Lydend Deelwoort van den Toekomenden Tyt te hebben, dat van het Eindigende Werkwoort door het onfscheidbaer voorzetten of invoegen van het woordeken *TE* gemaakt, en als een Byvoeglyk Naemwoort geboogen wordt; als, *De klank der uittefprekene lettergreep, het booft des afteleezenen plakkaets, in het uittegeeven boek, van den tepryzen koning, de tebevechtene vyanden, de afteboorene getuigen, voor, de lettergreep, het plakkaet, het boek, de koning, de vyanden, de getuigen, die uittefpreken, afteleezen, uittegeeven, te pryzen, te bevechten, af te booren zyn.*

H E T XXXII. K A P I T T E L.

NA de *Veranderlyke* Woorden, nu afgehandelt, volgen de *Onveranderlyke.*

Deeze zyn *Bywoorden, Voegwoorden, Voorzetfels* en *Tuffchenwerpingen.*

Een *Bywoort* is een *Onveranderlyk Woort*, dat, by Naem- of Werk- of Deelwoorden in eene rede gevoegt, voor zich zelf geen Werk, Bedryf, Lyden, Naem of Perfoon betekent, maer zich eigentlyk en enkelyk fchikt om de toevallige omftandigheden en hoedanigheden der dingen uit te drukken; en het draegt den naem van een *Bywoort*, omdat het by eene rede gevoegt wordt, om haere byzondere omftandigheid te betekenen, en haere betekenis te volmaeken en te ontvouwen.

Het is *Onveranderlyk*, als gezegt is, uitgezondert

somtyts in de *Trappen der Vergelykinge*; gelyk beneden gezien zal worden.

In de Bywoorden zyn aen te merken hunne *Betekenis, Gedaente, en Gestalte*: in zommige ook de *Vergrooting*.

De *Betekenis* der Bywoorden is verscheiden; want zommige betekenen eene *Hoegrootheit*, andere eene *Plaets, Tyt, Orde, Getal, Hoedanigheit*, en zoo voort.

De Bywoorden der *Hoegrootheit* zyn, die op de vrage, *Hoe veel?* antwoorden; als *Weinigh, Luttel, Veel, Matighlyk, Al té, Alteveel, Zeerveel, Genoeg, Overveel, Overvloediglyk*.

De Bywoorden der *Plaetse* onderscheiden zich in vier soorten, *In eene Plaetse, Tot eene Plaets, Vaneene Plaetse, Door eene Plaets*.

In eene Plaetse, als, *Wacr, hier, daer, gins, ginder, ergens, nergens, elders, naby, verre, binnen, buiten, boven, beneden, voor, achter, alom, overal, te huis, te water, te lande, te velde, te hove, in horto, ten hove, in curia, ter zee*.

Tot eene Plaets, als *Werwaert* voor *waerwaert*, *quo?* *herwaert* voor *hierwaert*; *derwaert* voor *daerwaert*, *ginswaert*, *voorwaert*, *achterwaert*, *opwaert*, *nederwaert*, *hemelwaert*, *veldewaert*, *landwaert*, *strandewaert*, *zeewaert*, *mywaert*, *uwacrt*, *onswaert*; *waer naertoe*, *nergens naertoe*, *hier naer toe*, *daer naer toe*, *gins naer toe*, *ergens naer toe*, *elders naer toe*, *naer buiten*, *naer binnen*, *naer boven*, *naer beneden*, *dit bene*, *dat bene*, *gins bene*, *bier bene*, *daer bene*, *waer bene*, *recht toe*, *recht aen*.

Van eene Plaetse; als, *Van-waer, van hier, van daer,*

daer, *vangins, vanginder, van boven, van onder, van beneden, van vooren, van achter, van ergens, van elders, van verre, van naby, van alom, van overal.*

Door eene Plaets; als, *Waer door, hier door, daer door, gins door, ginder door.*

De Bywoorden des Tyts zyn, die eenen *Tegenwoordigen*, eenen *Verleedenen*, eenen *Toekomenden*, eenen *Onbepaelden Tyt* uitdrukken.

Van den *Tegenwoordigen Tyt* zyn, waer door men op de vrage, *Wanneer?* antwoord, *Hedensdaegs, haden nu.*

Van den *Verleedenen Tyt* zyn, *Gisteren, eergisteren, onlangs, voorbene, zoo even, voormaels, voortyts, te voore, nooit, eertyts, al overlang.*

Van den *Toekomenden Tyt* zyn, *Morgen, overmorgen, straks, flus, terstont, daetlyk, nimmer, nimmermeer, eerstdaegs.*

Van den *Onbepaelden Tyt* zyn, *Toen, tunc, somtyts, altyt, somwylen, ondertusschen, bywylen, middeleryle, onderwylen, vast, daegelyks, vroeg, spade, bytyts, laet, 's morgens, 's uchtens, 's avonts, 's daegs, 's nachts, 's middaegs, des zomers, des winters, by avont, by dagh, by nacht, als, toen, wanneer, quum, steeds, staeg, doorgaens.*

De Bywoorden van Orde zyn, *Daer na, hier na, voortaan, namaels, naderbant, eindelyk, ten eersten, ten tweeden, ten derden, ten lesten, ten langen lesten.*

De Bywoorden van het *Getal* zyn, *Eens, eenmael, tweemaal, driemaal, viermaal, tienmaal, hondertmaal &c. driewerf, hondertwerf, veelmaal, meermaal, dikmaal, dikwyls, zelden.*

De Bywoorden der *Hoedanigheid* zyn, *Wel, quaelyk, euvel, slim, hupsch, heuscbelyk, wyslyk, prysselyk,*

lyk, lichtelyk, zwaerlyk, zaliglyk, rampzaliglyk, gevaerlyk, redelyk, tamelyk, eerlyk, rykelyk, armelyk, soberlyk, langzaam, snellyk, haestelyk, ras, traeg, geschiktelyk, stip, plat, rontuit.

De Bywoorden van Bevestiginge zyn, *Ja*, waerlyk, zeker, voorwaer, inderdaet, immers, trouwen, ongetwyfelt.

De Bywoorden der Loocheninge zyn, *Neen*, niet, gansch niet, geenszins, in geen en deele.

De Bywoorden van Aenwyzinge zyn, *Zie*, zie, bier, zie daer, namelyk, te weten.

De Bywoorden van Aenporringe zyn, *Wel aen*, lustigh, wakker, voort, *Ja*.

De Bywoorden van Verzamelinge zyn, *Te gelyk*, teffens, tevens, te gader, te zamen, gezamentlyk.

De Bywoorden der Afzonderinge zyn, *Byzonderlyk*, inzonderheit, alleen, alleenlyk, slechts.

De Bywoorden der Gelykenisse zyn, *Als*, ut, gelyk, gelykerwys, als of, gelyk of, insgelyks, desgelyks, byna als, bykans als, vraegswyze, schimpswyze, spotswyze, kruiswyze, stukswyze, &c.

De Bywoorden van Twyfelinge zyn, *Moogelyk*, misschien, bachelyk, veellicht &c.

De Bywoorden van Verkiezinge zyn, *Eer*, meer, liever, veeleer, veelmeer, veelliever, (die doorgaens met *dan*, dat het Latyntiche *quam* uitdrukt, beantwoordt worden) voornaemelyk, vooral.

De Bywoorden van Vergrootinge zyn, *Zeer gansch*, ganschelyk, gansch en gaer, geheel en al, geheellyk, geweldadigh, alleszins, te nemael, veelszins.

De Bywoorden van Ondervraeginge zyn, *Of*, hoe, wanneer, waerom, op wat wyze.

De

De Bywoorden van *Toegeevinge* zyn, *Genoomen*, *gestelt*, *het zy zoo*, *het waere zoo*.

De Bywoorden van *Verminderinge* zyn, *Nauelyk*, *schier*, *bezwaerlyk*.

Zommige deezer Bywoorden zyn ten aenzien hunner Gedaente, hoewel de allerminste, *Zelfspruitelingen*; als, *Ja*, *neen*, *hier*, *daer*, *gins*, *wel*, *nu*, *fraks*, *flus*, *zelden*, *morgen*, *gisteren*, *onder*, *voor*, *achter*.

Andere in het tegendeel worden van eenen anderen oirsprong, als van Byvoeglyke en Zelfstandige Naemwoorden, afgeleidt.

Van Byvoeglyke Naemwoorden worden afgeleidt *Lichtelyk*, *zwaerlyk*, *heuschelyk*, *byzonderlyk*, *alleenlyk*, *ganschelyk*, *gebeellyk*, *vroomelyk*, *snellyk*, *opentlyk*, daer de *T* welluidenshalve voor *LYK* gezet wordt, en andere.

Van Zelfstandige Naemwoorden zyn gesprooten *Daegelyk*, *daetlyk*, *eindelyk*, *haestelyk*, *naemelyk*, *glimpelyk*, van *Dagh*, *daet*, *einde*, *haest*, *naem*, *glimp*.

Eenige, hoewel ook in *LYK* uitgaende, zyn Byvoeglyke Naemwoorden, die naer de wyze der Grieken van de Nederduitschen voor Bywoorden gebruikt worden; als, *Moogelyk*, *hartelyk*, *wyslyk*, *smartelyk*, *pryffeltyk*, *gevaerlyk*, *redelyk*, *taemelyk*, *eerlyk*, *rykelyk*, *armelyk*, *heimelyk*.

Andere deezer Bywoorden zyn Deelwoorden; als *Genoomen*, *gestelt*.

Zommige zyn niet anders, dan Werkwoorden; als, *Zie*, *zie hier*, *zie daer*, *te weeten*, *het zy zoo*, *het waere zoo*.

Andere zyn Byvoeglyke en Zelfstandige Naem-

woor-

woorden, aen een gelaſcht ; als *Geenszins, veelszins, alleszins, gelykerwys*, die, gelyk 's *morgens, 's middags, 's avonts, 's daegs, 's nachts*, niet anders ſchynen te zyn, dan Tweede Naemvallen in de Buigingen van Zelfſtandige Naemwoorden, het zy enkele, het zy met hunne Byvoeglyke overeenkoomende.

Vraegswyze, ſchimpswyze, &c. zyn ook Zelfſtandige Naemwoorden, hier dus by uitlaeting gebruikt voor, *Op, naer, volgens eene vraegswyze, ſchimpswyze &c.*

Onder deeze Bywoorden zyn ook, die enkele ſamenſettingen van Voorzetselen zyn ; als, *Van boven, van onder, van vooren, van achter* ; of van Voorzetselen met Naemwoorden ; als, *By dagb, by nacht, by avont* ; of eindelyk van Voorzetselen met Bywoorden ; als, *Waer door, hier door, daer door, gins door.*

Zommige deezer Bywoorden worden gedubbelt door Naemwoorden ; als *Eertyts* ; of door Bywoorden ; als *Eergifteren* ; of door Voorzetsels ; als *Overmorgen, opwaert, nederwaert*, en andere.

Ook zyn 'er onder deeze Bywoorden, die, als de Byvoeglyke Naemwoorden, waer van zy afgeleid worden, de *Vergrootinge* door de Trappen der Vergelykinge onderworpen zyn ; als, *Wel, beter, beſt, veel, meer, meeft, min, minder, minſt, wyslyk, wyslyker, wyslykſt, armelyk, armelyker, armelykſt.*

Dit volgen *Na, nader*, (daer de *D* welluidendheids halve aengenoomen wordt) *naeft, verre, verder, verſt.*

Allermeeft geſchiedt dit van die Bywoorden, die, van Byvoeglyke Naemwoorden af komſtigh, doch
hunnen

hunnen uitgang *LYK* om de zoetvloeiendheit der taele veelszins nalaetende, niet zoo zeer Bywoorden zyn, als wel Byvoeglyke Naemwoorden in hun Onzydigh Geslachte; hoedanige in de volgende spreekwyzen voorkomen, *Reschvaerdigh oordeelen, Verstandigh spreken, Klaer zien, Helder klinken, Openbaer dreigen, Kostel kleeden, Naerstig luisteren, Dapper vechten, Ras loopen, Langzaam kruipen.*

H E T XXXIII. K A P I T T E L.

DE *Voegwoorden* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, gelyk zy daer van den naem draegen, de Woorden en Gedeelten eener rede door hun gebruik samenvoegen.

In deeze zyn hunne *Betekenis* en *Orde* gade te slaen.

Ten aanzien der *Betekenis* zyn de *Voegwoorden* zeer verscheiden, en worden in cenige byzondere soorten gedeelt; als in *Samenbindende, Verbaelende, Redeschiftende, Toegeevende, Wederstreevende, Besluitende, Redeneerende, Voorwaerdelyke, Oorzakelyke.*

De *Samenbindende Voegwoorden* zyn, die in een zin slot (*periodus*) de Spreekwyzen of deelen der rede zoo samenvoegen en binden, dat de zin volkoomen, geheel en recht zy; als, *En, ook, daerenboven, noch, nochte, mede.*

De *Verbaelende Voegwoorden* zyn, die na het gedeelte eener rede, ons in het vervolg het verhael eener zacke geeven; als, *Dat, hoe.*

De *Toegeevende Voegwoorden* zyn, die in eene rede

rede ict toegeeven, waer tegens het volgende gedeelte der rede strydigh is; als, *Al, wel, hoewel, alhoewel, schoon, alschoon, of, offschoon, het zy, het zy dat.*

De *Wederstreevende* Voegwoorden zyn, die eene tegenstreevende aen eene voorgaende toegegeevene rede onderwerpen; als, *Nochtans, niettemin, echter, evenwel, maer, doch, toch.*

De *Besluitende* Voegwoorden zyn, die de gedeelten der rede aen eene fluitrede hechten, en van een voorgaend of volgend zin slot de oirzaak geeven; als, *Want, omdat, dewyl, mits, naerdien, nademacl, aengezien.*

De *Redeneerende* Voegwoorden zyn, die eene in de rede ontdekte oirzaak door hunne voeging op eene betaemelyke wyze aendringen; als, *Dan, daerom, waerom, weshalve, derhalve, dierhalve.*

De *Voorwaerdelyke* Voegwoorden zyn, die een zin slot of gedeelte eener rede met eenige voorwaerde bepaelen; als, *Indien, zoo, byaldien, byzoo-verre, ten zy, ten waere, is't dat.*

De *Oirzaekelyke* Voegwoorden zyn, die het oogmerk of de eindoirzaak eener zaake in de rede beschryven; als, *Dat, opdat, ten einde dat.*

Ten aenzien der *Orde* zyn de Voegwoorden drieërlei, *Voorgaende, Navolgende, en Onverschillige.*

Voorgaende zyn de Voegwoorden, die voor eene rede en haer gedeelte gezet worden; als, *Want, waerom, en, noch, maer, indien, byaldien, byzoo-verre, is't dat, zoo, ten zy, ten waere, al, hoewel, schoon, weshalve, dewyl, omdat, naerdien, vermits,*

mits, nademael, aengezien, dat, opdat, ten einde dat.

Navolgende zyn de Voegwoorden, die het begin eener rede volgen; als, *Dan, doch, mede.*

Onverschillige Voegwoorden zyn, die voor en achter den aenvang eener rede gestelt kunnen worden; als, *Ook, daerom, derhalve, dieshalve, nochtans, echter, evenwel, niettemin, wel.*

H E T XXXIV. K A P I T T E L.

DE *Voorzetsels* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, voor of ook somtyts achter Naemwoorden gestelt, die in hunne Naemvallen beheerschen, en eene Oorzaek, Plaets, Tyt, Samenvoeging of Ontbeering betekenen.

Deeze zyn daerom in verscheide soorten gedeelt; als in *Tydelyke, Sint, sedert, omtrent, voor, na; Oorzaeklyke, Om, volgens, naer, uit; Ontbeerende, Behalve, zonder; Samenvoegende, met; en Plaetselyke,* als alle de andere, die *In, Tot, Door, en Van* eene Plaetsē zyn.

Alle worden zy in dit getal begreepen, *Aen, in, om, op, uit, by, door, met, na, naer, sint, tot, voor, van, langs, boven, binnen, buiten, omtrent, onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zonder, sedert, achter, rontom, voorby, behalve, benevens.*

Van deeze zyn zommige *Enkel,* zommige *Samengezet.*

De *Enkels* zyn, *Aen, in, om, op, uit, by, door, langs, met, na, naer, sint, tot, van, voor, omtrent, onder,*

onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zonder, sedert, achter.

De *Samengezette* zyn, *Rontom, Voorby, Behalve*, uit de *Onscheidbaere* woordekens *Be* en *Halve* bestaende, *Benevens*, en ook onzes oordeels, *Boven, Binnen, Buiten*, als uit het *onscheidbaere Be* en het *Hoogduitsche Oben*, en *In* en *Uit* samengesmolten.

Toe en *Af*, die, gelyk de andere *Voorzetsels*, in de *Samenzettinge* van zommige *Werkwoorden* worden gebruikt, volgen nu en dan, gelyk ook het *Voorzetsel Aen*, als *Nazetsel*, de *Voorzetsels Tot* en *Van* met hunne beheerschte *Naemvallen*, als, *Tot deezen tyt toe, Van die uure af, Van moeders lichaeme aen*: waer voor ook gezegt wordt door byeenvoeging der twee *Voor- en Nazetselen Af en Aen, Van die uure af aen*.

Deeze *Voorzetsels* worden gemeenlyk van de *Letterkundigen Los en Scheidbaer* geheeten ter oorzake, dat zy, of zommige uit hun getal, in de *Samenzettinge* voor *Naem- of Werkwoorden* gestelt om een nieu *Naem- of Werkwoord* te maeken, gescheiden kunnen worden en op zich zelfs bestaen.

Hier tegens worden andere gestelt, die, om dat zy eigentlyk geene *Voorzetsels* zyn, noch byzondere *Woorden* of *Gedeelten* der rede, maer eerste *Jeden* van *Woorden, Vast* of *Onscheidbaer* genoemt worden.

Deeze zyn *Be, Ge, Her* of *Er, On, Ont, Ant, Ver, Wan*.

Alle deeze, als nooit op zich zelfs staende, worden buiten de *Samenzetting* van *Naem- of Werk-*

WOOR-

woorden, welker eerste leden zy zyn, nooit gevonden, en betekenen, van de andere Woorden afgescheiden, ten meesten deele niet ter werelt.

Her evenwel wordt in verscheide gelegenheden op zich zelf gebruikt en achter van outs en mede na achter gestelt; als in, Wat van outs her tot pracht en prael diende; Zie, hoe Nifus, al snorrende, daer achter her zit; Gy zult oock achter bloede woutozels her zitten.

H E T XXXV. K A P I T T E L.

DE *Tusschenwerpingen* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, eigentlyk de rede niet te hulpe koomende, eenen vollen zin door zich zelfs uitmaeken, en worden dus genoemd, om dat zy, tusschen en in eene rede geworpen, tot de uitdrukking der hartstoghten van den spreekenden dienen.

Deze worden tot verscheidene hoofden gebragt, als tot de *Verwondering*, O, ho, jemi, jemi.

Tot het *Smeecken* behooren Ai, ai lieve, och.

Tot het *Wenschen*, Och, ochhof.

Tot het *Dreigement* gebruikt men, Wee.

In de *Droefheit*, Och, oes, belaes, eilasi, och arm.

In de *Blydschap*, Eia, heia, bei sa.

In het *Bespotten*, Jou.

Tot het *Lachen* behooren Ha ha ha.

Tot het *Versmaeden*, Fy, foei, ba.

Tot het *Roepen*, Hem.

Tot het *Gebuil*, Hou bu be.

Tot het *Gebot van Stilzwygen*, Si, sus.

H E T XXXVI. K A P I T T E L .

DE *Woortvoeging* is het tweede deel der Spræck-kunst, dat de Woorden leert geschiktelyk samenstellen, om eene rede te maeken.

In de samenstellinge eener geschikte rede moet in acht genoomen worden, dat de Woorden staen in haere natuurlyke *Overeenkomst*, in haere rechtmatige *Beheerschinge*, en eindelyk in haere behoorlyke *Plaetse*; die te gelyk in de beschouwinge der *Overeenkomst* en *Beheerschinge* staet aangewezen te worden.

De *Overeenkomst*, die 'er voorvalt tusschen de Woorden, is tweevouwich; naemelyk van *Woorden*, die het *Getal* onderworpen zyn, en van *Woorden*, die geen *Getal* hebben.

De *Overeenkomst* der Woorden, die een *Getal* onderworpen zyn, betreft hun *Geslacht*, *Getal* en *Naemval*: en wordt aangemerkt tusschen de *Geslachtwoorden* en hunne *Naemwoorden*, tusschen *Naemwoorden* en *Naemwoorden*, en tusschen *Naemwoorden* en *Werkwoorden*.

En dus is de *Overeenkomst* vierderlei; van een *Geslachtwoord* met zyn *Naemwoord*, van een *Zelfstandigh Naemwoord* met een *Zelfstandigh Naemwoord*, van een *Zelfstandigh* met een *Byvoeglyk Naemwoord*, en eindelyk van een *Zelfstandigh Naemwoord* met een *Werkwoord*.

Tot de eerste *Overeenkomst* behooren de volgende regels:

1. Het

1. Het Geslachtwoort, zoo wel het Bepaelende, *De, Het,* als het Nietbepaelende, *Een, Eene, Een,* koomt altyt met zyn Naemwoort over een in Getal, Geslachte, en Naemval; en wordt voor zyn Naemwoort altyt, als onfscheidbaer, gezet, wanneer het maer een Gemeen Naemwoort is; als *Een Man, Des Mans, Der Mannen, Eene Vrouw, Eener Vrouwe, Het Kind, Den Kinderen.*

2. Als Twee Zelfftandige Naemwoorden samen koomen, waer van het Tweede een Amtsnaem of Eernaem is, wordt het Geslachtwoort maer eens, en alleen voor het Eerste gezet; als in, *De Heer Burgemeester, De Vrouw Schoutin; De Heeren Schepenen; De Broeders Predikanten;* en niet, *De Heer de Burgemeester; De Vrouw de Schoutin; De Heeren de Schepenen; De Broeders de Predikanten;* noch ook, *Heer de Burgemeester; Vrouw de Schoutin; Heeren de Schepenen; Broeders de Predikanten;* gelyk zommigen de gewoonte hebben, die, eenen Burgermeester aensprekende, daer de Roeper of vyfde Naemval geen Geslachtwoort voor zich ontfangen kan, echter dus aenvangen, *Myn Heer de Burgemeester;* in de plaetse van, *Heer Burgemeester,* of enkelyk en zonder melden van het amt dus, *Myn Heer.*

3. Wanneer etlyke Zelfftandige Naemwoorden by elkandere door Samenbindende Voegwoorden geschikt worden, worden de Geslachtwoorden niet herhaelt, indien de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *De honger en kommer is groot; en haet en nyt is gewendigh; de trou, liefde, en gerechtigheid zyn geweeken;* maer zyn de Naemwoorden van verscheidene Geslachte, zoo moeten de Geslachtwoorden herhaelt, en voor de Naemwoorden gestelt worden; als in, *De*

Kerk en het Raethuis, de gemeente en het volk treuten, de Tol, de Munte, en het Halsgerecht zyn merken eener onbepaalde Oppermaght.

Het geschiedt echter dikwyls, dat nadrukshalve, en om eenige perfoonen of zaeken met onderscheit te noemen, de Geslachtwoorden herhaelt worden, schoon de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *Zoude ik het amt, het goet, het hoeft in de waeg schaele zetten? Een eenige wenk, een lonk, een lach onzer meesteressen verrukt ons.*

In het tegendeel worden de Geslachtwoordendikwyls verzwegen, wanneer van veele samengevoegde Zelfstandige Naemwoorden in eene rede de zelve zaek getuigt wordt; als in, *Wie huis of broeders of zusters of vader of moeder of wyf of kinders of akkers om mynent wille verlaeten heeft.*

4. De Geslachtwoorden *Het* en *Een* worden ook voor de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze gezet, maer die dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verandert zyn; als in, *Het zeggen recht niet uit; het doen moet alles werken; het schreien was hem nader, dan het lachen; het gaet op een loopen; wat een bulderen en tieren werd'er gehoord! Ik sloeg aan't quynen; in het steeken der zonne.*

5. De en *Eene*, *Het* en *Een*, Geslachtwoorden van het Vroulyke en Onzydige Geslachte, welker Noemer en Klaeger elkanderen gelyk zyn, moeten, om alle donkerheit te verhoeden, in eene zelve rede by de beide Zelfstandige Naemwoorden, die 'er in voorkoomen, niet licht gezet worden; als in, *Straks schold de vrou de maegt; sloeg het wyf het kint; greep een dier eene vrou; in welke uitdrukkingen onzeker is, wien het bedryf*

dryf toegelêhreeven worde: maer de twyfeling moet doer het veranderen van het Bedryvend in het Lydend Werkwoort wechgenoomen worden; als dus, *Straks word de maegt van de vrouwe gescholden; werd het kint van het wyf geslaegen; werd eene vrou van een dier gegreepen.*

Doch alle deeze Regels van het herhaelen en uitlaeten der Geslachtwoorden, boven gegeven, moeten niet zoo algemeen en onwrikbaer gerekent worden, dat men 'er niet van zoude moogen afwyken; dewyl oude en nieuwe schryvers van *Dagh en nacht, Morgen en avont, Man en Vrou, Wyf en kint, Lyf en ziel, Hemel en aerde, Vleesch en geest, Gelooven en aenschouwen* zonder Geslachtwoorden spreken, en elk gewaegt van *Laken koopen, linnen reeden, garen spinnen, suiker strooien, wyn drinken, bloet eeten, booi maeken, baver zaeien, gras maeien, en diergelyke.*

H E T XXXVII. K A P I T T E L.

VAn de Overeenkomfte van een Zelfstandigh Naemwoort met een Zelfstandigh Naemwoort is deeze Regel,

Twee Zelfstandige Naemwoorden van eene en de zelve zaek of van eenen zelven persoone, of welker eene het andere verklaert, koomen buiten de Beheersching over een in den zelve Naemval, als, *Godt de Vader, de Heer Jesus, de Engel Gabriël, de stat Deventer, myn broeder Geeraert, en zonder Geslachtwoorden, Koning David, Prins Willem, Keizer Karel, Schipper Roemer, meester Jakob, of ook, met verzettinge der Naemwoorden, Jochembakker, Jan brouwer, Klaes vischer, Hein molenaer.*

En is hier aen te merken, dat het eene deezer twee Zelfstandige Naemwoorden altyt een Eigen naem is. Want, *Een man een burgemeester; Eene vrou eene boer;* daer twee Nietbepaelende Geslachtwoorden voorkoomen, wordt van de Nederlanderen nooit gezegt; dan met eene Uitlaetinge van *Die Is of Was;* en met de tuschenkomst eener zinnede.

Ook is aen te merken, dat men somtyts omtrent Landen, Steden, Dorpen eene uitheemsche samenstelling gebruikt door het byvoegen van het Voorzetsel *van;* als in, *Het Koninkryk van Polen; Het Graefschap van Holland; Het Sticht van Munster; De Stat van Amsterdam; Het Dorp van Scheveningen;* hoewel het, onzes oordeels, beter is, de natuurlyke Overeenkomst te behouden.

Maer deeze samengevoegde en in den Naemval overeenkoomende Zelfstandige Naemwoorden behoeven niet over een te koomen in Getal, noch in Geslachte; want men zegt, *De ringelduiven, uw tydverdryf; de offen, myn rykdom; de boeken, onze uitspanning; Veltgodinnen, myn vermaek; het kint, de blydschap zyner moeder.*

Van de overeenkomst tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort zyn deeze Regels,

1. Een Zelfstandigh en een Byvoeglyk Naemwoort, dat het Geslachtwoort van zyn Zelfstandige scheidt, in eene rede samengevoegt, koomen over een in Geslachte, Getal en Naemval; *Een Wys Man, Eene Jonge Vrou, Een Goet Woort vindt eene goede stede.*

In welke voorbeelden het Byvoeglyke gestelt wordt voor het Zelfstandige Naemwoort, omdat, dit Grontwoort natuurlyker wyze lest moet staen, en

tot

tot de leste uitspraek en als tot een slot des verstants gespaert worden.

Uit welken hoofde men niet zeggen magh, hoewel de woeste onweetendheit van oude tyden zoo somtyts gesproken heeft, *Een Man Wys; Eene Vrouw Jonge; Een Woort Goet; Eene stede goede.*

Hierboven gezegt hebbende, dat het Byvoeglyke Naemwoort in de Overeenkomste met het Zelfstandige het Geslachtwoort van het Zelfstandige scheidt, zonderen wy echter de Byvoeglyke Naemwoorden *Zulk, Zoodaenigh, Hoedaenigh* en *Al* uit; die het Geslachtwoort nooit voor zich ontfangen; als, *Zulk een zin, Zulke eene gave; Zoodaenigh een gewelt; Hoedaenige eene vryaedje; Alle de werelt; Al het goet; Alle de inwooners.*

Dit geschiedt ook, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden de Bywoorden *Hoe, Zoo, Te* en *Alte*, by de Latynen *Quam* en *Tamen* *Nimis*, voor zich ontfangen; als in, *Hoe langzaam een vier, Zoo groote eene liefde; Te schandelyk een bedryf; Alte stoutte eene tacl.*

Evenwel wordt het Byvoeglyke achter het Zelfstandige Naemwoort met zyn Geslachtwoort gestelt, wanneer het noch een ander tot zyn gezelschap heeft; als in, *Een belt, kloek en onverfaegt; Eene jongvrouw, schoon en kuisch; Een kint, vrolyk en speelziek.*

Maet danzynde Byvoeglyke Naemwoorden met het Zelfstandige niet overeenkomstigh in het Geslachte; noch ook in het Getal; dewyl men zegt, *De dochters; stil en gehoorzaam; de burgers, ryk en prachtigh; de steden, ruim en volkryk.* Maer dus en hierom schynen deeze uitdrukkingen, die door eene zinsneede van elkandere gescheiden worden, tot de

Uitlaeting te behooren, en op deeze wyze te kunnen worden vervult, *Een belt, die kloek en onverfaegt is, of was; Eene jongvrou, die schoon en kuisch is, De dochters, die stil en geboorzaem waeren.*

2. Twee of meer Byvoeglyke Naemwoorden, door een Voegwoort vereent, of by Uitlaeting gescheiden, waer voor het Geslachtwoort hene gaet, of ook uitgelaeten wordt, koomen met het Zelfstandige in Geslachte, Getal en Naemval overeen; als, *De naembastige en rustige Hollander; Met donkere en norssse winkbraeuwen; Doorluchtige en hoogwyze staetheeren; Zulke welgeboude en nieuwe aengewonne landen; Eene heilige en Gode welbehaeglyke offerande; De wel-edele, hooghachtbaere, gestrenghe heer; Een eerwaerdigh, godtvruchtigh, hooghgeleert leeraar.*

Dewyl de Deelwoorden, zoo Bedryvend en Onzydige van den Tegenwoordigen, als Lydende van den Verleedenen Tyt, tot de Byvoeglyke Naemwoorden kunnen gebragt worden, heeft de Overeenkomst, die 'er is tusschen een Zelfstandige en Byvoeglyk Naemwoort, ook plaets tusschen een Zelfstandigh Naemwoort en Deelwoort; als in, *De lachende boer; de ryzende zon; een zuigend kint; de gewyde heiligdommen; gesterkte vestingen; met gestaefden eede.*

En omtrent deezen regel van Overeenkomste vallen doorgaens de zelve Uitzonderingen, die omtrent de Overeenkomst tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort plaets hebben.

Uit deezen hoofde wordt in de Woortvoeginge het Deelwoort, enkel staende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige in den Tegenwoordigen Tyt, nooit achter het Zelfstandigh Naemwoort gestelt; dan alleen het

Be-

Bedryvende, wanner een Werk of Daet, eenen of meer perſoonen eigen, daer door verſtaen wordt; als in, *De boeren zeggen al lachende de waerheit; De zon brak ryzende door de wolken; De ſtarren gaen ſlaeuwende onder.*

Anders zegt men, zoo met twee Bedryvende of Onzydige, als met twee Lydende Deelwoorden, *De zweetende en zwoegende buisman; Het groeiend en bloeiend boomgewas; het behantveſte en gewettigde tooneelrecht, geboude en gemeste akkers;* of om de Uitlaeting by omkeering, *De buisman, zweetende en zwoegende; het boomgewas, groeiend en bloeiend; het tooneelrecht, behantveſt en gewettigt; de akkers, gebout en gemest.* Wanneer het Deelwoort onverandert blyft; gelyk voorhene in de Byvoeglyke Naemwoorden aengemerkt is.

Van de Overeenkomſte tuſſchen een Voornaemwoort en Zelfſtandigh Naemwoort is deeze Regel,

Het Voornaemwoort moet met zyn Zelfſtandigh Naemwoort alleszins in Geſlachte, Getal en Naemval over een koomen, en altyt voor het Naemwoort henegaen; als in, *Ik Aernout; Die man; Deeze vrou; Myn vader; Uwe moeder; Onze kinders; Zyne nakoomelingen; Hun bedryf; Haer ongeluk.*

Uit welken hoofde het ongeoorlooft is te zeggen, *Vader onze, Naem uw, Broot ons,* en diergelyke; die, by Grieken en Latynen plaets hebbende, en van de Franſchen, hoewel quaelyk nu en dan gevolgt, van de Nederduiſchen met recht verworpen worden.

Vanden bovenſtaenden Regel worden uitgezondert de Betreklyke Voornaemwoorden, *Die, Dat, Wy, Welke, Welk;* die alle wel met het voorgaende Zelfſtandige Naemwoort over een koomen in het Geſlachte en Getal, maer niet nootzaekelyk in den

Naemval, indien het volgende Werkwoord eenen anderen Naemval vereischt; als in, *De Man, die gisteren noch leefde; de vrou, die beden verloft is; het kind, dat nu gebooren is; daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal en Naemval is; De Koning, wiens doot beklagt wordt; de beining, wiens bloessem de byen uitzuigen; een vorst, dien de gemeene zaak ten barte ging; een belt, dien elk waerdeerde; geesten, wien de vertaeling dienen kan; kinders, welker ouders in de belle zyn; de starren, welker luister niet gedooft wordt; daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal, maer niet in Naemval voorkomt.*

Ook wordt hier van het Vraegende Voornaemwoord *Wat* uitgezondert, dat, schoon Onzydigh van Geslachte en Eenvouwich van Getal, nochtans voor Zelfstandige Naemwoorden van beide andere Geslachten en van het Meervouwige Getal pleegt gevoegt te worden; als in, *Van wat Godt spreekt gy? Door wat wysheit is dit verrecht: Wat bewysdommen zyn hier van?*

Dit wordt gevolgt, wanneer *Wat* ook als een Betreklyk Voornaemwoord gebruikt wordt; als in, *Ik weete niet, van wat afkomst by zy, wat rykdommen by bezitte.*

De Bezittende Voornaemwoorden, *Myn, Uw*, van eenen of veelen gebruikt, *Zyn, Haer*, dat eene of ook meer uit het Vroulyke Geslachte eigen is, gelyk *Hun* veelen uit het Manlyke, en de Aenwyzende van het Onzydige Geslachte, *Dit, Dat*, koomen met de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze, maer dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verandert, over een in Geslachte

flachte en Getalen Naemval; als in, *Almyn bidden en smeeken helpt niet; uw tieren enraezen is vergeefs; zyn slaeven en woelen is geduurigh; haer schrobben en schuuren is zonder einde; hun tegenwoelen is ydel; verbie dit menschespillen; myns weetens is dit nooit gezegt; dit beboorde myns bedunkens te geschieden.*

H E T XXXVIII. K A P I T T E L.

VAn de Overeenkomste tusschen de Naemwoorden en Werkwoorden, waer toe wy nu overgaen, zyn deeze Regels,

1. Alle Persoonlyke en Bepaelde Werkwoorden hebben voor zich den Noemer van een Zelfstandigh Naemwoort of van een Voornaemwoort in den zelve Persoone en het zelve Getal; het zy het Merkten des Werkwoorts, *Ik, Gy, Hy, Zy, Hy, Wy, Gy, Zy* in beide Getallen, het zy een ander; nevens de Voorledkens *Men* en *Het*, by Uitlaeting gebruikt; als in, *Een Godt holp ons; het vee verquikt zich; de Landeryen quynen; ik meende, gy zingt, en wy booren; wie roept my? wat koomt u over? dees keert u den nek toe; deeze tokkelt hem; dit bebaegt my; dat verveelt ons; men verbaelt; het vriest.*

En nooit wordt de Noemer achter het Werkwoort gezet, indien de Woortvoeging natuurlyk zal zyn. Waerom het eene onnatuurlyke schikking is, als men zegt, *Geheiligt worde uw naem; kooome uw koningryk, voor, Uw naem worde geheiligt; uw koningryk kooome.*

In de plaetse des Noemers van een Zelfstandigh Naemwoort wort ook het Onbepaelde Werkwoort in deeze Overeenkomste gezet; als in, *Borgen maekt zorgen, voor, De borging maekt zorg; het zingen heeft geenen aert; voor, Het gezang.*

Maer deeze Regel lydt de volgende Uitzonderingen.

1. Wanneer eene rede Vraegswyze voorgestelt wordt, volgt de Noemer, die in eene Bevestigende rede het Werkwoort voorgaet, het Werkwoort zelf, als in, *Help Godt ons? oorloogen de koningen? treuren de onderzaeten? quynen de landeryen? viel bet my niet lichter? verbaelt men? vriest het?*

2. Wanneer een enkele Beheerschte Naemval voor het Beheerschende Werkwoort of zyn Helpwoort henegaet, wordt het Persoonlyke Werkwoort van den Noemer gevolgt; het zy in eene Bevestigende, het zy in eene Vraegende rede; als in, *Fillis beminne ik boven al; het juk kost ik niet afschudden; dat benyde ik u niet; wat zoude ik doen? wat gaet gy aen? welken Godt zal het volk aenroepen? wat verbaelt men al? wien deert het?*

Gaen 'er twee Beheerschte Naemvallen voor, welker eene een Betreklyk Voornaemwoort is, van een Zelfstandigh beheerscht, of een enkel Betreklyk Voornaemwoort, of met een Zelfstandigh overeenkoomende, dan blyft de Woortvoeging geregelt; als in, *Wiens gedichten elk in den mont had; wat by van hem ontving; wat persoon of gewaet by aentrekt; bet welk men liever wou zwygen; welken arbeit het past te volvoeren.*

3. Wanneer de rede eene voorwaerde begrypt, met uitlaetinge van *Zoo, Indien*, en diergelyke Voegwoorden, volgt de anders voorgaende Noemer het Persoonlyke Werkwoort; als in, *Bedroog myn schyn my nooit; verwerwe ik myne bede; hadden myne zinnen niet averechtsch geslaen; magh bet u beuren;*
had

had men my gelooft; had het gedondert; voor, Zoo myn ſchyn my nooit bedroog; indien ik myne bede verwerve; zoo myne zinnen niet averechtsch geſtaen hadden; indien het u beuren magh; zoo men my gelooft had; indien het gedondert had.

4. Achter de Viaegende Bywoorden, *Hoe, Waer, Wanneer, Waerom, Of*, en achter elk enkel Bywoord, (uitgezondert de Bywoorden des Onbepaelden Tyts, *Toen, Als, Wanneer*, die alle het Latynſche *Quum* vertaelen, en de Bywoorden der Gelykeniſſe, *Gelyk, Gelykerwys*,) gaet het Perſoonlyke Werkwoord den Noemer voor; als in, *Hoe kan de minne zich maetigen? Waer leidt de gang? Wanneer zal ſchaemte en onomgekochte trou iemant zyns gelyk vinden? Waerom drinken wy niet onder den maſthoutenboom? Of achten gelieven al hunne droomen waer? Zoo (ſic) geleek ik wulpen by volwaſſene bonden; Hier vond ik eerſt dien jongeling; Nu verquikt zich het vee; Morgen zal ik hem meer appels ſtuuren; Dan zullen de koronaeren het velt vergulden; Zie daer ſtaen vier altaeren; Eerſt zal ik u deeze ſcherleipyp ſchenken; Daer begoſten dikke eiken bunnē toppen te ſchudden; Toen begoſt zich de gront te zetten; Daerna zong hy van het maegdeke; Overal leggen de appels onder de boomen; Dikwyls zagh ik Meris in eenen wōlf veranderen; Ten leſte quamen de eſſedryvers; Naeulyks kan ik het gelooven; Ondertuſſchen zal ik wilde zwynen jaegen; Terſtont zal u de nacht overvallen; Dan biggelen my de traenen langs de wangon; Vergeefs zalt gy uwe perruik kemmen; Alree tuiten myne ooren; Menigmael hebbe ik met u heele dagen lang doorgebracht; Altyt valt het loof van de eſſche boomen niet; Somtyts wekt Apello zyne zanggodin;*

Nim-

Nimmermeer weet de mensch te voore, waer by zich voor boeden moet; Onlangs kon ik de meisjes paejen; Moogelyk schuilt myn nimfje daer; Misschien luistert men naer u; Straks bliksemde het.

5. Achter de Voegwoorden *Al, Ook, Echter, Evenwel, Niettemin, Nochtans, Dies, Daerom, Derhalve* wordt het Persoonlyke Werkwoord van den Noemer gevolgt; als in, *Al stond het aen uw oordeel; Ook ben ik zoo leelyk niet; Echter blijft de zwaerigheid; Evenwel willen wy u wederom looven; Nochtans zoude de ziel niet wederkeeren; Dies bieveen zy beiden hun gedicht aen; Daerom is myne bede, Derhalve is het uw plicht; Nochtans lust het ons te zingen.*

6. Achter de Wenschende Tusschenwerping *Och* gaet het Persoonlyke Werkwoord voor den Noemer hene; als in, *Och! lustte het u met my op het lant te woonen; Och! hadde ik noch zoo lang te leeven; Och! had Adam nooit in den appel gebeeten.*

7. Wanneer een Beheerschend Voorzetsel met zynen Beheerschten Naemval voorgaet, volgt achter het Persoonlyke Werkwoord de Noemer; als in, *Omrust bidt de Trax; In mynen huize blinkt ivoor noch vergulden gewelfsel; Om 't jaer sneeft 'er een bokken; Voor n stort by lange gebeden; By my kunt gy wyn koop- en; Op den zelven dagh heeft u de Fortuin den prys wedergegeeven; Naer u luisterende Nyl, de Ister, de Tigris, de Oceaen vol gedochten; Onder Cezars beleit zal de burgertwist de rust niet stooren; Tusschen u en my is zoogroot een haet; Na deezen is het blyspel opgekoom- en; Behalve dit spaere ik noch twee geitjes; Uit uwe wiege zullen lieflyke bloemen opluiken.*

8. Wanneer eene rede of een zinnet, eene voor-
waerde

waerde van tyt of gevolg of een verhael van eenigh bedryf begrypende, voorgaet, wordt het Persoonlyke Werkwoort van den Noemer gevolgt; als in, *Zoolang Galatea in 't harte lagh, was 'er geene hoop; Zoo ras gy uwe ziel verzwoooren hebt, blinkt gy veel schooner; Indien gy uwe huisgoden paeit, zoo zal uw wynstok den zuidewint niet gevoelen; Zoo ik gevilt worde, dat magh ik u danken; Terwyl ik uwe voetstapen naspoore, zingen de springkbaenen myna; Wanneer de wint zich verheffen wil, zult gy starren zien verschieten; Naerdien zommige overleeden zyn, most men zich behelpen, Terwyl ik zat, begon het te regenen.*

Doch deeze leste Uitzondering heeft alleen plaets, wanneer het Persoonlyke Werkwoort van de Aentoonende Wyze is: in woorden van de Aenvoegende Wyze heeft van den Vondel eertys den gemeenen Regel gevolgt; als in, *Indien wy van bosfchen zingen, het opzicht over boschaedje passe ook den burgemeester.*

II. Persoonlyke en Bepaalde Werkwoorden, die eene Benoeming, Gestaltenis of Zelfstandigheit uitdrukken, kunnen, in de Aentoonende Wyze gestelt, voor en achter zich den Noemer van den zelve Persoone en het zelve Getal te gelyk gedoogen.

En eerst, ten aenzien van Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Ik heete Antoni; Alexander is koning; Cicero wordt burgemeester; ik blyve uw diener.*

Naderhant, ten aenzien van Byvoeglyke Naemwoorden, en van Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker wyze genoomen; als in, *Niemant danst nuchteren; Silenus lagh uitgestrekt; de bemel is betrokken; hy blyft stantvastigh; Dido quam rustigh aengestreeken; of by omkeering, wanneer de persoon, die*

In de voorgaende voorbeelden voor het Werkwoord gestelt is, het Werkwoord volgt; als in, *Berooit loope ik naer het leger; onbeschaemt verliet ik de huisgoden; gelukkig is hy.*

Echter is tusschen de beide Noemers somtyts verschil in het Getal; wanneer het tusschen beiden staende Werkwoord zich altyt schikt naer het Zelfstandige Naemwoord, waer van iet gezegt wordt.

En dit geschiedt allereerst, wanneer beide de Noemers van Zelfstandige Naemwoorden zyn; als in, *De offen zyn myn rykdom; de boeken blyven ons vermaek; de krygsknechten zyn eene plaeg der boeren; de geleerden worden eene ergernis der onverstandigen.*

Naderhandt geschiedt dit ook, wanneer de leste Noemer Byvoeglyk of ook een Lydend Deelwoord van den Verleedenen Tyt is; als in, *De kudden zyn ongelukkig; de lantlieden worden arm; de landeryen leggen woest; de oorloogen blyven geduurigh; de boomgaerden stonden van loof geplondert; de lyken laegen op het velt ontkleedt.* Want in deeze woortvoeginge blyven de Byvoeglyke Naemwoorden Onveranderlyk, en in hunne Stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aenneemen; als ook al voorhen gezien is.

Achter de Bywoorden van den Onbepaelden Tyt en Gelykenisse en de Voegwoorden van Voorwaerde gaen beide de Noemers, die de Persoonlyke en Bepaelde Werkwoorden anderszins ten wederzyde besluiten, voor hen hene; als in, *Wanneer Aertsbertog Josef Keizer wordt; Toen de Prins Stedehouder was; Als ik gezont zal blyven; Zoo de bontgenooten overwinners zyn; Indien de vyanden wreveligh blyven; Gelyk de slagorde onbeweeglyk stont; Gelyk de Bataviers belden zyn.*

In

In eene Aenvoegende Rede gaen insgelyks beide deeze Noemers voor het Persoonlyke en Bepaelde Werkwoord; als in, *Zeg, dat hy stantvastigh blyve; Ik verneeme, dat hy onbuigzaam zy; Men ziet, hoe de bergen uitgestrekt leggen; Op dat myne redekaveling vierkant staë.*

H E T XXXIX. K A P I T T E L.

GElyk de voorgaende Overeenkomst de Woorden betreft, die een Getal onderworpen zyn, zoo is 'er ook eene Overeenkomst van Woorden, waar in geen Getal plaets heeft, dat is, van *Bywoorden* en van *Voegwoorden* met *Werkwoorden* en *Naemwoorden*.

Van der *Bywoorden* Overeenkomste kunnen de volgende Regels worden gegeven :

I. De *Bywoorden*, die de *Werkwoorden* in een enkel zin slot vergezelschappen, worden in hunne Overeenkomste achter de Bepaelde *Werkwoorden*, met *Voornaemwoorden* of *Zelfstandige Naemwoorden* overeenkoomende; geplactst; als in, *Ik treede langzaam; gy loopt ras; hy vloekt schriklyk, wy liegen nooit; zy hooren naeulyks; de starren schynen helder; de vesten ryzen hoog; Dafnis zat by geval.*

Doch, wanneer het *Vraegende* of *Verwonderende* *Bywoord* *Wat* de *Natuurlyke* Overeenkomst der *Naem-* en *Werkwoorden* omgekeert heeft, worden de *Bywoorden* achter de *Naemwoorden* geplactst; als in, *Wat schynen de starren helder! wat ryzen de vesten hoog! wat buldert de wint geweldig!*

Dit wordt insgelyks verandert, wanneer een der *Voegwoorden*, *Hoewel*, *Schoon*, *Naerdien*, *Dewyl*, *Indien*, *Zoo*, en diergelyke de enkele rede voorgaet; want

want dan wordt het Bywoort tuffchen de overeenkoomende Naem- en Werkwoorden gestelt; als in, *Hoewel ik langzaem treede; Schoon gy ras loopt; Naer dien byschriklyk vloekt; Dewyl wy nooit liegen; Indien zy naeulyks kunnen: Zoo de starren helder schynen.*

Achter de Bywoorden van den Onbepaalden Tyt, *Als, Toen, Wanneer, Nadat, Zoolang, Terwyl, Daer*, heeft de zelve Woortvoeging plaets; als in, *Als ik gevaerlyk krank lagh; Toengymy troulyk bystondt; Wanneer zy dikwyls vraegden; Nadat zy spade aenquaemen; Zoolangh by voorspoedigh regeerde; Terwyl Hontwulf vreesfelyk baste; Daer die heuvels allengs astoopen.*

Wanneer de rede vraegswyze door *Hoe* wordt voorgestelt, gaen de Bywoorden, de Naem- en Werkwoorden, in Overeenkomfte staende, doch nu omgekeert, voor; als in, *Hoe vinnigh steekt de zon! hoe lieflyk zingt de nachtegael! hoe luide ruischen de boomen!* In welke gelegenheit beide deeze Bywoorden, als aen een gelascht, schynen.

Het Bywoort, in eene rede gestelt, die met een Betreklyk Voornaemwoort begint, gaet voor het Werkwoort hene; als in, *Die eeuwiglyk heerscht; die nergens vry ben; die te vore over landen en lieden regeerde; dat zoo verre van alle de werelt aflegt; die tweemaal 's daege gemolken wordt; die deerlyk om hals geraekte.*

In de Onbepaalde of t indigende Wyze der Werkwoorden, het zy Bedryvende en Onzydige, of ook Lydende, wordt het Bywoort tot de Overeenkomft voor het Werkwoort gestelt; als in, *Wel leven; snellyk beweegen; eerlyk handelen; quaelyk hooren; jammerlyk weenen; hoog vliegen; laeg daelen; deerlyk omkoomen; gansch vergaen; heimelyk vermoort worden; 's avonts be-
raeven worden.*

3. In de Overeenkomste der Zelfstandige met Byvoeglyke Naemwoorden, of met Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker Wyze genoomen, wordt het Bywoort voor het Byvoeglyke gezet, het zy in deeze woortvoeginge een Geslachtwoort of Voorwoort het Byvoeglyke Naemwoort of Deelwoort voorgae, of uitgelacten worde; als in, *Een zeer grysman; eene gansch oude vrouw; eene wel geschikte rede; de schier onnavolgbaere styl; uwe net besneede pen; onlangs gevalle sneeu; versch ontlooke bloemen.*

4. Het Bywoort wordt ook in de woortvoeginge voor allerlei Deelwoorden, het zy van Bedryvende, het zy van Lydende of ook Onzydige Werkwoorden gezet; als in, *Een schat, van outs begraeven; Dido, aldus gewaerschuwte; Orion, schielyk opsteekende; de storm, te geweldig aenwassende; onvoorziens verschynende; wel gediend met Achates; zwaerlyk zuchtende; duiven, schielyk neêrgevallen; langduurigh in ballingschap omzweruende; ik, zoo schandelyk uitgestreeken; wy, zoo deerlyk verdrukt.*

5. Het Bywoort *Genoeg*, in eene Bevestigende of ook Loochenende rede by een Byvoeglyk Naemwoort gestelt, neemt zyne plaets altyt achter dit Naemwoort; als in, *Eene stiefmoeder, die boos genoeg is; ik ben niet wys genoeg; een overout verleider, verwaent genoeg.*

De Voegwoorden, die van het voegen den naem draegen, hechten in de Overeenkomste allerlei Woorden met huns gelyken aen een, om alle de deelen eener rede te vereenigen.

Hier toe dienen deeze Regels:

I. De Samenbindende Voegwoorden, *En, Noch, Simon Nochte.*

Nochte, ende Redefchiftende; *Of*, *Ofte*, worden gestelt tusschen de Bywoorden in ecnen Toestemmenden of ook Ontkennenden zin. Dus zegt men, *Hier en daer*, *Heden of morgen*, *Nu en dan*, *Gisteren of eergisteren*; en wederom, *Min noch meer*, *Vroeg noch laet*; in welke leste loochenende spreekwyzen zommigen eene uitlaeting van *Niet* of *Noch* voor de eerste Bywoorden *Men* en *Vroeg* erkennen.

II. De Voegwoorden *En* en *Of* laeten zich ook plaetsen tusschen twee Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen, achter het leste alleen geplacet; als in, *Voor en na den val*, *Met of zonder hulpe*.

III. De Voegwoorden *En* en *Noch* binden Zelfstandige Naemwoorden, Eigencen Gemeene, in hunne Naemvallen te zamen.

En dit geschiedt in de Gemeene Naemwoorden met byvoeging hunner Geslachtwoorden; als in, *Het gezagb en de kroon des ryks te verzekeren*; *in den buik en het ingewant beslooten*; *Thaddeus ontvout den afval der Engelen*, en de straf, daar op gevolgt; *den leeu en den draek*.

Somtyts geschiedt het dus, dat in het eene deel der rede het Geslachtwoord des Naemwoorts uitgedrukt en in het andere verzwegen worde; het zy de Naemwoorden van het zelve Geslachte zyn; als in, *Den bliksem en donder nabootsende*; *de bovaerdy en nydigheit*; *het misbruik der schepselen en elementen*; het zy dat zy van twee verscheidene Geslachten zyn; als in, *Tot afbreuk van d'eere en naeme des Allerhoogsten*; *in de lommer van eene spelonke en priëel*; *Noë*, *het voorbeeld van godt vruchtigheit en boetgezant*; *naer den staat en gestaltenis der persoonaedje*.

Inde Overeenkomst der Eigene Naemen door de Voegwoorden worden by de Naemwoorden geene Geslachtwoorden toegelaeten; als in, *Lucifer en Michaël, Homeer en Euripides, Jakobs en Rachels zoon, geen zoon van Polybus nochte Merope*: voor welk leste woort eene uitlaeting is des Voorzetsels *Van*.

Voor Gemeene Naemwoorden, door Voegwoorden aen elkander gehecht, worden ook dikwyls ter wederzyde de Geslachtwoorden uitgelaeten; als in, *Met glimp en sch, n; bier en wyn; water en broot; visch noch vleesch; rook en smook; vlammen en aerdbeevingen; bemel en aerde; wint en weder; lant en zee; huis en hof; in heerlykheit en hoogmoet; brant van tweedraght en oorloge; gezant en geheimenistolk*. In welke voorbeelden zommige voorkoomen, waar in Naemwoorden van twee verscheidene Geslachten door het Voegwoort aen elkander gekoppelt worden. Maer dit is ook alreede aengemerkt by de Overeenkomst der Geslachtwoorden met hunne Zelfstandige Naemwoorden.

Gelyk ondertusschen de zelve Naemvallen door deeze Voegwoorden aen elkandere gehecht worden, zoo geschiedt dit niet nootzackelyk in de zelve Getallen; dewyl door de Voegwoorden het Eenvouwige en Meervouwige Getal met hunne Geslachtwoorden te zamen gehecht worden; als in, *Het tooneel en de persoonaedjen zyn zoodaenigh; de Paradyslang en de zwynskudden; Sint Jan beeldt de geheimenissen en den fryt in den bemel uit*.

Evenwel heeft de uitlaeting der Geslachtwoorden in deeze schakeling der Naemwoorden door de Voegwoorden ten deele of in het geheel plaats; als in,

Magtigb de oogen en aendacht des kenners te bekooren, de zoonen verlieten den wandel van Seth en offeranden en altaeren; door de opgezette sluizen des bemels en geduurigen slagregen; daer de Geslachtwoorden in het eene deel der rede worden uitgelaeten; en ook in, Een bedienaer van instellingen en afgodendienst; scholieren en opluikende jongkheit worden geoeffent; door spitsvondigheden en hoogdraevenden tooneelstyl geraekt; schoon'er uitspraek nochte zeden nochte spreuken ontbeeren; in welke leste voorbeelden de Geslachtwoorden ter wederzyde ontbreeken.

IV. Byvoeglyke Naemwoorden, het zy in hunne Overeenkomst by de Zelfstandige gevoegt, het zy op zich zelfs staende, of als Zelfstandige gerekent, worden door de Voegwoorden *En, Noch, Of, Maer, Doch*, aen elkander gehegt, of ook van elkander getcheiden.

En dit geschiedt in het eerste dus, dat voor het eerste Byvoeglyke Naemwoort het Geslachtwoort henegae, gelyk het voor het tweede verzweegen wordt; als in, *De eendrachtige en eerwaerdigste aeloutheit; het derde en leste bewys; de naeryver der hoogmoedige en nydige geesten; de inbeelding der waenwyze of averechtische wysheit; een niet schoon, maer welsprekend redenaer; eene goelyke, doch onkuische jongkvrouw; hoewel ook het Geslachtwoort voor het eene en andere Byvoeglyke somtyts uitgelaeten wordt; als in, Oude en jonge historiën; quaetwillige en goede Engelen; openbaere en schaemteloze misbruiken; het nut van stichtelyke en vermaeklyke spelen; stomme of spraekeloze dieren; vaerdige, doch onbezuisde geesten.*

Wanneer ten tweeden de Byvoeglyke Naemwoorden op zich zelfs staen, worden zy zonder Geslachtwoort,

woort, als eigentlyk tot het Zelfstandige behoorende, door de Voegwoorden te zamen gehecht; als in, *Die Gode aengenaem en waert was; het was noodigh en lofelyk; ongekust en ongerept; aenvalliger en kuisch; Jesta staet tusschen vroom en onvroom, by sprak goet noch quaet.*

Byvoeglyke Naemwoorden, als Zelfstandige gerekent en geboogen, worden door de Voegwoorden, doorgaens zonder eenigh Geslachtwoort, aen elkander gehecht; als in, *Aen naekten en gekleeden; goeden en quaeden worden gemengt; die heiligh en onheiligh onder een mengen, tot stichting van inbeemschen en uitbeemschen.*

V. De Voegwoorden *En, Noch, Nochte, Of, Maer, Doch*, welker zommige den zin en betekenis vereenen en versterken, en andere die beide met eenige tegenstreevinge schiften en scheiden, hechten de Werkwoorden en hunne Byzondere Wyzen en Tyden aen elkander; als in deeze voorbeelden, waer in de Werkwoorden zonder Helpwoorden zyn, *De Geesten wapenen en verweeren zich; het bootsvolk haelt de zeilen in, en wendt de voorstevens naer strant toe; men behoort niet te ziften, noch te regelen; het vee proefde niet een druppel nats, noch zette zynen mont aen het gras; die de ondeugden niet streelde, maar geesselde; Damon bekende het, doch dorst ze niet leveren.*

Wanneer de Werkwoort, met hunne Helpwoorden gesterkt, door deeze Voegwoorden aen een gehecht worden, wordt het eene Helpwoort, het zy van het voorgaende, het zy van het volgende Werkwoort, in de Overeenkomste naer den eisch der spreekwyze uitgelacten.

In de Eindigende of Onbepaalde Wyze wordt het Helpwoort van het eerste Werkwoort uitgelacten;

als in, *Gevloekt en gelastert worden; gezongen en gesprongen hebben; en, door byvoeging van het Woorden TE, Gekoomen en gegaente zyn.*

In de Aentoonende Wyze, waer in het Helpwoort zyn Werkwoort, dat het begin der rede maekt, pleegt voor te gaen, gaet ook het eerste Helpwoort het eerste der gekoppelde Werkwoorden voor, en wordt voor het tweede uitgelacten; als in, *De hemelsche Waerheit werd belaegt en geplaegt; het licht was benevelt en verduistert; de kruisgezanten hebben gepredikt en geschreeven; Herkules werden kerken en altaeren gebout en toegewydt.*

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt van de redenen, die van de Vraagende Bywoorden *Hoe, Waer, Waerom, Wanneer, Of*, als mede van de Bywoorden der Gelykenisse, *Alzoo, Zoo, Aldus, Dus*, en van de Redeneerende Voegwoorden, *Hierom, Daerom, Derhalve, Dieshalve* en *Want* aenvangen; als in, *Hoe worde ik geschokt en geslingert? Waer is de man overvallen en vermoort? Waerom worden wy gelastert en beloogen? Wanneer zyn de helden besprongen en gesnevelt? Of wordt hy gewellekoomt en ingehaelt? Aldus werd dit kint Hageroos gebeeten en Grooten Vre-ryk overgelevert; Alzoo worden deugtzaeme mannen van de gemeente bemint en geëert; Zoo ben ik gehavent en getaistert; Dus was het in den Raet beraemt en beslooten; Hierom zyn de tyden gehouden en verpl'cht; Daerom wordt dit bedryf gepreezen en vereeuwigt; Derhalve zyn braeve veltheeren in het heir bemint en gezien; Dieshalve worden de kunsten goeffent en gehanthaeft; Want dit treurspel wordt gewraekt en afgekeurt.*

Deeze Woortvoeging wordt omgekeert, en het Help-

Helpwoord der gekoppelde Werkwoorden by het eerste uitgelaeten en achter het tweede gevoegt, wanneer de rede met een Betreklyk Voornaemwoord begint, of met de By- en Voegwoorden, *Gelyk, Gelykerwys, Hoewel, Schoon, Dat, Hoe* (verklaender wyze genoomen) *Indien, Zoo, Dewyl, Omdat, Naerdien, Als, Wanneer, Toen, Bywoorden* van den Tyt, die het Latynsche *Quum* vertaelen; als in, *Die in hunne heerlykheit bestraft en gedreigt worden; Welke kennis onder het tapytwerk gebloemt en overschaduwet wordt; Waer over (over welke zaak) by achterbaelt en ontdekt werd; Waer mede (met welken geest) zyn hoest gebalsemt en overgooten was; Waer uit (uit welken hemel) verstoeten en ter eeuwighe duisternisse verdoemt werd; Wat bedorvene tyden daer op gevolgt en gestraft zyn; Gelyk dit in meer kunsten vereischt en gepreezen wordt; Gelykerwys het ons niet geweigert, maer toegestaen wordt; Hoewel het huwelyk geslooten en aengegaen is; Schoon by van minne ontsteeken en betovert is; Dat de kinderen door den Doop afgewasschen en in het licht van Godts ryk overgevoert worden; Hoe Saulen de zynen omgekoomen en gestraft zyn; Indien het my geoorlooft en toegelaeten is; Zoo wy achterbaelt en beklapt worden; Dewyl de gestarrenten afgetekent en by de profeten gedacht worden; Om dat wy geweigert en tegengesproken hebben; Naerdien wy berooft en geplondert zyn; Als de wegh ter deugt gezocht en bewandelt wordt; Wanneer vroomen beproeft en geloutert worden; Toen de koning gezalft en gekroont werd.*

VI. Zommige deezer Voegwoorden, die Voorgaende zyn, eischen tot hunne Overeenkomste met

de Werkwoorden, een Werkwoord van de Aentoonende Wyze; zommige van de Aenvoegende Wyze; zommige van de beide Wyzen.

Het Werkwoord der Aentoonende Wyze volgt de Besluitende Voegwoorden, *Want, Omdat, Dewyl, Vermits, Nademael, Naerdien, Aengezien, Alzoo*; als blykt in, *Want de melk droogt op van bitte; Omdat zy boven hem staen; Dewyl wy wel op malkander passen; Vermits het vonnis uitgesproken is; Nademael de vlooten uitgelopen zyn; Naerdien al het lant in rep en roer is; Aengezien, deeze dieren zinnebeelden verstreken; Alzoo by haer des schoffeerder, banden ontweldigde.*

De Samenbindende Voegwoorden, *Nochte, Daerenboven, de Wederstreevende, Maer, Doch, en de Redeneerende, Waerom, Weshalve* eischen in de tweede plaetse en in het bloote verhael eener tegenwoordige of verleede zaeke tot hunne Overeenkomste het zelve Werkwoord der Aentoonende Wyze; als in, *Nochte de Goden ontzagen zich niet; Daerenboven bloeiden de wildernissen; Maer men zal u een beelt van louter gout gieten; Doch ik laete dit niet aen my leunen; Waerom bergen en heuvels zich verbeffen; Weshalve boschen en beemden lustigh en vrolyk zyn.*

De Toegeevende Voegwoorden *Schoon, Hoewel, Of, en de Voorwaerdelyke Indien, Zoo, Zooverre, Is 't dat*, koomen eindelyk ook overeen met het Werkwoord der Aentoonende Wyze; als in, *Schoon gy myne moeder zyt; Hoewel ik myne vryheit traeg verworf; Wat schaedt het toch, of Amyntas bruin is? Indien wy van boschen zingen; Zoo het op gaven aankoomt; Zoo verre by dit gebengt, Is 't dat wy niet naekt, maer bekleedt gevonden worden.*

De

De Oirzaeklyke Voegwoorden, *Dat*, *Opdat*, *Zoo dat*, *Zulks dat*, alle het Latynsche *Ut* en *Adeo ut* beantwoordende, en de *Redescbiftende Of*, in twyffelingge gebruikt, eischen tot hunne Overeenkomste een Werkwoord der Aenvoegende Wyze; als in, *Tityr magh zingen; Dat 'er het bosch naer luistere; de boomfnoeier zal u toezingen, Dat het klinke; zeg dan, Dat Amyntas tegens my zinge; bekranst uwen poët met veil, Dat Kodrus hart van spyt berste; Opdat zyne tong den dichtter niet hindere; Opdat het steeken der zomersonne de klai kooke; Opdat de balm niet bezwyke; Zoo dat 'er geen gras door bene wasse; Zulk, dat zy min werks van Samos maekte; hy wist zich Zulks te quytten, dat hy gebezigt wierd; die in bedenken neemt, Of u de regeering der stede stae te aenvaerden.*

De *Wederstreevende* Voegwoorden, die Onverschilligh zyn, dat is, die voor of achter het Werkwoord van een zin slot kunnen plaets hebben, *Niettemin*, *Nochtans*, *Echter*, *Evenwel*, met het *Toegeevende Wel*, en de *Redeneerende Hierom*, *Daerom*, *Derhalve*, *Dieshalve*, *Dies*, en het *Samenbindende Ook*, buiten de koppeling aengemerkt, hebben in hunne Overeenkomste een Werkwoord der Aentoonende Wyze; als in, *Niettemin liet ik myn werk dryven; Nochtans quam ik nooit met de hant vol gelts t' buis; Evenwel zullen de tortels niet ophouden van korren; Wel is waer; hy wist Wel, hoe haestlyk de gelykenis was; Hierom blinkt zy met recht in Godts klaerheit; ik geeve my Daerom de eere; Derhalve is myne bede; het is Dieshalve niet te verwonderen; Dies zal het niet ondiensfigh zyn; het strekte Ook Homeer tot geene kleene eere; Ook ben ik zoo leelyk niet.*

In eene Aengevoegde rede, en die tot eene voorgaende betreklyk is, voornaemelyk wanneer getwyfelt of beraetslaegt of ook toegegeven wordt, dienen zich de Voegwoorden *Hierom*, *Daerom*, *Derhalve*, *Dieshalve*, *Dies*, gelyk het Toegeevende *Al*, tot de Overeenkomste van een Werkwoord der Aenvoegende Wyze in den Verleedenen Onvolmaekten Tyt; als in de voorbeelden by doorluchtige schryvers te zien is.

De *Verbaelende* Voegwoorden *Dat* en *Hoe* eischen, gelyk ook *Dat* en *Zoo*, wenschender of betuigender Wyze en achter een woort van vreeze gebruikt, tot hunne Overeenkomste het Werkwoord der Aenvoegende Wyze; als in, *Mydunkt niet, Dat ik by Varus en Cinnà te pas koome*; *by zong, Hoe de wereltkloot in zynen vorm gegooten wierd*; *Hoe Faëtons zusters met ecne bittere schorffe overtrokken wierden*; *Dat by, die u bemint, zich ook met u verblyde*; *Dat de Syrische roos op zyne doorne hage bloeie*; *Galatea wou wel, Dat ik haer eerst zaeg*; *zoo lang by ducht, Dat zy my boven hem stelle*; *och, Dat het scherpe ys uwe teere voetjes niet snyde*; *zal ik noch beleeven, Dat my gebeure uwen naem uit te breiden*; *ik moet u bitterder schynen, dan Sardynisch kruit*, *Zoo my dees dagh niet langer, dan een gebeel jaer valle*.

De *Toegeevende* Voegwoorden, *Het zy*, *Het zy dat*, en de *Voorwaerdelyke* *Ten zy*, *Ten waere*, vorderen tot hunne Overeenkomst de Werkwoorden der Aentoonende en Aenvoegende Wyze; als in, *Het zy daer een staend of loopend water omtrent is*; *Het zy dat die gloet 's aerdryks aders verharde en toeschroei*; *Ten zy by den Vader dat niet doen*; *Ten zy uwe gerechtigheit overvloediger zy*; *Ten waere my te zingen stond*.

On-

Ondertuffchen vallen by de hedensdaegsche schryvers de Overeenkomsten tuffchen de Voeg- en Werkwoorden wel anders, als wy ze boven gestelt hebben; maer wy hebben indeeze Woortvoeginge den schryfftyl van Vondel, als den naeukeurigsten, lieft willen volgen; hoewel hy zich zelve noch niet alomme gelyk is.

HET XL. KAPITTEL.

NA de Overeenkomste, daer albereets van gesproken is, volgt de *Beheersching*, waer door het eene Woort het andere in eenen zekeren uitgang van veranderinge beheerscht.

Deeze Beheersching is drievouwich; van een *Zelfstandigh Naemwoort*; van een *Bedryvend Werkwoort*, waer toe ook het *Deelwoort* van ons gebraght wordt; en van een *Voorzetfel*.

Van de Beheerschinge des Zelfstandigen Naemwoorts is de eenige volgende Regel:

Een Zelfstandigh Naemwoort, met zyn Geslachtwoort gepaert, beheerscht den Teeler van diergelyk een Naemwoort, ook zyn Geslachtwoort volgende, van het andere verscheiden; als in, *De dagh des Heeren; de welvaert des lants; de eendraght der burgeren; de zenuwe des oorlogs; de schaduwe der deugt; het orakel der waerheit; de beginsels der natuure*.

Maer voor het Geslachtwoort des beheerschten Naemwoorts wordt in deeze beheerschinge de Teeler der *Bezittende Voornaemwoorden Myn, Uw (Tuis en Vester) Zyn, Ons, Hun, Haer*, als mede der *Aenwyzende, Die, Dees, De zelve*, in beide Getallen op de zelve wyze, als het Geslachtwoort, dikwyls

wyls gebruikt ; als in , *De zegen myner kudde ; de dagh uwer geboorte ; de eeuwigheit zyner heerschap-pye ; de grenzen onzes vaderlants ; de bant bunner vrientschap ; de broosheit haerer natuure ; de nederlaeg dier benden ; de gront deezer geschiedenis ; de werken des zelven dichters.*

Eigene Zelfstandige Naemwoorden worden dus ook in den Teeler beheerscht van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden , die in deeze gelegenheit hunne Geslachtwoorden verliezen of verwerpen ; als in , *Adams misdaet ; Kains broedermoort ; Noachs Arke ; Davids harp ; Salomons gebet ; Ciceroos brieven ; Cezars gedenkschriften.*

Waer in aen te merken is , dat de Teeler van het Beheerschte Naemwoort het Beheerschende voorgae , die door omschryving met het Voorzetzel *Van* dus verandert wordt , nadat het Beheerschende zyn Geslachtwoort weder aengenoomen heeft ; *De misdaet van Adam ; de broedermoort van Kain ; de Arke van Noach ; de harp van David ; het gebet van Salomon ; de brieven van Cicero ; de gedenkschriften van Cezar ;* en niet , *De misdaet van den Adam of des Adams , de broedermoort van den Kain of des Kains , &c.* omdat (gelyk ook al voorhene gezien is) de Eigene Naemwoorden , de Persoonen , die ze draegen , ten vollen uitdrukkende , geene Geslachtwoorden toelaeten .

Ook is aen te merken , dat deeze Beheersching voornaemelyk plaets hebbe omtrent Eigene Persoonlyke Naemwoorden ; terwyl Naemwoorden , die Landen en Steden uitdrukken , van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden doorgaens beheerscht worden door de omschryving van het Voorzetzel *Van* .
Wacrom

Wacrom men zegt, *De boght van Vrankryk; het hof van Hollant; het wapen van Overyffel; het Stat-huis van Amſterdam; de beurs van Londen; de burg van Leiden; het kasteel van Antwerpen;* en niet zoo voeglyk, ten waere in de Dichtkunft, die zich somtyts te veel veroorlooft, *Vrankryks boght; Hollants hof; Overyffels wapen; Amſterdams Stat-huis; Londens beurs; Leidens burg; Antwerpens kasteel.*

Deezen voet houdt men ook in *Godts huis, Godts volk, Godts woort*, en diergelyke; niet zeggende, *Het huis Gods; het volk Gods; het woort Gods;* hoewel de Drost Hooft *den troon Jupyns* kan goet keuren, als men gehoor of aenzien maeken wil; gelyk hy ook spreekt van *de zienlyke bant Gods* in de Opdraght zynrer Nederlantsche Historiën. *Een of De Man Gods* schynt hier van uitgezondert, omdat *Godts Man* van onze ooren gewrackt wordt. Hoewel men in ons Overyffel van iemant, die onnozel en naeu-lyks by zyne zinnen is, gemeenlyk zegt, dat hy *een arm Gods* wicht zy.

Iemant en Niemant, die geen Geslachtwoort toe-lacten, *Elk en Ieder*, waer voor het Bepaelende *De* geene plaets heeft, *Zelfstandiger Wyze* genoomen, worden op den bovengemelden voet beheerscht; als in *Iemants gemoet; Niemants vrient; Elks genoegens; Ieders zinlykheit.*

Dus maekt men ook de *Woortvoeging*, met uit-lactinge van het Geslachtwoort ten wederzyde, in *Arents oogen; reigers veders; wolfs klaewwen; boksvoe-ten; barts borens; schaeps vachten; verkens borstels; kalfs vellen;* die anders gemeenlyk aen een gelascht worden.

Dit wordt insgelyks nu en dan gevolgt, wanneer
Ge-

Gemeene Zelfstandige Naemwoorden den Teelst van andere beheerschende, dien voor zich laeten he-negaen; als in, *Des mans achtbaerheit; des lants wel-vaeren; des menschen zinlykheit; des schoffeerders banden; des vyants achterlaegen*; die alle van het Manlyke of Onzydige Geslachte in het Eenvouwige Getal zyn.

Want wanneer de Teeler van het Vroulyk Ge-slachte en Eenvouwige Getal is, kan men deeze Woortvoeging niet houden; omdat men niet zeggen kan, *Der deugt schaduwte, der stat rykdom, uwer majesteit dienaar*; maer, *De schaduwte der deugt; de rykdom der stat; de dienaar uwer majesteit*; of (gelyk ook al voorhene getoont is) *de deugts schaduwte; de stats rykdom; uwe majesteits dienaar*; dat Vondel ge-bruikt in de Opdragt van Luciter.

De tweede Naemvallen in het Meervouwige Ge-tal *Zommiger, Veeler, Geener, Aller, Hun Aller, Zulker*, en diorgelyke, met het Betreklyk Voor-naemwoort *Welker*, de plaets van het Geslachtwoort *Der* vervullende, en voor Zelfstandige Naemwoor-den gevoegt, of op zich zelsstaende, hebben met deeze de vryheit, om het Beheerschende Naemwoort voor te gaen; als in, *Zommiger ketteren dwaeling; Veeler handen arbeit; Geener menschen geheugenis; Aller dagen avont; Hun aller nederigheit; Zulker dingen oogmerk, Welker spreuken geloofwaerdig-heit.*

Wanneer ondertuffchen in deeze Beheerschinge twee Teelers van byzondere Zelfstandige Naem-woorden elkanderen volgen, gelyk in dit woort van Vondel, *Dat graete licht der geleertheit en vroomigheit*
onzer

onzer eeuw, eischt het fomtyts de voegelyke wel-
luidendheit, en opdat men den quaeden klank, dien
het herhaelen der Geslachtwoorden baert, vermyde,
dat de eerste door het Voorzetsel *Van* omschreeven
worde; alsin, *Een voedsel van de afgoderye des Hei-
dendoms; voorstanders van het gebruik der tooneelspe-
len; het overtreden van het gebot des Allerhoog-
sten.*

Somwylen moet echter niet de Eerste, maer de
Tweede Teeler door *Van* omschreeven worden;
wanneer naemelyk deeze een Eigen Naemwoort is,
of een Gemeen Naemwoort, dat in den Teeler de
merkletter *S* bezwaerlyk ontfangt; alsin, *Het boek
der geboorte van Jesus Christus; het begin der Open-
baeringe van Jobannes; de invloed der genade van den
Heiligen Geest; de bitte der driften van het vleesch.*

Ook geschiedt het noch beknopter en voeglyker
op deeze wyze, wanneer de Eerste Teeler, zonder
zyn Geslachtwoort door het Voorzetsel *Van* om-
schreeven, na het Voorzetsel den Tweeden, maer
van het Manlyke en Onzydige Geslachte in het Een-
vouwige, en van alle in het Meervouwige Getal,
voor zich ontfangt; als in, *Eene haetster van eens
anders geluk; eene verquikking van 's levens moeielyk-
beden; de zekerheit van der geesten afval; een voor-
beeld van der vrouwen aert; de smart van der kinderen
krankheit.*

Voornaemwoorden, die, de plaets der Geslacht-
woorden in het Eenvouwige Getal waerneemende,
tot de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden be-
hooren, blyven in deeze Beheerschinge, wanneer zy
voor de Beheerschende henegaen, onverandert, als
of

of zy met de Zelfftandige een woort uitmaeken; als in, *Zyn wyf; zuster; zyn moeders voorzoon; in uw vaders plaetse; myn ooms dochter; uwe grootmoeders nakoomelingen; onze nichts bruidegom; bun broeders huisvrouw; die mans inborst; dat diers aert.*

Dit heeft ook plaets in de Gemeene Zelfftandige Naemwoorden, die met andere Eigene anders in Getal en Naemval over een koomen. Dus zegt men, *Koning Ninus tyt; Keizer Karels wetten; Prins Willems geboorte; Biffchop Davids lantbrief; Vrouw Jakobaes priëel; fchutter Alkons lof in Vondels Virgilius.*

Waer op aen te merken is, dat in deeze Woortvoeginge de Geflachtwoorden, zoo van het Beheerschende, als Beheerschte Naemwoort, uitgelaeten worden.

Verzaemelende Naemwoorden en Naemwoorden van Mats en Tyt bestieren ook andere Zelfftandige Naemwoorden in den Teeler, doch met uitlaetinge der Geflachtwoorden in beide Getallen; als in, Een stoet jongkbeeren en jofferen; twaelf legioenen engelen; een hoop dringeren en dommekrachten; een vaendel voetknechten; eene bende ruiteren; een stapel boeken; eene kudde fchaeppen; dubbele ryen riemen; eene vloot fchepen; duizenden-onnozelen; eene zee water; een voet bloets; een stuk weeg; geen duimboorts; een voet gront; eene roede dyks; bondert ploegen lants; weinige bunderen hout; eene ton boter; een vat wyns; een zak korens; zes fchepels rogge; twee mudden tarwe; een laft erreten; drie jaeren tyts; twee maenden uitstels; twee reizen speelens; negen daegen vierens, vyf uuren gaens.

Alle

Alle Byvoeglyke Naemwoorden van Menigte; als, *Weinigh*, *Luttel*, (waer voor Vondel ook *Een Weinigh*, *Een Luttel* gebruikt) *Min*, *Veel*, *Meer*, in het Eenvouwige Getal en in den Gront- en Middeltrap der Vergelykinge gestelt, en *Wat*, het Latynsche *Aliquid* uitdrukkende, volgen deeze beheersching, wanneer zy in het Onzydige Geslachte gebruikt worden, nalâetende de Geslachtwoorden, zoo van het Beheerschte, als Beheerschende Naemwoort; als in, *Weinigh wyns*; *Luttel pannendaks*; *Min gevaers*; *Veel lants*; *Veel wierooks*; *Meer zoetigheits*; *Meer zwaerigheits*; *Wat schyns*; *Wat geluiste*.

Doch gelyk in deeze Woortvoeginge de Beheerschte Teeler het Beheerschende Naemwoort volgt, zoo eischt *Genoegh* deeren Teeler, het zy in het Eenvouwige, het zy in het Meervouwige Getal, voor zich; als in, *Moets genoegh*; *Goets genoegh*; *Gelts genoegh*; *Lants genoegh*; *Volks genoegh*; *Ziels genoegh*; en, *Hy heeft goederen, schulden, boeken, kinderen genoegh*.

De twee Voornaemwoorden *Iet* en *Wat*, en het tegengestelde *Niet* beheerschen ook den Teeler van Byvoeglyke Naemwoorden in het Eenvouwige Getal; als in, *Iet uitwendighs*; *Iet gruwzaems*; *Iet zeldzaems*; *Wat nieuws*; *Wat treffelyks*; *Niet gewichtigts*; *Niet schandelyks noch lofwaerdighs*.

Dus zegt men ook gemeenlyk, *Van Adams Wege*; *Van vaders of moeders Zyde*; *Om Godts Wil*; *Om der vaderen wil*; *Om uwer kinderen wil*; *In Godts Naeme*; *Uit onzer aller naeme*; voor, *Van den Wege van Adam*; *Van de Zyde van vader of moeder*; *Om den Wil van Godt*; *Om den wil der vaderen*; *Om den wil*

T

van

van *wwe kinderen*; *In den Naeme van Godt*; *Uit den naeme van ons allen*. Hooft zegt echter in zyné historiën, van *Wege 's Konings van Spanje*; *Van wege der Engelsche Koninginne*; *Van wege haerer afkomst, geboorte en opvoedinge*. En met recht; om dat de overvloet van zoo veele Naemwoorden in een enkel zinslot geene andere woortvoeging gevoeglyk toelact.

H E T X L I . K A P I T T E L .

NA de Beheersching der Zelfstandige Naemwoorden, nu beschout, gaen wy over tot die van de *Bedryvende Werkwoorden en Deelwoorden*, aen de Werkwoorden verwant.

Hier van zyn deeze volgende Regels:

1. Ieder Bedryvend Werkwoord, Bepaelt of Onbepaelt, beheerscht nootzaekelyk den Aenklager of vierden Naemval van een Zelfstandigh Naemwoord, dat het voorwerp des bedryfs is; als, *Ik vreeze den Heer*; *gy eert den koning*; *hy beschermst het vaderlant*; *den veltslagb winnen*; *den vyant vervolgen*; *het velt ruimen*; *den verraeder straffen*.

Dit heeft ook plaets in de Wederkeerende en zommige zoo genoemde Onzydige Werkwoorden; als in, *De zanggodin schaemde zich*; *onze Tbalye gewaerdigde zich*; *de moeder Jokaste verdoet zich zelve*; *wy verwonderden ons zelfs*; *zynengang gaen*; *zynen eigenen doot sterven*; *wy wandelden onzen wegb*.

Hier in is aen te merken, dat het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklager voorgaet in den Tegenwoordigen en Onvolmackten Tyt, zoo der

der Aentoonende, als der Aenvoegende of Wenschende of Toelaetende Wyze; maer bloot en zonder eenigh voorgaend Bywoort of Voegwoort gestelt; als in, *Ik haete den onweetenden hoop; gy beschryft het burgerlyk oproer; wy openden de wynkruik; by ontdekke de geheimenissen; hadde ik myne voorige jeugt; hoorden en zaegen wy noch den koning.*

In den Verleedenen, Meerdanverleedenen en Toekoomenden Tyt der Aentoonende Wyze wordt de Beheerschte Aenklaeger achter het Helpwoort en voor het Beheerschende Werkwoort gestelt; als in, *Ik hebbe den koning gezien; zy hadden de poorten geopent; wy zullen den verraeder straffen; en ook vraegswyze, Zal ik myne arme hut weder zien? zal de soldaet zulke landen bezitten?*

Dit geschiedt ook in den Tegenwoordigen en Onvolmaecten Tyt der Wenschende of Aenvoegende Wyze, met de Helpwoorden *Moogen, Moeten, Zullen* bekleedt; als in, *Och magh ik den dichter haoren! Mogte ik myne vryheit verwerven! Zoo moeten die broeders elkanderen beminnen; Wy zouden den vyant vervolgen.*

Ondertusschen wordt de Beheerschte vierde Naemval of Aenklaeger in den Tegenwoordigen en Onvolmaecten Tyt, zonder Aentoonende, als der Aenvoegende Wyze, voor het Beheerschende Werkwoort gestelt; wanneer de rede met eenige Bywoorden van *Tyt, Gelykenisse, Plaetse, en Twyfelinge*, als ook met de *Voorwaerdige en Besluitende Voegwoorden, Terwyl, Wanneer, Toen* (quum) *Eer, Eerdan, Gelyk, Zooras, Zoolang, Daer* (ubi) *Misschien of, Zoo, Indien, Want*, by van den

Vondel, *Het zy, Dewyl, Vermits* en diergelyke begint, of ook met een Betreklyk Voornaemwoort; of wanneer de Beheerschte Aenklager een Betreklyk Voornaemwoort by zich heeft, of eindelyk zulk een Voornaemwoort zelf is; als in, *Terwyl ik uwe voetstappen naspoore; Wanneer by zyne kudden lokte; Toen gy Dafnis boog en pylen in stukken braekt; Eer wy het velt met yzer doorsnyden; Eerd in de brak eene lucht van Diana wech bebbe; Gelyk druiven den wyngert versieren; Zooras gy uwe ziel verzworeen hebt; Zoolang Fillis den hazelaer bemint; Daer drie hondert runders uwe bagen snoeien; Misschien of wy ergens bet spoor van den stier vonden; Zoo gy my dikwyls begroet; Indien de insteller des kamps dit bestemme; Indien eene kuische huisvrouw huis en kinders gade slae; Want Leda, de moeder, haer deeze kostelyk bedenschonk; Want men Duinryks bloet zocht te vernielen; Het zy wy ons nederzetten; Dewyl gy uwen liefelyken reuk onder een mengt; Vermits de gryzert hen dikwyls te leur stelde; Voetstappen, Die den gierigaert aenporren; Die ons bet onvolwrochte liet zong; Eene star, Die gewas en vruchten zegent; Hy verbaelde, Wat gerecht, Wat banket Filomele hem opdischte; Nu zal ik beginnen te zingen, Welke eene ervarenheit men onder de byen vindt; Dies wouden ze zingen Het geen zy kosten; Deuntjes, Die ik korteling u stilzwygens ontnam.*

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt in eene Wenschende of ook Aengevoegde rede, die in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt met een der Wenschende Bywoorden of Tusschenwerpselen, of ook met een *Dat* en *Hoe* (der Latynen *Ut* en *Qui* beantwoordende) en een Betreklyk Voornaemwoort be-

begint; als in, *O Pollio, Dat by, die u beminne, zich ook met u verblyde! Och, Dat het scherpe ys uwe teere voetjes niet snyde! Och of gy Italië eenen langduurigen vrede beschafte! Och of gy uw stomp lemmer op een nieu aenbeest smeede! Zoolang by ducht, Dat zy my boven hem stelle; Galatea wou wel, Dat ik haer eerst zaeg; Zie eens, Hoe kommerlyk ik myne geiten voortdryve; Zie, Hoe de Nymfen u korven vol leliën vereeren; Het nootlot houdt my in bedenken, Of Jupiter dit ook bestemme; Ik verwonderde my, voor Wien (cui) gy uwe appels op den boom spaerde; Ai bezie eens, voor Wien (queis) wy onze akkers bezaeiden.*

De Beheerschte vierde Naemval of Aenklager wordt ook gestelt voor het Beheerschende Werkwoord en zyn Helpwoord in den Tweeden Onvolmaekten en Meerdanvolmaekten Tyt der Aenvoegende Wyze, wanneer de rede met een *Dat, Opdat, Als, Zoo, Indien, Zoodra, Zoolang* en diergelyke Voegen Bywoorden aanvangt; als in, *Dat ik uwen naem zoude uitbreiden; Opdat gy alle rampen beter verduuren zoudt; Als wy dien heiligen dagh zouden vieren; Zoo wy de zege zouden bevechten; Indien zy den brief zoudengeopent hebben; Zoodra zy deeze tyding zouden geboort hebben; Zoolang zy dit huis zouden bewoonen.*

In de Eindigende Wyze laet het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklager altyt in eene enkele rede voor zich hene gaen; als in, *Godt vreezen; den Koning eeren; de broederschap beminnen; zynen zoon tuchtigen; het verraet straffen; het juk der slavernye afschudden.*

In eene andere rede, die van een Werkwoord, cen

een ander Werkwoord in de Eindigende Wyze beheerschende, gelyk dit wederom zynen Aenklaeger, begint, gaet dit leste zynen vierden Naemval natuurlyker wyze voor in deeze spreuken, *Men vindt 'er, die al hun werk maeken met vaerzen te verbeffen de stat der ongerepte Pallas, en den olyf, boven alle andere boomen te achten; Zoo beval Kanidia met tovervier te verbranden wilde vygeboomen, uit den kerkbove gerukt, en dootsche cipressen, en eiers van eenen bestymden vorsch; Men behoeft niet alleen te verziere gesteltenissen en gedaenten van personen en plaetsen, maer ook andere omstandigheden.*

Maer gelyk deeze Woortvoeging, hoewel natuurlyk, gemeenlyk alleen plaets heet, wanneer het Onbepaelde Werkwoord meer, dan eenen Aenklaeger beheerscht, zoo is die gebruiklyker, waer in de Beheerschte Naemval het Beheerschende Werkwoord der Eindigende Wyze voorgaet; als in, *Wy willen u wederom en uwen Dafnis tot aen den hemel verbeffen; ik hoore klippen en boomgaerden wedergalmen op dit gezang; hy, die wint en weder verduuren kan.*

2. Deelwoorden, dus geheeten, om de deelgenootschap in de betekenis der Werkwoorden, en daarom in de Tvtvoegingen achter deeze te vinden, beheerschen ook, zoo zy van eene Bedryvende betekenis zyn, den Aenklaeger van hun Werkwoord; als in, *Oktavië, hoorende deeze woorden van haeren zoone; zy beiden, kennende hunne naektbeit, vlochten vygebladers; de opperste wysbeit, kennende de bedorvenbeit der menschen.* In welke voorbeelden het Beheerschende Deelwoord van den Beheerschten Aenklaeger natuurlyker wyze gevolgt wordt; gelyk in de

de volgende de Beheerschte Naemval voor het Deelwoort gezet wordt; *Elizabeth, het gastrecht schenkende; eene staertstar, de lantzaeten dreigende; Apollo, zyne kuzden zoekende.*

Dit geschiedt ondertusschen omtrent de Deelwoorden van den Tegenwoordigen Tyt. Want die van den Verleedenen en Toekoomenden Tyt zyn, welker eerste uit het Helpwoort *Hebbende* en een Lydend Deelwoort van den Verleedenen Tyt gemaekt wordt, en het tweede uit het Helpwoort *Zullende* en een Bedryvend Werkwoort in de Eindigende Wyze, zetten (dat hier aan te merken is) in deeze beheerschinge den Beheerschten Aenklager voor het Lydende Deelwoort en het Eindigende Werkwoort ter eenre en andere zyde; als in, *Hebbende den burg ingenaamen; hebbende zynen vader begraven; Zullende het vonnis uitspreken; zullende de vesten ruimen.*

3. Eenige Werkwoorden, als van *Genegenheit, Begeerte, Voorneemen, Overleg, Besluit, Raet, Uitvoeringe, Begin, Voortgang, Nalaetinge, Geboden, Verboden*, als ook van de *Zinnen, Gemoetsdriften en Hartstoghten*, en eindelyk meer diergelyke, of daer naer zwoemende, beheerschen andere, het zy Bedryvende, het zy Lydende, het zy Onzydige Werkwoorden, in de Eindigende Wyze, met aenneeminge van het woordeken *TÊ*; hoedaenige zyn *Aenmeetten, Aenporren, Aenvangen, Baeten, beginnen, Behindereen, Behoeven, Bebooren, Belasten, Beletten, Believen, Belooven, Besluiten, Bestaen, Besteeden, Bestemmen, Betaemen, Beveelen, Beuren, Denken, Dreigen, Dwingen, Eischen, Gebeuren, Gebieden,*

bieden, Geeven, Getroosten, Gewaerdigen, Gewennen, Haesten, Hebben voor Gerechtight zyn, Hoeven, Hoopen, Inbeelden, Inwilligen, Koomen, Leeren voor Onderweezen worden, Lusten, Meenen, Nalaeten, Onderwinden, Ontzien, Ophouden, Opzetten, Passen, Perssen, Ploegen, Poogen, Porren, Prikkelen, Raeden, Roemen, Sammelen, Schaemen, Schikken, Schroomen, Schuwen, Schynen, Staeken, Staen, Stoffen, Trachten, Toeleggen, Verbieden, Vergeeten, Verlangen, Verleeren, Vermaeken, Vermaenen, Vermeeten, Vermoogen, Verstooten, Verzoeken, Verzuimen, Uitgeeven, Voorhebben, Voorneemen, Vreezen, Wachten, Waenen, Wanhoopen, Weeten, Weigeren, Wenschen, Yzen, Zien voor Poogen, Zoeken, Zweeren, met hunne voorbeelden by van den Vondel, dien wy allerlieftst volgen, te vinden.

Alle deeze Werkwoorden beheerschen zomwylen de Werkwoorden der Eindigende Wyze, het zy Lydende, het zy Onzydige, zonder dat 'er de vierde Naemval, of ook een ander, als de Noemer, of dien de Wederkeerende Werkwoorden vorderen, voor hene gac. En dit geschiedt, wanneer de werkingen der beide Werkwoorden eenen zelve persoon eigen zyn: als in, *Veel min durven wy ons Aenmeeten te zitten; Een bok, die vergeefs Aenvangt geilen stoots te worden; aldus Begoft de zôn der Latynsche poëzyë te ryzen; diës Besloot by met den Keizer weder te keeren; wiens vaerzen niet Betaemden gezongen te worden; de Zuidewint Dreigt uit zynen boek te blaszen; die zich Getroosten voor de vryheit te sterven; Gewen alrede naer onze kerkbeloften te luisteren; een gemoet, voor het tegenwoordige vernoegt, Haet voor het overige*

overige te zorgen; o Koningin, gy Hebt slechts te gebieden; Zoo hoeft gy voor geen en regen te duchten; maer de Grieken Koomen ook te sneuvelen; om te Leeren op geene winden te passen; die niet Nalaeten overal door te schynen; wanneer wy Ophouden zullen te verlangen; nu hy vastelyk had Opgezet te vertrekken; waerom Sammelen wy in het schip te treden; zoo dat de zanggodin zich Schaemde bezien te worden; gelyk Justyn en Klemens niet Schroomen aen te tekenen; hy Schuwt te gemeen te spreken; hoe de wagnaers in de ruimte Schynen hene te zweeven; van wien gy logenachtigh Stoft gesprooten te zyn; dan Trachte ik niet tot ellendige gebeden te loopen; gelyk eene jonge tochtige koe Vergeet weder te keeren; het zal u misschien Vermacken, hier aen namaels te gedenken; wanneer de avont Vermaent uit velt en weide te scheiden; die zich Vermat aen Godts zyde te zitten; zy gaf Uit aen dien helt verlooft en getrouwt te zyn; hy nam voor naer Grieken en Asië te vertrekken; wiens oude Vreest in het eenenveertigste jaer te treden; het Wenscht in beer Huigens handen te vallen.

Zom wylen beheerschen deeze Werkwoorden andere in de Eindigende Wyze en Bedryvende betekenis, maer zoo, dat doorgaens de beheerschte Aenklager, tot wien de werking van het Eindigende Werkwoort overgaet, daer voor hene gae; als in, Die den gierigaert Aenporren het zeege vaer te waegen; wat Baet het zoo veele zwaerwichtige galeien toe te rusten; geene koude zal my Bebinderen de wildernissen te bezetten; men Behoeft dan geen lant te eggen; gy hadt my ook op den zelven uitgang Behooren te noodigen; aen wie Belast was huis en hof te verlaeten; de wint

Belet ze het aës t' huis te brengen; het Beliefde den Vader
 den akkerbou in te stellen; welke gedachtenis de werelt
 Beloofde te overleeven; indien men zynen geest Bestond
 te prangen; gy Besteedt marmer te zaegen; of Jupiter
 Eestemme die volken onder een te mengen; de avont Be-
 val den herderen hunne schaepen te tellen; dat zy Dorst-
 en denken Maro neffens Homeers zyde te stellen; zy
 Dwingt ons zeker getal onzer reisgenooten ach-
 ter te laeten, de koning Eifcht hun gebeel antwoord
 te booren; dat my Gebeure uwen naem uit te breiden;
 dewyl Korvyn Gebiedt ouden wyn te tappen; het noot-
 lot heeft my Gegeeven de gemeente te versmaeden; Thalye
 Gewaerdigde zich den toon na te spelen; die altyt
 Hoopt u eens alleen te vinden; wie Jupiter Inwilligde
 eene nieuwe stadt te stichten; Thestylis Meende my die
 af te prachen; wy Onderwinden ons niet treffelyke zae-
 ken te verhaelen; zoo gy u niet ontziet magere gronden
 te mesten; ik hebbe Opgezet liever in boschen kommer
 te lyden; Pas de aarde lang te voore te kooken; tot dat
 de overwinner eenen van beiden Perffe den rug te bied-
 en; gelyk men by de stat genoegzaam Rome Plagh te
 verstaen; het welk de zielen der jongelingen Poogt te
 verschalken; dat veele gezonde herffens menigte van on-
 gerymde dingen ons Rieden te schuwen; die zich Roemt
 aller vrouwen dartelheit te overtreffen; dat zy Schikken
 prys en eere in te leggen; Staek destige zaeken met lichte
 wyzen te verkleenen; die Toelegge den eeuwigen lof
 des braeven Cezars in de starren te zetten; dat Au-
 gustus Maroos vaerzen Verbood te verbranden; dat zy
 Verlangen allen Nederlander den vrede zang toe te zing-
 en; de deugt verleert het volk tittels te gebruiken; dee-
 ze Vermeet zich alle herffens van minne te geneezen;

Vermogt

Vermogt Orfeus den geest zyner gemaelinne te baelen; ik Verstoute my ook by den donker geluit te slaen; ik Verzocht hunne meening te verstaen; verzuim ook niet bonden aan te vokken; de Skythen hebben Voor het velt te ruimen; maen en starren mosten zich Wachten de zon uit te daegen; dingen, waer van by Wanhoopt die sierlyk te kunnen uitbeelden; Waent gy de nachtgeheimenis te beschimpen; Proteus Weet zich in dit hol op te sluiten; een volk, dat wakker den boog Weet te handelen; ik Weigere geenszins u gezelschap te houden; met recht Tze ik het hoeft in de lucht te steeken; gy zult deezen met strikken Zien te vangen; hoe menigwerf Zoekt by zyne sluikery te verbergen; die te zamen Zwoeren den bemel te verdelgen.

Maer, gelyk de Werkwoorden der Eindigende Wyze voor Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte gebruikt worden, zoo beheerscht het Bepaelde Werkwoord het Onbepaelde en Eindigende na het vooraengenoomene *TE*, gelyk eenen vierden Naemval, wiens Geslachtwoord *HET* in *TE* verandert is, of by uitlacting der Voorzetselen *Aen, Tot, Om, Met, Van* en andere gebruikt wordt.

Dus verkiert men de spreekwyzen, waer in het Beheerschte Eindigende Werkwoord zonder voorgaenden Aenklager voorkomt; als in, *Wy Vermeeten ons niet te zitten; aldus Begoft de zon te ryzen; de Zuidewint Dreigt te blaezen; die zich Getroosten te sterven; eene jonge tochtige koe Vergeet weder te keeren; alle van betekenis, als of 'er stond, Wy Vermeeten ons het zitten niet; aldus Begoft de zon het ryzen; de Zuidewint Dreigt het blaezen; die zich het sterven*

Getroosten; eene jonge tochtige koe Vergeet het wederkeeren.

Eveneens verklaert men ook de spreekwyzzen, waer in voor het dus bekleede Eindigende Werkwoord een Beheerschte Aenklager henegaet, die in de verklaeringe tot eenen Teeler gemackt wordt, en van het Eindigende Werkwoord, als van een Zelfstandigh Naemwoord, beheerscht; als in, *Gy Besteedt marmer te zaegen; dewyl Korvyn gebiedt ouden wyn te tappen; de deugt verleert tittels te gebruiken; staek Godentael te spreken; verzuim niet bonden aen te voken; wy onderwinden ons niet zaeken te verbaelen; zoo gy u niet ontziet magere gronden te mesten; aen wie belast was huis en hof te verlaeten; dat is, Gy besteedt het zaegen van marmer; dewyl Korvyn het tappen van ouden wyn gebiedt; de deugt verbiedt het gebruiken van tittelen; staek het spreken van Godentael; verzuim het aenvoken van bonden niet; wy onderwinden ons het verbaelen van zaeken niet; zoo gy u het mesten van magere gronden niet ontziet; aen wie het verlaeten van huis en hof belast was.*

Ondertusschen wordt ook gemeenlyk van de Letterkundigen geoordeelt, dat de uitlaeting der bovengenoemde Voorzetselen, *Aen, Tot, Om, Met, en Van,* indeeze en diergelyke spreekwyzzen plaets hebbe; als in, *Het veege offerlam quam menighmael te sneuvelen, dat is, Tot het sneuvelen; de stier kooft neder te storten, dat is, Aen of Tot het neder storten; de hovenier ontziet zich niet de scheuten, dat is, Om de scheuten, in de aerde te zetten; wanneer wy ophouden zullen te verlangen, dat is, Van het verlangen, naer zoo waert een hooft; by verbeugt zich druiven, dat is, Met druiven, te plukken; daer het*

water

water bezigh is te dobberen, dat is, *Met te dobberen.*

Andere Werkwoorden, ten deele Bedryvende, ten deele Onzydige, of als Onzydige gehouden, en veelszins by de Werkwoorden, gelyk bastaerthelpwoorden, gebruikelijk, als *Kunnen, Moogen voor Vryheit hebben, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen voor Veroirzaeken*, met noch eenige andere van *Gestaltenisse en Bedryf*; als, *Blyven, Gaen, Koomen, Loopen, Staen, Heeten, Hooren, Leeren voor Onderwyzen, Vinden, Zien*, beheerschen insgelyks de Werkwoorden in de Eindigende Wyze, maer zonder aenneeminge van het wordeken *TE*; als in, *Dat Apollo zelf naeulyks de straelen verbergen Kan; die u hier in koele schaduw Moogt verquikken; Wou de Nyt Virgilius over de hekel haelen; wat Moet 'er gespilt worden en verlooren gaen; die zinnelooze Durft donder en bliksem nakuischen; uw oprechte man laet het zyne doove oore hooren; dat zy hem de pynlykheit Helpen verzachten; de Lagische wyn Doet de voeten struikelen; gelyk ook in, Zy Blyft u aen de vingers hangen; waerom Gaen wy hier niet nederzitten; by Quam slechts dit onbesleepen gezang strooien; wolven Liepen by nacht door groote steden huilen; laet dan het Kapitoel vry Staen blinken; Propertius had alle sibryvers Heeten ruimen; het geen ik u by maneschynd Hoorde zingen; tot dat myne dwerfse fortuin my myn pak Leere draegen; twee jongers Vonden Silenus leggen slaepen; die veele van onze starren nimmer Zagen opgaen.*

Maer zommige van deeze en diergelyke voorbeelden (dat hier aen te merken is) zyn van geene minder

minder of flacuwer Betekenisse, als de uitdrukkingen medebrengen, het zy beide de Werkwoorden, het Beheerschende en het Beheerschte, als onscheidbaer aen elkander verknocht, van eenen zelven persoone of zacke gebruikt worden; als in, *Gy kunt met bid-den iet verwerven; gy moogt deezen nacht by my in het groen rusten; waerom wil ik veinzen; of mynen moet langer inhouden zonder uit te vaeren? wy moeten onze lieve akkers verlaeten; ik zou niet een schaep tegens u durven opzetten; het zy ook van meer; als in, Achilles liet my vry te rugge naer myn hof gaen; bedrieglyke vrienden bezwyken om het juk te helpen draegen; gy doet my myne droefheit vernieuwen; men beette ons op eenen sprong verbuizen; wy hoorden de joffers luidruchtigh zingen; Dafnis leerde tigers voor den wagen spannen; wy vonden den stier in de weiden dwaelen; ik zelf zag Pyrrhus woeden en moorden.*

Wanneer Bepaelde Werkwoorden, die, als Onpersoonlyke, met het Onzydige Geslachtwoort *Het* bekleedt zyn, de Beheerschende zyn, worden de Beheerschte Eindigende met of zonder hunnen voorgaenden Aenklaeger door het Voegwoort *Dat* ook bequaemlyk verklaert; het geen dan met zyne Persoonlyke Voornaemwoorden de Aentoonende Wyze vordert; als in, *Het lust my met eenen boog pylon te schieten, het beliefte den Vader niet, den akkerbou lichtert in te stellen; het zy u lust met eene schelle keele te zingen; wat baet het zoo veele galeien toe te rusten? nadat het den Goden beliefte het ryk van Asië uit te rooien; waer voor dus gezegt wordt, Het lust my, dat ik met eenen boog pylon schiet; het beliefte den Vader niet, dat by den akkerbou lichtert*

instelde; het zy u lust, dat gy met eene schelle keele zingt; wat baet het, dat men zoo veel galeien toerust? nadat den Goden beliefde, dat zy het ryk van Asië uit-rooiden.

Dus verklaert men ook eenige Spreekwyzen, waer in het Beheerschende Werkwoort een Smeekend of ook een Gebiedend Werkwoort is; terwyl het Eindigende Beheerschte Werkwoort, dat gebeden of ook geboden wordt, tot voorwerpen, die buiten onszyn, overgaet; als in, *Gun ons de gerampeneerde vloot op strant te haelen; pas het zwaerlyvige en getemde paert met vette rogge te voederen; pas vee te winnen en aen te teelen;* waer voor anders gezegt wordt, *Gun ons, dat wy de gerampeneerde vloot op strant haelen; pas, dat gy het zwaerlyvige en getemde paert met vette rogge voedert; pas, dat gy vee wint en aenteelt.* Hoewel hier het Voegwoort *Dat*, het Latynsche *Urbantwoordende* met een Werkwoort der Aenvoegende Wyze in Overeenkomste staet; als blykt, om dat Vondels Virgilius ook zegt, *Pas, dat uw vee jaerlyks aenteele.*

De Spreekwyzen, waer in de Beheerschte Eindigende Werkwoorden van *Benoeminge, Gestaltenisse, of Zelfstandigheit* zyn, worden ook gevoeglyk door *Dat* verklaert en uitgebreidt; als in, *Het welk gy u inbeeldt dicht hier by te leggen; zy gaf uit aen dien belt verlooft en getrouwt te zyn; naerdien men zeit hier de deur des onderaerdschen konings te weezen; ik wensche eer door eene ydele vrees bedroogen te weezen; wanneer de schelm zich veinst bloede te zyn; ik schoone maegt wensche der tigeren spyze te worden; ik zal geoermt worden de eerste te weezen.* Waer voor anders
ge-

gezegt wordt, *Dat hier dicht by legt; dat zy verlooft en getrouwt was; dat hier de deur is; dat ik bedroogen ben; dat by blode is; dat ik der tigeren spyze worde; dat ik de eerste ben.*

Andere zyn wederom, hoewel in den eersten opslagh ryke en overvloeiende spreekwyzen, van eene eenvoudiger betekenis; als in, *Gy moogt wel Gaen ekels afschudden; hier Koomen de runders aenstreeven; het gedierte Liep hier en daer doolen; het verveelt op de ydelbeden lang te Staen kyken; die niet meer uitdrukken, dan of 'er stond, Gy moogt wel ekels afschudden; hier streeven de runders aen; het gedierte doolde hier en daer; het verveelt lang op de ydelbeden te kyken. Waer by men voegen magh, waer het Willen leven en redenlooze dingen wordt toegeschreeven; als in, *Hier Wil het koren, daer de druif liever wassen; wyngert Wil gaerne ingeleit zyn; in de plaetse van; Hier wast het koren, daer de druif liever; wyngert is gaerne ingeleit.**

Wanneer eindelyk in deeze Beheersching *Blyven* het Beheerschende Werkwoord is, geeft de Spreekwyze, daer uit gevormt, eene duurzaemheit van bedryf of lyden te kennen; en meest, wanneer de Beheerschte Eindigende Werkwoorden twee zyn, welker een de lichaems gestalte uitdrukt; als in, *Hoe het vier aen het lemmet hangen Bleef; eenen zwarm, die aen eenen boom dicht by een Blyft hangen; een jongeling, die spade in den nacht Bleef zitten speelen; de dienaers Bleeven leggen slaepen.*

4. De Deelwoorden van eene Bedryvende Betekenis en Tegenwoordigen Tyt volgen ook naer hunnen aert deeze Beheersching, en beheerschen een

Ein-

Eindigend Werkwoort, met of zonder voorgaenden vierden Naemval, en met of zonder het woordeken *TE*, in de bovengemelde betekenisse opgenoomen; als in, *Ziende door geen bedrogh te ontslippen; groot-hartiger zoekende te sterven; behinderende dien arbeit te volstippen; zoekende zyne bedrukte liefde te sussen; het menschelyk geslacht, alles durvende bestaen; de koopman, geen en kommer kunnende lyden; de waerzeggerin, haer profesy niet kunnende uitbrengen; willende der groote Goden maght schenden.*

H E T X L I I . K A P I T T E L .

NA de Beschouwing der Beheersching, zoo van de Zelfstandige Naemwoorden, als van de Werkwoorden en de daer aen vermaegschapte Deelwoorden, alle Woorden van Getal, staet ons voor het leste over te stappen tot de Beheersching der *Voorzetselen*, Woorden, die met andere geen Getal onderworpen zyn.

De Beheersching der *Voorzetselen* is drieërlei; eenige beheerschen den Neemer of zesden Naemval; andere den Aenklager; en zommige weder beide Naemvallen.

De Neemer wordt Beheerscht van deeze navolgende, *Met, Van, Uit, Zonder*; als in, *Met eenen Persiaenschen booge; Met geene have; Met den zwaerde; Met eenige belhamelen; Met haere vederen; Met haere wapenen; Van veltheere Joab; Van geene mindere waerdye; Van den paerde; Van de eerste ontsluiteren; Van zyne dochteren; Van de kinderen; Uit den besaemden stamme; Uit de renbaene; Uit den zaede; Uit de oude burgeren; Uit alle boekkameren; Uit duistere*
 V kloo

kloosteren; Zonder den Zoone; Zonder myne toefstimminge; Zonder eenigen voordeele; Zonder de vaders; Zonder letteren; Zonder zekere voortekenen. In welke voorbeelden alle drie Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden voorkoomen.

Deeze volgende beheerschen den Aenklaeger; *Achter, Aen, Behalve, Beneden, Beneffens, Binnen, Boven, Buiten, By, Door, Langs, Na, Naer, Neffens of Nevens, Om, Omtrent, Onder, Op, Over, Rontom, Sedert, Sint, Tegens of Tegen, Tusschen, Volgens, Voorby*; als in, *Achter haeren rug; Aen deeze gebroeders; Behalve haere dochters; Beneden zyne waerdy; Beneffens dit inzicht; Binnen de vesting; Boven zyne voorouders; Buiten de legerplaets; By de keurmeesters; Door weelige akkers; Langs steile beuvels; Na eenen dagh; Naer zyne kroon; Nevens den hertogh; Om deeze pleitzaek; Omtrent graezige oevers; Onder de bazelaers; Op de groene schors; Over hunne lendens; Rontom de schouders; Sedert de scheidung; Sint de eerste beginsels; Tegens de verbontschenders; Tegen de aenstaende eeu; Tusschen de broeders; Volgens Apollodoors getuigenis; Voorby de schutters.*

De Voorzetzels *In en Voor* beheerschen naer gelegenheit nu den Aenklaeger, dan den Neemer. *In* eischt den Neemer, wanneer het de rust in eene plaets te kennen geeft; den Aenklaeger, wanneer het de beweging en komste tot eene plaets en zaak, of ook tot eenen staet uitdrukt. Dus zegt men, *Hy zit In de Vergaderinge der Staeten; hy is In de Vergadering toegelaeten of getreeden; men viel In bekooring; allen volken kromp het hart In den lyve; eene Noorsche buivat recht In het zeil; Klymene ziet Cyknus In eene zwaer*

zwaen veranderen; de wacht treedt In hunne plaets. Voor eischt den Aenklaeger, wanneer de eerderheit van tyt of voorgang in eene plaets daer door wordt uitgedrukt; anderszins altyt den Neemer. Dus zegt men, Abel storf Voor beide zyne ouders, en wert Voor ben ten grave gedraegen; en ter andere zyde, De tweede Adam storf Voor de aertsouderen en hunne uitverkoorne kinderen; David vluchtte Voor zynen zoone; Josef verwerft de vryheit Voor zynen vader en broederen en allen den Hebreën; de Filistynsche vorsten dwongen den gevangen Voor bun te speelen; de poorten Voor de Ismaëlleren open zetten; Voor de behoudenisse der stede hun leven opzetten.

Achter het Voorzetsel *Tot*, dikwyls gepaert met het Nazetsel *Toe* (als namaels gezien zal worden) wordt voor dit leste gezet de tweede Naemval der Eindigende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige, Werkwoorden, voor Zelfstandige Naemwoorden genomen, maer zonder zyn Geslachtwoort; als in, *Tot berstens Toe; Tot raezens Toe; Tot stervens Toe; Tot biddens Toe.* Maer in plaets van hier uit te besluiten, dat dit Voorzetsel eenen tweeden Naemval zoude beheerschen, moet hier eene uitlaeting van het Zelfstandige Naemwoort *Maete*, *Noot* of iet diergelyks, deezen Teeler beheerschende, aengemerkt worden; om dat men van iemant, dien de traenen bykansten oogen uitschieten, gewoon is te zeggen, *Hy is of was Tot schreiens Maete*; en van twee, nu gereedt, om hantgemeen te worden, *zy waren Tot slaens Mate aen elkanderen*; en van eenen anderen, die op zyn dootbed legt, *Hy is in stervens Noot.*

Zommige deezer Voorzetselen volgen ook somtyts in de Woortvoeging den Naemval, dien zy anders

voorgaende beheerschen; als, *Door, In, Langs, Over, Tegen, Uit, Voorby*. Dus vindt men deezc voorbeelden; *De kryg raest al de Werelt Door; het gansche jaer Door; de gansche stat Door; toen trad Eneas de poort In; het schip loopt den mont van de haven In; de booswicht vlucht de spelonk In; vaer het strant Langs; opdat de jongeling dat Langs afstyg; den waterkant van Pachyn Langs te vaeren; zy zwemmen de vlieten Over; wanneer uwe vloot de zee Over geraekt is; Cerberus bast al dit geweest Over; als de Goden u Tegen zyn; dat zal de huisgoden, die u Tegen zyn, vermorwen; wy vaeren de haven Uit; Polytes vliedt kamer In, kamer Uit; Terwyl ik huis In, huis Uit liep; Prokuleius zal eeu In, eeu Uit leeven; Kloanthus geraekt den voorsten snel Voorby; nochtans is by den anderen met een deel van zyn schip Voorby.*

Aen volgt ook van achter, wanneer *Herwaert, Derwaert, Stéwaert, Strandewaert*, dat is, *Hier naer toe, daer naer toe, naer de stat toe, naer het strant toe*, en diergelyke voorgaen; als in, *Wat ongeval dryft u Herwaert Aen? Derwaert Aen was het gemunt; de jongelingen gaen Stéwaert Aen; de buienjaegen de brui-zende baren Strandewaert Aen*; ten zy men oordeele, dat *Aen*, het eerste lit van een samemgezct Werkwoort naerden eisch der Woortvoeginge, gelyk andere Scheidbaere Voorzetsels, in het leste der rede geplactst worde.

Wanneer de Voorzetsels *Achter, Boven, Onder, Voor*, zonder eenen Beheerschten Naemval, of liever als Bywoorden van Plaetse in eene rede gestelt worden, heeft ook hier het Voorzetsel *Aen* met eene uitlaetinge des Beheerschten Naemvals dikwys zyne
 plaats;

plaets; als in, *Ida*, overaengenaem in het oog der Trojaensche ballingen, staet *Achter Aen*; met den gulden *Apollo*, die heerlyk *Achter Aen* straelt; voor, *Achter Aen* het schip; indien zy *Mars* uitzonderden, en *Boven Aen* zetten; wy zittenter vergaderinge *Onder Aen*; den veltheer volgde eene vaeneruiteren *Voor Aen*. Men vindt ook deeze spreekwyzen, *Vanden beginne Aen*; *Met den tabbert Aen*; *Tegens de bruijssende baren Aen*.

Halve, dat *Om* of *ter oirzaeke* betekent, volgt ook het *Beheerschte Zelfstandige Naemwoort*; maer (dat geenen *Voorzetselen* eigen is) in het *Tweede Geval* des *Eenvouwigen Getals*; als in, *Ouderdoms Halve*; *lofs Halve*; *ampts Halve*; *geloofs Halve*; *vredes Halve*; *vrientschaps Halve*; *nuts Halve*. *Mynenthalve*, *Uwenthalve*, *Zynenthalve*, *Haerenthalve*, *Onzenthalve* wordt ook alomme gevonden; waer in *Persoonlyke Voornaemwoorden*, gelyk in, *Weshalve*, *Deshalve*, *Derhalve*, nu in *Voegwoorden* verandert, *Betreklyke en Aenwyzende*, gespeurt worden.

Wanneer *Waer* vragwyze, of ook, gelyk *Hier Daer* en *'Er*, by verkorting dus geschreeven, in eene rede voorkomt met eene betrekkinge op *Persoonen*, *Zaeken*, *Werken*, in het voorgaende gemeldt, worden de *Voorzetsels*, die anders hunne *Beheerschte Naemvallen* voorgaen, achter deeze woorden gestelt; als in, *Daer zit wat anders Achter*; voor, *Achter dat gevaert of geschenk*; *de haven schuilt 'er Achter*; voor, *Achter de steenklippen*; *waer Aen twalef mans genoegh te torssen zouden vinden*; voor, *Aen welken steen*; *hier namaels Aen te gedenken*; voor, *Aen deeze droefheit*; *men heeft 'er snoeimes of eggen Aen te bezigen*; voor, *Aen de olyfboomer*

boomen; een noch feller, dan Hydra, heeft hier Binnen
 haer vertrek; voor, Binnen dit poortael; laet my be-
 tyen, en houdt 'er u Buiten; voor, Buiten het kam-
 pen; waer By de Goden zich ontzien te zweeren;
 voor, By welk moerasch; Eneas voegt 'er dit noch
 By; voor, By deeze bede; waer Door eerst de yzers
 eeu zal ondergaan; voor, Door welke geboorte; de ge-
 teerde denneboom stuift 'er Door; voor, Door den
 stroom; waer In heeft zich myne Eneas, waer In hebben
 zich myne Trojaenen zoo zeer tegens u kunnen vergry-
 pen? dat is, In wat zaeke? In wat bedryf? waer In
 gy uw vermaek scheidt; voor, In welke wapenen;
 Godt zal ons ook hier In een blyde uitkomst verleenen;
 voor, In deeze zwaerigheden; daer zoet water en
 zitplaatsen In gevonden worden; voor, In welke klip-
 pen; by duwde daer het lemmer In; voor, In den
 bals des genabiddenden; delf 'er dorstigh zant of vuile
 schelpen In; voor, In het slijb of In het lant; waer
 Langs ik ook uit de laegte opstygge; voor, Langs welke
 baen; luistert nu hier Na; voor, Na deeze rede;
 dat 'er het bosch Naer luistere; voor, Naer het zin-
 gen; waer Naer gy verlangde; voor, Naer welke
 zegaetsi; uwe boosheit zal 'er Om lyden; voor,
 Om u bedryf; waer Onder zy bestulpt leggen; voor,
 Onder welken, naemelyk, Etna; de dampen zullen
 'er Onder speelen, voor, Onder het zant of schelpen;
 om den schouburg daer Op te zetten; voor, Op dien
 gront; daer Op zy quaet vermoeden hadden; voor,
 Op welke schenkaedje; Alcimedon sneed 'er eenen wyn-
 gaert Op; voor, Op de kroezen; leg het bruidsbedde,
 myn bederf, daer boven Op; voor, boven Op den
 houtstapel; indien het oost hier Op wel beslae; dat is,

Op dit bloeien; waer Op de vaerzen der Sibyllen be-
lasten; voor, Op welk feest; wy zyn niet maghtigh
hier tegens Op te geraeken; voor, tegens deezen wint
Op; zy zetten 'Er eenen kroes vernen wyn Op; voor,
Op het wiltbraet; nochte wil ik my daer Over ver-
blyden; voor, Over hunne ellenden; waer Over
wy ons noch meer ontstelden; voor, Over welke zaek;
Dido heeft 'Er gebiet Over; voor, Over het volk;
de bulderaers hier Over gestoort; voor, Over dit tuch-
tigen; het slot, recht daer Tegens Over gebout; voor,
Tegens Over den heuvel; ontelbaere volken en lieden
vloogen hier Rontom; voor, Rontom dit bosch; op dat
ze, daer Rontom vaerende, zoude weeten; voor,
Rontom dien merkpael; daer de Flegeton snel Rontom
stroomt; voor, Rontom welke vesten; de zwarte Kokyt
loopt en vloeit 'er Rontom; voor, Rontom de boschae-
djen; waer Tegens de baeren aenslaen; voor, Tegens
welk strant; wat zet gy hier Tegen? voor, Tegens
deze koe; daer uwe wateren Van afvlieten; voor,
Van welke rotsen; om zich op reis daer Van te dienen;
voor, Van dien schat; waer Van het aerdryk zwan-
ger gaet; voor, Van welk ongedierte; indien gy 'er
noch weezen Van hebt; voor, Van uwe ouderen; zy
haelen 'er het gewei Uit; voor, Uit het wiltbraet; hier
Uit wordt de wiltzang gebooren; voor, Uit deezen geest;
Daer nooit Uit geschonken is; voor, Uit welke kruike;
waer Uit menschen, zoo hart als steenen, sprooten;
voor, Uit welke steenen; zy planten naere cypressen
hier Voor; dat is, Voor het bruine loof; de wyngaert
vlecht 'er schaduwen Voor; dat is, Voor het hol.

Dit wordt gevolgt van drie andere Woorden, *Af*,
Mede, *Toe*, wel geene Voorzetselen, maer in de

plactse der Voorzetselen, *Van, Met, Tot* op de
 averechtſche ſtede, dat is, achter de Woorden
Waer, Hier, Daer, en het verkorte 'Er gebruik,
 lyk; als in, *Daer de vrouwen den mont vol Af zullen*
hebben; voor, van welke oorloogen; zonder zyn oog
Daer eens Af te ſtaen; voor, van die ſchilderye;
Waer beeft de jeugt de banden Afgehouden? voor,
van wat zaake? Hier beeft Iulus gevoelen Af; voor,
van Pallas verſlaen; men weidt 'Er de klaver Af;
voor, van de wilderniſſen; de akkerman draeit 'Er
ſpaeken Af; voor, van het pynbout en de kederen en
kypreſſen; een ander is 'Er niet Af te krygen; voor,
van zyn gelt en ſchat; Waer Mede gy te vergeefs ingenoo-
men zyt; voor, met welken haet; ik trooſte vaſt my zelve
Hier Mede; voor, Met dit voorneemen; Daer de Grieken
verraet Mede voor hadden; voor, Met welke ſchenkaedje;
wy vaeren 'Er evenwel Mede voort; voor, Met het werk;
die Daer eenen halven dagh Mede kunnen doorbrengen;
voor, Met den wyn; Theſtylis zal 'Er nogh Mede deur-
gaen; voor, Met de geitjes; Waer brengt tweedragt de
ſchamele burgers Toe? dat is, Tot wat ſtaet? Waer Toe
ſtaen wy dan langer hier? voor, Tot wat einde? Tot wat
oogmerk? Zyt gy Hier Toe beroepen? voor, Tot het pluk-
ken; Zoo my gelegenheit Daer Toe voorquam; voor,
Tot het wreeken; het ryk, Waer Toe het nootlot baer
roept; voor, Tot welk, naemlyk, ryk.

Het zelve *Toe* volgt ook in onze daegelykſche
 ſpreekwyzen de Voorzetsels met hunne Beheerſchte
 Naemvallen, het zy een, het zy meer, by elkander ge-
 plaetſt, van achter; als in, *Tot het einde Toe; tot de voeten*
Toe; tot den midwinter Toe; tot het geveſt Toe; en, tot Aen
den hemel Toe; tot Aen het altaer Toe; tot Aen de ſtarren
Toe;

Toe; tot In het merg van het gebeente Toe; tot Op den bodem Toe; Naer het firant, het lant, de kerk, de poort, het graf, de stat, het gebergte, den vergeetelvliet, het orakel, eene oude boschaedje Toe; Naer de vlieten, de schepen, de starren, de vesten, de schimmen, onze voorouders Toe.

Dit geschiedt ook, wanneer *Ten* en *Ter* voor *Tot* den *enTot* het *enTot* de in de rede voorkomt; als in, *Dafnis Ten hemel Toe vermaert; Ten wortel Toe uitgerukt; Ten einde Toe vervolgen; Ter doot Toe krank; Ter helle Toe vernedert.*

Af volgt, als ook eenigszins voor hene gezien is, op de zelve wyze het Voorzetsel *Van* met zynen Beheerschten Naemval; als in, *Boven van Iulus kruin Af; van dien tyt Af; van den beginne des ryks Af; van Tullus burgemeesterschap Af.*

Hene, anders nooit gebruikelijk, dan in de samenstellinge der Werkwoorden *Henegaen* voor *Wechgaen*, en *Henebrenge* voor *Wechbrenge* en *Doorbrenge*, en diergelyke, volgt ook zommige Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen van achter; als in, *Hoe dikwyls zagh men vierklooten, over de akkers Hene branden! zommige wassen langs boghtige vlieten hene; wy zagen ze helder, over het dak van het huis Hene, nederdaelen; verbeugt, dat zy midden door hunne vyanden Hene geraekt zyn; evenwel vliegt by snel over het water Hene; men heeft zich door den vyant Hene den wegh gebaent.*

Somtyts beheerschen twee Voorzetsels, waer van eenige dan den aert van Bywoorden van Plaets aennemen, achter elkander gezet, eenen eenigen Naemval; als in, *Ik klimme Boven op het dak; boven op het gebergte; boven in de lugt; boven van de golven; boven op de kruin der kaepe; zommige hangen boven op de golven; Onder op den*

gront; onder in den helm; onder van den struik; onder uit de graven; Tot aen zynen drempel; tot aen de vesten; tot in den boezem; tot in het merg van het gebeente; tot in de starren; tot op den gront; tot op het borstbeen; tot boven de bloote kniën; Binnen in het hof; binnen uit de kapelle; Van voor den boeg; van over zee; van over den grondeloozen plas; Voor aen de poort; voor in het poortael zelf; voor op den drempel; Tegens over Tbracië gelegen; recht tegens over de zon; recht tegens over het schuimende strant; recht tegens over den as; en met verzettinge van het Voorzetzel Over achter aen, recht tegens hen Over.

Met welke leste woortvoeginge ook deeze spreekwyzes over een stemmen, *Tusschen de steenklippen Door; tusschen de gezwolle beenen door; tusschen groene boschen door; tusschen de oören In; tusschen helm en barnäs in; tusschen de garreelen in; Onder den triomfboog Door; Van den gront Op; Tegens stroom op.*

Gelykerwys de Werkwoorden der Eindigende Wyze den aert van Zelfstādighe Naemwoorden in het Onzydige Geslachte aenneemen, als voorhene meermaelen gezien is, zoo worden zy ook, gelyk die Naemwoorden, van de Voorzetselen beheerscht; als in, *Hy valt Aen het breeken der poorte; de menschen sloegen Aen het quynen; Boven zyn vermoogen; dat het yzer Buiten zyn weeten bleef steeken; Door het gestadigh rammeien; Door het knikken van zyn hoofst; de broeder onderstutte zynen broeder in het vallen; In het krieken van den dagh; Met het straffen van eene vrouwe; Met het vallen van den avont; Na het verbranden onzes vaderlants; Na het ombrengen van Gorgon; Naer het goeddunken van het volk; aldus*
zagen

zagen zy Naer een goet henekoomen ; al het bootsvolk geeft eenen kreet Om dit haperen ; toen zagh zy den wyn , Onder het uitgieten , veranderen ; Onder het verlasteren des moorts en hunne bitte ; Onder het danssen aen de maegden de hant te geeven ; het ging Op een moorden en dootsmyten ; toen het Op eën scheiding ging ; Over haer langwyligh zieltoogen ; Over het invoeren der Teukren in Latium ; om Tegens het uitvallen van de stat te wacken ; om Tegens het aenzien der outheit aen te gaen ; het water schuimde en ruischte Van het roeien ; onkundigh Van zyn wedervaeren ; Voor het steeken der zonne ; de aerde koomt Zonder ploegen tot zich zelve ; Eneas past zonder lang sammelen , Sukro te raeken .

De zelve Voorzettels beheerschen ook de Eindigende Werkwoorden , met hun vooraengenoomen **TE** bekleedt , en voor Zelfstandige Naemwoorden gebruikt , het zy dat 'er eenige Naemwoorden voor hene , of niet voor hene gaen ; als in , *Zonder te weeten ; zonder te draelen ; zonder naer myne gelegenheit te vraegen ; zonder zynen aert te verslimmen ; zonder myne geitkens te beschadigen ; Om wilt te vangen en vogels te bedriegen ; om geenen geringer meester te volgen ; In vader en vorst genoemt te worden ; in honigh voort te brengen ; Met eene hant vol zants onder den hoop te worpen ; met eene stat te stichten ; met haer van kant te helpen ; met elkanderen om den bals te vatten ; met u zoo wreet te mishandelen ; Van alles te omvademmen ; van den lieven Askaen berwaert te brengen ; van den kryg ten einde te brengen ; van een lustel tyds te spillen ; van deeze werelt te verlaeten ; tot paerden aen te vokken . In welke woortvoeginge aen te merken is , dat , wanneer deeze dus bekleede Werkwoorden*

als

als Zelfftandige Naemwoorden worden verklaert, de voorhenegaende Aenklægers in Teelers verandert worden; als in, *Zonder het verflimmen van zynen aert; Om het vangen van wilt en bedriegen van vogelen; Met het flichten eener flat; Van het verlaeten dezzer werelt; Tot het aenvokken van paerden.*

Eer wy van de Voorzetselen en hunne Beheerschinge geheel afscheiden, oordeelen wy noch deeze Aenmerking te moeten stellen.

In de plaetse der Voorzetselen *Aen, By, Naer, Op, Tot*, alle den vierden Naemval in de drie Geslachten beheerschende, worden in het Manlyke en Onzydige Geslachte en in beide Getallen *Ten*, gelyk in het Vroulyke *Ter*, met Zelfftandige Naemwoorden van den derden of zesten Naemval, want die is by de Nederduitschen, als by de Grieken, de zelve, gestelt.

Dus vindt men ten aenzien der twee eerstgenoemde Geslachten, alleen by Vondel; *Ten Adem, ten Aenschyn, ten Aeze, ten langen Arbeit, ten Avont; ten Bankette, ten Bedde, ten Bederve, ten Berg, ten Bosch, ten Bruitschat, ten Buik, ten Buit; ten Dage, ten Dake, ten Dale, ten Deel, ten Dienst, ten Doele; ten Einde, ten Erfgenaem; ten Golven, ten Grave; ten Hemel, ten Hove, ten Huize, ten Huwelyk; ten Korf; ten Laste, ten Lager, ten Loon; ten Man, ten Medegezelle, ten Monde, ten Muil; ten Nadeele, ten Nouze, ten Neusgaten; ten Offer, ten Oogen, ten Oorlogh, ten Opzicht, ten Overvloet, ten Outer; ten Reie, ten Ribben, ten Roem, ten Ryke; ten Schimp, ten Schoonzoone, ten Schoorsteen, ten Spele, ten Spiegel, ten Stoele, ten Storm, ten Stryde, ten Toon,*
ten

ten Tooneele, ten Trooft; ten Tyde; ten Vaderlande, ten Val, ten Veltheere, ten Veltflagh, ten Viere; ten Wagen, ten Wederwille, ten Wege, ten Wortel; ten Zoone, ten Zwaerde.

Van Zelfftandige Naemwoorden, het woordeken *Ter* in de plaetse der bovengenoemde Voorzetselen voor zich hebbende in beide Getallen van het Vroulyke Geslachte vindt men by den zelvendichter deeze voorbeelden; *Ter Aerde; ter Bede; ter Borst; ter Deugt, ter Doot; ter Eere; ter Galeie, ter Gedachtenisse; ter Hant, ter Harte, ter Heerschappye, ter Helle; ter Jaght; ter Kamer, ter Keele, ter Kerke; ter Liefde, ter Loop; ter Maelyt, ter Maent, ter Minne; ter Noot; ter Oirzaeke, ter Ooren; ter Plaetse, ter Poorte; ter Schande, ter schoole, ter Stat, ter Stede, ter Straffe; ter Tafel; ter Tale; ter Tinne; ter Tyt; ter Veltheerschappye; ter Vierschaere; ter Uitvaert; ter Vlucht; ter Uure; ter Wederzyde, ter Weide; ter Werelt; ter Zaeke; ter Zielen; ter Zyde.*

Voor beide woordekens *Ten* en *Ter* wordt ook dikwyls *Te* in deeze Woortvoeginge gebruikt; als in, *Te Baet; te Berg; te Berste; te Beurt; te Gront; te Hoop; te Hulpe; te Kooi; te Lyve; te Moede; te Paerde; te Pronk; te Raede; te Roer; te Schande; te Spyt; te Stal; te Venster; te Vondeling; te Vrient; te Vyant; te Wed; te Weide; te Werk.* Waer by noch andere zouden kunnen gevoegt worden, indien zy niet eensdeels Bywoorden, en andersdeels gedeelten van Werkwoorden waren; als, *Te Gemoet; te Huis; te Keer; te Lande; te Leur; te Onrecht, te Ontyde; te Passe; te Pryk; te Recht; te Rugge; te Schaepe;*

Scheepe; te Velde, te Voet, te Voorfchyn, te Vrede; te Wagen, te Water, te Weege; 't Zeil, t' Zoek.

Gelyk de Tuffchenwerpingen onder de Sprackdeelen de Voorzetsels volgen, moet na deeze van haer gefproken worden, en alleen dit gezegt, dat zy, als alleen uit de byzondere gemoetsdriften tuffchen de redenen ingeworpen, eigentlyke geene Naemvallen beheerfchen; hoewel zommige uit haer van haere Naemvallen niet misdeelt zyn. Het roepende *Hou* eifcht, gelyk *O*, in *O Godt*, tot zich den Roeper; als in, *Hou Melibeus*. *Och* fpreekt van zich zelve in den eerften Naemval; als in, *Och! ik ellendigb mensch!* tot eenen anderen in den vyfden; als in, *Och zinnelooze, voor wien vluchtgy? Wee my*, en *Foei my* wordt 'er gezegt, zoo het fchynt in den derden Naemval; hoewel in Vondels *Horatius* ook *Wee myns*, fchoon, myns oordeels, quaelyk, gevonden wordt. Van andere weeten wy niet te zeggen.

H E T XLIII. K A P I T T E L.

BY deeze Beheerfchingen pleegen de Letterkunnenaers noch eene Beheerfching, waer door eenige Byvoeglyke Naemwoorden den 'Tweeden Naemval van een Zelfftandigh Naemwoort vereifchen, te ftellen. Doch deeze is uitheemschen volken ontleent, en uit de Bybelvertaelingen tot onstegen den eigenen aert der Nederduitsche taele overgebraght, en moet en kan ook daerom door eene vervulling der Uitlaetinge, die 'er in gefpeurt wordt, bequameelyk uitgelegt worden.

Dus vergezelschappen zich de Byvoeglyke Naemwoorden van den Bovertrap der Vergelykinge niet
juist

juist gaerne met den Teeler der Zelfstandige Naemwoorden van een Meervouwich Getal: als in, *Salomon was de wyfste aller koningen*; en, *Moses de zachtmoedigste der menschen*. Want hier is, onzes oordeels, eene Uitlaeting van een Beheerschend Zelfstandigh Naemwoort, duste vervullen, *Salomon was de wyfste koning aller koningen*; *Moses de zachtmoedigste mensch der menschen*; of ook van een Voorzetsel met zynen Naemval, dus, *Salomon was de wyfste in den rang aller koningen*, *Moses de zachtmoedigste in het getal der menschen*.

Dus moeten ook de gebreklyke spreekwyzen vervult worden, die, met het Vraegende Voornaemwoort *Wie* en met de Byvoeglyke en andere Verdeelende Naemwoorden, *Een*, *Geen*, *Iemant*, *Niemand*, *de Eerste*, *Vierde*, *Vyfde*, &c. beginnende, nevens zich den Tweeden Naemval des Meervouwichigen Getals vorderen; als, *Wie der Farizeewen heeft ooit in hem geloofd?* *Geen der krygsknechten heeft dit bedreeven*; *Een der gaudieven is betrapt*; *Iemant der ouden heeft gezegt*; *Niemand der menschen is ten allen tyde wys*; *de Vyfde der Roomfche koningen*. Want voor deeze wordt in eenen vollen zin gezegt, *Wie uit het gezelschap der Farizeewen?* *Geen uit het lichaem der krygsknechten*; *Een uit het rot der gaudieven*; *Iemant uit de menigte der ouden*; *Niemand uit al den hoop der menschen*; *de Vyfde in de rye der Roomfche koningen*.

Zoo kan men ook oordeelen, wat te houden zy van deezen Regel, by zommige Letterkunsteners verzonnen, of van uitheemschen overgenoomen, dat naemlyk alle Byvoeglyke Naemwoorden van *Overvloed*,

vloet, Gebrek, Bezittinge, Ontbeeringe, Gedachte-
 nisse, Vergeetenheit, Beschuldiginge en Ontschuldige-
 ginge, Waerdigheit en Onwaerdigheit den Teeler of
 tweeden Naemval in het Een- of Meervouwige Ge-
 tal vereischen; volgens deezen schryvende, *Ryk van
 goederen, dives opum; des levens Zat, zyns verstants
 Maghtigh; geens dings Behoestigh; Gedachtigh des
 verbonts; geens dings Bewust; des lydens Vergeeten;
 des levens Berooft; des doods Schuldigh; Onschuldigh
 des bloets; Waerdigh des eeuwigen levens; myns On-
 waerdigh.*

Want de eerste deezer spreekwyzen, *Ryk van
 goederen*, dient hier geenszins ten bewyze; alzo
goederen hier geen Naemwoort van den tweeden,
 maer van den zesten Naemval is; en zy komt over
 een met deeze uitdrukkingen, *Goet van goude;
 Zwaer van gewichte; Arm van geeste.* De andere
 zyn ten meesten deele den uitheemschen ontleent;
 waer voor wy in goet Nederduitsch zouden zeggen,
*Zat van leeven; geen ding Behoevende; aen het ver-
 bont Gedachtigh; het lyden Vergeetende; van het leeven
 Berooft; de doot Schuldigh; Onschuldigh aen het
 bloet; het eeuwige leeven Waerdigh; my Onwaerdigh.*
 Van welke spreekwyzen zommige in de Beheer-
 schingemet haere Werkwoorden, waer van zy afge-
 leidt zyn, overeenkoomen; dewyl men zegt, *Ik Be-
 hoefve geending; ik Vergeete het lyden; ik Gedenke aen
 het verbont; hy Berooft eenen anderen van het leeven;*
*wy zyn Schuldigh de doot te draegen; ik ben Onschul-
 digh aen het vergieten des bloets.*

Dus vinden wy ook deeze twee regels onnoodigh,
 hoewel van voorgaende Letterkundigen gestelt;
 nae-

naemlyk, De *Byvoeglyke* Naemwoorden, die eene *Gelegenheit*, *Nuttigheid*, *Vrienschap*, *Eigendom*, *Gelykheit* of iet diergelyks, of ook het tegendeel beteken, begeeren tot zich den derden Naemval of Geever; En, Alle *Werkwoorden*, die eene *Geeving* of *Ontneeming* beteken, vorderen tot zich of beheerschen neevens den vierden Naemval, die de Zaak uitdrukt, ook den derden, die den Perfoon te kennen geeft, wien iet gegeven of ontnoomen wordt. En wy zetten uit deezen hoofde, als oordeelende, dat de derde Naemval eigentlyk noch van het *Byvoeglyke* Naemwoort, noch van het *Werkwoort* eenigszins beheerscht wordt, deezen eenigen volgenden regel:

De Geever of derde Naemval wordt eigentlyk niet beheerscht, maer wordt by elk zin slot, nufamengesteld en op zich zelf staende, naer eisch gevoegt, slaende op dien Perfoon of Zaak, die eenigh *Voordeel* of *Nadeel*, *Gemak* of *Ongemak*, *Haet* of *Gunst*, *Gelykheit* of *Ongelykheit* van eenen anderen ontfangt, of ook schynt te ontfangen.

En eerst in spreek wyzen, waer in een *Zelfstandigh* Naemwoort, of in des Naemwoorts stede een *Voor-naemwoort* met een *Zelfstandigh* of even krachtigh *Werkwoort* en volgend *Byvoeglyk* Naemwoort, in *Overeenkomste* van Perfoone en Getal staet; in welke een eenige derde Naemval, of ook met dien een tweede, door de woordekens *Ten* en *Ter* en *Te* kenbaer, voorkomt; als in, *Niets valt den menschen te Lastigh*; *het leeven valt nuchteren keelen Zuur*; *het welk urwen onschuldigen nakoomelingen Nadeeligh zal weezen*; *de koopman, die den Goden zelfs Lieftaeligh is*; *de Zuidewint, die den lichaemen Schadelyk is*; *het is den*

den Goden, nochte my Aengenaem; om meer dingen wille ik den Goden niet Moeselyk; de negende dag is den vluchtelingen Gunstigh, den dieven Ongunstigh; wat zullen wy doen, wien het leeven Verdrietigh valt? een bont, wiens kracht den berderen Dienstigh is; wat gy den Neronen Schuldigh zyt; dat het den Grieken Onmoogelyk viel; die last wil my niet Zwaer vallen; Trojaen en Tyrier zullen ons even Lief zyn; om der Goden wil, wien de waerheit Bekent is; de oirzaak van zulk eenen brant is hem Onbekent; mynen reisbroederen werd het bloet Kout van schrik; deeze pypen waren te voore den ouden Hesiodus Eigen; het koperen borstharnas is eene blaeuwwe wolke Gelyk; en met eenen dubbelen Geever, Hier bloeit de wyenberg, die u ter eere van lekkere druiven Zwanger is.

Voor welken derden Naemval ten aenzien van het Byvoeglyke Gelyk (dat wy hier moeten aentekenen) geen tweede gestelt wordt; hoewel zommige Letterkundigen het gevoelen. Want daer Myns Gelyk, uws Gelyk, zyns Gelyk, haers Gelyk, huns Gelyk, noch schip, noch schips Gelyk gevonden wordt, betekent Gelyk, Zelfstandiger wyze genoomen, eene Gelykenis, die, van de Latynen *Instar* genoemd, gelyk een Zelfstandigh Naemwoort, andere Zelfstandige Naemwoorden, en de Voornaemwoorden *Ik, Gy, Hy* in den tweeden Naemval beheerscht.

En naderhant in spreek wyzen, waer in de Werkwoorden, het zy Persoonlyke, het zy zoo genoemde Onpersoonlyke, met of zonder den vierden Naemval, dien zy anders gemeenlyk beheerschen, van eenen derden Naemval, eens oft tweemaal voorkomende, vergezelschapt gaen: waer van ten aenzien der Persoonlyke zonder of ook met den vierden Naem-

Naemval deeze voorbeelden by van den Vondel te vinden zyn; O Zanggodinnen, gy zult uwen Gallus dit liet Aenpryzen; wanneer de zon den afgesloofden offen het juk Afnam; laet ons dien weg, die ons het geluk Baende, inslaen; vraegt ge, wat myn arbeit den uwen Baeten zal? de Goden Beloonen u dat naer uwe verdiensten; uwe eige afkomst, wie gy den hemel Be- loofde; opdat haer vet dien akker zyne weeligheit niet Beneeme; Bakchus Benydt den heuvelen de schaduw; ik Berge zynen makkeren hun leeven; het jaer Beschafft hem overvloed van appelen; Bescheeren anders de noot- lotspinsters hun deeze vesten; het gaet hem wel, dien Godt zoo veel Bestelt, dat hy genoeg heeft; die aller- ecrst de brosse kiel de felle zee Betroude; Beveel de rest den Goden; hoewel by hun niet meer hulps zoude kun- nen Bewyzen; de vyanden koomen ons het hoest Bie- den; wy Boorden hem uit den kop zyn eenigh oog; om den aenkoomenden treurdichteren te Dienen; al het geen Eurus den Hesperischen golven Dreigt; o Zanggodin, Erinner my de oirzaeken; Geef den Roomschen volke goet, kinders en allerlei heerlykheit; de minnegodt Ge- boorzaemt den beveele zyner moeder; dat zou den Fry- giaenen tot eenen zwaeren val Gedyen; de Goden Gunnen den vroomen wat beters; wat Haelt ge den Dardanischen volke al neërlaeg op den hals! ik weigere geenzins u gezelschap te Houden; dat allen volken het hart in den lyve Kromp; de wilgen Leveren ons teenen; omdat de aerde de ranken niet even veel voedsel kan Mededeelen; menigh berder Muilbandde hun den bek; dat de Goden u het leeven niet Misgunnen; die beezigh is met den recht- vaerdigen Goden te offeren; schoon by zich de voor- waerden

*waerden van een verbont hebbe Onderworpen; hier na
 zult gy my dit Ontgelden; sedert Laomedon den Goden
 bunnen loon Ontbielid; kon ik zynen vader dat banket
 niet Opdischen? toen de haven u het ledige bos Open-
 de; Kassandre Openbaerde ons het ongeval; men zal u
 een schoon marmeren beelt Oprechten; het welk de Go-
 den liever den vyanden laeten Overkoomen; nadat
 Hektor Troje den Grieken Overgelevert had; ik zal u
 queeappels Plukken; wanneer hun het hart in den lyve
 Popelt; hoe veel nats Bakbus ons Schonk; Kassandre
 Spelde my zoodaenige ongevallen; Steek het den bek in
 den halfster; Stel uwe geilheit en ontucht eens mate;
 Jupiter Stopt hem zyne ooren; morgen zal ik hem meer
 appels Stuuren; het goede hart, dat zy u Toedraegt;
 dees zal honger en pest den Persiaenen en Britten Toe-
 dryven; nu wordt ons eene nieuwe afkomst Toegezond-
 en; gelyk de Centaurus den grootsten voesterkinde Toe-
 zong; uwe eeu Verleent onzen akkeren overvloedige
 vruchten; gy Verschafft den stieren eene koelte; zoo
 ras de vader hun den teugel Vierde; laet Rome den o-
 verwonnen Meden wetten Voorfchryven; dan zal uwe
 godtvruchtigheid u het leeven niet Weedergeeven; ik
 zal het u al myn leeven dank Weeten; Jupyn Weigert
 u den Dikteeschen bodem; zoo moet ik u eene eenige
 zaek Zeggen; de Goden Zenden den vyant die plaeg
 over den hals; de zon zal u de markt Zetten; wan-
 neer eene drooge koorts den schaepen tot in het merg van
 het gebeente Zit.*

In welke voorbeelden aen te merken is, dat,
 wanneer en waer beide Naemvallen, de derde en
 vierde, by een zelve Werkwoord voorkoomen, de
 derde doorgaens en gemeenlyk, schoon niet altyt en
 overal,

overal, voor den vierden, als den Beheerschten, en den gront der zaeke, gestelt wordt.

Van de Onpersoonlyke Werkwoorden, of die zoo genoemd worden, het zy eene hartstogt uitdrukkende, als, *Lusten, Berouwen, Verdrieten, Spytten*, het zy eenen plicht, als *Betaemen, Voegen, Passen*, het zy een oordeel, of andere kracht der ziele, als *Heugen, Dunken, Schynen*, het zy een voorval, als *Geschieden, Gebeuren, Wedervaeren*, het zy een gebrek, als *Missen, Ontbreeken, Mangelen*, met den derden Naemval gepaert, vindt men ook doorgaens de voorbeelden by de schryvers; als in, *Alzoo Lust het my ter zielen te vaeren; de schaepen staen rontom hem; en het Rouwt hun niet; zommigen zoude het Spytten den verdienden prys te derven; zoo het den Goden Beliefde my langer in het leeven te spaeren; u Voegt het best zynen zin te ondertasten; het magh weinigen Heugen; indien den godtvruchtigen Eneas dat recht Dunke; Sinon, wien het Gelukke, stookt 'er den brant onder; opdat de volens niet uytwyzen, dat het den vader aen voeder Mangle.*

Van Werkwoorden, die met of zonder eenen Beheerschten vierden Naemval, met twee derde Naemvallen gaen, welker eene het woordeken *Ten* of *Ter* of *Te* voor zich heeft, zyn deeze Voorbeelden; *Die den wilden vogelen en bonden ten Aeze Toegeëigent was; dat lot Viel hem te Beurt; laet de koeien haere uiers den kalveren ten Beste Geeven; opdat zy deeze stovingen den winden ten Buit Geeven; opdat wy jaerlyksche offeranden hem te Dank in zyne kerken moogen Opdraegen; daer zal u weelde, een koningryk en koninglyke dochter ten Deel Vallen; u ten Dienst Vange*

ik den akkerbou aen ; de eekelaer , die Jupyn ter Eere Opgroeit ; wesbalpen Eneas den dienst zyner vader ten Gedachtenisse Hervatte ; maer Aestes Koomt bun te Gemoot loopen ; tovergift , dat zy my ten Gevalle in Pontus Las ; indien gy den winden niet ten Guichelspeele wilt Strecken ; myne godvruchtigheid en zanggodin Gaen den Goden ter Harte ; die bun met geweer te Hulpe Koomt ; Leg my dit niet te Last ; den veltheere Koomt eene tyding ter Ooren ; Eneas Keelt , o Proserpyne , u ten Pryze , eene gegelte koe ; de Raezernyen Geeven zommigen den barssen kryg ten Schouspeele over ; wat Koomt bun nu arbeit en gediensfigheit te Stade ? Indien de Trojaenen uwe Godtheit ten Wederwille naer Italië Trokken .

Gelykerwys de Bedryvende Deelwoorden (als boven aangemerkt is) het zy van den Tegenwoordigen, het zy van den Verleedenen en ook Toekoomenden Tyt de Werkwoorden, waer van zy afgeleid zyn, volgen in de Beheerschinge van den vierden Naemval der Zelfstandige Naemwoorden, en van de Onbepaelde en Eindigende Werkwoorden, zoo behouden ook de Deelwoorden, het zy Bedryvende, het zy Lydende, het zy van den Tegenwoordigen, het zy van den verleedenen Tyt, den aert van hunne oirsprongkelyke Werkwoorden hier in, dat zy eenen enkelen of ook dubbelen derden Naemval by zich tot gezelschap kunnen gedoogen ; als in, *Het ongelyk, ons met den degen Aengedaen ; geheimenissen der zaeken, onzen Geslachte Beschooren ; een eenige geest, den leden Ingestort ; Laetende akkers, cigene huizen, en de kerken den wilden zwynen en grypemde wolven ; myne gemaelin Kreüsc, my door den*

den doot Ontrukt; standaerden en wapens, zonder bloetstorting den krygslieden Ontweldigt; Dido van Fenicie, de toekomende minnesmette Overgegeeven; het stae my vry den eet, den Grieken Gezwooren, te breeken; en, met eenen dubbelen Geever, Het gevaert, ons ten bederve Gebout; opdat onder de brant-offerende, den Goden ter eere Ontsteeken, u geene heillooze gedaente bejegene; groote tempels, Jupyn ter eere Gesticht; zommigen staen verbaest om de giften, bunten bederve, de kuische Minerve Toegewydt.

H E T XLIV. K A P I T T E L.

TOt hier toe gehandelt hebbende van de geschikte Woortvoeginge en samenstellinge der rede naer eenige noodige en voorhene vastgestelde regels, moeten wy eindelyk ook van de Onregelmatige, en die door eenige Uitlaeting veroirzaekt wordt, spreken.

Hier van zyn deeze regels:

1. Wanneer een Zelfstandigh Naemwoort tot de Overeenkomst twee verscheidene Byvoeglyke by zich ontfangt, maer in de verdeelinge eener rede, wordt het eens, en wel ter leste plaetse, uitgelacten; als in, *Een moedig paert wordt door de schaduw der roede bestiert, een vadzigh laet zich door geene sporen noopen; de goede geesten zyn Godts troonwachters en afgezanten, de quaede zyne gerechtsboden en scherprechters; naerdien de grove aerde Ceres, alle fyne Baccbus diene.* Hoewel deeze natuurlyke stelling wordt verandert, wanneer men zegt, *Pikus droeg den wickelstok van Quiryne in de rechte, den kleenen geboogen*

schilt in de slinke bant; vader Janus stichtte de eem, Saturnus de andere stat; zoo geleek ik groote by kleem zaeken; bou het juk uit licht linden, en het bantvatfel uit beuken hout.

2. Wanneer twee of meer Zelfstandige Naemwoorden, het zy Eigene, het zy Gemeene, van het Eenvouwige Getal, ter Overeenkomste met een Persoonlyk Bepaelt Werkwoort gepaert gaen, wordt het Werkwoort in het Meervouwige Getal gestelt; als in, *Chromis en Mnasyllus vonden Silenus leggen slaepen; Meris en Menalkas waeren al lang om bals; de Thracische Orfeus, nochte Linus zouden my met geene lofzangen verdooven; de berg Parnas, nochte Pindus, nochte Aganippe, de Aonische bron, bielden u niet beezigh; vee en herder quynen van eene zelve minne; vlas, haver, en mankop verdroogen den akker; gestadige arbeit, noot, en nypende armoede red-den zich overal door.*

Gelykerwys in deeze woortvoeginge alle de Zelfstandige Naemwoorden van den eersten Naemval zyn, zoo is het geoorlooft nevens twee Noemers ook deu zesten Naemval met zyn Voorzetsel *Met* te voegen; als in, *De bittere armoede, en het vaderlyke erf, met eene beknopte wooninge teelden deezen man.*

Hier in is ook aen te merken, indien deeze Noemers zyn de eigene Merktekens der Werkwoorden, met hunne Persoonen overeenkoomende, als *Ik, Gy, Hy*, of een ander uitgedrukte derde Persoon, dat in die gelegenheit het Werkwoort van het Meervouwige Getal met den waerdigsten Persoone overeenkoomt; gelyk *Ik*, de eerste Persoon, waerdiger is, dan

dan de tweede, *Gy*, en deeze insgelyks waerdiger, dan de derde, *Hy*, of een ander uitgedrukte. Uit welken hooftde men recht zegt, *Dewyl Wy, beide even konstigh, Gy meester op de fluit, Ik in het zingen, wel op elkander passen; Gy en Hy zult door eenen valschen schyn bedroogen worden; Ik en myn buurman Wy moeten ocb arm! vertrekken; Gy en uw zoon zult dappere eere inleggen.*

3. Wanneer een Zelfstandigh Naemwoort en een Persoonlyk Bepaelt Werkwoort, samen in Overeenkomste staende, in het begin eener rede eene zaak in het geheel verhaelen, behoeft noch het Naemwoort, noch het Werkwoort in de byzondere volgende deelen herhaelt te worden; als in, *Zie daer staen vier altaeren, twee voor u, en twee voor Febus; in het wapen van Gelderland zyn twee leeuwten, de een gekroont, de ander ongekroont; myn vader en stiefmoeder tellen beide, de een de schaepen, de andere de bokken; Korydon en Thyrsis hadden hun vee by een gedreeven, Thyrsis zyne schaepen, Korydon zyne geitjes.*

4. Een Bedryvend Bepaelt Werkwoort, het zy eenen vierden Naemval beheerschende, het zy eenen derden tot zyn gezelschap voerende, of ook van een Voorzetsel met zynen beheerschten Naemval gevolgt, of eindelyk in de beheerschinge met een Onbepaelt Eindigend Werkwoort staende, wordt in het eene gedeelte eener rede uitgelaoten, en by het andere gevoegt; gelyk het op beide past; als in, *Korydon zong dit, Thyrsis dat op zyne beurt; de populier behaegt Herkules boven al, de wynstok Bakchus; het vee verlaet de stallen, de boer den bierst; ocb, dat ik zyn gelt, of by myn hart bad; de stal verschrikt voor*

den wolf, de oogst voor regen; het gewas verlaant naer regen, de gespoende bok naer baegappels; het ja der slavernye kost ik niet afschudden, nocht elders zulku genadige Goden vinden.

Deeze Uitlaeting (dat hier aen te merken is) geschiedt ondertusschen niet alleen ten aenzien van een enkel Bepaelt Persoonlyk Werkwoord, maer ook ten opzichte van diergelyk een Werkwoord, in zyne beheerschinge staende, en met de beheerschte Naem- of Werk- of Bywoorden genoomen; als in., *De escheboom spant de kroon in het bosch, de pynboom in den tuin; de tyt gaet met alle dingen stryken, ook met onze gedachtenisse; wy moogen een deel van hier naer Libye trekken, een deel in het Noorden; gelyk de taeie wilgeboom voor den blonden olyf, zoo verre moet, myns oordeels, Amyntas voor u wyken; uw dicht bekoemt ons zoo wel, gelyk de slaep in 't gras het afgeslaefde hart.*

H E T X L V . K A P I T T E L .

TOt de Onregelmatige woortvoeging moeten ook gebraght worden alle die enkele uitdrukkingen en spreekwyzen, waer in eene ontwyfelbaere Uitlaeting gespeurt wordt, en die wy hier by een zullen stuwen; het zy deeze omtrent de *Geslachtwoorden*, het zy omtrent de *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy omtrent de *Voornaemwoorden* en wyders omtrent eenige andere Woorden, die de Sprackdeelen by de Nederlanders uitmaeken, plaets hebbe.

Schoon voorhene eenigszins van de Uitlaetinge der Geslachtwoorden gesproken is, wanneer van
dee-

deezzer Overeenkomst met de Zelfstandige Naemwoorden gehandelt wierd, en getoont, dat die in twee gekoppelde Zelfstandige Naem woorden, welker een, het zy voorgaend, het zy volgend, een Eigen menschelyke naem is, ter wederzyde doorgaens voorvalt, en voor de enkele Naem woorden van *Kleetstoffen, Aerdgewassen, Eet- en Drinkwaeren*, en diergelyke niet zelden, nochtans zullen wy hier ook noch eenige voorbeelden deezzer Uitlaetinge aentekenen.

Het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een* wordt uitgelaeten voor zyn Zelfstandigh Naemwoort, achter een Voorzetsel in het Eenvouwige Getal voorkoomende; als in, *Met vryen toom; uit yver; van spyt; met byster onweder; een slagregen; uit steenrots; met vier; van versaegetheit en ootmoedigheid; naer staet; door ziekte; van kinde; inslagorde; in brant; binnen zonneshbyn; uit steenachtige aerde; voor, Met eenen vryen toom; uit eenen yver; van eenen spyt; met een byster onweder en eenen slagregen; uit eene steenrotse; met een vier; van eene versaegetheit en eene ootmoedigheid; naer eenen staet; door eene ziekte; van eenen kinde; in eene slagorde; in eenen brant; binnen eenen zonneshbyn; uit eene steenachtige aerde; hoewel zommige van deeze en deezergelyke spreekwyzen tot de Uitlaeting van het Bepaelende Geslachtwoort, ook schynen te behooren; voorval, wanneer zommige Zelfstandige Naemwoorden van het Eenvouwige Getal zyn, in de plaetse, dat zy in het Meervouwige zouden gestelt worden; als in, *Het opzicht over boschaedje passe ook den burgemeester; het lust my Ismarus met wyngert te beplanten; zoo is de aerde dienstigh voor weide en vrolyke wyngert; dies wordt by van winterbui nochte regenvlaeg**

nedergefmaakt; zy werden in uitgeboolden puimsteen en vermolfemde boomen gevonden; dat is, over de bosch-aedjen; met wyngaerden; voor de weiden en vrolyke wyngaerden; van winterbuien nocte regenvlaegen; in uitgeboolde puimsteen.

De Drost Hooft gebruikt ook in zyne schriften eene Uitlaeting van het Nietbepaelende Geslachtwoort *Eén*, maer die, onzes oordeels hart is, en niet te volgen; naemelyk achter eene voorgaende beschryving van eenen Persoone of Zaake; die vervult kan worden door *Die Is* of *Was*; als in, *Onder de zelve Joán van Bourbon, Prins van den bloede; Maria Stuart van Schotlant, Vorstin, voor wie de zonsbaers geluk vroeg opging; dit antwoord, smaekende naer de Hollantsche rondigheid (voor, naer de rondigheid van Hollant) geweest; daer Oranje zyne woonstede in, en Egmont zyn' oirsprong uit had; dat by uit het derde geslacht der Fransoische Koningen zynen oirsprong had: afkomst, die baers gelyk onder de zon niet weet: voor, Eenen Prins; eene Vorstin; een geweest; eene afkomst: of, Die een Prins, eene Vorstin was; dat een geweest, eene afkomst was.*

Hoewel de eerste Uitlaeting niet zoo hart geoordeelt, en daerom daegelyks gebruikt wordt, wanneer achter de beschryving van eenen Persoone terstont die van zyne byzondere waerdigheid en bedieninge volgt, gelyk in de tytelen en opdragten en opschriften van brieven alomme de gewoonte is; het zy dan het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een*, het zy het Bepaelende *De* uitgelaeten worde; als in, *Josef de eerste, Keizer van Rome; Luidewyk de veertiende, Koning van Frankryk; Maria Stuart, Koningin van Schot-*

Schotlant; Pieter Korneliszoon Hooft, Droft van Muiden; Abraham Heidanus, Profeflor te Leiden; Joannes Vollenhove, Leeraer in 's Gravenbage; Michiel de Ruiter, Amirael van Hollant en Westvriesland; Nikolaes Tulp, Burgemeefter de Stat Amsterdam; Louys de Geer, Koopman; Hendrik Laurenszoon, Boekverkooper, Franfois Hooglant, Makelaer; en diergelyke.

En deeze zelve fchryver, ter korthheit byfter geneegen, bemint noch daerenboven de Uitlaeting der Geflachtwoorden *Een* en *De* voor een Byvoeglyk en Zelfftandigh Naemwoort van het Eenvouwige Getal, met elkander in Overeenkomfte fttaande; als in, *Dat 'er niet zoo onbestendigh is, als geleende moogendheit; hoe zekere waterleiding gehecht was aen de vesten; als aen de historië nooit ander voordeel vast geweest waere; al is zy verkreegen door langduurige oeffening.* Waer voor anderen vol uit en naer den regel fchryven, *Eene* of *de* geleende moogendheit; *eene* zekere waterleiding; *een* ander voordeel; *eene* of *de* langduurige oeffening.

Het Bepaelende Geflachtwoort *De* en *Het* wordt ook uitgelaeten voor zyn Zelfftandigh Naemwoort, dat achter een Voorzetsel in het Eenvouwige Getal gezet wordt; als in, *In fleep; op de ftal; om bals; onder zweep; aen zee; langs ftant; met wafch; voor wint; naer regen; van hitte; onder sneeu; by manefchyn; buiten fpoor; onder lant; voor bofchloof; in top; boven maete; naer huis; uit Trojaenfchen bloede; naer ftat toe; voor, In den fleep; op den ftal; om den bals; onder de zweep; aen de zee; langs het ftant; met het wafch; voor den wint, naer den regen; van de*

de bitte; onder den sneeu; by den manesbryn; buiten het spoor; onder het lant; voor het boschbloof; in den top; boven de maete; naer het huis; uit den Trojaenschen bloede; naer de stat toe.

Wanneer echter het Voorzetsel *Zonder*, dat uit kracht zyner betekenisse alles van zich keert of weert, een enkel Zelfstandigh Naemwoort of *Bedryvend* en *Onzydigh* Werkwoort voorgaet, wordt deeze *Uitlaeting* niet zoo zeer door een van beide *Geslachtwoorden*, als wel door het *Byvoeglyke* Naemwoort *Eenigh* (*Ullus*) gevult; als in, *Zonder gelt; zonder moet; zonder hoope, zonder omzien; zonder ophouden; zonder wortel; zonder stroo; zonder moeite; zonder bengst; zonder voortekenen; zonder wistfel.*

Gelykerwys het niet noodigh is eene *Uitlaeting* van het *Bepaelende* *Geslachtwoort* te stellen, wanneer *Zelfstandige* *Naemwoorden*, met hunne *Byvoeglyke*, na of zonder een *Voorzetsel* *overeenkomstigh*, in het *Meervouwige* *Getal* zonder dit gevonden worden, als in, *Met laege tamarinden; met volle vieren; naer taeie wilgeblaen; voor groote leeuwen; rype appels; nieuwe kastanien; woeste bergen; zachte fioolen;* zoo moet het voor eene *Uitlaeting* des *Bepaelenden* *Geslachtwoorts*, onzes oordeels, gehouden worden, wanneer een *Byvoeglyk* en *Zelfstandigh* *Eigen*, of *Gemeen*, *Naemwoort*, in *Overeenkomste* staende, zonder of achter een *Voorzetsel*, in het *Eenvouwige* *Getal* voorkoomen; als in, *Kunstige Alcimedon sneed'er eenen taeien wyngert op; kleene Mykon offert u dien zwynskop; Korydon was op schoonen Alexis verslingert; tusschen barre steen-*

steenrots en slymigh moerasch; nu verquikt zich het vee in koele schaduw; luste het u eene kudde bokken in groene maluwe te dryven.

Siciliaensche tym, Sardinisch kruut, Ariusische wyn, Armeniaensche tigers, en meer diergelyke woortvoegingen, waer in het Byvoeglyke Naemwoort van eenen byzonderen lantaert ontleent is, schynen ook het Bepaelende Geslachtwoort De en Het uit te laeten, om dat men elders De Psythische bergen; De Syrische en De Assyrische roos; De Psythische druif; Den Lagischen wyn; De Libyaensche leeuwen; De Siciliaensche baren; De Partbenische wildernissen vol uit geschreeven vindt.

Van de overige Uitlaetingen der Geslachtwoorden, die overval voorkoomen, en van elk onder het leezen der goede schryveren aengemerkt kunnen worden, afscheidende, gaen wy over tot de andere.

Zelfstandige Naemwoorden worden uitgelaeten achter hunne overeenstemmende Byvoeglyke Naemwoorden, achter eenige Voornaemwoorden, en achter andere Zelfstandige Naemwoorden, die van de uitgelaetene beheerscht worden, en eindelyk achter Voorzetsels.

Achter de Byvoeglyke Naemwoorden worden de overeenkomstige Zelfstandige uitgelaeten in, *Die werken blyven ten halven steeken; wacht op een beter; des zomers onder het groen; oneven brengt geluk met; niet langer uw eige; de populier behaegt Herkules boven al; dat ik ze voor het leste aenroep; daer de dagh op zyn langste zy; het uiterste van onzen bodem; eene aerde; die zich in het groen kleedt; het groen durft zich*

zich in den zonneshyn betrouwen; ziet gy het schaep op de beide het groen kaeuwen; de belt antwoordde haer in het kort aldus; by haelt het uit het diepste van zyne borst; eene mot quam by donker snoepen; de moeder op een nieu ontstelt; ik wil u in het breede ontvouwen; die het heilige paert met scherp schon; by baelde het eeuwige vier uit het binnenste des tempels; ik geraeke op het opperste van het dak; tot in het binnenste van het bos; de scheepen waren bykans op drooggezet; laet ons dan het beste volgen; zy hadden het uiterste van het renperk in het oog; tot in het diepste van het hart; in het uiterste van uw overlyden; nu is men tot het uiterste getreden; op myn uiterste leggende; die in het duister by nacht ontydige dingen spelt; door het zelve ingenoomen; in de plaetse van, Ten halven weege; op een beter lot; onder het groene loof; oneven getal; uwe eige huisvrouw; boven al het geboomte; voor het leste mael; op zyne langste maete; het uiterste geweest; in het groene gewaet; het groene gewas; het groene kruut; in het kort antwoord; uit het diepste deel; by donker weder; op een nieu voorval; in het breede verhael; met scherp geweer; uit het binnenste heiligdom; op het opperste gedeelte; in het binnenste vertrek; op droog zant; het beste oordeel; het uiterste einde; in het diepste hol; in het uiterste oogeblik; tot het uiterste bedryf; op myn uiterste sterven; in het duister weder; het zelve open hol.

Achter de Voornaemwoorden geschiedt ook de Uitlaeting van de Zelfstandige Naemwoorden in, *Wiens vee is dit? een vreemdeling zeit, dit 's myn; o kloeke huislieden; dit 's uw werk; dit zal uw werk zyn; het is Egons kudde; nu zal ik beginnen te zingen; wat de landen weeligh en vet maeke; het was toen*

*Toen lente; wat wy voor deezen overbroghen; voor deezen was het ongeoorlooft; hoe het in mynen raet geschooren legt; dat de bedrieger het my betaelt zoude zetten; ik geeve het gaerne gewonnen; Dido had het byster drok met vraegen; indien het wil regenen; het buldert en stormt geweldigh; gy most dat een' rechtschaepenen man zoo niet toeduwen; in de plaetse van, *Wiens vee is dit vee? dit 's myn eigendom; dit werk is uw werk; dit werk zal uw werk zyn; het vee is Egons kudde; wat middel of werk de landen vet maeke; het jaizoen was toen lente; wat onheil wy overbraghten; voor deezen tyt was het ongeoorlooft; hoe het nootlot geschooren legt; dat de bedrieger het dreigement betaelt zoude zetten; ik geeve het gevecht gewonnen; had het werk byster drok; indien het weder wil; het onweder buldert en stormt; dat woort.**

Het Voornaemwoort *Het*, voorkoomende in de Aengevoegde spreekwyzen, *Dat het klinke; dat het daveren; dat het ruische; dat het kraeke; dat het schuime; dat het stuipe;* en diergelyke, moet in de Uitlaetinge gevult worden met dat Zelfstandige Naemwoort of Werkwoort, Zelfstandiger wyze genoomen, waer aen in het voorgaende lit der rede deeze werking worde toegeschreeven.

Na de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden, of Eindigende Werkwoorden, voor Zelfstandige Naemwoorden gebruikt, geschiedt eindelyk ook de Uitlaeting der Beheerschende in, *Hy is naer Dianaes gegaen; zy zyn tot (tot voor te; gelyk elders te voor tot, uit kracht van het Hoogduitsche zu, door toe en te en tot by de Nederduitschen uitgedrukt) Damons welont-haelt; de Raetskeur is hier op Sint Peters, te Zwolle op Sint Pawwels; Kornelis Bakker Gerbrants is over leden; by woons*

by der Broëren; men verbuiſt op *Aller Heiligen*; wy zyn des Heeren; by is des Raets; zy gingen huns weegs; de ſchuuren zyn tot berſtens toe overlaeden; op *Kaſſandre* tot raezens toe verſlingert; nu tot ſtervens toe krank; in de plaetſe van, *Naer Dianaes tempel*; tot *Damóns huis*; op *Sint Peters dagh*, op *Sint Pauwels dagh*; *Gerbrants zoon*; by der *Broëren kerk*; op *Aller Heiligen vierdag*; des Heeren eigendom; des Raets lit; huns weegs pat; tot berſtens maete; tot raezens gevaer; tot ſtervens noot.

Achter de Voorzetfels, die hunnen Naemval beheerſchen, geſchiedt ook de Uitlaeting der Beheerichte Zelfſtandige Naemwoorden; als in, *Wy zullen noch wel Binnen geraeken*; de nabuurige ſteden ſchieten het barnas Aen; Zonder dat wy willen; Zonder naer my te verneemen; Tegens dat iemand zyne byen moght verliezen; wanneer by Onder leit; hoe ze'er met de zweep Achter geeven; maer Eneas neemt voor met de zonne Op te zyn; elk is graeg om Buiten te gaen; zy ſchroomden met den Zuidewint Uit te loopen; zy bouwden de binten Onder by den opperſten zolder in ſtukken; die het hoofst Onder haelt; zy lieten de ſchaelen Rontom gaen; om Uit te geraeken; de Slaepgodt kreeg bem beel Onder; Eneas rukte hier den degen Uit; maer de veerman neemt nu den eenen, dan den anderen In; het ſtaet ons niet vry leevende lichaemen Over te voeren; by zette den belt in het ſlib en vlotgras Op; die hier noch zyne wapens Aen heeft; wie had u zoo Onder? wanneer het paert den gewapenden voetknecht Binnen holp; o wie gy zyt, tree Op; Porſenne beval den uitgedreeven Tarquyn wederom In te haelen; de goutgeele baert begoft Uit te breeken; om hun morgen Op te koomen; het vier begint hier en daer Uit te gaen;

der

derwaert Op leit de wegh; de dagh koomt Op; Voor dat de nacht de starren te voorschyn brenge; de klaere maen quam Op; om te zien, wiens leven Boven dryve; en, wanneer de zelve Voorzetsels door het Bywoort *Weder* herhaelt worden; als in, Gelyk of zy hem Door en *Weder* Door wou zien; de zuster brengt zoodaenige jammerklagten Over en *Weder* Over; by schermt Om en *Wederom* Om met den schitterenden degen. Waer voor by vervulling gezet wordt; Binnen de stat; Aen het lyf; Zonder het oogmerk; Zonder de moeite van; Tegens den tyt; Onder de voeten; Achter het lyf; Op de beenen; Buiten de poort; Uit de haven; Onder het dak; Onder de baren; Rontom de tafel; Uit den doolhof; heel Onder zyne maght; Uit de scheede; In den boot; Over het water; Op den oever; Aen het lyf; Onder de knie; Binnen de vesten; Op het lant; In de stat; Uit het vel; Op den bals; Uit de kolen; Op de hoogte; Op de aerde; Voor den tyt; Op de kimmern; Boven het water; Door en *Weder* door het lichaem; Over en *Weder* Over den wegh; Om en *Weder* Om zich.

Ondertuffchen worden achter de Voorzetsels, by zich hebbende de Helpwoorden *Zynen Hebben*, in de plaetse der Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden die Deelwoorden uitgelaeten, die met elk Voorzetsel een Samengezet Woort uitmaeken; als in, *Wanneer* het jaer Om *Is*; *wanneer* het donker weder aen den hemel Over *Is*; eer de stille maen noch Op *Was*; toen myn schrik Over *Was*; toen de eerste slaep Over *Was*; na dat het vier Uit *Is*; met recht willen alle oorlogen Uit *Hebben*, toen de nacht Over, en de slaep Uit *Was*; maer ik *Ben* Uit; om u een leger toe

te *stieren*. Waer voor ten vollen gezegt wordt, *Wanneer het jaer Omgelopen Is; wanneer het' donker weder aen den bemel Overgedreeven Is; eer de stille maen noch Opgereezen Was; toen myn schrik Overgegaen Was; toen de eerste slaep Overgebraght Was; nadat het vier Uitgegaen Is; met recht willen alle oorlogen Uitgedient Hebben; toen de nacht Overgebraght; en de slaep Uitgeslaepen Was; maer ik Ben Uitgetoogen, naemelyk, met myne gedachten, om u een leger toe te stieren; alzo Geloopen, Gedreeven, Gereezen, Gegaen, Gebraght, Gedient, Geslaepen, Getoogen de uitgelaetene Deelwoorden zyn, of schynen te zyn.*

De Persoonlyke Voornaemwoorden, *Ik, Gy, Hy, Wy, Zy*, zyn, in de Overeenkomste met hunne Bepaelde Werkwoorden staende, en als van hun onscheidbaer, in hunne beide Getallen eigentlyk geene Uitlaetinge onderworpen. Waerom het eene ongeregelde schryfwyze is, hoewel by kooplieden en anderen, ook geleerden, veelszins gebruikelijk, *Hebbe*, voor, *Ik Hebbe uwen brief gisteren ontfangen; bekenne*, voor, *Ik bekenne deugdelyk schuldigh te zyn; wanneer*, voor, *wanneer Gy nader tyding zult bekoomen; zoo dra*, voor, *zoo dra Hy weder te lande gekoomen is; alwat*, voor, *alwat Wy of Zy behoort en gezien hebben.*

In redenen echter, korte of lange, die door Voegwoorden aen een gehecht zyn, worden deeze Persoonlyke Voornaemwoorden, die in het eerste deel voorkoomen, in het leste uitgelaeten; als in, *Ik hebbe altyt versche melk, en zinge, gelyk Amfion, aen zee; dat benyde Ik u niet, maer verwondere my eer; Gy ontfermt u niet; en zult my om bals brengen; hebt Gy*

Gy het hem met zingen afgewonnen? of uw leeven wel eene pyp gestelt? Hy leit op eene zachte maïbloem, en erkaeut vast het ingezwolgen gras; zo lang Hy Neëre vrydt, en ducht, dat zy my boven hem stelle; Wy verlaeten onze lieve akkers, en trekken van hier naer Libyë; Zy brengen den nacht met tuischen over, en spoelen met bier en appeldrank de zwaarigheid van het harte.

Hy wordt uitgelaten in deeze woorden, Laet het zeggen, wie slechts kooome; laet het vry winnen, wien gy het gunt; wien de ouders nooit toelachten, dien achten Natuurgodt en Bedgodin hunne tafel en bedde onwaerdigh.

In *Van Zelf*, dat, met het Latynsche *Sponte* overeenkoomende, niet alleen van redelyke en leevende, maer ook van reden-en leevenlooze dingen gebruikt wordt, is alomme eene Uitlaeting van het Voornaemwoort *Zich*, wanneer het van eenen Derden gebruikt wordt, omdat men in den Eersten en Tweeden Persoone *Van My*, *Ons* en *U Zelfen* in beide Getallen spreekt; *De aerde broght van zelf alle dingen voort; al wāt van zelf in 't wilt opwaft; zy koomen van zelf te kooi.*

De Werkwoorden zyn ook eene Uitlaetinge onderworpen, zoo wel de Bepaelde, als de Onbepaelde of Eindigende.

Het Bepaelde Werkwoort wordt uitgelaten voor dit woort, *Te gelyk aen de riemen; Wech met al dit werk; O gy Latynsche vrouwen, rustigh op; Een ieder in't gelit; te vervullen door deeze Gebiedende Woorden, Valt, Pakt u, Ryft; of door dit Werkwoort der Toelaetende en anders Aenvoegende Wyze; Treede, of zette zich, gelyk tot vervulling van het volgende, De*

bedrukten aen het schreien; De heeren aen het mompelen; het Werkwoord Geraeken of Vallen achter de Noemers, de bedrukten, de heeren in de Aentoonende Wyze noodigh vereifcht wordt; en achter, De reden waerom, deeze of diergelyke Aengevoegde spreekwyzen, Het gezegt worde, het gevoelt worde.

Het Werkwoord der Eindigende Wyze van den Tegenwoordigen Tyt, wordt uitgelaeten, in, *Zy kunnen met den vollen uier quaelyk over den drempel; Ifitus en Pelias, die, overmits de een out, de ander van Ulyffes gewondt was, niet voort kosten, naemelyk Koomen of Geraeken: gelyk de Helpwoorden Hebben, Zyn en Worden, in, Het is verlooren gekreeten; het is verlooren gevochten, als u de Goden tegen zyn; beide te vervullen, door, Te Hebben; zeker, ik kenne my zulke eene eere niet waerdigh; naemelyk, Te Zyn; alle jaer dient de gront omgespit; naemelyk, Te Worden.*

Het Voegwoord *En* wordt uitgelaeten, in, *Zoo geleek ik wulpen by volwassene honden, bokken by de moeders, groote by kleene zaeken; knaepen gaet heen; weidt uwe ossen, spant uwe stieren voor den ploeg; deeze pynboomen, deeze boomgaerden, deeze bronnen riepen al om Tityr; wat gerecht, wat banket Filomele hem opdifchte; en diergelyke spreekwyzen, die overal geleezen en dagelyks gehoord worden; waer in de Uitlaeting des Voegwoorts door de tuschenkoomende zinsneede (comma) gemerkt word.*

Het Voorzetsel *Aen* wordt uitgelaeten, in, *De beste naest Febus; Myrtetelg, die naest den lauwer geëert wordt; omdat men spreekt van Landen, naest men Italië; naest aen onze kusten gelegen; Door met het*

het Geslachtwoord *Den*, in, *Ik hebbe winter en zomer altyt versche melk*; *Op* in dit woort, *Hou uwe rust den vyfden dagh*; en *Over*, achter den Beheerschten Naemval gestelt, in, *Om eenen eeuwigen nacht te rusten*; en *Over het nootlot of Over het ongeval*, in, *Ontferm u des vaders en des zoons*; *ontfermt u des Arkadischen konings*; dewyl *Zich over iemand ontfermen*, de gemeene en dagelyksche tael is.

De Uitlaeting, die in de byzondere Spraekdeelen voorvalt, op goede gronden en redenen, zoo wy meenen, gevult hebbende, zullen wy anderen overlaeten (want het is ons onmoogelyk van alles reden te geeven) te onderzoeken, waerom men zegge, *Myns oordeels*; *onzes bedunkens*; *gezonts lyft*; *bekoudens lyfs*; *hangends hoofts*; *bloots hoofts*; *heels hoofts*; *ruims schaots*; *eens gangs*; *eens loefs*; *eens klaps*; *goets moets*; (die Hooft even krachtigh houdt met de losse Neemeren, *Ablativi absoluti* der Latynen) als mede, waerom men *Binnenboorts*; *binnen scheuts*; *binnen's monts*; *binnen's huis*; *buiten's huis*; *buiten's weegs*; *buiten's lants*; *bezyde's weegs*; *voor's hants*; *by tyts*; *van outs*; *van jongs op*; *van nieuws*; *van overouts ber*; en meer diergelyke uitdrukkingen, met of zonder de afgekorte *S* alomme geschreeven vinde.

H E T X L V I . K A P I T T E L .

WY zouden nu kunnen rekenen onze Spraekkunst voltooit te hebben, door ons onderwys in de Woortvoeginge, hoe met waerneeminge der Schikkinge en Plaette de byzondere Spraekdeelen door of zonder Uitlaetinge recht en sierlyk gesproken en geschreeven worden; maer het is ook noodigh te overweegen, door wat middel de welgeschreevene en welgeschikte woorden recht geleezen en wel verstaen kunnen worden; zonder dat men te vreezen hebbe, dat in eene geheele rede door misverstant in de uitsprake zal gescheiden worden, het geen tot elkander behoort, en wederom samengevoegt, dat nootzaekelyk hier en gins gescheiden moet worden. Dit middel noemen wy met andere Letterkundigen de *Schriftscheiding*.

Deeze *Schriftscheiding*, wel geen deel der Spraekkunst, maer evenwel haer in het recht schryven te hulpe koomende, gebruikt hier toe zekere *Merken* of *Zin- en Schryftekens*; eertyds gevonden en ingevoerd, om de samengelchikte woorden recht te onderscheiden, hunne verdeelingen wel te byzonderen, en de gansche rede, gelyk by leden, te schikken; opdat de lezers en toehoorders te bequaemer zyn, om een welgeordent geschrift, dat anders niet of zwaerlyk zoude verstaen worden, zekerder, verstandiger en vaster te leezen en aen te hooren.

Deeze *Merken*, die, op hunne rechte plaetsen gestelt, den lezeren tot rustplaetzen dienen, om by eenen veranderden zin, hoe gering en klein, ter

rede

rede inschietende, met de gedachten eenigzins stil te staen, zyn in getal vier, en merken de kortste, eene langer, de middelste, en de eindelyke ademhaeling in het leezen en verhaelen der geschrift-en.

Het eerste *Merk*, dat het teken der allerkortste ademhaelinge is, wordt van ons eene *Sneede* of *Zinsneede* geheeten, en in twee gedaenten getekent; in de drukken met Romeinsche of Latynsche letteren dus, en krom; in de Hoog- en Nederduitsche drukken dus / en schuins. Waerom ook dit Merk den naam van eene *Streek* of *Streep* draegt.

Dit wordt gebruikt tusschen *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy *Eigene*, het zy *Gemeene*, wanneer het Voegwoord *En*, dat ze anders aen elkandere hecht, achter hen by Uitlaeting verzweegen wordt. Waer van deeze voorbeelden ter wederzyde zyn; *Om nu Xenofon, Strabo, Atheneus en anderen over te slaen; Hy zoekt zyne sluikery, konstroovery, en gestoole vonden door berstelling van zaaken, wisseling van naemen en woorden, of anderzints te verbergen.*

Ook wordt de *Sneede* gebruikt tusschen byzondere *Byvoeglyke Naemwoorden*, waer achter ook het Voegwoord *En* uitgelaeten wordt; als in, *Den achtbaeren, hooghgeleerden, wyzen, en bescheidenen beere; en, Laet wy lieden, wyzer, stemmiger, en ingetoo-gen, slichtigen oeffeningen hanteeren.*

En in het gemeen wordt de *Zinsneede* gebruikt achter alle andere *Spraekdeelen*, wanneer achter die het Voegwoord *En* wordt verzweegen, gelyk achter de *Werkwoorden*; als in, *O Lucifer, die vroeg opging; die de volken quetste, in urwe harten spraekt;*

en, *In het welschikken, tekenen, en schilderen der beelden; achter de Deelwoorden; als in, De Scheping, in Achilles schild geschildert, het Paradys, door Alcinous hof afgebeeldt, en 'Lucifers val, door Ate betekent; achter de Bywoorden; als in, Dat overal, dat altyt, en van allen geloofd wordt; en achter de Voorzetsels; als in, Voor, achter, bezyden, en rontom het leger.*

Waer by koomt, dat de *Sneede* in het gemeen tot onderscheiding der Woorden zeer dikwyls en veelmaels gebruikt wordt; wanneer naemclyk de Rede noch onvolkoomen is, en de Woorden evenwel eene scheidbaere Afzondering vorderen tot beter verstant voor den leezer, en geschikter deeling der woorden; als in, *Indien de schilder een menschenhoofd op een paertsbals woude zetten, en met veelerlei vederen schakeren, en van allerhande leden te zamen voegen; zulks dat het bovenlyf eene schoone vrouw geleeck, en het onderste in eenen mismackten visch eindigde, zoudt ge, o vrienden, dit ziende, u van lachen kunnen onthouden?*

Het tweede *Merk*, het teken eener langer ademhaelinge, wordt, als uit een *Stip* en *Sneede* samengesteld, van ons eene *Stipsneede* genoemd, en dus gemaakt, zoo wel in Hoog- en Nederduitche, als Roomsche of Latynsche letterdrukken, en het heeft zyne plaets in de Rede, daer de zin, die wel niet geheel onvolkoomen is, eene langere rust, als door de *Sneede* geschieden magh, in het leezen of verhaelen vordert; als in, *Mopsus, dewyl wy, beide even konstig, gy meester op de fluit, ik in het zingen, wel op malkander passen; waerom gaen wy hier niet neder-*

wederzitten, onder-deeze olmen en hazelaers, door een geplant? en wederom, Gelyk de taeie willegeboom voor den blonden olyf; gelyk de laege lavenderbloem voor den rooden roozelaer moet wyken; zoo verre moet, myns oordeels, Amyntas voor u wyken.

Het derde *Merk*, het teken der Middelste ademhaelinge, wordt van onseen *Tweelingstip* geheeten, en, als uit twee Stippen, boven elkander getekent, bestaende, dus uitgedrukt: en het heeft zyn gebruik en plaets, waer en wanneer de rede wel eenigszins volkoomen is, maer evenwel tot haere eindelyke volkoomenheit of meerder versterking en verklaring noch iets kan of moet eischen; als in de Tegenstellingen; in het aenbrengen der Voorbeelden tot de Regels; in Redengeeveningen, en diergelyke; als in, *Bakchus benyde den heuvelen de schaduw der wyranken: maer koomt onze Fyllis eens weder, zoo zullen alle boschen bloeien; en, Eerst zal ik u deeze brosse scherleipyp schenken, die ons leerde: Korydon was op den schoonen Alexis verslingert: die zelve pyp leerde ons: wiens vee is dit? behoort het Melibeus toe? en ook, De wolf beloert geen schaep, nochte men spant geene netten om harten te vangen: d'oprechte Dafnis is met vrede gedient.*

Het vierde *Merk*, het teken der eindelyke ademhaelinge, noemen wy een *Stip* of *Tittel*, en stellen dit achter het slot eener Spreukrede in deeze gedaente. En eene Spreukrede is een rede, dien ten vollen geslooten is, en in eenen adem of met tusschenpoozingen uitgesproken, ook een *Zinslot* genoemd word. Waer achter eene nieuwe rede niet alleen

met eene hoofletter in het ſchryven aenvangt, maer ook met eene herſchepping der ſtemme geleezen wordt. Hier van is dit voorbeeld: *O Kriſp Salluſt, vyant van ſtaeten, het zilver, van gierigaerts in de aerde begraeven, is zonder glans, ten zy het blinke door een maetigh gebruik. Prokuleius, vermaert door het toonen van zyn vaderlyk hart, over zyne broeders, zal eeu in eeu uit leeven. De Faem zal hem, na zynen doot, op onbezweeke vleugels omvoeren. Indien gy uwe geltzucht temt, zoo zult gy wyder heerſchen, als of gy Lybië en het veergeleegen Spanje aen een bechte, en beide de Peenen onder een hoofft brogt.*

Na deeze vier *Merken* der *Schriftleidinge* moeten ook in het ſchryven eenige andre *Tekens* waergenoomen en gebruikt worden, en de woorden, waer achter zy geſtelt worden, met eenen veranderden toon uitgeſproken.

Onder deeze is het eerſte een *Vraegteken*, dat achter eene *Vraeg* of *Vraegende Rede* geſtelt wordt, en van deeze gedaente is? als in, *Zeg my, Dametas, wiens vee is dit? behoort het Melibeus toe? en, Wat zullen Heerſchappen niet aanrechten, naedien dieven dit durven beſtaen? en, Behoorde hy, die den zangſtryt verloor, my niet de geit te leveren?*

En omtrent dit *Vraegteken* is aen te merken, dat het de rede nadrukkelyker en krachtiger maekt, dan een ſlechte en eenvoudige ſtelling. Dus vindt men meer nadruks in, *Viel het my niet lichter; Amarils bitsheit en ongenade en haere hoovaerdy en ſpyt te verdraegen? Gy ſchalk, zagh ik u niet Damons bok bejmelyk wechſleepen, terwyl Hontwolf zoo vreeffelyk baſte? als in, Het viel my lichter, Amarils bitsheit*

te verdraegen; ik zagh u Damons bok wechsleepen.

Hier na volgt een teken, dat achter de rechtsdraetsche uitboezemingen van *Klagte*, *Vreugde* en *Verwonderinge*, als ook achter de *Tusschenwerpingen* *Och*, *Och arm*, en *Helaes* gestelt wordt, en daerom een *Klagt-* of *Vreugde-* of *Verwonderingsteken* genoemd kan worden, en van deeze gedaente is! En men vindt dit in, *Hoe menigmael sprak my Galatèa zoo minnelyk toe! o winden, luistert hier van den Goden iet in; Och! hoe mager is myn stier in zulke eene vette weide! Och! rampzalige maegt, wat dolheit ging u over? Mantua, dat helaes! het verdrukte Kremonè al te na legt; Och! hoe zacht wil myn gebeente rusten, zoo uwe sluit namaels myne vryaedjen verhaele! Gy wreede gaet helaes! verre van uw vaderlant den Ryn bezoeken.*

De *Tusschenstelling*, Parenthesis by Grieken en Latynen, waer door in eené rede eenige woorden, als eene tusschenrede, gevoegt worden, niet alleen zonder haer nadeel, maer ook somtyts tot haere naekter verklaering, wordt ter wederzyde der tusschengestelde woorden met twee halve maentjes en dus () getekent; als in, *My gedenkt (hadden myne zinnen niet averechts gestaen) dat de eiken ons dikwyls deeze rampen spelden; de Zanggodinnen vereeren u (aenvaerd ze toch) deeze pypen, te voore den ouden Hesiodus van Askra eigen; Ik zagh u (toen gy noch een kleen meiske waert) bloozende appels plukken.*

En dit teken heeft alleen plaets, wanneer de nieuwe zin in het midden eener rede geslooten wordt; die anders aen het einde der zelve haere plaets kan heb-

hebben. Want het is even veel, te zeggen, *Ik zal deeze jonge koe tegens u opzetten, die tweemaal's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, opdat gy ze niet te klein acht; Ik zal een paer beuke kroezen daer tegens zetten; die gy zelf bekennen moet meer waerdigh te weezen; of met een tusschenstellinge, Ik zal deeze jonge koe (opdat gy ze niet te klein acht) die tweemaal's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, tegens u opzetten; Ik zal een paer beuke kroezen (die gy zelf bekennen moet meer waerdigh te weezen) daer tegens zetten.*

Evenwel schynt de *Tusschenstellinge* de rede heviger en krachtiger te maeken; als in deeze uitdrukkingen, *Moeten wy dit beleeven? dat een vreemdeling (wie boedde zich hier voor?) in onze armoedje vallende, zeit: gy oude huislieden, vertrekt; Wy, zoo deerlyk verdrukt, brengen hem (de plaeg haele den soldaet) deeze bokken; O al te gelukkige huislieden (kenden zy slechts hun geluk) die buiten oorlogskrakkeel, in den schoot het voedsel ontfangen; Zoo scheurden zy (de Goden gunnen den vroomen wat beters) met bitse tanden hunne eigene leden in stukken.*

H E T XLVII. K A P I T T E L.

BEhalve de bovengemelde Merken der Schriftscheidinge, en andere, die de uitspraek bestieren, gebruiken de Nederduitschen tot het schryven en vormen van hunne woorden, gelyk ook andere volken en taelen, van outs her eenige Vryheden; waer door zommige letters, tot een woort niet behoorende, den woorde worden toegevoegt, en

we-

wederom andere, die 'er toe behooren, den woorde afgenoomen, en eindelyk letters met letteren verwisselt en omkeert. Van welke wy, hoewel zy meelt de Dicht- of Rymkunst raeken, ook hier ter plaetse, en voor het leste spreken zullen.

Deeze zyn de *Voorzetting*, *Inzetting*, *Nazetting*, *Voorafkorting*, *Uitbyting*, *Afkapping*, *Omzetting*, *Wisseling*, en *Samentrekking*. Waer by wy de *Afwending* met haer teken voegen.

De *Voorzetting* is, waer door eene lettergreep in het begin en voor aen een woort gezet wordt; als in, *Gebroeders*, *gezusters*, *gehoorzaem*, *gevolgzaam*; voor *Broeders*, *zusters*, *hoorzaem*, *volgzaam*, van het Wortelwerkwoort afkomstigh; als *buigzaam*; *voedzaam*, *groeizaem*, *volgzaam*, en diergelyke.

De *Inzetting* is, wanneer om een vaers of ook welluidendheits halve eene letter of lettergreep in het midden van een woort gezet wordt; als in, *Vergodet*, *kalfskruit*, *gestarrenten*, *barrenassen*, *ommezwaei*, *inneprent*, *errenst*, *arrebbeit*, *vuiligheit*, *getrouwigheit*, voor, *Vergoodt*, *kalfskruit*, *gestarnten*, *barrenassen*, *omzwaei*, *inprent*, *ernst*, *arbeit*, *vuilheit*, *getroubeit*.

De *Nazetting* is, als aen het einde eens woorts eene letter of lettergreep, die 'er niet toe behoort, gevoegt wordt; als in, *De Eere*, *honor*, *leere*, *doctrina*, *vlamme*, *stemme*, *Zelfitandige Naemwoorden* van den eersten Naemval, *omme*, *alomme*, *rontomme*, voor, *de Eer*, *leer*, *vlam*, *stem*, *om*, *alom*, *romtom*.

De *Voorafkorting* is, als eene lettergreep voor een woort wechgenoomen en verworpen wordt; als in,
Haegen,

Haegen, by den Drost Hooft in zyne Gedichten; *doogen*, *lukken*, *waeren*, en by van den Vondel *schakeerde*; voor, *Bebaegen*, *gedoogen*, *gelukken*, *bewaeren*, *geschakeerde*.

De *Uitbyting* is, wanneer eene letter of lettergreep uit het midden van een woort uitgeworpen; als in, *Boogaerden*, *rieboorden*, *tyloozen*, *elboogen*, *welboore mannen*, *eerbre vrouwen*, *kindren*, *wandelen*, *erfnis*; voor, *Boomgaerden*, *rietboorden*, *tydeloozen*, *elleboogen*, *welgeboore mannen*, *eerbaere vrouwen*, *kinderen*, *wandelen*, *erffenis*. Dus zegt men in eigene naemen *Flips*; *Dirk*; voor, *Filips*; *Dieryk*, en andere.

De *Afkapping* is, waer door eene lettergreep of letter van het einde eens woorts afgesneden en verworpen wordt; als in, *Het is juist hondert jaer*, *negen duizent man*, *zes of zeven mael*, *onze zus*, *by zei*, *zy lei*, *ik wou*, *ik kon*, *gena*, *spa*, *ste*, *bie*, *moe*, *roe*, *dik*, *nau*; voor, *Hondert jaeren*, *negen duizent mannen*, *zes of zeven maelen*, *onze zuster*, *by zeide*, *zy leide*, *ik woude*, *ik konde*, *genade*, *spade*, *stede*, *biede*, *moede*, *roede*, *dikwyls*, *nauyls*.

De *Omzetting* is, waer door eene letter van haere rechte plaetse in eene andere wordt overgebracht; als in, *Bron* voor *born*, *beemlen* voor *bemelen*, *eedle* voor *edele*, *aedlaer* voor *adelaer*, *eentre* voor *eener*; *te Amstelredam* voor *te Amstelerdam*, *te Zaenredam* voor *te Zaernerdam*. In welke beide leste Eigene Naemwoorden het schryven en spellen dus valt, omdat zy uit twee byzondere Naemwoorden te zamen gezet zyn.

De *Wisseling* is, wanneer eene letter en voornamelyk

melyk eene klinkletter of een tweeklank, welluidendheids of ryms of ook uitspraeks halve, in andere, die 'er aen verwant zyn, worden verwisselt; als in, *Vlak* voor *vlek*, *kammen* peetere, voor *kemmen*, *gewente* voor *gewoonte*, *vleisch* voor *vleesch*, *beur* voor *baer*, *deur*, *per*, voor *door*, *leugen* voor *logen*, *meugen* voor *moogen*, *luiden* voor *lieden*, *ruikem* voor *rieken*, *pluiken* voor *plukken*, *oegst* voor *oogst*, *koegel* voor *kogel*, *lengde* voor *lengte*, *breede* voor *brestte*, *vinnen* voor *vinden*, *schennen* voor *schenden*.

De *Samentrekking* is, als twee lettergreepen door uitlaeting van een of meer letteren tot eene gemaakt, en met dit teken A gemerkt worden; als in *Blaen* voor *bladen*, *raen*, *rotæ*, voor *raden*, *aem* voor *adem*, *bronaer* voor *bronader*, *vree* voor *vrede*, *veel* voor *vedel*, *steen* voor *steden*, *treen* voor *treedem*, *wetrga* voor *wederga*; *wetrgalm* voor *wedergalm*, *teer* voor *teder*; *Biën* voor *bieden*, *geschien* voor *geschiedem*, *vlien* voor *vlieden*, *Goen* voor *goeden*, *bloen* voor *bloeden*; *vermoen* voor *vermoeden*, *gloen* voor *gloeien*; *broer* voor *broeder*; *Boem* voor *bodem*; *Goen* voor *godem*, *zoen* voor *zodem*, *cespites*, *geboen* voor *gebodem*.

De *Afwending* is niet anders, dan eene afsnyding der voorste letteren in de woorden *Des*, *Het*, *Ik*, *Is*, *Daer*; waer voor met het teken der Afwendinge, boven aen de overgebleeve letters gestelt, dus geschreeven wordt, 'S, 'T, en by van den Vondel 'Et achter het Voorzetsel *Na*, en voor een Eindigend Werkwoord, Zelfstandiger wyze gebruikt, 'K, 'Er (dat geen zwak bewys is voor de oude uitspraek met *ae* in de plaetse van *aa*) en

Z

by

by van den Vondel ook enkelyk 'R, in 's Vorsten
 oere; 's lants gewoonte, 's nagebuurs kudde; en in de
 Bywoorden van den Tyt, 's Morgens vroeg, twee-
 maal 's dags, hier is het 's wintet 's schier altyt zomer;
 dat 's at wat ik hebbe; dit 's myn, dat 's genoeg; van
 't Latyn verdoelen; in 't zant liggende, het hof waegt
 van 't geschrei; na 'et onderhouden der wet, na 'et in-
 treên; na 'et planten; 'k verzwyg myn benevaert,
 'k misdank my dan dit teen; 'k hoor levenwekker met
 een morgenkoelte opkoomen; wat moet 'er gespilt wor-
 den; dat 'er nochte Griek nochte Latyn gevonden wert;
 de muis bout 'er haere schuuren; Aristoteles twyfelde
 zelf niet, dat ze 'r geweest waren, uit ondervindin-
 ge van het gene 'r in stak; en der klinkletter E in
 De, Te; en Ze, Illam, Illos, Illas, (gelyk zom-
 migen willen) en in Ze voor Zy in den eersten
 Naemval van beide Getallen by van den Vondel
 gebruikt; en in den aenvang van een vaers; voor
 cene volgende klinkletter, wanneer de Afwending
 achter de overgebleve letters dus getekent wordt,
 D', T', Z', in; D' Allerbeste en d'eenige Poët,
 d' Eridaen, der sroomen koning; d' asfront ziet uw
 doogdy niet te ontmoet; welker gedachtenis de werelt
 beloofde t' overleeven, haeren glans breeder t' ontvou-
 wen; of u de regeering stae t' aenvaerden; zich t' Atel-
 le wat verquikkende; den uitgeleerden Grieken t' Athe-
 ne bekent, dees; na balling, t' Argos gekoomen; men
 heeft z' ondervraegt; wie hadden z' onderdrukt? nie-
 mant heeft z' overweldigt; z' is onbegrypelyk; z' ont-
 steekt die vlam in Godts gezicht, z' ontmoeten ons alre.

Maer gelyk de Afwending der klinkletter E in
 Te

Te plaets heeft voor eene volgende klinkletter, zoo wordt zy ook gevonden voor de medeklinkers *H* en *Z*, doch vooral in de Bywoorden van Plaets en *Tyt t'buïs* en *t'bans*, en voor *Zamen* en *zoek*; als in, *Ik quam nooit met de bant vol gelts t'buïs*; *de koopman*, *t'bans* geen en kommer kunnende lyden; *wy lustren t'zamen toe*; *ik zal my niet t'zoek maeken*; dewyl men mede *t'zyner tyt* leeft.

Door de Afwending wordt ook de laatste lettergreep afgesneeden in den derden, vierden, en zesden Naemval des Nietbepaelenden Geslachtwoorts *Een* in het Manlyke Geslachte, als mede in den zelve derden, vierden, en zesden Naemval van het Eenvouwige Getal, en in de derde Naemvallen van beide Getallen des Voeglyken Naemwoorts *Geen*, en der Bezittende Voornaemwoorden *Myn*, *Uw*, *Zyn*, *Haer*, *Hun*; in het zelve Manlyke Geslachte; wanneer voor *Eenen*, *Geenen*, *Mynen*, *Uwen*, *Zynen*, *Haeren*, *Hunnen* gestelt wordt *Een*, *Geen*, *Myn*, *Uw*, *Zyn*, *Haer*, *Hunn*; dit laatste behoudende de *N*, waer mede de laatste lettergreep begint; als blykt in, *Gymst dat een' rechtschaepenen man zoo niet voeduwen*; *terwyl een eenigh oordeel maer een' eenigen straal uitschiet*, *men zou hem voor een' lauwer aanzien*; *het past geen' vreemdelyng*, *gy lustert naar geen' raet*; *de mensch gevoelt geen' stryt*, *een ontwoer barnt'er in myn' geest*; *ik zwoer myn' Scheppet af*; *uw' lust ontvont myn' geest*; *wy koomen uw' bruilofsdisch bekleeden*, *wat gy wilt uw' dienaer toebetrouwen*; *het schepsel, dat in uw' wil zich zelf versmilte*; *dat by zyn' voet niet*

stootte, als pylon van zyn' boog, den Engelen, zyn' broeders gelyk; de Wysheit wou haer' wil bezegelen, de zon in haer' loop, een Godtheit geeft haer' glans; in bunn' byzondren last, in bunn' zwier, aen Godt, bunn' toeverlaet.

Wy zeggen ten lesten, dat ook de Afwendig plaets hebbe achter de Bedryvende Werkwoorden van den eersten en derden Persoone in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze, worden de de *E* voor eenen volgenden Medeklinker uitgelacten; als in, *Eer die een' Geest bekoor'*, voor *bekoore*; *een ander draei' gestarnte*, voor *draeie*; *men draeg' hem op de bant*, voor *draege*; *is't nootlot, dat ik vall'*, van *eere en staet berooft*, voor *valle*; *een ieder kenn' zyn vaen*, voor *kenne*; *eer't oproer ons verrass'*, voor *verrasse*; *ten zy de Godtheit dit belett'*, voor *belette*.

Deezen zelven voet volgen ook de Zelfstandige Naemwoorden van het Vrouwelyke en Onzydige Geslachte, die, in den eersten en andere Naemvallen in *E* uitgaende, in de geboogene Naemvallen voor de Medeklinkers gestelt worden; want dan wordt de *E* afgesneeden, om voor de Afwendig plaets te maeken; als in, *Hy walgt van hemelsch mann'*; *dan zwelt de boezem der landouw' van kruis*.

Onze reis dan ten einde, lust het ons de zeilen te stryken, den steven naer lant te wenden, en de haven in te loopen met dit woort, dat, den Latynschen door den Nederduitschen Lierdichter ontleent, dit werk sluiten zal:

*Leef lang; vaer wel: of, slaet gy beter gelt, als dit,
Zoo deel het rustigh meê: zoo niet, bestem myn wit.*

